

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

'68'İN İŞÇİLERİ

Zafer Aydın

'68'İN İŞÇİLERİ • Zafer Aydın

Yakın Tarih

ZAFER AYDIN

1963 Kars doğumlu. İlkokulu Kars'ta, ortaöğretimini İstanbul'da tamamladı. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi mezunu. İstanbul Üniversitesi AUZEF Tarih Bölümü'nde öğrenci. Yayıncılık ve sendika dergilerinde editörlük yaptı. 25 yılı aşkın bir süre, Kristal-İş Sendikası'nda eğitim uzmanı olarak çalıştı. *Birgün*, *Radikal*, *Cumhuriyet* gazeteleri ile çeşitli dergilerde ve internet sitelerinde yazıları yayınlandı. Yaşam Radyo'da, üç yıl kadar "İşbaşı" adlı programı hazırlayıp sundu. Artı TV'de "Emek ve Hayat" adlı programla kısa bir televizyonculuk tecrübesi yaşadı.

2016 yılında Melih Biçer'le birlikte, "Çoban Ateşlerinin Yandığı Yerde Kavel'de" adlı belgesel filmi hazırladı.

Yayınlanmış kitapları:

İşçilerin Haziranı, 15-16 Haziran 1970 (Ayrıntı Yayınları, 2020); *Grevden İşgale Singer Eylemleri 1964-1967-1969* (Sosyal Tarih Yayınları, 2015); *Geleceğe Yazılmış Mektup 1968 Derby İşgali* (Sosyal Tarih Yayınları, 2012); *"Kanunsuz" Bir Grevin Öyküsü Kavel 1963* (Sosyal Tarih Yayınları, 2010); *Forum mu Yapsak Yoksa Devrim mi* (Versus, 2008); *Sollamalar* (Aykırı Yayınları, 2006); Aziz Çelik ile birlikte, *Paşabahçe 1966, Gelenek Yaratın Grev* (TÜSTAV, 2006); *Temel Sendikal Bilgiler* (Kristal-İş, 2006); *Küreselleşme ve Sendikal Hareket* (Kristal-İş, 1997)

Ayrıntı: 1535
Yakın Tarih Dizisi: 50

'68'in İşçileri
Zafer Aydın

Yayına Hazırlayan
İlbay Kahraman

Son Okuma
Ahmet Batmaz

© Zafer Aydın, 2021

Bu kitabın tüm yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Fotoğrafı
Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü, 16 Şubat 1969.
(TÜSTAV İşçi Hareketleri Arşiv Fonu)

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Dizgi
Kâni Kumanovalı

Baskı ve Cilt
Ali Laçın - Barış Matbaa-Mücellit
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No. 286
Topkapı/Zeytinburnu - İstanbul - Tel. 0212 567 11 00
Sertifika No: 46277

Birinci Basım: Eylül 2021

ISBN 978-605-314-547-9

Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI

Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hocapaşa Mah. Dervişler Sok. Dirikoçlar İş Hanı
No: 1 Kat: 5 Sirkeci – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi

facebook.com/ayrintiyayinevi

instagram.com/ayrintiyayinlari

'68'in İşçileri

Zafer Aydın

YAKIN TARİH DİZİSİ

Sinança
Şirin Cemgil Sinan Cemgil'i Anlatıyor
Şirin Cemgil

Cepheden Anılar
Orhan Savaşçı'nın THKP-C Anıları
Söyleşi: İlbay Kahraman

Devrimcilerin Filistin Günlüğü
1968-1975
Yaşayanlar Anlatıyor
Oktay Duman

Keşiş'in Torunları
Dersimli Ermeniler
Kâzım Gündoğan

Tek Yola Sığmayan Devrim
İbrahim Çelik

Görülememiştir
Bir TKP/ML Sanığının Günlükleri
Ali Türker Ertunca

Bizum Cihan
Cihan Alptekin Kitabı
Nuran Alptekin Kepenek

Merhaba Kör Kadı
Mahir Çayan'ın Avukatının Anıları
Faik Muzaffer Amaç

Çizmeleri Çıkarayım mı?
Soma... 13 Mayıs 2014
Onur Yıldırım & Uğur Şahin Umman

Devrimcilerin Filistin Günlüğü 2
1976 - 1985
Oktay Duman

Sabo
Sabahattin Kurt Kitabı
Murat Bjeduğ

Işid ve Türkiye
"Katili Tanıyoruz"
Erk Acarer

Ha Bu Nasul Dev-Genç'tur Uşağum?
Mustafa Korkmaz
10'lardan Biri

Devrimci Subay - Saffet Alp Kitabı
Murat Bjeduğ

Porsuk Durgun Akardı
Mustafa Çalıkuşu Anısına
Ersin Toker
Gülay Ünüvar (Özdeş) Kitabı

Adsız Kahramanlar
Ahmet Tuncer Sümer

Kivamini Tutturamaduk
Recep Memişoğlu

Giresun Yol Hikâyeleri
Ziya Gül

Bir Kürt Devrimcisi
Niyazi Usta
Ruşen Arslan

Necmettin
Bir Devrimcinin Hatırası
Can Şafak

Kürt Sorunu
Yerel Dinamikler ve Çatışma Çözümü
E. Fuat Keyman - Ayşe Köse Badur

Benim Adım Dilaver
Mehmet Fatih Öktülmüş Kitabı
Ufuk Bektaş Karakaya - Oktay Duman

Tarihe Not
Akılda Kalanlar (1976-1980)
İbrahim Ünal

Anılar Belleğimizin Bekçileridir
Tayfur Cinemre

İşçilerin Haziranı
15-16 Haziran 1970
Zafer Aydın

Cevahir
Hüseyin Solgun

Her Yer Seri Direniş
Ereğli İşçi Hikâyeleri
Can Kartoğlu

Mesele Teslim Olmamakta
Asker Kökenli Bir 68'linin 12 Mart,
Gazetecilik ve Akademisyenlik Anıları
Atilla Özsever

Ertan Sarıhan
İlbay Kahraman

*Ne kadar kuvvetli eserse essin,
hiçbir rüzgârın silemediği,
silemeyeceği izleri bırakanlara...*

İçindekiler

Önsöz	9
Giriş	11
Adem Karabaş / Kartal'ın Şövalyesi	14
Bekir Belovacıklı / Her Taşın Altındaki İşçi	25
Yunus Uysal / Mücadelenin de İşçisi, Şiirin, Heykelin de.....	42
Hayri Erol / Her Daim Topun Ağzında	54
İmam Toker / Direnişle Parlayan İşçi	69
Vahit Tulis / Siyasetin ve Sendikal Mücadelenin Göbeğindeki İşçi	75
Turgut Bozgöl / Başkaldırıyla Değişen İşçi	92
Alaettin Zorlu / Kavel'in Koçerosu	104
Sadri Kaya / Düşleri Solmayan Tesisatçı	113
Yaşar Avcı / Neşesini Mücadeleden Alan İşçi	123
Osman Bilgi / 1968 Doğumlu '68'li İşçi	137
Naran Özkan / 15-16 Haziran İle Şekillenen Bir Hayat	146
İbrahim Özyürek / Arçelik'in Komünist Lakaplı İşçisi	153
Yusuf Türkoğlu / Ne Vazife Düşerse	163
Ahmet Sarıcan / Kartal İşçi Birliği Mektebinden Bir İşçi.....	176
Ekrem Kandemir / Sınıfın Peygamberi	186
Hamit Şindi / Israr ve İnat	199

Yaşar Soykal / Öğrenci-İşçi-Daimi İşçi.....	210
Sevdekar (Seyfi) Çağan / Mahareti Suskunluğunda Saklı İşçi	223
İlyas Bayrak / Kocaeli Efsanesi Kızıl İlyas	231
Şaban Tekinbaş / Altı İşyeri Tek Mücadele	239
Hasan Kahraman / Soyadıyla Maruf	247
Mehmet Ali Kılıç/ İşçilerin “Keko”Su	257
Kaynakça.....	266
Dizin.....	268

Önsöz

Elinizde tuttuğunuz bu çalışma, 15-16 Haziran 1970'te gerçekleşen işçi eylemini anlatan İşçilerin Haziranı kitabının bir yan ürünü. Eylemler hakkında tanıklığına başvurduğum, yüz yüze görüşme yaptığım işçilerden 15-16 Haziran eylemi dışında da epeyce bilgi edindim; anı, anektod, tanıklık dinledim. Bu tanıklıkların, bilgilerin değerlendirilmesi gerektiği fikri, portrelerden oluşan bu çalışmayı ortaya çıkardı.

İtiraf etmeliyim ki, görüşmelere ilk başladığımda, görüşme yaptığım öğrenci gençlikten isimleri '68 kuşağının temsilcileri olarak görürken, işçiler için böyle bir algım da fikrim de yoktu. 15-16 Haziran'ı, Türkiye '68'inin birikimi içinde gerçekleşmiş eylem olarak görmeme, '68 kuşağının işçileri olduğunu teorik olarak kabul etmeme rağmen, '68'in işçileriyle görüşme yapmaya gidiyorum gibi bir duygu içinde değildim. Birkaç görüşmeden sonra bunun farkına vardım. Gördüm ki, karşımdakiler '68 kuşağının işçileriydi.

İşin aslına bakacak olursak, Türkiye'nin '68'ine ilişkin anlatılarda işçilerin öyküsüne gerekli düzeyde yer verildiği söylenemez. Çünkü Türkiye'nin '68'inde temel dinamiklerinden biri olmasına rağmen işçiler, hak ettiği oranda görünürlük kazanmadılar. Öğrenci hareketinin kazandığı popülaritenin, yüksek eylemlilik, hızlı politikleşmenin gölgesinde kaldılar. Bu yüzden Türkiye'nin '68'i dendiğinde öğrenci gençliğin eylemleri, eylemlerin önderleri; '68 kuşağı dendiğinde de ağırlıklı olarak 1947 doğumlu, 1965-71 yıllarını üniversitelerde geçirmiş bir gençlik kuşağı akla gelir oldu. Oysa aynı dönem içinde öğrenci gençliğin yaşadığı aydınlanma, politikleşme ve dünyayı değiştirme mücadelesine katılma süreçlerine benzer süreç, aşağı yukarı aynı yaş dilimi içinde olan işçiler arasında da yaşandı.

1968'de öğrenci gençler, kendi talepleri etrafında üniversite-leri işgal ederken eşzamanlı olarak işçiler de hak mücadelesinde fabrikaları işgal etti. Üniversite gençliği gibi, işçi gençlik de radikalleşerek, militanlaşarak toplumsal değişim ve dönüşümün temel dinamiklerinden biri haline geldi. Onlar da bulundukları her zeminde itirazın, isyanın bayrağını dalgalandırmaya çalıştılar. Türkiye '68'inin ve Cumhuriyet tarihinin o zamana kadarki en önemli eylemi olan 15-16 Haziran'ı yarattılar. Devamında önemli eylem ve örgütlenme pratiklerinin içinde oldular.

Bu kitap, bir kısmı köylerinden çıkıp büyük kentlere, çoğunluğu iş bulmak, bazıları ise eğitimine devam etmek üzere gelen, buralarda yeni fikirlerle tanışan, bir kısmı sosyalist kimlik edinmiş, hak mücadelesini, sınıf mücadelesini sosyalist mücadeleyle bütünleştirmeye çalışan '68 kuşağı işçilerinin öykülerini görünür hale getirme amacıyla kaleme alındı. İşçilerin Haziranı kitabı için geniş görüşme yaptığım işçiler arasından 23 kişinin yaşam öyküsü ile bir kuşağın fotoğrafını çekmeye çalıştım. Bu 23 kişi, görüşme yaptığım işçiler arasından sendikalarda üst düzey görev yapmamış olanlar ve kendileriyle ilgili biyografinin yazılmasına izin verenlerden oluştu. İşçilerin Haziranı kitabının en büyük zaafı olan görüşülen kadın işçi sayısının azlığı kaçınılmaz olarak buraya da yansdı.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında katkılarını esirgemeyen, her zaman yanımda olan arkadaşlarım, Aziz Çelik, Burcu Kılıç, Can Şafak, Cenk Dik, Didem Önal, Erden Akbulut, Fahrettin Engin Erdoğan, Fahrettin Ozan, Feza Kürkcüoğlu, Fahri Aral, Mustafa Eren, İlbay Kahraman, Olcay Büyüктаş Akça, Selahattin Türokay ve Tarık Aygün'e çok teşekkür ederim. Yine babalarına ait öykülerin belgelenmesinde desteğini esirgemeyen Ahmet Bayrak, Devrim Belovacıklı, Erdinç Şindi, Murat Toker, Tufan Çağan ve Yıldız Zorlu'ya da. Elbette varlıkları en büyük güç kaynağım olan eşim Zeynep ve kızım Ilgın'a da.

"'68'in İşçilerini" yayına hazırlarken Şaban Tekinbaş'ın ve Adem Karabaş'ın ölüm haberini aldık. '68'in mücadeleciler işçileri, mücadele ettikleri hastalığı yenemeyerek aramızdan ayrıldılar. Yine yaşam öykülerine yer verdiğimiz, Hamit Şindi ve Bekir Belovacıklı İşçilerin Haziranı kitabını da göremeden göçüp gitmişlerdi. Bu vesileyle bir kez daha anıyor, yaşamlarını ve mücadelelerini alkışlıyorum.

Zafer Aydın

22 Şubat 2020, Ümraniye-İstanbul

Giriş

1968, dünyanın pek çok ülkesinde, kapitalizmin, yürürlükteki rejimlerin dayatılan kurallarına karşı eleştiri, itiraz ve isyan hareketlerinin damga vurduğu bir yıl oldu. Ortaya çıktığı ülkelerde iktisadi, sosyal ve siyasal süreçlerinin şekillenmesinde önemli etkiye sahip olan hareket, 1968 yılıyla kodlanmış olsa da öncesi ve sonrasıyla geniş bir dönemi ifade etmekte. Bu perspektif içinde Türkiye '68'inin 1965 ile 1971 arasındaki dönemi kapsadığını söylemek mümkündür. Bu yıllar arasında, gençlerle işçiler ağırlıklı ve önde olmak üzere toplumun hemen her kesiminden insanlar, kendilerine dayatılan koşullara karşı örgütlendiler. Her biri ayrı özellik taşıyan yüzlerce isyan, itiraz ve hak arama eylemleri gerçekleştirdiler. Bu muhalefet hareketleri, kendi doğal seyri içinde düzenin, sistemin sınırlarını zorlayan, hatta aşan bir dinamizm içinde radikalleşti. Yine bu dönemde etkisi uzun yıllara yayılan bir aydınlanma, uyanış dönemi yaşandı. Özgürlükçü yaklaşımlar, eleştirel düşünce ve hemen elde edilebilecek kadar yaklaşıldığı düşünülen devrim fikri kendine geniş bir yankılanma alanı buldu.

'68'in işçileri, ayrı hayatları aynı biçimde yaşamış, benzer özellikler kazanmış insanlardan oluşuyor. Tamamına yakını birinci kuşak işçiler. Az bir kısmı lise, daha da az kısmı yüksekokul mezunu olmalarına karşın çoğunluğu ilkokul mezunu. Ağırlıkla 1940'lı yıllarda doğmuşlar. Aralarında Balkan göçmeni ve kent doğumlu işçiler olmakla beraber büyük kısmı köy kökenli. O yıllarda ve daha sonrasında da köyle ilişkileri hep sürmüş. Kişisel olarak yaşadıkları dönüşümde, Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve o dönemde "devrimci sendikalar" olarak anılan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun kurucusu sendikalar, kurul-

duktan sonra da DİSK oldukça etkili olmuş. TİP ve DİSK bir nevi diplomasız mektep işlevi görmüş “’68’in işçileri” için. Buralarda aldıkları eğitimlerle yeni ufuklara açılmış, yeni bilgiler, fikirler edinmişler. Fabrika önlerinde, sendika lokallerinde tiyatroyu, şiiri ve romanı tanımışlar. Yazı yazmak, konuşma yapmak, fikirlerini çekinmeden ileri sürmek konusunda teşvik edilmişler. Gazete, kitap okuma alışkanlığı kazanmışlar. Elbette dönüşüm süreçlerinde belirleyici olan bir diğer faktör de mücadele olmuş. Grev, direniş, işgal eylemlerinde yaşadıkları deneyimle öğrenmiş, dönüşmüş ve ideolojik-politik formasyon kazanmışlar.

Her birinin çeşitli rol modelleri, önemsedikleri isimler var, ama Kemal Türkler, Rıza Kuas, Mehmet Ali Aybar ve Çetin Altan ’68’in işçilerinin hayatında önemli izler bırakmış dört isim. Hemen hepsi Kemal Türkler’i “Sağlam bir işçi önderi, inandığı, kafasına koyduğu bir şeyi yapmaktan asla geri durmayan sendikacı” olarak önemsiyor. Kemal Türkler’in öldürülmüş olmasının yarattığı boşluk için çoğunlukta “Kemal Türkler öldürülmemiş olsa 12 Eylül’ün bu kadar kolay gerçekleşemeyeceği” yönünde bir kanı hâkim. Rıza Kuas, “delikanlı, mücadelecı, gözü kara” biri olarak işçiler arasında efsane. Milletvekili kimliğinin sağladığı avantajları, sendikal mücadelede kullanması, polise, valiye, kaymakama, işverene posta koyması, Rıza Kuas’ı işçilerin gözünde önemli bir yere oturtmuş. TİP içerisinde yaşanan ayrışma sonrasında neredeyse tamamı Aybar’la birlikte devam etmemiş, ama bu durum Aybar’a besledikleri sempatiyi ve duydukları saygıyı ortadan kaldırmamış. Aynı şekilde 1970’li yıllarda farklı politik örgütlenmeler içine girmiş olmalarına rağmen 1. TİP’in hakkını teslim etmekte de tereddütleri yok. Son dönemlerinde geldiği çizgiyi onaylamasalar ve tepki de gösterebilirler Çetin Altan, *Akşam* gazetesindeki köşe yazılarıyla çoğunun düşünsel dönüşümünde küçümsenmeyecek rol oynamış bir yazar.

Yaptığım görüşmelerden edindiğim izlenimle, ’68’in işçilerinin romantik, heyecanlı, sevecen, mücadelecı, kendilerine özgü bilgeliğe sahip, sağduyulu insanlar olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim.

“Ben ekmeğime bakarım”, “Bana dokunmayan yılan bin yaşasın” dememişler, tersine yılandan akacak zehri göğüslemeye hazır bir gözü karalık içinde dalmışlar kavgaya. Üstelik ölümün sokaklarda kol gezdiği, grev çadırlarının kurşunlandığı

bir ortamda arkadaşlarını toprağa vermiş olmalarına rağmen geri çekilmeden hareketi ileri taşımak için mücadele vermişler.

'68'in işçilerinin hayatını biçimlendiren önemli kavramlar var; örgüt, mücadele, sendika, emek, inat, ısrar, dayanışma gibi. Ancak özel olarak vurgulanması gereken bir kavram daha var; güven. Örgüte, sendikaya, sendika yöneticisine, birlikte çalıştığı arkadaşına, yoldaşına duyulan güven, kavgada sergilenen cesaretin en önemli motivasyon kaynağını oluşturmuş.

Zaafları, eksiklikleri, hataları da var kuşkusuz. Bunu çekinmeden de dile getiriyorlar. Bugün için anlamsız gördükleri, sendikal alana da yansıyan sol içi rekabet ve çatışmaların parçası olmanın sıkıntısını "Keşke öyle olmasıydı" diye dile getirmekteler.

'68'in işçileri, sınıfın bütünü içinde azınlıkta kalmışlar. Ancak çoğunluğun kazanımı için kendilerini ateşe atmaktan çekinmemiş, özveriyle ve adanmışlık ruhuyla hareket etmişler. Bu özellikleriyle de uzun yıllar sınıf hareketinin ve sendikal hareketin taşıyıcısı olmuşlar. Politikleşmiş, devrimci sosyalist işçiler olarak bedel ödemiş, ama bedel ödemeyi başa kakma malzemesi yapmadan kabullenmiş insanlar.

Önümüzdeki örnekler bir genelleme yapmak için elbette yeterli değil, ama kabaca da olsa fikir verebiliyor. Dönemin genel ruh halini yansıtıyor. Yaşanan dönüşümleri, yaratılan hareketleri, kolektif eylemin hazırlanmasında bireylerin rolünü anlamamıza imkân sunuyor. "Toplumsal değer" olarak ifade edilen ahlaki ve kültürel öğelerin –günümüzde iddia edildiği gibi– vaaz edilen dinî kurallardan değil, hayatın içinden üretildiğini gösteriyor.

'68'in işçileri, yenilgiyi, acıyı yaşamış, toplumsal gelişmenin seyri umdukları gibi gitmemiş olmasına rağmen çıktıkları yoldan sapmamış, yıkılan duvarların enkazı altında kalmamış, kapitalizmi yıkma ve sosyalizmi kurma düşüncesini terk etmemiş insanlar. Yorgun bedenlerine rağmen, her toplumsal hareketlenmeyle umutlanan, her grevde kendini grevci sayan, her eylemin, direnişin parçası olmaya çalışan, durumdan vazife çıkarma alışkanlığı ile her yere koşan devrimci işçiler. Bu insanların yaşam öyküleri bize o kadar çok şey anlatıyor ki...

Adem Karabaş Kartal'ın Şövalyesi

10 Ekim 2015, öğlen saatleri... Ankara Tren Garı'nın önünde patlayan bombanın bilançosu henüz ortaya çıkmamış, ama yarattığı acı, tedirginlik bütün Türkiye'yi sarmıştı. Böyle bir günde İstanbul Pendik'te Sapanbağları Mahallesi'nde Adem Karabaş'ı bekliyordum. Sapanbağları, meyhaneleri, birahaneleri, kahvehaneleri, börekçisi, fırını, manavı, bakkalıyla Boşnakların ağırlıkta olduğu bir mahalle. “Bosna” ya da “Sancak” yazan dükkân tabelalarının göze çarptığı, sokaklarında kırık sempatik bir Türkçenin kulaklara çalındığı özgün bir bölge. Doğdukları topraklardan uzakta yaşamak zorunda kalmış ya da yaşamayı tercih etmiş insanların, kendi kültür ve değerleriyle hayatlarını sürdürdükleri bir getto adeta. Doğal olarak mahalle dışından bir yabancıнын, tedirginliğin tavan yaptığı o gün mahallede olması dikkat çekmişti. Karşı kahvede şüpheli bakışlar ve kendi aralarında yapılan çeşitli tahminlerden sonra 70 yaşını aşmış, ama gücü kuvveti, boyu posu yerinde biri kahveden çıkıp yanıma yaklaştı:

- *Kimi bekliyorsun?*
- *Adem Karabaş'ı.*
- *Ooo bizim deve Adem! Yahu ben sana bir şey sorayım.*
- *Sor.*
- *Hiç insan komünizmden kaçıp, gelip burada komünist olur mu? Bu Adem Yugoslavya'da komünizmden kaçtı geldi, burada komünist oldu. Sendikacı oldu. Bizim Boşnakları toplayıp bağırıyordu; “İşçiyiz güçlüyüz!” Bizimkilerin de dili dönmüyordu, bağırıyorlardı “Üç yüz, Beş yüz!” Ama ne yalan söyleyeyim çok dürüst adam. Laf yok. Mesela ben bu camiye gidip, imamın arkasında namaz kılıyorum. “Bi sor niye?”*

– Niye kılmıyorsun abi?

– Çünkü ben bu imama dedim ki “iktidardaki hırsızlar için bir fetva ver” veremedi. Ama bak! Devlet yarın Adem Karabaş’ı bu camiye imam olarak atasın, ben gider onun arkasında namaz kılarım. Komünist olduğunu bile bile gider kılarım.

Bu mahalle sakininin ağzından dökülenlerle insanların gönlünde önemli bir yer tuttuğu belli olan Adem Karabaş, 1939 yılında Sancak’ta doğdu. Sekiz kardeşin üçüncüsüydü. Çocukluğu savaşa ve savaş sonrasının zor günlerine denk geldi. İlkokulu Sırbistan’da, ortaokulu ve meslek eğitimi aldığı meslek okulunu Üsküp’te okudu. II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti’nde sosyalist fikirlerle tanıştı. Hayatında ilk politik gösteriye de burada katıldı. 1956 yılında Mısır’da iktidara gelen Cemal Abdünnasır’ı desteklemek üzere İngiliz Konsoloslugu önünde toplananların arasındaydı.

1958 yılında “Serbest Göçmen” statüsünde, yani kendi istekleri ve kendi imkânlarıyla ailesiyle birlikte Türkiye’ye göçtü. Diğer göçmenlerin devletin gösterdiği yerlerde ikamet etmesi bir zorunlulukken, serbest göçmenler istedikleri yere yerleşebiliyorlardı. Adem Karabaş’ın ailesi İstanbul’a yerleşti. O sıralarda 19 yaşındaki Adem Karabaş Türkçe bilmiyordu. Dilini bilmediği bir ülkede bazı zorluklar yaşasa da bunları kısa sürede aşmayı başardı. Türkçeyi söktü. Çarçabuk yol almasında kendi deyişiyle “Türkiye’ye beslediği sevgi etkili olmuştu”. 1959 yılında kendisi gibi Yugoslavya göçmeni olan bir ailenin kızıyla evlendi. Evlilikleri ikisi erkek, ikisi kız dört çocukla taçlandı. 1962 yılında gittiği zorunlu askerlik görevinden 1964 yılında döndü. Aynı yıl Hisar Çelik Döküm fabrikasının muhasebe bölümünde çalışmaya başladı.

Hisar Çelik Döküm fabrikasında sürdürdüğü çalışma hayatının 13. ayında, gözüne gazetede yayınlanmış bir ilan ilişti; “Singer’e işçi alınacaktı.” O ilanla birlikte hayatının bambaşka bir kulvara gireceğini bilmiyordu elbette. Başvurdu, sözlü sınavı geçti ve fabrikanın en büyük bölümü olan dökümhanede işe başladı. Bu arada 1965 yılında milletvekili seçimleri yapılmış, Türkiye İşçi Partisi (TİP) 15 milletvekili ile “sosyalizm bayrağını Parlamento’ya dikmişti”. Adem Karabaş büyük bir coşku içinde bir koşu gidip TİP Kartal İlçe örgütüne üye oldu. O artık, Singer dökümhanesinde ustabaşı olarak çalışan partili bir işçiydi. Parti

toplantılarında, mitinglerde TİP’li işçilerle, Kemal Türkler’le tanıştı. Sendikayı, Maden-İş’i, DİSK’i bu toplantılarda keşfetti. Haksızlığa isyan eden, yeni bir dünya isteyen işçilerle birlikte, yeni ufuklara yelken açmanın vakti gelmişti.

İşyeri Değil Nazi Kampı

1963 yılında Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu ile Sendikalar Kanunu çıktığında Maden-İş’in ilk örgütlendiği yerlerden biriydi Singer. Ancak Maden-İş’in işyerindeki varlığı işverenin pek hoşuna gitmedi. 1964’te Maden-İş yetkili olmasına rağmen işveren Çelik-İş ile toplu iş sözleşmesi imzalamadı. Elbette hukuki olarak geçerliliği yoktu bu sözleşmenin. Nitekim Maden-İş’in başvurusu üzerine mahkeme kararıyla iptal edildi. Singer işvereni Maden-İş’i tanımak, onunla masaya oturmak istemiyordu. Maden-İş, biraz da ortaya çıkan durumun yol açtığı zorunluluk sonucu greve çıktı. 27 Mart 1964’te başlayan grev, iki aylık bir sürenin sonunda işverenin sistematik baskılarının sonuç vermesi üzerine çözüldü. Maden-İş Singer’den çekildi, işveren Çelik-İş sendikası ile toplu iş sözleşmesi imzalamadı. Ne var ki Singer’de sendikanın adı vardı, ama kendisi yoktu. İşyerinde sendika da işveren de Amerikalı Genel Müdür Roxbourg’du. Genel Müdür, Adem Karabaş’ın tanımlamasıyla, işyerini bir Nazi kampına dönüştürmüştü. İşçiler vardiyalı çalışıyordu, ama vardiya zammı ödenmiyordu. Ne gece zammı vardı, ne de ikramiye. İşçiler tuvalete markayla gidebiliyordu. Marka, işçilerin tuvalete gidiş geliş süresini denetlemenin, kontrol altında tutmanın aracıydı. En basit sorunda işçiler kolayca işten atılıyordu. Çelik-İş sendikası da Genel Müdür Roxbourg’un işyerinde kurduğu otoriter-baskıcı rejimin koltuk değneğiydi.

İşçilerin işyerindeki koşullardan, sendikadan duydukları rahatsızlık arttıkça, Genel Müdür’ün zorbalığına karşı öfke içten içe büyüdükçe Adem Karabaş’ın bir adım öne çıkma vakti geliyordu. En kıdemli işçinin 270 lira aylık ücret aldığı yerde ustabaşı olarak 1.000 lira aylıkla çalışıyordu. “Ben aldığım paraya bakarım” demedi, çeşitli mazeretler sıralayarak arkasına saklanmadı, “toplumsal sorumluluk”, “insanlık görevi” diyerek Maden-İş örgütlenmesi için kolları sıvadı.

Gizlilik esastı bu çalışmada. İşverene duyurmadan yapılacaktı üyelikler. 1969 yılının ilk günlerinde açık vermeden, sezdirmeden, üye kaydına başladılar. Gündüz işte, gece kahvelerde, evlerde, bekâr işçilerin kaldığı pansiyonlarda, Maden-İş'in üye fişleri dolduruldu. İşveren sezinledi Adem Karabaş'ın faaliyetlerini. İşçileri "ondan uzak durun" diye tembihliyordu. Bir yandan da sosyalist ülkeden gelmiş olduğu için "ajan" diye hakkında kirli propaganda da başlatıldı. Bütün çaba, işçi ona yakınlık duymasın, Maden-İş'e yönelmesin diyeydi. Ama nafile, sempatik kişiliği, cana yakınlığı ile işçinin gönlünü kazanmıştı Adem Karabaş. İkna ediciydi, güzel konuşuyordu, işverenin sunduğu kariyer imkânlarını elinin tersiyle iterek, hak mücadelesinin içine dalmıştı.¹

6 gün gibi kısa bir süre içinde 800 mevcudu olan fabrikada, 242 kişiyi üye yapmayı başarmışlardı. Örgütlenme halka halka genişlerken, kaçınılmaz olarak sızıntı oldu. İşveren fark etti ki Maden-İş örgütleniyor, engellemek için Adem Karabaş ve iki arkadaşını işten attı. İşçilerin işten atılmayı kabul edecek, işverenin kararına eyvallah edecek halleri yoktu. Toplandılar karar verdiler, fabrikayı işgal edeceklerdi. Mademki işveren güç gösterisi yapıyordu, onlar da işçinin gücünü göstereceklerdi.

Eylemin 25 kişiden oluşan çekirdek kadrosu, 9 Ocak 1969 akşamı önce Maden-İş 4. Bölge Temsilciliği'nde toplanıp, görüş alışverişinde bulundu ve karar aldı; fabrika işgal edilecekti. Ancak geceyi orada geçirmek dikkat çekici olabilirdi, evlere dağılmak ise işverene ya da devlete bilgi sızmasına yol açabilirdi. O yüzden hep birlikte geceyi Pendik'te Kızılay Ormanı'nda geçirdiler. İstanbul sert kışlarından birini yaşıyordu, hava buz gibiydi. Yaktıkları ateşin başında, sabaha kadar defalarca yaptıkları planın üstünden geçtiler. Kim hangi bölümde olacak, fabrikaya bayrağı kim sokacak, kapıları kim tutacak, derdest edilen sarı sendika temsilcileri, işverenin şef ve müdürleri nereye hapsedilecek, başlarında kim olacak, polisin saldırması halinde neler yapılacak, hepsi ince ince hesaplandı. Sabah 7:45'te çalınacak işbaşı zili aynı zamanda eylemin başlangıcı için de işaret olacaktı.

Adem Karabaş, gün ağarmadan fabrikanın arka tarafından bekçilere gözükmeden girdi içeriye. Tel örgünün altından sürene sürüne. İşbaşı zili çalacağı saate kadar, dökümhanede üretilen

1. Singer işçisi Fevzi Akbaş ile görüşme, 22 Mart 2014, Kartal.

parçaların istiflendiği dev fiçılardan birinin içinde saklandı. Zilin çalmasıyla birlikte saklandığı yerden çıkıp, şalteri indirdi. Aynı anda fabrikanın içinde “Kahrolsun Çelik-İş!”, “Yaşasın Maden-İş!” sloganı patladı. Fabrika allak bullak oldu bir anda. İşletmeden kaçabilen işveren temsilcileri kaçtı, kaçamayanlar odalara kapatılıp gözaltına alındılar. Sağa sola nöbetçiler yerleştirildi. Dökümhaneden getirilmiş dikiş makineleri için kullanılan metal aksamlar savunma silahı olarak kritik yerlere istiflendi. Singer çalışanlarından birinin ifadesiyle söyleyecek olursak yaşanan “Bir işçi ihtilaliydi”. Adem Karabaş da ihtilalin öncülerinden.² İşgalin başlangıcından itibaren yaptığı konuşmalarla işçilere moral verdi, umut aşıladı. Devletle görüşmeleri işçiler adına o yaptı.

Polis ses ve sis bombalarıyla fabrikaya girmeye çalıştığında, işçiler atılan bombaları düştüğü yerden anında alıp, gerisingeri dışarı atıyorlardı. Ellerindeki demir parçalarını fırlatarak polisin fabrikaya yaklaşmasına engel oluyorlardı. İşçilerin fırlattığı demir parçaları polislerin ellerindeki kalkanları çat diye ortadan ikiye bölüyordu. O sırada Adem Karabaş bir yandan polisle

2. Singer çalışanı Kurtuluş Öksüzler ile görüşme, 8 Temmuz 2014, Kartal.

çatışıyor, bir yandan da işçileri ellerindeki demir parçalarını polisin kafasına atmamaları konusunda uyarıyordu.³ Adem Karabaş'a göre "Bütün acımazlığına, saldırganlığına rağmen emir kulu, nihayetinde insandı karşıdaki polis."

Adliye koridorunda işkenceden patlamış ayaklarını basına gösteriyor.
Akşam gazetesi, 15 Ocak 1969

24 saatlik işgal sona erdiğinde, 113 işçiyle birlikte gözaltına alındı Adem Karabaş. Üsküdar Emniyet Amirliği'nde falakadan geçirildi, işkence gördü. Dört Singer işçisi arkadaşıyla beraber tutuklandı, 2 ay hapis yattı. Hapisten çıktıktan sonra Singer'deki işine geri döndü. Ancak işveren rahatsızdı Adem Karabaş'ın varlığından. İstanbul Valiliği'ne başvurarak, "Adem Karabaş'ın

3. İmam Toker ile görüşme, 16 Nisan 2014, Tuzla.

Romanya'da terör eğitimi aldığını, bu nedenle kendisiyle işyerinde baş etmekte zorlandıklarını” söyledi. Valilikten Adem Karabaşı'ı işten çıkarmak için yardım istedi. Valilik, bu başvuruyu Kartal Kaymakamlığı'na havale etti. Bunun üzerine Kartal Kaymakamı, Adem Karabaş'la işten çıkarılma görüşmesi yapmak üzere Singer'e geldi. Adem Karabaşı yönetim odasına çağırdılar. Genel Müdür'ün makamında oturan Kaymakam; “Adem Bey, olup biteni az çok biliyorsunuz. Size çıkış verilecek, bu çıkışı imzalayın” diyerek önüne bir kâğıt uzattı. Adem Karabaş, “İmzalamayacağım” diyerek tebligatı iade etti. Bunun üzerine yürürlükteki İş Yasası'nın 17. maddesine göre tazminatsız çıkışı verildi. Özel eşyalarını almasına bile izin verilmeden kapının önünde bekleyen polislerin eşliğinde fabrikadan çıkarıldı. Polis cipiyle Kartal Meydanı'na götürülüp, bırakıldı. Fabrikaya girmesini önlemek amacıyla da polis, birkaç gün kapıda nöbet tuttu. Konu yargıya taşındı. Tazminatı için açılan davada işveren avukatına “Karar aleyhime çıkarsa, tazminatı alamazsam, hiç tereddütsüz gelir, senin yazıhaneni basar, bütün tazminatı senden alırım. Onun için bu iş burada bitmeli” diye gözdağı verdi. Mahkeme sendikal nedenle işten atıldığına hükmetti. İşveren avukatı itiraz etmedi. Böylece iki buçuk yıl çalıştığı işyerinden on iki yıl çalışmış gibi tazminat aldı.

Adem Karabaş (1978)

Adem Karabaş dışarıda kaldı, ancak Maden-İş sendikası bu işgalle Singer'e girdi, yetkili sendika oldu. Başarılı toplu iş sözleşmeleri imzalayarak, işçilerin önemli kazanımlar elde etmesini sağladı. Direnişte, dolayısıyla elde edilen sonuçta en büyük pay Adem Karabaş'a aitti. Hem Singer işçileri hem de Kartal'da direnişin gelişme sürecini bilenler hakkını teslim ediyordu. Direnişle birlikte, Adem Karabaş Kartal bölgesinde popüler isimlerden biri oldu. İşten atıldıktan sonra Maden-İş 4. Bölge Temsilciliği'nde, adına o zamanlarda organizatör denilen örgütlenme uzmanı olarak çalıştı. İşçilere sendikayı anlatırken, söze mutlaka "Maden-İş sendika devrimci bir sendika" diye girerdi. Herkesin aklında yer eden, bugün bile Adem Karabaş'tan bahsedilirken hatırlara gelen bu cümle, kalıp bir ifadeyi değil, sendikaya duyduğu güveni, verdiği değeri gösteriyordu.⁴ Bölge Temsilcisi Mehmet Karaca genel merkeze seçildikten sonra, vekâleten bölge temsilciliği görevini üstlendi. Ardından Bölge Temsilciliği için yapılan seçimde aday oldu, ancak kazanamadı. Seçim sonuçlarını büyük bir olgunluk içinde kabullenerek seçilenlerle uyum içinde çalıştı.

Coşkulu, her zaman öne fırlayan, Balkan göçmenlerine özgü kırık Türkçesiyle "proletarya, proletarya" diye kürsüleri inleten iyi bir hatipti. Türkçeyi sonradan öğrenmenin verdiği sıkıntıyı aşma çabasından olsa gerek, karşısındakilere çok sık "anlıyor musun?" diye sorardı. "Anlıyor musun?" Adem Karabaş'ın markası olmuştu. Neredeyse her cümlesinin arkasına ekliyordu, bu soruyu. O sorup dursun, işçiler gayet güzel anladılar ve sevdiler Adem Karabaş'ı.⁵

15-16 Haziran da dahil olmak üzere pek çok işçi örgütlenmesinin, direnişinin, eyleminin içinde ve önündeydi. İlişkilerini, enerjisini, elindeki imkânları, sadece Maden-İş Sendikası için değil, tüm ilerici, devrimci sendikal yapılar için seferber etti. Örneğin ASİS (Ağaç Sanayi İşçileri Sendikası) çalışanları arasında Boşnakların ağırlıklı olduğu Kartal Sunta fabrikasında örgütlenirken en büyük desteği Adem Karabaş'tan gördü. Konut ve tüketim kooperatifi gibi dayanışma odaklı örgütlenme süreçlerinin de ana unsurlarındandı.

4. Kartal bölgesi işçilerinden Selahattin Türokay ile telefon görüşmesi, 15 Aralık 2020.

5. Aksan temsilcisi Ayhan Dağdeviren ile telefon görüşmesi, 14 Aralık 2020.

MADEN-İŞ HABER BÜLTENİ

ADRES: Alipaşmak Cad. Ertan Ap. Meral Pasajı
No: 106 Kat: 2 Da: 2 BURSA

TÜRKİYE MADEN İŞ - SENDİKASI
ONÜÇÜNCÜ BÖLGE TEMSİLCİLİĞİ

SİZ BURDA DURUN BİZ

ÇERİDE TOPLU SÖZLEŞMEYİ
YAPALIM

ARKADAŞLAR PATRON
BENİ TOPLU SÖZLEŞME
YARMAK İÇİN ODASINA DAVET
ETTİ. HEP BERABER GİRELİM.

Sarı sendika

İşçiler tarafından değil patronun adamları tarafından kurulmuştur. Ya da patronlar tarafından satın alınmıştır.

Sahte işçilerle yetki alır. Ya da patronun baskısıyla sendikalarına üye kaydederler.

Ölçek ücretlerle ve kötü sosyal haklarla sözleşme yaparlar. Alınterimini emeğini patrone peşkeş çekerler.

İşçilerin silahı olan grev hakkını kullanmaz, ya da patronun elinde stok mal varken göstermelik grevler yaparlar.

İşçileri entarak imzaladığı sözleşmeyi bile uygulamaz. Onlar için işçi alınıp çalışabilen bir maddedir.

Konusunu patronlardan ve zayıflı kuruluşlardan aldığı paralarla doldurur. Bu paralarla ticaret bile yapar. Her bir yöneticisi 9-10 bin lira maaş alır.

İşçi sınıfının siyasi alandan çekmek ve weydanı patronlara barakmak için "PARTİLER ÜSTÜ SENDİKACILIK" yalanı ile işçileri oylar.

İşçi sınıfının demokratik hakları için mücadele etmez.

İşçilerin ekonomik ve siyasi mücadelesini güçsüz bırakmak için elinden geleni yapar.

devrimci sendika

İşçiler tarafından kurulmuştur, yönetimi içinde işçiler söz ve karar sahibidir.

İşçilerin istekleri doğrultusunda gerçek imzalarla, patronların her türlü engellemesine karşı yetki alır.

İşçilerin emine başvurarak, istedikleri ücret ve sosyal haklarla sözleşme yapar. Grev hakkını grev haklarını patronları diye getirmeye kadar kullanır.

İşçilerin söke söke aldığı hakları sonuna kadar savunur ve uygular.

İşçilerin gerçek birliğini sağlar. Haksız işçi çıkarıldığında her yola başvurarak engeller.

Bütün gelirini işçi ailelerinden ve düzenlediği baki gösterilerden temin eder. Paraları ise yalnızca işçi sorunlarına harcar.

İşçilerin gerçek kuruluşu, yolunda bilginle nebilimleri için alındaki tüm imkânlarla eğitim yapar.

İşçi sınıfının demokratik haklarının gerçekleştirilmesi ve işçiden yasa kamalarının çıkması ve işçileri için mücadele eder.

İşçi sınıfının mücadelesinin yalnızca ekonomik mücadele olmadığını, siyasi mücadele de gerekli olduğunu savunur ve bu yol da çalışır.

Başı Sıkışanın Yanında

Sadece işçilerin değil, kimin başı sıkışsa yanındaydı. 12 Mart sonrasında THKP-C davasından kaçak duruma düşüp, aranan Ahmet Sarıcan, Ayşe Bilge Dicleli, Adem Gürdoğan, Şeraffettin Serdar, Zeynel Gül gibi isimlerin saklanmasıyla yardım etti. Pendik'ten bir genç kadını kaçırpı, Anadolu'da bir pavyona zorla çalıştırmaya götürmüşlerdi. Babasının başvurmadağı makam, kapısını çalmadağı yetkili kalmamış, ama sonuç alamamıştı. Bir umut Adem Karabaş'a geldi. Adem Karabaş, yanına İlerici Gençler Derneğı'nden (İGD) üç genç aldı, bellerine silahları takıp, kalkıp Erzincan'a gittiler. Adem Karabaş, "Ya kızı verirsiniz ya da bu iş siyasi bir soruna döner" diye tehdit etti pavyon sahibini. Tehdit işe yaradı, genç kadını alıp babasına getirdiler. Büyük bir kucaklaşmaya, minnetle anılacak buluşmaya vesile olmuşlardı.

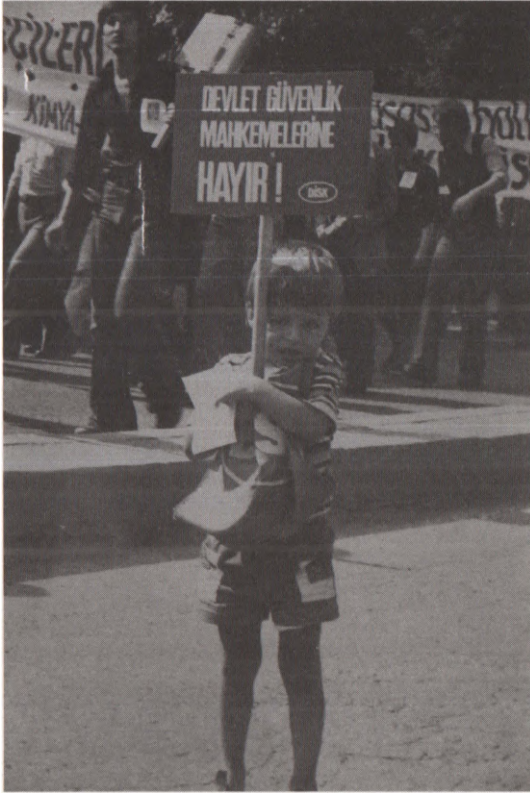

Adem Karabaş (2017)

1980 yılı Mart ayına kadar Maden-İş 4. Bölge'deki görevine devam etti. 12 Eylül'de gözaltına alındı ve ağır işkencelere maruz kaldı. Sendikası işyeriydi, 12 Eylül Maden-İş'in faaliyetleri

durdurulunca bir kez daha işsiz kaldı. Küçük bir dükkânda ayakkabı tamirciliğine başladı. Hiç gocunmadan, ayakkabıların söküğünü dikeyor, açılan yerlerini yapıştırıyor, pençe atıyor, topuk çakıyordu. “Bu iş sana yakışıyor mu Adem abi diye?” soranlara tatlı Boşnak şivesi ile hafif kızgınlıkla cevaplar veriyordu: “Efendum niçin yakışmasın, alinteriyle ekmek parası kazanmanın nesi ayıp?”

Daha sonraki yıllarda İstanbul ve Marmaris’te otellerde çalışarak emekli olan Adem Karabaş, 24 Temmuz 2021’de arkasında alkışlanacak bir hayat bırakarak aramızdan ayrıldı.

Bekir Belovacıklı Her Taşın Altındaki İşçi

Düşünsel dünyası, politik görüşleri işçi kenti olan Karabük'te şekillenen Bekir Belovacıklı, 1945 yılında Sinop'un Gerze ilçesinde doğdu. Çocukluğu Gerze'nin Belören köyünde geçti. Pek çok köylü çocuğu gibi tütün, buğday, mısır yetiştiren ailesinin işlerinde çalışarak büyüdü. Askerden önce Karabük'e gitti, Karabük Demir Çelik Fabrikaları'nın İşçi Okulu'na kaydoldu. Ortaokul mezunlarının alındığı Demir Çelik'e işçi yetiştiren bu okulun elektrik bölümünde okudu. Aynı zamanda Demir Çelik'te de işçi olarak çalışmaya başladı.

Karabük, Bekir Belovacıklı'nın hayatında oldukça önemli bir yere sahip. Sendikayla, Türkiye İşçi Partisi ile, sol fikirlerle ilk kez burada tanıştı. Hayatındaki ilk eylem olan yemek boykotuna da burada katıldı. Kötüydü yemekler, zayıftı, sağlıksızdı. Ağır koşullar altında, yüksek fırınlarda çalışan işçiler yeterince beslenemiyordu. Fabrika yemekhanesinde kaynayan kazanlarda neredeyse hep aynı yemekler çıkıyordu. Bekir Belovacıklı ve arkadaşları 7.800 işçinin çalıştığı fabrikada daha iyi, daha sağlıklı yemek talebinin sözcüsü oldular. Altı ay öncesinden başladılar, yüzlerce insana anlatmaya; "Ağır koşullarda çalışıyoruz. Bize kuru fasulye pilav, nohut, makarna değil, tavuk çıkmalı" diye. Bir kısım işçi "Bu kadar insana tavuk nereden bulunacak" diye pek ciddiye almadı Bekir Belovacıklı'nın söylediklerini. Nihayet yemek boykotu yapıldı ve istenilen sonuç alındı. Yemekler düzeldi, çeşitlendi ve kalitesi arttı. Eylem başarılı olunca kimi işçiler Bekir Belovacıklı'nın söylediklerinde keramet aramaya başladı:

“Ben bize tavuk çıkmalı” diye propaganda yapınca Hüseyin dayı diye bir işçi arkadaş vardı, yaşlı bizden çok büyük, 55 yaşlarında falan. O içinden dermiş ki “ya bu çocuk atıyor bu kadar insana, 7-8 bin işçiye tavuk nereden bulacaklar”. Boykottan birkaç hafta sonra tavuk çıktı. Bana “Bekir sen evliya mısın?” dedi. Dedim “hayırdır Hüseyin dayı ne iş? Dedi “sen altı ay önce bizim tavuk yiyeceğimizi bildin” Dedim ki, “Hüseyin dayı altı ay önce istemesini bilmiyorduk, altı ay sonra istemesini öğrendik gereğini de yaptık bu tavuk öyle geldi.”

“Altı ay önce istemesini bilmiyorduk şimdi öğrendik.” Bekir Belovacıklı’nın kişisel olarak kazandığı tecrübeyi ifade ediyordu. Hayatı boyunca hak mücadelesinde pusulası da bu oldu; “İstemesini bileceksin!”

Askerlik görevini tamamlamasının ardından tekrar Karabük'e ve eski işine döndü. Askerden döndüğünde Maden-İş sendikası Türk-İş'ten ayrılmış DİSK'in kuruluşuna katılmıştı. Kamu kuruluşlarına DİSK'in sokulmaması –bugünün popüler deyimiyile– devlet için bir “beka sorunu”ydı. İşveren işçilerin üzerinde baskı kurarak Çelik-İş'i işyerinde yetkili sendika haline getirmeye çalışıyordu. Nihayetinde bunu başardı, ancak Bekir Belovacıklı Maden-İş'ten istifa etmedi. İşyerinde Maden-İş'i yetkili hale getirmek için verilen mücadeleyi sürdürdü. Sendikanın Karabük'te kurulu 8. Bölge Temsilciliği'nde temsilci yardımcısı olarak görev üstlendi. Sendikanın teksir makinesinde bastıkları bildirilerle, serigrafi ile çoğalttıkları afişlerle işçileri Maden-İş'e davet ediyorlardı. Haliyle çok göze batıyordu Belovacıklı. Çelik-İş temsilcileri tuzak kurdular, o da gençlik heyecanına kapılarak düştü tuzağa. İşyerinde Çelik-İş üyeleriyle kavgaya tutuştu. Bu kavga bahane edilerek işten atıldı. Artık Karabük'te kalması, iş bulup çalışması mümkün değildi. Maden-İş yöneticisi Hilmi Güner'in desteğiyle Gebze'ye taşındı. Yine Hilmi Güner vasıtasıyla Maden-İş'in örgütlü olduğu AEG-ETİ'de işbaşı yaptı.

Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü

1969 yılıydı. Belovacıklı Gebze'de TİP'li işçilerle bir bekâr evini paylaşıyordu. İşten kalan zamanlarında TİP'in çeşitli eylem ve etkinliklerine katılıyordu. Genç bir işçi olarak TİP içerisinde tanıştığı öğrenci gençlerle de sağlam ahbaplıklar kurmuştu. O sırada onu en çok etkileyen hareketler 6. Filo'yu protesto eylemleriydi. Gençler Amerikan askerlerini denize attıkça, üzerlerine kırmızı boya döktükçe Bekir Belovacıklı büyük memnuniyet duyuyor, göğsü kabarıyordu. Bir gün aklına “Amerika'yı protesto eylemlerini hep gençler yapıyor, işçiler niye yapmasın?” sorusu geldi takıldı. O sıralarda 6. Filo'nun Türkiye'ye tekrar geleceği konuşuluyordu. Bu fikrini TİP Eminönü İlçe Örgütü'nden tanıdığı Hukuk Fakültesi öğrencisi Hidayet Kaya'ya açtı. Hidayet Kaya önce tereddüt etti. “Olur mu ki?” diye sordu. Belovacıklı'nın “Çalışır yaparız, ben çalışacak arkadaş da bulurum” yanıtı üzerine Hidayet Kaya konuyu Harun Karadeniz ile konuşmayı teklif etti. Bunun üzerine Hidayet Kaya ve Bekir Belovacıklı İTÜ'ye Harun Karadeniz'i görmeye gittiler. Bekir Belovacıklı, '68'in

efsane gençlik önderlerinden Harun Karadeniz ile bu vesileyle tanıştı. Konuyu Harun'a açtılar. Harun Karadeniz büyük heyecan duydu, fikri destekledi. "Biz de üzerimize ne düşerse yaparız" diye organizasyonda yer alma sözü verdi.

Çok az bilinen bu afiş, Mehdi Beşpınar'ın ifadesine göre, "19 Şubat 1969 tarihinde gerçekleştirilen Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü'ne İstanbul Üniversitesi öğrencilerini davet etmek üzere İstanbul Üniversitesi'nin çeşitli bölgelerine asılan afiş olabilir."

Düşünülen başvurusu yapılmış, izni alınmış bir protesto mitingiydi. Miting yeri için işçilerin yoğun olarak bulunduğu Gebze, daha sonra da Kartal düşünüldü.¹ Ancak Valilik miting için Beyazıt'tan Taksim'e yürüyüş yapılmasını uygun görmüştü. Bekir Belovacıklı, ikametgâhı Gebze'de bulunduğu için tertip komitesinde yer alamadı. Mitingin Tertip Komitesi, Ahmet Hamdi Dinler, Yavuz Ünal ve Vasıf Köksal'dan oluşturuldu. Ahmet Hamdi Dinler'in Gümüşsuyu'nda bulunan bekâr evi miting organizasyonunun merkezi gibiydi. Miting hazırlıklarına ilişkin pek çok karar, Harun Karadeniz, Yavuz Ünal, Ahmet Hamdi Dinler, Hidayet Kaya, Bekir Belovacıklı ve başka isimlerin katılımıyla bu evde alındı.

Büyük bir coşku içinde miting çalışmalarına başladılar. Zeynel, Ahmet Yüzyıl, Şaban Tekinbaş, Ömer Faruk, Recep ve Silvan'dan, Kartal Mühendislik'ten, Tekel'den işçilerle öğrenci gençlikten Hidayet Kaya, Necmi Demir gibi isimler olağanüstü efor harcadılar miting için. Kocaeli'nden Kadıköy'e kadar neredeyse her fabrikanın kapısında bildiri dağıttılar, afiş astılar. İşçileri "Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü" adını verdikleri mitinge çağırıyorlardı. Mitinge çağrı için dağıtılan bildiride işçilere şöyle sesleniyorlardı:

Biz İstanbul ve yakın çevresinde birbirimizle irtibat kurabilen sanayi işçileri, bütün Türk işçilerinin de bizim gibi düşündüklerine inanarak şu hususu belirtmek isteriz ki:

Dünyanın ilk kurtuluş savaşını zafere götüren Türk halkı geri dönmek üzere bir kere daha kesin görevini yapacaktır. İşte bunun için biz işçiler, Amerikan gavuruna karşı direnen öğrenci kardeşlerimize EVET diyoruz. Bu uğurda verilen iki şehit kardeşimizin acı ve kinlerini içimizde taşıyoruz.

EMPERYALİZME VE SÖMÜRÜYE KARŞI İŞÇİ YÜRÜYÜ-ŞÜ'müzle kurtuluş savaşına resmen girdiğimizi ilan ediyoruz.

EZİLEN HALKLAR, EZENLERİ BİR GÜN MUTLAKA YOKEDECEKTİR.²

DİSK ve çeşitli örgütler de yaptıkları açıklamalarla mitingi destekleyeceklerini duyurdular. Miting hazırlıkları için tüm ener-

1. Harun Karadeniz ise anılarında miting ve yürüyüş için düşünülen güzergâhın Pendik'ten Taksim'e olduğunu belirtmektedir.(H. Karadeniz, Olaylı Yıllar ve Gençlik, Literatür Yayınları, 9. Basım, İstanbul, 2015.)

2. ANT, Sayı 112, 18 Şubat 1969.

jisi ile koşturduğu günlerde, işyerinde Personel Müdürü'nün odasına çağırıldılar, Bekir Belovacıklı'yı. Gittiğinde işveren temsilcilerinin yanı sıra Gebze Emniyeti'nden polisleri de buldu karşısında. Polisler nazik bir biçimde Belovacıklı'nın miting çalışmalarından çekilmesini, işine ekmeğine bakmasını tavsiye ettiler. Bekledikleri yanıtı alamamış olacaklar ki, aynı gün ikinci kez çağırıldı Personel Müdürlüğü'ne. Bu defa işten çıkarıldığı tebliğ edildi. Öğlen saatleriydi, arkadaşlarıyla vedalaşmasına, çıkan öğle yemeğinden yemesine bile izin verilmedi, koydular kapının önüne. İş yok, ama zamanı çoktu. Bekir Belovacıklı sahip olduğu geniş zamanı, miting çalışmalarına daha fazla katkı yapmak üzere kullandı.

Miting hazırlıkları tam gaz sürerken 6. Filo Türkiye karasularına girdi. Buna bağlı olarak başını öğrenci gençlik örgütlerinin çektiği protesto hareketleri de yükselmeye başladı. Öğrenci gençliğin eylemleri, İstanbul, Ankara, İzmir, Konya ve Eskişehir'de polis müdahalesiyle, İzmir ve Trabzon'da da sivil faşist güçlerin saldırılarıyla karşılaştı. O sırada *Bugün, Sabah, Son Havadis* gibi gazetelerde yazılan yazılarla,³ Komünizmle Mücadele Derneği gibi örgütler sokaklara astıkları afiş ve dağıttıkları bildirilerle protestolara karşı "Cihad çağrısı" yapıyorlardı.⁴ Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarı döneminde TBMM Başkanlığı yapan İsmail Kahraman da Milli Türk Talebe Birliği (M.T.T.B.) Başkanı olarak yaptığı açıklamalarla saldırı hazırlıklarına destek çıkıyordu.⁵ Valilik Mitingi sabote etmeye yönelik hazırlıkların varlığından haberdardı ve buna karşı her türlü tedbirin alındığını söylüyordu.⁶ Ama tedbir alınmadığı gibi, saldırı için yol verilmiş, saldırganlarla işbirliği yapılmıştı.

Topluca kılınan namazların ardından örgütlenmiş topluluklar, polislerin himayesi altında Taksim Meydanı'na çıkan kitleye saldırdı. Yürüyüş kolundan en fazla bin kişi alana çıkmıştı ki saldırı başladı. Bir yandan polislerin ses ve sis bombaları, bir taraftan gerici güruhun taşlı sopalı, bıçaklı, kazma-kürekli saldırısı altında gösteriye katılanların pek çoğu yaralandı. Bekir Belovacıklı'nın yanında olan Ahmet Hamdi Dinler de kafasına

3. ANT, Sayı 114, 4 Mart 1969.

4. *Cumhuriyet*, 11 Şubat 1969.

5. *Cumhuriyet*, 14 Şubat 1969.

6. *Cumhuriyet*, 16 Şubat 1969.

gelen taş ile yaralandı. İki işçinin kaybına yol açan bu saldırı tarih sayfalarına Kanlı Pazar olarak geçti.⁷

Anlattıkça öfkeleniyordu Belovacıklı. 1969'da Amerikan emperyalizmine karşı düzenlenen gösteriye saldıranların bugün iktidarda olmasına da, zaman zaman sergiledikleri yalancı anti-emperyalist sözüm ona anti-Amerikancı tavırlarına da. "Tepem atıyor" diyordu, "Dayanamıyorum bu büyük sahtekârlığa."

Gerze'de Tütün Mitingi

Harun Karadeniz ve onunla birlikte davranan ekip, bir köylü mitingi yapmaya karar vermişti. Karar İTÜ'de, Harun Karadeniz, Hidayet Kaya, Nihat Fındıklı, Yunus Gömleksiz, Süleyman Balkan'ın da olduğu 15-20 kişilik bir toplantıda alındı.⁸ Mitingin yeri için Gerze seçilmişti. Hidayet Kaya'nın ifadesiyle organizasyonda başrol Bekir Belovacıklı'ya aitti.

Bekir Belovacıklı, Harun Karadeniz ve Süleyman Balkan'la birlikte önceden Gerze'ye gitti. Daha sonra Hidayet Kaya, Nihat Fındıklı ve gençlikten başka isimler de onlara katıldı. Hem miting çalışmalarını yürütmek hem de tütün ekicisi köylüleri örgütlemek üzere Bekir Belovacıklı'nın kurucu başkanı olduğu "Tütün Ekicileri Cemiyeti"ni kurdular. Gerze merkezli olarak kurulan Cemiyet yayınladığı ilk bildiride "ömrünü tütün tarlalarında tüketmiş köylülere haklarını almak için birleşme" çağrısı yaptı.⁹

Köy, köy dolaşıp, köylülere dertlerini anlattılar. Afiş asıp, bildiri dağıtarak köylüleri, tütünde yaşanan sömürüye karşı mitinge davet ettiler. Bir ay önce İstanbul'da "Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü"nü örgütleyen ekip bir ay sonra Karadeniz'de "Dizi Tütün Fiyatlarını ve Sömürüyü Protesto" mitingi örgütliyordu. Çok çalıştılar, neredeyse gitmedikleri köy, konuşmadıkları köylü kalmadı. Devletin yasakları ve onun yardımcısı sivil güçlerin engelleme çabaları, tehditleri çalışmaları durduramadı. Miting günü gelip çatığında Gerze Cumhuriyet Meydanı'nda biriken topluluğa Tütün Ekicileri Cemiyeti Kurucu Başkanı olarak ilk önce Bekir Belovacıklı hitap etti:

7.000 tütün ekicisi aile bulunan Gerze'de tütünden yıllık ortalama gelir 200 liradır. Hepsinin kazandığı parayı birkaç aracı tüccar kazanır. Kökleri dışarıda olan firmaların kazançları ise korkunçtur. Tekel yoluyla

8. Hidayet Kaya ile görüşme, 24 Eylül 2016, Bahçelievler.

9. ANT, Sayı 117, 25 Mart 1969.

bizden tütün alan hükümetler de bize gerekli yatırımları yapmazlar. Köylerimizin elektriği yoktur. Okulu olan köy parmakla gösterilir. Yollarımız berbattır. Bize en fazla 300 lira kredi verilirken, aracı tüccarlar, devlet bankalarından yüz binlerce lira kredi alırlar.¹⁰

10. ANT, Sayı 118, 1 Nisan 1969.

Sonra Harun Karadeniz konuştu. Etkileyici cümlelerle köylülere sömürüyü anlattı. Mitingin güzel yanlarından biri derdini anlatmak isteyen köylülere söz hakkı verilmesiydi. Sazak Köyü'nden Hasan Aydın ve Çakallı Köyü'nden Hüseyin Kalafat kürsüye çıkıp topluluğa hitap ettiler. Mitingin ardından slogan ve alkışlarla yürüyüş yapıldı. Bu mitingle tütün ekicisi başkaldırmış, Gerze tarihi bir gün yaşamıştı. Belovacıklı'ya göre daha sonra gerçekleşen üretici mitinglerinde Gerze mitinginin yarattığı havanın büyük katkısı olmuştu.

Kartal İşçi Birliği

Bekir Belovacıklı'nın "Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü" sırasında tanıştığı Harun Karadeniz'le arkadaşlığı Gerze Mitingi ile daha da gelişmişti. Harun'a içi ısınmıştı Bekir Belovacıklı'nın. Harun'u "Aklı başında bir aydın, ülkenin içinde bulunduğu gerçekleri doğru dürüst görebilen, değerlendirebilen, ona göre çözüm önerileri getirebilen her haliyle inandırıcı, güven veren bir arkadaş" olarak bellemişti. 1969 yılının ortalarına doğruydum Harun Karadeniz, Bekir Belovacıklı'ya ve Kartal bölgesindeki işçilere bir dernek kurma önerisiyle geldi. "Gençlerin, aydınların işçilerin buluşup konuşabileceği bir dernek kurabilir miyiz?" diye sordu Harun. Belovacıklı ve arkadaşları "Yaparız" diye yanıtladılar Harun Karadeniz'i. Böylece resmî adı "İstanbul Bölgesi İşçiler Birliği" olan, ama yaygın olarak "Kartal İşçi Birliği" olarak bilinen dernek kuruldu. Bekir Belovacıklı bu derneğin başkanlığını üstlendi. Derneğin kuruluşu işçilere "Biz döğüştüğ, patron kazandı. Biz çalıştık, patron kazandı. Amacımız işçiler arasında dayanışmayı ve yardımlaşmayı sağlamaktır" diye duyuruldu.¹¹ Dernek, kısa zamanda, Singer'den, Tekel'den, Silvan'dan, Aksan'dan, Arçelik'ten işçilerle, devrimci gençlerin, aydınların buluşma noktası haline geldi. Böylece Kartal İşçi Birliği, Türkiye '68'inde iki başkaldırı dinamiği olan, öğrencilerle işçilerin ortak mücadele zemini oldu. Harun Karadeniz, Osman Saffet Arolat, Faruk Pekin gibi devrimci gençler ile Çetin Özek gibi hukukçular burada işçilere sosyal politika eğitimleri verdiler. İşsiz işçilerin iş bulmasına yardımcı olabilecek meslek kazandırma kursları düzenlendi. İşçiler ve ailelerine tiyatro gösterileri, şiir dinletileri organize edildi. İşçi çocukları için yabancı dil kursları

11. ANT, Sayı 134, 22 Temmuz 1969.

açıldı. Bunun dışında işçilerden oluşan müzik kolu, tiyatro kolu kuruldu. Ayla Algan, Haşmet Zeybek gibi tiyatrocuların, Ataol Behramoğlu, Süreyya Berfe gibi şairlerin de yolu geçti Kartal İşçi Birliği'nden. Yine devrimci gençlerden Mete Sönmez, Hidayet Kaya, Sefer Güvenç, Necmi Demir, Süleyman Balkan gibi isimler İşçi Birliği'nin müdavimleri arasındaydı.

Kartal İşçi Birliği bölgedeki işçi eylemlerinin en büyük destekçisiydi. ECA'da, Ege Sanayii'nde, Otoyol'da, yani bölgenin ses getiren bütün eylemlerinde vardı. Sendikasız işyerlerinde sendikal örgütlenmenin, Mutlu Akü ve Tekel örneklerinde olduğu gibi, sarı sendikaların olduğu yerlerde de sendika değiştirmek üzere ortaya çıkan örgütlenmelerin zeminiydi. Dernek, işçilerin DİSK üyesi sendikalara taşınmasında bir nevi ön oda, kabul salonu işlevi görüyordu.

1 Mayıs'ın İlk Yasal Kutlaması

Genel olarak 1 Mayıs'ın yasal olarak ilk kez 1975 yılında Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP) tarafından İstanbul Tepebaşı'nda kapalı salon toplantısıyla kutlandığı bilinmekte.¹² Oysa ilk kez Kartal İşçi Birliği tarafından 1970 yılında Kartal'da bir düğün salonunda kutladı.¹³ Harun Karadeniz ve Bekir Belovacıklı'nın konuşma yaptığı geceye Ruhi Su da türküleriyle renk katmıştı. Belovacıklı, Harun Karadeniz ile birlikte, o sıralarda Ruhi Su'nun çalıştığı Kulüp 12'ye, gidip, onu geceye davet etti. Ruhi Su büyük bir mütevazılık içinde. "Hay hay" demiş ve bedel de talep etmeden kalkıp gelmiş geceye. Kozlu'da grizu patlamasında ölen işçilerin tabutlarının taşındığı dramatik resmi kullanarak afiş hazırladılar. Gebze'de ve Kartal'da bütün fabrikaların önlerini donattılar bu afişlerle. Düzenlenen geceye Kartal bölgesindeki işçiler eşleri ve çocuklarıyla birlikte katıldılar. 500 kişilik salon tıklım tıklım dolmuştu.

İstanbul Bölgesi İşçi Birliği, ağırlıklı olarak Kartal bölgesinde üstlenmiş olmasına karşın zaman zaman İstanbul'un başka işçi bölgelerinde de faaliyet sürdürüyordu.¹⁴ Belovacıklı'ya göre solda

12. Kitle, Yıl 2, Sayı 157, 25 Nisan 1977.

13. ANT, Sayı 2, Haziran 1970.

14. Örneğin, 1965 yılında Kozlu'da yaşamını yitiren Satılmış Tepe ve Mehmet Çavdar anısına çıkarılan afiş sadece Kartal'da değil, Halıcıoğlu bölgesinde de asılmıştı. Bu afişleme nedeniyle TİP Beyoğlu İlçe Örgütü'nde çalışan Hazım Özdemir ve üç arkadaşı gözaltına alınmıştı (ANT, Sayı 169, 24 Mart 1970).

ayrışmaların henüz su yüzüne çıkmadığı o dönemde, “sami-miyet”, “iyi işler yapma isteği, arzusu” çalışmaların en önemli motivasyon kaynağıydı. “Çok güzel işler yaptık” diye övünç duyuyor Bekir Belovacıklı Kartal İşçi Birliği’nde sürdürdüğü faaliyetten. “Sonrasında bir daha öyle bir havayı yakalayamadık” diye hayıflanarak.

15-16 Haziran için düzenlenen iddianamelerde “organizasyon-suç merkezi” olarak gösterilmek istenen Kartal İşçi Birliği, 12 Mart 1971 öncesinde mahkeme kararıyla kapatıldı.

15-16 Haziran

Kanlı Pazar sırasında AEG-ET’de işçi olan Belovacıklı, 15-16 Haziran’da bu kez Arçelik işçisiydi. Aynı zamanda Kartal İşçi Birliği Başkanı’ydı. İşçilerin sendikal haklarının ortadan kaldırmasına karşı verilen mücadelenin en ön saflarında yerini aldı. Eylemler sırasında Adalet Partisi Kartal İlçe binası öfkeli işçilerin gadrine uğradığında onları yatıştırma konuşmasını yapmak Bekir Belovacıklı’ya düştü. Eylem sırasında, ancak bir provokatörün ağzından çıkabilecek olan “Kartal Kaymakamı’nın evini taşlama” önerisini de yaptığı konuşmayla o engelledi. Kızıltoprak’ta çatışma çıktığı ve işçilerden ölenler olduğun haberini aldığı anda, ancak yer bulduğu bir kamyonun çamurluğunun üstünde Kadıköy’e indi. Asker havaya binlerce mermi sıkarak meydanı işçilerden geri alana kadar Kadıköy’deydi. Sıkıyönetimden sonra adı arananlar listesindeydi. Köyüne gitti, ortamın sakinleşmesini bekledi. “Tehlike geçti” haberini alınca tekrar İstanbul’a döndü.

Yakayı Sıkıyönetim’e kaptırmamıştı, gözaltı, tutuklama yaşamadı, ama işini koruyamadı. Habersiz, mazeretsiz olarak işe gelmemekten, devamsızlıktan Arçelik’teki işinden atıldı. Bir müddet işsiz kaldıktan sonra Kartal’da kurulu Adel Kalem fabrikasında işe girdi. Çalışmaya başladı, imalat raporlarını tutuyordu, “şu kadar kurşunkalem, şu kadar tükenmezkalem, şu kadar mürekkep üretildi” gibi. İyi gidiyordu işler. Bu arada iş arkadaşlarından Sema Nurcan’a gönlünü kaptırdı. Aynı sınıfın evlatları olarak evlenmeye karar verdiler. Ancak eşinin ailesinden onay çıkmadı. Bunun üzerine kafa kafaya veren iki genç Yakacak Belediyesi’nde iki nikâh şahidinin eşliğinde evlendiler. Evliliklerinin üçüncü ayında bir defa daha işten atıldı Bekir

Belovacıklı. Üstelik bu kez eşiyle birlikte. Üç aylık evli çift, evleri kira, karınlarını doyurmak zorundalar... Epeyce sıkıntı çektiler işsizliğin girdabında. Bu arada Kartal İşçi Birliği döneminden arkadaşları, özellikle Şaban Tekinbaş hep yanlarındaydı.

Yol Göründü Sinop'a

CHP, 1973 seçimlerinden beklenmedik bir biçimde birinci parti çıkmış, ancak tek başına hükümet kurabilecek sayıya ulaşamamıştı. Kaçınılmaz olarak bir müddet sonra Milli Selamet Partisi (MSP) ile Koalisyon Hükümeti kurdu. CHP'li Erol Çevikçe, Bayındırlık Bakanı olmuştu. Bekir Belovacıklı'nın kardeşi Hasan, CHP'de aktif siyaset yapıyordu. Onun aracılığıyla Erol Çevikçe, Bekir Belovacıklı'yı Sinop Bayındırlık Müdürlüğü'nde işe yerleştirdi. Taşındılar Sinop'a. Sürveyan olarak çalışmaya başladı. İş, Bayındırlık Bakanlığı'nın müteahhitlere köylerde yaptırdığı okul, sağlık ocağı, yol vb inşaatları kontrol etmekte. Beraber denetim yaptığı çalışma arkadaşlarından biri, yanında çuvala gidiyordu köylere. Sonra "Aaa cevizler de olmuş!" falan gibi dolaylı ifadelerle, ceviz istiyordu köylülerden. Köylü ne yapsın, karşısındaki devletin görevlisi, çuvalı doldurup veriyordu. Bekir Belovacıklı şiddetle karşı çıktı bu arsızlığa ve engelledi. Aynı şekilde gittikleri köylerde müdüre, mühendise, onların etrafındakilere kuzu kesilip, ziyaret verilmesini de. Rüşvet, rüşvetti! Büyüğü, küçüğü olmazdı!

Bir yandan çalışıyor, bir yandan da siyasi faaliyetlerine devam ediyordu. Kendisine yakıştırılan tanımlamayla "Sinop'ta tek başına fraksiyondur". Soldaki örgütlerin hiçbirine dahil olmadı. Kendi deyimiyle "beynine kimseyi ortak etmedi". Yapılan işi hangi sol örgüt yaparsa yapsın, kafasına yatarsa beraber oldu, yatmazsa karşı çıktı. Sinop'ta yükselen anti-faşist mücadelenin de içindeydi.

Ecevit Hükümeti'nin ömrü bir seçim dönemini tamamlamaya yetmedi. Koalisyon ortakları arasında yaşanan anlaşmazlık sonucu Ecevit 18 Eylül 1974'te istifa etti. Yeni hükümet kurma arayışları içinde Adalet Partisi, Milli Selamet Partisi, Güven Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi bir araya geldi. 31 Mart 1975'te 1. Milliyetçi Cephe Hükümeti kuruldu. Yeni Hükümet'te Bayındırlık Bakanı MSP'den Fehim Adak olmuştu. "Komüniz-

min yükselişine engel olmayı” öncelikli hedef olarak belirleyen Hükümet, bakanlıklara bağlı kuruluşlarda, 657 sayılı Yasa’ya bağlı olmadan çalışanlar, yani devlet memuru güvencesi olmayanlar arasında “temizliğe” başladı. Bu operasyondan Bekir Belovacıklı’nın payına da işsizlik düştü. Sinop Valiliği aracılığıyla yapılan tebligatla Bekir Belovacıklı işten çıkarıldı. Bir kez daha işsizlik günleri başladı. Eşi de çalışmıyordu, üstüne üstlük çocukları da olmuştu.

Dışişleri Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı görevlerinde bulunan CHP Milletvekili Turan Güneş’le birlikte bir miting kürsüsünde.

Sendikacılık Yılları

Bir süre işsiz kaldıktan sonra, Genel-İş Sendikası, Bekir Belovacıklı’ya Sinop-Kastamonu bölgesindeki işçilerin örgütlenmesi için yetki verdi. Böylece profesyonel olarak sendikada çalışmaya başladı. Aldı eline bir çanta, içine doldurdu üye fişlerini, işçileri örgütleme çalışmasına koyuldu. Sinop ve Kastamonu ilçelerini karış karış gezdi. Altında araba, cepte çok para yoktu. Minibüslerle gidiyordu örgütlenme yapacağı yerlere, öğlen yiyeceği yemek de çıkınında. Çok kısa sürede, bölgelerdeki sosyalistlerin de desteğiyle örgütlenme çalışmalarını tamamladı. Yürüttüğü çalışmalar takdir gördü ve Belovacıklı, 1977 yılında Genel-İş’in Sinop Şube Başkanı seçildi. Şube Başkanı seçildikten sonra Sinop’taki sosyal ve siyasal etkinliği belirgin bir biçimde

arttı. Köylülerden, öğretmenlere, öğrencilerden, öğrenci velilerine, esnafa kadar nerede bir hak arayışı varsa tamamının yanında saf tuttu. Hal böyle olunca devletin gözü Belovacıklı'nın üstüne dikildi. Tepesine binmek için fırsat kolluyorlardı.

13 Eylül 1980 Cumartesi günü Trabzon'da DİSK tarafından düzenlenecek "Demokrasi Mitingi"ne hazırlık yapıyorlardı. Abdullah Baştürk'ün de katılacağı miting için yoğun bir çalışma içindeyken, 12 Eylül darbesi geldi. Bekir Belovacıklı darbe gecesi evindeydi. Darbe olduğunu duyunca Sinop Belediyesi'nden bir şoför arkadaşına ulaştı, onun vasıtasıyla şehir merkezinin dışına çıktı. Köyde saklandı, bir süre. Ama bu kaçaklık uzun sürmedi yakalandı. Gecesi gündüzü birbirine karıştığı tek kişilik hücrede. 50 gün gözaltında tutuldu. Ağır sorgulardan geçirildi, içinde Sovyetler Birliği için casusluk yapmak da dahil ipe sapa gelmez sorulara, suçlamalara yanıt vermek zorunda kaldı.

Öner Semiz, Genel-İş Sinop Şubesi yöneticisi ve Sinop Belediyesi'nde çalışan sosyalist bir işçisiydi. Birlikte görev yapıyordu Belovacıklı ile, arkadaşılar. 31 Aralık 1977'de Bekir Belovacıklı'nın evinin bahçesinde yakalanan bir faşist için karakola suç duyurusuna gitmişlerdi. Karakoldan çıkışta faşistler tarafından Bekir Belovacıklı'yı hedef alan pusuda Öner Semiz vuruldu.¹⁵ Kaldırıldığı hastanede 2 Ocak 1978 günü hayatını kaybetti.¹⁶ Sorgu sırasında işkenceyle bu cinayeti Belovacıklı'nın üstüne yıkmaya kalktılar.

Sorgu sonrasında 4 ay Sinop Cezaevi'nde kaldı. Sinop Cezaevi'nden çıktıktan sonra DİSK/Genel-İş davası için İstanbul'a gönderildi. Genel-İş Davası'nda hapis cezası istemiyle yargılandı.¹⁷ Toplamda 1 yıla yakın hapis yattı.

Mahpusluk sonrası temel önceliği evine ekmek götürecek iş bulmaktı. Ancak bu o kadar kolay değildi. Hem Sinop'un imkânları kısıtlıydı hem de kimse iş vermeyi göze alamıyordu. Arkadaşına ait küçük, 15-20 yataklı bir oteli işletmek istedi, ruhsat vermediler. Eşinin üstüne ruhsat aldığı anda ise devasa bir vergi borcu ile kısıkaç altına soktular. Deniz kenarında arkadaşının işlettiği çay bahçesine ortak oldu, "fuzuli işgal" bahanesiyle devlet oraya da taş koydu. Bir müddet de kardeşinin taşeron

15. Genel-İş Emek, Ocak 1978,

16. Cumhuriyet, 3 Ocak 1978.

17. Cumhuriyet, 22 Ocak 1986.

olarak üstlendiği işlerde çalıştı. Her durumda “ekmeğini taştan çıkarmaya” devam etti.

12 Eylül’ün, insanın soluğunu kestiği günlerde bir yandan ekmek parası peşindeydi Bekir Belovacıklı, bir yandan da 12 Eylül öncesinden kalma davaların peşinde Sinop Adliyesi’nin koridorlarını arşınıyordu. Öner Semiz’in vurulduğu gün Bahadır adlı bir sağcı genç kafasına taşla vurularak ağır şekilde yaralanmıştı.¹⁸ Tedavi için Ankara’ya götürülen ve Hacettepe Üniversitesi Hastanesi’nden 45 günlük işgöremez raporu alan bu kişi poliste kafasına vuranın Bekir Belovacıklı olduğu yönünde ifade vermişti. Bu kişi 12 Eylül sonrasında Bekir Belovacıklı’yı ortak olduğu çay bahçesinde buldu ve verdiği ifadede Belovacıklı’yı suçlamasını polisin yönlendirmesiyle yaptığını itiraf etti. Ertesi gün görülen duruşmada da bu ifadesini tekrarladı. Böylece Belovacıklı hakkında açılan dava düştü. Ne var ki polisin Sinop’ta failini bulamadığı her olayı Belovacıklı ile ilişkilendirme alışkanlığı hiç kaybolmadı. 1990’lı yıllarda Sinop’ta dağıtılan illegal bir bildiriden Belediye binası civarında da bulunmuştu. İki düzmece ifade, bir sahte tutanakla Ağır Ceza’da dava açıldı. Mahkemeye çıktığında hâkimin suçlama hakkında ne diyorsun sorusunu şöyle yanıtladı:

Hâkim bey hiçbir şey demiyorum. Benim tutuklanmamı talep ediyorum. Devlette rahatlasın ben de rahatlayayım. Devletin elinin altında olursam siz de rahat edersiniz ben de.

DİSK’in yeniden açıldığı dönemde Samsun’da DİSK Bölge Temsilciliği görevini üstlendi. Böylece sendikacılık hayatında ikinci perde açıldı. Aynı coşku ile devam etti hak arama mücadelesine. ANAP’lı Samsun Altinkum Belediyesi’nde işten atılan 57 belediye işçisinin işe dönüşü için 5 ay süren direnişi örgütledi. Atılan işçilerin geri dönüşü için Samsun’dan Ankara’ya 4 işçi ve 2 eşekle yürüyüş başlattı. 22 Temmuz 2002 tarihinde başlayan yürüyüş 13 gün sürdü ve 8 Ağustos’ta tamamlandı.¹⁹ Yürüyüşün hedefi Ankara’da Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz ile görüşmekti. Tamamen yürüyerek gerçekleştirilen bu eylem sonucunda atılan işçilerin geri dönüşü sağlandı.

18. *Cumhuriyet*, 3 Ocak 1978.

19. *Genel-İş Emek*, Sayı 72, Mayıs Haziran 2002.

Görevde olduğu sürece grevler direnişler, eylemler, etkinlikler örgütledi. 1990'lı yıllara damgasını vuran kamu çalışanlarının sendikalaşma çabasına destek verdi. Sorumluluğu altında bulunan sendika binalarını kamu çalışanlarının örgütlenme faaliyetlerine açtı. Sıcak ilgisini kamu çalışanlarından hiç esirgemedi.²⁰ 2004 yılında aday olmayarak görevi bıraktı. Çocukları eğitime devam ediyordu, bu nedenle Kastamonu Küre'de Bakır İşletmelerinde beş yıl kadar daha çalıştı. Çocuklarının eli ekmek tutmaya başlayınca da işi bıraktı. 2009 yılıydı, köyüne döndü, tarımla uğraştı. Hayat çizgisinden yansıyan isimleri taşıyan dört çocuk büyüttü: Devrim, Eylem, Deniz ve Filiz.

TİP'ten sonra, üye olduğu ikinci parti büyük umut besleyerek gittiği ÖDP idi. Yaşadığı hayal kırıklığıyla geri çekildi. Kızgındı, hedeflerine ulaşamamış olmaktan. Öfkeliydi bölünmüşlüğe, beceriksizliğe, sendikal harekette istenilen başarının sağlanamamış olmasına. Nüfus kâğıdı eskimişti, ama sosyalist kimliğini hiç eskitmeden taşıdı. 12 Mart 2020 günü hayata veda etti, sessiz ama sitem dolu bir biçimde.²¹

20. Öğretmenlerin sendikalaşma mücadelesine katılan Halim Algan'ın sosyal medya iletişi, 19 Nisan 2020.

21. Bekir Belovacıklı ile 2015 yılında Singer Eylemleri kitabını hazırlarken görüşmek istedim. Gerze'de köydeydi. İstanbul'a çocuklarını ziyarete geldiğinde buluştuk, tanıştık, çay, kahve içtik, sohbet ettik, ama söyleşi yapmayı kabul etmedi. Yaklaşık bir yıl sonra kendisi aradı ve söyleşi yapmak istediğini söyledi. Bunun üzerine, ilki 6 Ocak 2016'da olmak üzere çeşitli defalar görüşmeler yaptık kendisiyle.

Yunus Uysal

Mücadelenin de İşçisi, Şiirin, Heykelin de

İnsan hayatının biçimlenmesinde yaptığı tercihtir esas olan. Yaşadıklarını ya da yaşayamadıklarını, tamamladıklarını, tamamlamayadıklarını, kazandıklarını, kaybettiklerini belirleyen yaptığı tercihleridir büyük ölçüde. Kimi zaman yaşanan tesadüfler de tercihe dahildir. Öyle zaman olur ki, bir tesadüf, tercihin ya da tersinden tercih, tesadüfün yolunu açar. Kaynakçı ustası Yunus Uysal'ın hayatını belirleyen tercih de bir tesadüfle ortaya çıkmıştı.

1946 yılında Çorum'un Mecitözü ilçesine bağlı Sorkoğlan köyünde doğan Yunus Uysal, ilkokulu köyünde bitirdi. Çorum'da Sanat Okulu'nu tamamladıktan sonra 1963 yılında İstanbul'a geldi ve Maçka Tekniker Yüksekokulu'na kaydoldu. Okul, Hükümet tarafından kapatılınca kadar burada öğrencilik yaptı. Okul kapatıldıktan sonra, eğitime devam etme imkânı kalmamıştı. Çeşitli atölyelerde çalışmaya başladı. Hayatının en büyük dönemecini de o günlerde yaşadı.

Yunus Uysal şiir yazıyordu. Gündüzlerini, işyerinde kaynak motorunun başında, gecelerini bekâr odasında duygularını, umutlarını mısralara dökerek geçiriyordu. Bir gün gazetede yayınlanmış ilan ilişti gözüne; Beyazıt'ta, Beyaz Saray Kitapçılar Çarşısı'nda bir yayınevi, "Genç Şairler Antolojisi" için başvuru topluyordu. Elinde şiirleri, gitti verilen adrese. Kapı duvardı. Bayağı bekledi, ama gelen, giden olmadı. İstekliydi, kararlıydı, hevesliydi, bastıracaktı şiirlerini. Ertesi gün yine gitti. Yine kapalıydı yayınevi. Kapalı dükkânın kapısında beklemeye başladı. Kapının önünde beklediğini gören komşu kitapçı onu içeri davet

etti. O esnada Ayhan Başaran da kitapçıdaydı, onunla tanıştı.¹ Ayhan Başaran, ateşli konuşma tarzı etkileyici cümleleriyle Yunus Uysal'ın kalbini kazandı. Daha sonra sık sık gitti o kitapçı dükkânına. Bir gün dükkândan çıktıktan sonra Ayhan Başaran, Yunus Uysal'ı TİP İstanbul İl binasına götürdü. İl Başkanı Şaban Yıldız'dı o zamanlar. Ayhan Başaran ve Şaban Yıldız'ın kefaletiyle TİP'e üye oldu. Üyelik fişini alıp, TİP Beşiktaş İlçe Örgütü'nün yolunu tuttu. Şiir, onu TİP ile, sosyalist fikirlerle tanıştırdı. Bir tesadüfün ortaya çıkardığı tercih o andan itibaren hayatının biçimlenmesinde temel belirleyen oldu. Bu arada şiirlerini yayınlama konusunda ısrarından da sonuç aldı", *Genç Şairler Şiir Antolojisi*'nde iki şiiri yayınlandı.

1 Mayıs 1966 Arnavutköy sırtlarında.

1967'de askere giden Yunus Uysal, 1969'un başında terhis oldu. Tezkeresini cebine koyup, İstanbul'a geldiğinde ABD'nin 6.Filo'su Türkiye'nin karasularına girmişti. 6. Filo'nun askerleri İstanbul sokaklarında fink atıyordu. Yunus Uysal arka-

1. Sendika eğitimcisi, gazeteci Ayhan Başaran erken yaşlarında geçirdiği trafik kazası sonucunda yaşamını yitirdi.

daşı Ertunç'la birlikte Beşiktaş sahilinde dolaşırken, Beşiktaş İskelesi'nin yanındaki çay bahçesinde ABD askerlerinin oturduğunu gördü. Hızla karar verip harekete geçtiler, askerlerin kafasından kepi alıp kaçtılar. Kaptıkları kepi, uzunca bir değneğin başına takıp, birkaç kez 6. Filo protesto eylemlerinde taşıdılar.

Yunus Uysal, 1969 yılının Şubat ayında ECA'da Bakım Onarım Atölyesi'nde işbaşı yaptı. Miyase Uysal ile hayatını da o yıl birleştirdi. İş Maltepe'de olunca evi de Anadolu Yakası'na, Pendik'e taşındılar. TİP Beşiktaş İlçe Örgütü'nde bulunan üyelik kaydını da Kartal'a aldı. TİP Kartal İlçe Örgütü işçi yatağıydı adeta. Aksan'dan İsmail Dönmez, AEG-ETİ'den Hanefi Vatansever, Singer'den Adem Karabaş, demirci Kemal Koyaş, kaloriferci Sadri Kaya, havlucu İsmail Tuna ile Kartal TİP'te tanıştı. Tanıştıklarının büyük bölümü Maden-İş üyeleri idi. Onlardan Maden-İş'i, mücadelesini, işyerlerinde elde ettiği kazanımları öğrendi.

ECA'da ise işçinin yaka silktiği Metal-İş Sendikası yetkiliydi. Sendikanın işçiye bir faydası yoktu. Ücretler düşük, sosyal haklar yok gibiydi. Girişken olmak, insanlarla kolay ilişki kurabilmek gibi meziyetleriyle fabrikanın bütün bölümlerinden işçilerle tanıştı, ahbaplıklar kurdu. Zaman içinde ilişki ağı genişledi. Kendisinden önce işyerine girmiş, akrabalarından ve hemşerilerinden oluşan 14 kişilik bir ekip vardı. Hemşerilerinin varlığı, sosyalleşmesi, başka bölümlerden insanlarla ilişki kurması için bir avantajdı. Yunus Uysal, sosyalist bir işçi olarak işçilere sömürüyü, adaletsizlikleri anlatıyor, onları dünyayı değiştirme mücadelesine katmaya, TİP'te örgütlenmeye çağırıyordu. Çok kısa sürede akrabaları arasından iki işçiye TİP'e üye olarak kazandırdı.

Yunus Uysal, Kartal İşçi Birliği'nin de müdavimlerindendi. Eşi Miyase Uysal ile birlikte buradaki eğitim çalışmalarına katılıyordu. Katıldıkları ilk eğitimde kürsüde Harun Karadeniz vardı. Harun Karadeniz, seminere tahtaya "Baba bana bal al" cümlesini yazarak başlamıştı. İlkokul 1. sınıfta okuma yazma öğretilirken kullanılan kalıp cümle üzerinden ezberci eğitim sistemini sorgulamışlardı: "Babanın saat ücreti ne kadar, balın kilosu kaç lira, nasıl alsın baba balı?"

1970 yılının başlarında, Yunus Uysal'ın kafasında, işyerine Maden-İş'i getirme fikri iyice şekillenmişti. Önce fabrikanın içinde, alçak sesle mevcut sendika aleyhinde propaganda yapmaya başladılar. Maden-İş'in bölgedeki fabrikalarda imzaladığı toplu

iş sözleşmeleri el altından dağıtarak, işçilerin kendi haklarıyla, ücretiyle Maden-İş'in sözleşmeleri arasında kıyaslama yapmasını sağlamaya çalıştılar.

Maden-İş Sendikası, daha önce ECA'ya girmeye çalışmış, ama başaramamıştı. Yunus Uysal Maden-İş'e gittiğinde öğrendi bunu. Maden-İş'in fabrikada bu çalışmadan kalmış ilişkileri vardı. Maden-İş 4. Bölge Organizatörü Murathan Bedel bu isimleri verdi Yunus Uysal'a. Böylece Mehmet Tuna, Zeki Hocaoglu, Ruhi gibi arkadaşlarıyla tanıştı. Yarım kalmış işin bilgisine de sahip oldu. Yunus Uysal akrabaları arasından bazı isimler ile, Mehmet, Zeki ve Ruhi'nin etrafındaki ilişkilerden örgütlenme çalışması yapacak ekibi kurdular. Gizli gizli üye kaydına başladılar. Üç ay içinde 630 kişinin 400'ünü üye yaptılar. Çoğunluk sağlanmış, toplu iş sözleşmesi için yetki başvurusu yapılmıştı. Yunus Uysal da Maden-İş'in işyeri temsilcisi olmuştu.

7 Mayıs 1970 sabahı, fabrikaya geldi Yunus Uysal. İşbaşı için kart basacaktı, ama kartı yerinde yoktu. İşveren Yunus Uysal ve üç arkadaşını işten atmıştı. Yunus Uysal hemen Maden-İş 4. Bölge'ye gitti, durumu sendikaya bildirdi. Bir bakıma hazırlıklıydı bu duruma. Önceden karar almışlardı, böyle bir gelişme olduğu takdirde işyerini işgal edeceklerdi. Yunus Uysal, 4. Bölge'den Murathan Bedel'le birlikte fabrikaya döndü. Murathan Bedel fabrikanın içine girdi, işyerinde henüz atılmamış Maden-İş temsilcileri ve öncü işçilerle görüştü. Yarım saat ya sürdü ya sürmedi, şalter indirildi. İşçiler tarafından işgal edilen fabrikalar zincirine ECA da dahil olmuştu.

İşgalle birlikte fabrikaya el koydu işçiler. Kapıları kaynakla birbirine sabitlediler. Çeşitli yerlere nöbetçiler koydular. Polis saldırısına karşı tedbir aldılar. Çatılara çıkıp, sloganlarla taleplerini haykırdılar. Bildiri yayınlayıp, fabrikanın dış duvarlarına pankartlar astılar. Uzun soluklu bir mücadele için gözünü karartmıştı ECA işçisi.

İşgalin duyulmasıyla birlikte fabrikanın önü dayanışma göstermek için gelip, gidenlerle doldu. TİP ve CHP'nin Kartal ilçe örgütlerinin, Kartal İşçi Birliği'nin, bölgedeki fabrikaların işçilerinin ve devrimci gençlerin desteğiyle direniş ateşi daha da büyüdü. Harun Karadeniz de gelmişti direniş yerine. Yanında daha sonra adı Boğaziçi Üniversitesi olan Robert Kolej Yüksekokulu Folklor Ekibi de vardı. Harun Karadeniz konuşma

yapmış, Folklor Ekibi halk oyunlarından örnekler sunmuştu.² Dayanışmanın sıcaklığıyla işçiler sıkılı bir yumruk gibi olmuştu. Direniş bütün kararlılığı ile sürüyordu.

Eylem 11. gününe girmişti. İşverenden temsilcilerle görüşme talebi geldi. Temsilciler Maden-İş 4. Bölge Temsilciliği'ne bildirerek, görüşmeye gittiler. Gittiklerinde işverenin rüşvet teklifiyle karşılaştılar. İşveren işgalin kaldırılması karşılığında, Yunus, Zeki ve Ruhi'yi Almanya'ya ECA'nın iş ortağı fabrikalardan birinde çalışma garantisiyle göndermeyi, ayrıca temsilcilere toplamda 150 bin lira vermeyi teklif ediyordu.

Temsilciler kısa bir değerlendirme yaptılar, teklifi kabul etmiş gibi görünerek işverenin ipliğini pazara çıkarmaya karar verdiler. Bundan sonrası filmlerde görülen sahneleri aratmayacak biçimde gelişti. Rüşvetin belgelenmesi gerekiyordu. TİP Kartal İlçe Örgütü'nden ayarlanan iki kişi, turist gibi ellerinde fotoğraf makinesiyle buluşma yerinde hazır edildi. Yunus Uysal yanında bir arkadaşıyla birlikte gittiği buluşmada rüşvetin ön ödemesi olan 20 bin lirayı aldı. Hayatında ilk kez bu kadar çok parayı bir arada görüyordu. Fabrikaya döndüler. Anons yapıp, bütün işçileri yemekhanede topladılar. Yunus Uysal işçilere, işverenin rüşvet teklifini anlattı. Heyecan içinde ve tutamadığı gözyaşlarının eşliğinde. Bir yandan da para destelerinin ortasındaki kâğıtları yırtarak havaya savuruyordu. Yemekhanede kızgınlık tavan yaptı bir anda. Öfke dolu sloganlarla yıkılacaktı yemekhane. İyice kenetlendi işçiler, aralarındaki birlik pekişti. O saate kadar henüz Maden-İş üyesi olmayan işçiler de o gün üye oldular. Savrulan paralar da yerlerden toplanıp, işçilerin beslenme ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanıldı.

Rüşvetle direnişi kırma hamlesi işverenin elinde patlamıştı. Her kuşun etinin yenemeyeceğini anlaması uzun sürmedi, geri çekildi, sendikayı kabul etti. 24 Mayıs günü, Maden-İş Sendikası ile ECA İşvereni arasında imzalanan protokolle işgal sona erdi. İşçilerin ücretlerinde, çalışma koşullarında iyileştirmeler yapıldı. Atılan diğer temsilcilerle birlikte Yunus Uysal da işine geri döndü. Varılan uzlaşmayı takip eden iki günlük aranın ardından 26

2. Prof. Hacer Ansal, iş insanı Yavuz Çizmeci gibi isimlerin de yer aldığı Robert Kolej Folklor Ekibi, büyük bir ihtimalle bu etkinliğe Kartal işçi Birliği organizasyonu ile katılmıştı. Ekip, folklor kıyafetlerini Kartal İşçi Birliği binasında giyerek, ECA önüne gitmişti (Hacer Ansal ile telefon görüşmesi, 24 Mart 2021).

Mayıs günü ECA'da işbaşı düdüğü yeniden çalarken, Maden-İş bayrağı da göndere çekilmişti. İşçilerin yüzü gülüyordu.

ECA eylemiyle, Yunus Uysal kişisel olarak büyük bir deneyim kazanmıştı. Genç bir işçi önderi olarak öne çıkmış, güvenilirliğini, inandırıcılığını kanıtlamıştı. Sosyal ve siyasal çevresi de daha da genişlemişti. Kartal'da işçiler ve sosyalistler arasında adı, sanı bilinir hale gelmişti.

15-16 Haziran

Haziran ayı geldi. DİSK’i hedef alan düzenlemenin ayak sesleri daha fazla duyulur olmuştı. 11 Haziran’da Yasa üzerinde Meclis’teki görüşmeler başlayacaktı. DİSK’in yapılan düzenlemeye karşı direnişe geçeceği bilgisi de halka halka yayılıyordu. Yunus Uysal, TİP’ten, Maden-İş’ten, basından gelişmeleri takip ediyor, arkadaşlarıyla paylaşıyordu. DİSK’ten yükselen eylem kararlılığını içeren bilgileri fabrikaya taşıyordu. “Hazır olmalıyız” diyordu arkadaşlarına, “Mücadeleyle kazandığımız sendikamızın, ayak oyunları ile ortadan kaldırılmasına izin veremeyiz.”

14 Haziran günü, ECA’dan iki temsilci arkadaşıyla DİSK’in toplantısına katıldı. Alınan eylem kararını hararetle ve heyecanla destekledi. Toplantıdan çıkar çıkmaz, ECA işgali sırasında büyük destek gördüğü İTÜ Öğrenci Birliği Başkanı Gökalp Eren’i arayarak yapılacak eylemlerden, toplantıda alınan kararlardan haberdar etti. Aynı şekilde TİP Kartal İlçe Örgütü’nü de. Gece 23:00 civarında geldiği fabrikanın marangozhanesinde, arkadaşlarıyla işverenin çitasını, çivisini, kartonunu kullanarak yürüyüşte taşınacak pankartları hazırladı.

Geceyi yarı uyur, yarı uyanık vaziyette geçirdi, sabahı zor etti. 7:30 gibi fabrikaya gitti. İşyeri temsilcileriyle ne yapacaklarını konuştular, planlama yaptılar. Saat 8:30 civarında da şalterleri indirip fabrikadan dışarı çıktılar. Fabrikalar, Lokomotifin arkasına eklenen vagonlar gibi birbiri ardına diziliyordu, Mutlu Akü, Vinylex, Singer, Tekel... Yunus Uysal ECA işçilerinin önünde yürüyordu. Maltepe’yi Kartal’ı, Minibüs Yolu’nu, Ankara Asfaltı’nı büyük bir gösteri alanına çevirenlerin, önlerine konulan polis ve asker barikatlarını aşanların arasındaydı. O akşam gösteriler bitip, işçiler evlerine dağılırken, Yunus Uysal Pendik’te bulunan Maden-İş 4. Bölge Temsilciliği’nde gitti. Diğer işyeri temsilcileriyle birlikte, ertesi günün yapılacak eylemleri planlama toplantısına katıldı.

Ertesi gün ne yapacaklarını bir önceki güne göre daha fazla hâkimlerdi. Fabrikalar buluştu, en öne de Tekel’in kadın işçilerini aldılar. O gün için yürüyüşün hedefi Kadıköy’dü. Yunus Uysal, bu kez Küçükalyalı üzerinden yürüyen kortejin en önündeydi. Elinde Maden-İş’in megafonu ile yürüyüş kolunu idare ediyordu. Tekel’den bir arkadaşıyla dönüşümlü olarak megafonla sürekli ajitasyon yapıyordu. Kortej Küçükalyalı’yı aşp, Bostancı’ya var-

mişti. Yol önlerinde ikiye ayrılmıştı, minibüs yolu olarak bilinen yoldan mı devam edeceklerdi, yoksa o dönemde İstanbul'un zenginlerinin mesken tuttuğu, ikamet ettiği Bağdat Caddesi'nden mi? Yunus Uysal diğer fabrikalardan birkaç temsilci arkadaşıyla birlikte "Kodamanlar bizi görsün" diye yürüyüş kolunun Bağdat Caddesi'nden devam etmesi yönünde ağırlık koydu. Ayaküstü yapılan toplantıyla yürüyüş kolu dümeni Bağdat Caddesi'ne kırdı. Bağdat Caddesi'ne girdiklerinde işçinin coşkusu daha da kabarmıştı. Sloganlarla emekçiler "biz buradayız" diyordu.

Suadiye civarında önleri asker tarafından kesildiğinde kolayca aşılar barikatı. Kurulan barikat işçileri engellemeye yönelik olmaktan çok göstermelik, verilen emri yerine getirmek üzere yapılmış izlenimi veriyordu. Ancak Kızıltoprak'a geldiklerinde durum farklıydı. Önde polis, arkasında asker ile kurulu barikattan işçileri geçirmeyeceklerdi. Verilen emir kesindi. Havada biraz sonra kopacak fırtınanın sıkıntısı hâkimdi. Gerilim artınca Yunus Uysal elindeki megafonu fabrikadan bir köylüsüne vermiş, onun elindeki sopayı da kendisi almıştı. Polislerle göğüs göğüse geldiler. İşçiler barikata yüklenince, polisler coplarla, askerler de tüfeklerin dipçikleriyle işçilere karşılık verdiler. Bir polis şefi Yunus Uysal'ın elindeki sopayı almaya çalışıyordu. O sırada işçilerin bulunduğu taraftan polisin üstüne taş ve sopa yağdı. Polis şefinin "ateş" diye bağırıldığını duydu Yunus Uysal. Ateş başlayınca işçiler ilk anda geriye doğru kaçmaya başlamışlardı. Yunus Uysal belinde bir sıcaklık hissetti ve yere düştü. İki polis ayaklarından tutup sürüklemeye başladı. Kafası yere, kaldırım taşlarına çarpıyordu. Gözleri karardı, uzaktan gelen uğultular arasında kendinden geçti. Gözünü açtığı anda üstü başı kan içinde, kendisi gibi yaralanmış başka işçilerle birlikte bir otobüsün içindeydi. Otobüs onları Numune Hastanesi'ne götürdü. Acılar içindeydi, ağrı kesici iğneler vurdular, bir kez daha kendinden geçti. Bir doktor yaralı işçileri, "Biri gelip size iyi msiniz diye sorarsa, sakın iyiyim demeyin, 'iyiyim' diyeni alıp, sorguya götürüyorlar" diye uyardı. O yüzden, yarası ağır olmamasına rağmen hiç "iyiyim" demedi. Nitekim bir iki işçinin hastaneden gözaltına götürülmesine tanık oldu. TİP'ten tanıdığı bir hemşirenin ayarladığı Haydarpasha Lisesi'nde yatılı okuyan devrimci gençlerin yardımıyla hastaneden kaçırıldı. Gazetelerde ismi hem yaralılar hem de arananlar listesinde yer

alıyordu. Bir ay kadar İstanbul'da eşiyle birlikte TİP'ten arkadaşı Ali Savaşeri'nin evinde saklandı. Bu arada Yaşar Kemal de dahil olmak üzere pek çok isimden dayanışma ve destek gördüler. Bir ay sonra İstanbul dışına çıkıp, Çorum'a eşinin köyüne gitti. Burada saklanırken kendi köyünde, jandarmanın gelip onu sorduğunu duyunca soluğu İzmir'de aldı. İzmir'de bir akrabasının yanında kalıyordu. İkinci gün, İstanbul'dan bir haber almak amacıyla, DİSK İzmir Bölge Temsilciliği'ne gitti. Orada İstanbul 4. Bölge'den tanıdığı Murathan Bedel'le karşılaştı. O da arandığı için İstanbul'dan kaçıp İzmir'e gelmişti. Onun sağladığı ilişkilerle Aliğa Rafinerisi inşaatında kaynakçı olarak çalışmaya başladı. İşçi barakalarında kalıyordu. O sırada Yapı İşçileri Sendikası (YİS) burada örgütlenme çalışması yürütüyordu. Yunus Uysal elinden geldiğince bu çalışmaya omuz verdi. Yapı İşçileri Sendikası Başkanı Necmettin Giritlioğlu bir grev kırıcı tarafından öldürüldüğü sırada Yunus Uysal da Aliğa işçisiydi. Necmettin Giritlioğlu'nun cenazesine, öldürülmesi nedeniyle yapılan protesto eylemlerine, direnişlere katıldı.

Ressam Orhan Taylan ile birlikte

Üç ay süren Sıkıyönetim kalkmış, eylemler nedeniyle tutuklanan sendikacılar serbest bırakılmıştı. Yunus Uysal da İstanbul'a döndü. ECA'daki işinden çıkarılmıştı. Kara listeye girmişti, bu

nedenle müracaat ettiği büyük işyerlerinden olumsuz yanıt alıyordu. Kabul edildiği ilk işe, Cevizli'de 10-15 kişinin çalıştığı küçük bir atölyeye kaynakçı olarak girdi. Bir yandan da daha iyi bir iş için sağı solu yokluyordu. Derken o imkân PTT'nin açtığı sınavla doğdu. Sınavı kazandı, Tahtakale PTT Santrali'nde teknisyen olarak işe başladı. Bir buçuk yıl kadar burada çalıştıktan sonra PTT'nin Ümraniye'de kurulu, PTT Arla olarak bilinen, Araştırma Laboratuvar ve Fabrikasına geçti. Burada yaptığı iş işçilik olmasına rağmen memur kadrosundaydı. 12 Mart'tan sonra Anayasa'da yapılan değişiklikle kamuda memur olarak çalışanların sendikalaşma hakkı ellerinden alınmıştı. Memur kadrosunda çalışan emekçiler de çeşitli dernekler kurarak, sendika, grev ve toplu sözleşme hakkını kazanmak üzere örgütleniyorlardı. Bu amaçla 20 Ocak 1975'te Tüm Memurlar Birleşme ve Dayanışma Derneği (Tüm-Der) kuruldu.³ Yunus Uysal, Tüm-Der'in çalışmalarına katıldı. PTT Arla'dan derneğe 30 civarında çalışanı üye kaydetti. Tüm-Der'in Kadıköy Şubesi'nin kuruluşunda ve yönetiminde yer aldı. 1 Mayıs 1975'te Türkiye İşçi Partisi ikinci defa kurulduğunda Yunus Uysal, PTT Arla'da işçi olan eşiyle birlikte TIP Üsküdar İlçe Örgütü'ne üye oldu. Devlet memuru olduğu için yasal olarak parti üyeliği mümkün değildi, yasanın koyduğu yasağı üyelik fişini Y. Emre Uysal adıyla doldurarak aştı. Bir yandan parti çalışmaları, bir yandan Tüm-Der çalışmalarına katılıyor, imkânları elverdiği ölçüde de işçilerin sendikalaşma çabalarına destek veriyordu.

Milliyetçi Cephe Hükümeti kurulunca hakkında soruşturma açıldı ve Afyon Sandıklı'ya sürgün edildi. 1977 seçimlerinden sonra hükümet değişti, CHP iktidara geldi. Çeşitli kanallardan tayinini tekrar İstanbul'a aldirmek için uğraştı, fakat başaramadı. Ama CHP'nin yaptığı atamalarla Atatürk Eğitim Enstitüsü'ne yönetici olan solcu öğretmenler sayesinde okulun İdari İşler Müdürü oldu. Okulun solcu yöneticileri kavganın içinden gelmiş bu işçiye çok güveniyorlardı. Çalışanların çoğu sindirilmişti. Bir yandan yeni kadrolar alarak, bir yandan eski çalışanlara güvenceler vererek ortamı eğitim yapılabilir güvenli hale getirmeye çalışıyorlardı. Okulda faşist işgal vardı, can güvenlikleri yoktu. Ne öğrencilerin, ne öğretmenlerin, ne de çalışanların. Üç öğretmen katledilmişti. Yunus Uysal da hedefteki isimler arasındaydı, bu

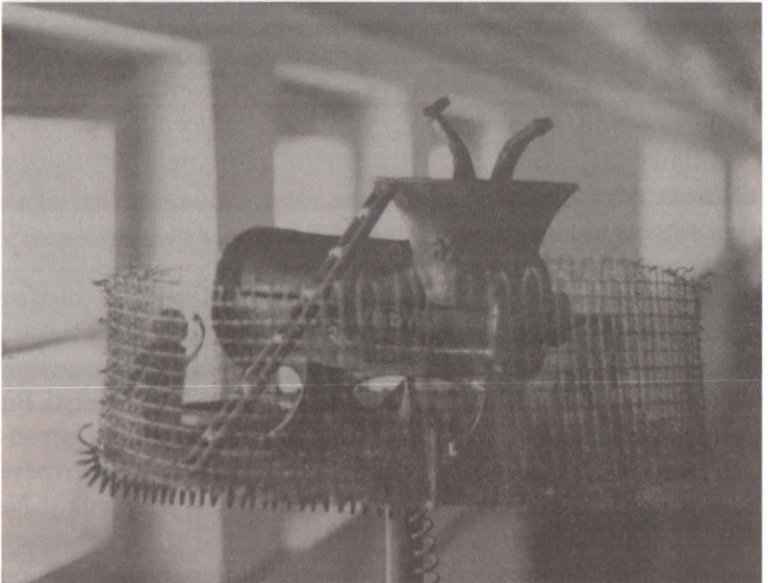
3. *Cumhuriyet*, 26 Ocak 1975.

nedenle valilik kanalıyla ruhsatlı silah aldı. Uzun bir süre iş eli belinde gitti, geldi.

12 Eylül olunca gözaltı, tutuklama furyası başladı. Yunus Uysal da 5 Şubat 1981 günü altı çalışanla birlikte işyerinden gözaltına alındı. İşkence gördü. Üç ay kadar gözaltında kaldı. Daha sonra serbest bırakıldı. Sıkıyönetim'den aldığı işbaşı yapabilir kâğıdıyla işine geri döndü. 1982 yılında Türkiye'nin çeşitli yerlerinde üniversiteler kuruldu. Yunus Uysal'ın çalıştığı Eğitim Enstitüsü de fakülteye dönüştürülerek Marmara Üniversitesi'ne bağlandı. Yeni gelen yönetici ekip, Yunus Uysal'la çalışmak istemedi. Yunus Uysal, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü'ne teknisyen olarak gönderildi.

Kendi istemişti Heykel Bölümü'nde çalışmayı. Birinci TİP döneminden tanıdığı Heykeltıraş Kuzgun Acar'la 1970'li yıllarda Beyoğlu'nda ünlü mağazaların vitrin dekorlarını yapıyorlardı. Bu çalışmalar sırasında heykel sanatına merak sarmıştı. Heykel Bölümü'nde çalışmaya başlayınca sanata olan ilgisi daha da arttı. Metal parçalarını sanat eserlerine dönüştürmeye başladı. Yaptığı metal heykellerle üç sergiye katıldı. Bu arada şiir yazmaktan da hiç geri durmadı. 1995 yılında emekli oldu.

Düzenin insana yaşattıklarını simgeleyen demir heykel çalışması.

Mücadele dolu hayatlarının bir dönemini de Sinan Cemgil'den esinlenerek Sinan Cem adını verdikleri çocuklarını hayatta tutmak için geçirdi Uysal çifti. Kızları Özgür ile birlikte. Çalışmadıkları kapı, denemedikleri yol kalmadı. Ne yazık ki, 1973 doğumlu Sinan Cem, yüreklerinde doldurulmaz bir boşluk bırakarak 2015 yılında yaşama veda etti.

1960'lı yıllarda Türkiye İşçi Partisi ile başladığı örgütlü siyasal mücadelesine İkinci TİP'te devam etti. TİP ve TKP'nin birleşmesiyle oluşan Türkiye Birleşik Komünist Partisi'ne (TBKP) üye oldu. TBKP'nin Sosyalist Birlik Partisi'ne (SBP) katılmasıyla SBP'de, SBP'nin, Kurtuluş, Emek ve Yeni Yol ve bağımsız sosyalistlerle oluşturduğu Birleşik Sosyalist Parti'de (BSP) yer aldı. BSP'nin Özgürlük ve Dayanışma Partisi'ne (ÖDP) katılmasıyla da ÖDP'de sürdürdü siyasal mücadelesini. Emeklilerin sendikal örgütlenmesinde, 1 Mayıs'da, eylemlerde, direnişlerde, grevlerde, Gezi'de ve her yerde, hiç indirmedikleri yumruğunu havada tutmaya devam ediyor.

Gezi Eylemleri sırasında eşi Miyase Uysal'la.

Hayri Erol Her Daim Topun Ağzında

30 yıllık çalışma hayatında, değişik işkollarında, çeşitli işlerde çalışan ve çalıştığı işyerlerinin hepsinden hak mücadelesi nedeniyle ayrılmak zorunda kalan bir emekçi Hayri Erol. Sivas'tan göçüp gelen bir ailenin oğlu olarak 1952 yılında İstanbul'da doğdu. Babasını erken yaşta kaybetmesi fabrikayla, üretimle, işçilikle çocuk denecek yaşlarda tanışmasına yol açtı. 1967 yılında ortaokuldan sonra girdiği Koç Holding'in Çıraklık ve Teknik Eğitim Okulu öğrencisiyken, yarım gün de Arçelik'te çalışıyordu. Böylece teknik-mesleki eğitiminin yanında bir de sınıf eğitimi almış oluyordu. El yordamıyla oluyordu belki, ama erken yaşlarında yaşadığı zihinsel dönüşümde yarım gün bile olsa fabrika havası solumanın azımsanamayacak payı vardı.

Maden-İş Sendikası, Hayri Erol'un hayatına son sınıftayken yediği bir tokatla girdi. Zorla fazla mesai dayatmasına itiraz edince, Atölye Şefi Salgur Çevik sinirlendi. Karşısında diklenen çocuğu hazmedemedi. Ne de olsa otorite ondaydı. Saldırdı ve tokat attı. Karşılıksız bırakmadı bu tokadı Hayri Erol. Eline geçirdiği buzdolaplarının arkasında gördüğümüz, kondansatörün tel aksamını Salgur Çevik'in suratına indirdi. Bunun üzerine koşa koşa Personel Müdürlüğü'ne giden Atölye Şefi kendisine saldırdığı gerekçesiyle Hayri Erol'un okuldan atılmasını istedi. Personel Müdürü aynı zamanda Arçelik'in Çıraklık ve Teknik Okulu'nun da Müdürlüğü görevini yürütüyordu. Maden-İş'in işyeri temsilcileri olayı duyunca dikildiler Personel Müdürü'nün karşısına. Masaya yumruklarını vurarak; "Biz arkadaşımızı size ezdirtmeyiz" dediler. Sendikanın ona sahip çıkması işyerinde

ve okulda sükse yapmasına yol açtı. Oysa daha sendika üyesi bile değildi. Çok etkilendi temsilcilerin hareketinden, sendika ne işe yararmış somut olarak gördü.

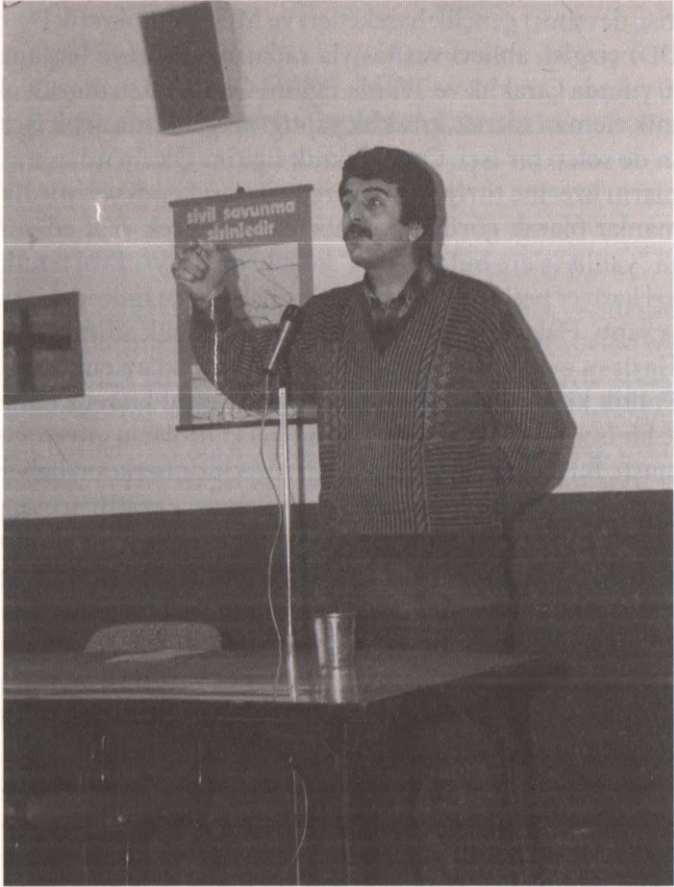
Bu yıllarda, yükselen sol/sosyalist hareketler, Türkiye İşçi Partisi, devrimci gençlik hareketleri ve Milli Demokratik Devrim (MDD) çizgisi, abileri vasıtasıyla radarına girmeye başlamıştı. 1970 yılında Çıraklık ve Teknik Eğitim Okulu'ndan mezun oldu. Teknik eleman olarak, çıraklık yaptığı tezgâhlarda artık işçiydi. Hem de solcu bir işçi. Oysa Teknik Eğitim Okulu'ndan mezun olanların üzerine titriyordu işveren. Onları kendi yetiştirdikleri elamanlar olarak görüyor ve fabrikada gelecek vaat ediyordu. Tabii "yanlış işlere bulaşmama" koşuluyla. Hayri Erol tercihini, kişisel kariyer peşinde koşmak yerine hak arama mücadelesinden yana yaptı. Hak arama mücadelesinde ilk büyük adımını da 15-16 Haziran eyleminde attı. İlk tecrübesiydi bu eylem.

Politik kimliği ve hak arama mücadelesini kılavuz edinmiş genç bir işçi olarak işyerindeki sendikal kadroların güvenini kazanmıştı. Bu yüzden eylem hazırlığı sürecinde herkesin haberdar edilmediği toplantılara çağırıldı. "Sendikamızı kapattırmayacağız, sarı sendikalara mahkûm olamayız" diyen kararlılığın parçası oldu. Eylem hazırlıklarının içinde yer aldı. Eylemin propagandasını yaptı.

15 Haziran sabahı heyecan içinde eylemi başlatacak işareti bekliyordu. Baştemsilci Remzi Aslan, Ekovat Atölyesi'nin karşında yüksek bir yere çıkıp, işçileri eyleme çağırınca, zaten çalışıyormuş gibi yaptığı işi bırakıp, atölyenin dışına çıktı. Bahçede toplaşan işçilere katıldı. Buradan da doğruca Ankara Asfaltı'na indiler. Tezgâh başlarından cadde ortalarına akan işçi selinin arasında akşam serinliği çökene kadar yürüdü. Sağır kulaklara seslerini duyurmak için haykırıyordu binlerce işçiyle beraber.

Ertesi gün, yani 16 Haziran sabahında, bu kez evinin önünden geçen, ECA'nın, Singer'in, Tekel'in, Vinlyex'in, Mutlu Akü'nün işçilerinin oluşturduğu kalabalığın arasına katıldı. Fabrikaya gitmemişti o gün. Bir grup arkadaşıyla birlikte, akşamdan öyle karar almışlardı. Bağdat Caddesi boyunca yürüdü. Kızıltoprak'ta çıkan arbedede polisin sıktığı kurşunlardan kendini korumayı başardı, ama sağında solunda vurulup düşenleri görüyordu. Bir yandan can derdine düşmüşlerdi, bir yandan yaralılara yardım etmeye çalışıyorlardı. Bir yandan da büyük bir öfke içinde to-

parlanıp, tekrar polise doğru hamle yapıyorlardı. O günü büyük coşku, çelik gibi kırılmaz bir kararlılık ve ölüm korkusunu aynı fotoğraf karesi içinde görerek tamamladı.

Arçelik'ten Presize, İşçilikten Temsilciliğe

1972 yılı geldiğinde 12 Mart müdahalesinin yarattığı baskıcı rejim bütün ağırlığını hissettiriyordu. Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan idam edilmiş, Mahir Çayan ve arkadaşları Kızıldere'de öldürülmüşlerdi. Aynı zaman diliminde Hayri Erol için de askerlik vakti gelmişti. Büyük bir iç sıkıntıyla gitti askere.

Döndüğünde politik ortam biraz daha rahatlamıştı. Arçelik'teki eski işine başvurdu. Genellikle askere giden işçiler terhisten sonra eski işlerine dönerlerdi. Arçelik de bu imkânı pek çok çalışanına tanımıştı, ama Hayri Erol'u işe geri almadı. Bir gerekçe söylememişlerdi, ama tahmin ediyordu Hayri Erol, 15-16 Haziran eylemleri, işyerinde sendikaya yakın durması, sosyalist fikirleri benimsemesi etkili olmuştu işverenin kararında.

Kısa bir işsizlik döneminden sonra Tuzla'da kurulu Presiz Beyaz Eşya Fabrikası'nda işe başladı. Fabrikanın sahibi Lütfi Doruk, Vehbi Koç ile birlikte Arçelik'in kurucusuydu. Arçelik'ten ayrılmış ve ona rakip olmuş, buzdolabı, çamaşır makinesi, gaz sobası, motosiklet ve benzeri ürünler üreten yeni bir fabrika kurmuştu. Doğal olarak iş bilen elemanlara ihtiyaç duyuyordu. Oluşan ihtiyacı Arçelik kökenli işçilerle gidermeye çalışıyordu. Bu nedenle "yaramaz çocuk" olarak görmesine ve siyasal kimliğinden hoşlanmamasına rağmen Hayri Erol'u işe aldı.

Hayri Erol işbaşı yaptığında, işyerinde eski polis Muzaffer Gökçeoğlu'nun başkanlığını yaptığı Tek Met-İş Sendikası vardı. Tek Met-İş daha fabrikanın inşaatı sırasında, işverenle anlaşarak işyerine girmişti. Lütfi Doruk, Arçelik'te yaşadığı tecrübeyle baş belası olarak gördüğü Maden-İş'i işyerine sokmamak için yolun başında Tek Met-İş ile anlaşarak, tedbir almıştı. Ne var ki, Lütfi Doruk ile Tek Met-İş'in masa başında kurduğu oyun sahada bozuldu. Hayri Erol'un da aralarında olduğu bir grup işçi, işyerine Maden-İş'i getirmek için çalışmalara başladı. Lütfi Doruk hoşlanmadı bu durumdan, kendi deyimiyle "Maden-İş burada da bulmuştu onu".

Çok kısa sürede Maden-İş işyerinde çoğunluğu sağladı. İşverenin ve Tek Met-İş'in ayak oyunları fayda etmedi; işyerinde yapılan referandumda, işçi tercihini Maden-İş'ten yana kullandı. Kapsam dışı personel de dahil, 500 kişinin çalıştığı işyerinde, Tek Met-İş Sendikası işveren vekilleri de içinde olmak üzere ancak 15 oy alabilmişti. Hayri Erol örgütlenmeyi yapan öncü ekibin içinden bir isim olarak işyeri temsilciliğine seçildi. Maden-İş'in işyerindeki baştemsilcisi Kemal İkinci'nin bir trafik kazasında hayatını kaybetmesinin ardından da baştemsilci oldu.

Sendika güçlüydü işyerinde. İşveren temsilcilerin bilgisine başvurmadan, onayını almadan adım atamıyordu. Bir defasında "Yasanın bana tanıdığı hak var, tazminatını öderim, istemedi-

ğim işçiye atarım” demeye kalktı. Ânında şalter indi. Bu eylem nedeniyle yargılandı Hayri Erol. Çünkü sorumluluğu almış, şaltire basmıştı.

İşveren her ne kadar Maden-İş’i kabul etmiş gibi görünse de gerçekte bunu hazmedemiyordu. Bu defa Türk Metal’i işyerine sokmak için oyunlara başladı. Ülkü Ocakları’ndan 20-25 kişiyi işe aldı. Bu nedenle işyerindeki sendikal mücadele aynı zamanda siyasal mücadele niteliği de kazandı. Fabrika içinde ve dışında verilen mücadele ile Türk Metal’in etkinlik kurmasına izin verilmedi. İşyerinde sendika temsilcileri ile işveren arasında sert rüzgârlar esiyordu. Maden-İş yöneticileri yükselen gerilimi düşürmek için Hayri Erol’un baştemsilcilik görevinden çekilmesini istediler. O da sendikasının selameti için, bu isteğe saygı duyarak, baştemsilcilik görevinden istifa etti.

Sevinçli Buluşma ve İşsizlik

1976 yılı Hayri Erol’un hayatında sevinçli bir buluşmaya vesile oldu. Presiz’de birlikte çalıştığı, Maden-İş üyesi, mücadele yoldaşı Emine Erol’la evlendi. Bu evlilik Umut ve Ebru ile taçlandı. 1976 yılı aynı zamanda Hayri Erol’un işsizliğin girdabına itildiği yıldı. 16 Eylül DGM direnişinden iki gün önce 14 Eylül 1976 günü işten çıkarıldı.

16 Eylül 1976’da Türkiye işçi sınıfının yüksek katılımlı, coğrafi olarak yaygın ve doğrudan siyasal taleple gerçekleşmiş eylemi, DGM direnişi yaşandı. Eylem dönemin Milliyetçi Cephe Hükümeti’nin Devlet Güvenlik Mahkemeleri için yasal düzenleme yapma ısrarı yol açtı. Oysa 26 Haziran 1973’te kurulan Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanunu Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmişti. Otoriterleşme eğilimi içindeki Hükümet ise, Anayasa’ya aykırı “Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanunu” çıkarmak niyetinden vazgeçmedi. Yasayı yeniden gündeme soktu. Meclis 14 Eylül 1976’da Kanunu görüşmek üzere toplanacaktı.¹ DİSK Yönetim Kurulu ve DİSK üyesi sendikaların başkanları toplanarak “DGM Kanunu’na karşı Genel Yas” kararı aldı. Alınan karara göre, “Genel Yas” eylemi süresince DİSK üyeleri, üretimi durduracak her gün saat 13:00’ten sonra sessiz matem yürüyüşleri yapacaklardı. DİSK Yönetim Kurulu eylemlerin

1. *Cumhuriyet*, 14 Eylül 1976.

uygulanma biçimi konusunda örgütünü serbest bırakılmıştı. 16 Eylül 1976'da DİSK'in çağrısına uyan işyerlerinin büyük kısmında üretim durduruldu, işçiler sokaklarda DGM'ye karşı yürüyüşler düzenledi. Bir haftaya yayılan eylemlerin belirleyici etkisi ile birlikte CHP'nin de Parlamento'da ki engellemesi sonucu DGM Kanunu çıkarılamadı.² Eylemler nedeniyle DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, Genel Sekreteri Mehmet Karaca ve DİSK Yönetim Kurulu üyeleri tutuklandı, yargılandı. DİSK tarihinde o zamana kadarki en büyük işçi kıyımı da bu eylemden sonra yaşandı. Pek çok fabrikadan öncü işçiler, sendikaların temel taşıyıcısı olan kadrolar işten atıldı.

Presiz işvereni, eylemin geleceğinin farkındaydı. İşçilerin eyleme katılmasının önünü kesmek için kendince en uygun tedbiri bulmuştu. "Kalıphane'yi kapattım" diye Hayri Erol'un da aralarında olduğu 40 işçiyi 14 Eylül günü işten çıkardı. Kalıphane fabrikanın kalbiydi. Kalıphane olmadan çamaşır makinesi, buzdolabı üretilemezdi. Açık ki, Kalıphane'nin kapatılması kılıftı bu işten çıkarmaya. İşçi çıkarma da tedbirdi olası eyleme. Ancak bekledikleri gibi olmadı. İşçiler fabrika kapılarını kaynak yaparak üretimi durdurdular. Hayri Erol ve atılan işçiler de kapının önünden verdikleri destekle eylemin parçası haline geldiler. Kapının önünde olmalarına rağmen, o denli eylemin içindeydiler ki, Maden-İş Hayri Erol'dan biraz geride kalmalarını istedi. Çünkü eylemin farklı boyutlara taşınmasından çekiniyorlardı. DGM Direnişi'nden sonra fabrikanın diğer temsilci kadrosu da işten atıldı ve yargılandı.

DGM Direnişi sonrasında işveren örgütleri adına "Kara liste" denilen, listelerle "işe alınmaması gerekenleri" isim isim yayınladılar. Adı listede olanların özel sektörde, büyük fabrikalarda işe girmesi mümkün değildi artık. Başvurduğu yerlerde işe giriş sınavlarını kazanmış dahi olsa kapılar birer birer yüzüne kapandı Hayri Erol'un. Nihayet, CHP'li bürokratların yardımıyla Ümraniye'de kurulu PTT Arla Fabrikasında işe başladı. İşyerinde iki sendika vardı; Türk-İş üyesi Haber-İş ile DİSK üyesi Yeni

2. DGM Direnişi için bakınız, Aziz Çelik-Can Şafak, "DİSK'in DGM Direnişi ve Genel Yas Eylemi (1976), Türkiye Tarihinin En Büyük Siyasi Genel Grevi", *Sosyal Politika - İktisat Yazıları*, Prof. Dr. Seyhan Erdoğan'a Armağan, Yayına Hazırlayanlar: Hasan Tahsin Benli, Elif Hacısalıhoğlu, Denizcan Kutlu, Güven Savul Savul, Mülkiyeliler Birliği Yayını, Ankara, 2020.

DİSK
13 ŞUBAT 1967

DİSK AJANSI

Sayı : 978/42 Tarih : 20.3.1978

"FAŞİZME İHTAR"... BÜLTENİ No: 1

"FAŞİZME İHTAR" EYLEMİNE KATILAN İŞÇİLERİ VE İŞÇİ SALISI AŞAĞIDIR.

Faşist saldırıların protesto etmek ve faşist yuvaların dağıtılması için anayasadaki demokratik haklarını kullanarak İstanbul'da direnişe geçen işçilerin sayısı saat:9 itibarı ile aşağıdadır.

Maden işkolunda	: 273 işyerinde	48.000 işçi	
Turizm işkolunda	: 74 işyerinde	10.000 işçi	
Tekstil işkolunda	: 165 işyerinde	21.000 işçi	
Genel İş kolunda	: 10ayrı şubede	17.000 işçi	(Kapıcılar hariç)
Banka Büro işkolunda	:	4.500 işçi	
Toprak Sanayi işkolunda	:	3.500 işçi	
Gıda Sanayi işkolunda	: 21 işyerinde	12.000 işçi	
Lastik-İş kolunda	:	10.000 işçi	(İçmit hariç)
Basın işkolunda	:	1.500 işçi	

... BURSA'da 7 işyerinde 6.000 Maden-İş üyesi...

... İSTANBUL'da Şişli-Beyoğlu trafiği durmuş bulunuyor...

... Bütün ilk ve orta dereceli okullarda öğretmenler de direnişe katıldılar bazı orta dereceli okullarda da öğrenciler de derslere gidemediler.

... Basın işkolunda İzmir'de 1000 işçi, Ankara'da 1.000 işçi, İzmit'te 450 işçi iş bıraktı...

... Kadıköy, Bağlarbaşı, Üsküdar yöresinde otobüsler durdu, trafik aksadı...

... Ankara'da elektrik kesilmesi TRT'nin radyo yayınlarını da etkiledi.

... Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Adına: Abdullah BASTOK
Genel İşleri Müdürü : YÜCEL YAMAN Yönetim Yeri : Nispetiye Sitesi Akhmet Kutsi Teker
No:10 Kat:5 Bayrampasa-İSTANBUL - Tel : 75 15 53 - 75 15 59 -Hergün çıkar

DİSK tarafından yapılan Faşizme İhtar Eylemine katılım bilgisini içeren basın duyurusu.

Haber-İş. Yeni Haber-İş'e üye oldu. Günün birinde, çalıştığı atölyede Yeni Haber-İş'in işyeri temsilcisi Haber-İş üyelerinin hakaretine uğrayınca Hayri Erol dayanamadı müdahale etti, kavga çıktı. Bu kavga bahane edilerek, o dönemde yürürlükte olan İş Kanunu'nun 17. maddesi uyarınca tazminatsız işten atıldı. PTT Arla işçiliği çok kısa sürmüştü.

Ardından geçici işçi kadrosundan İETT'ye teknik eleman olarak girdi. Kendisiyle aynı durumda olan başka teknik elemanlar da vardı. 80 civarındaydı kadrosuz çalışanlar. Kadro talebiyle örgütlendiler. Örgütlenmeyi yapanların ve kadro talebini İETT Taşıtlar Dairesi Reisi'ne ileten sözcülerin arasındaydı. Hoş karşılanmadı kadro talepleri Taşıtlar Dairesi Reisi ile aralarında sert tartışmalar yaşadı.

16 Mart 1978'de İstanbul Üniversitesi'nden çıkan öğrencilerin üzerine bomba atılmış ve yedi öğrenci yaşamını yitirmişti. Bunun üzerine DİSK Yönetim Kurulu 20 Mart'ta "Faşizme İhtar" başlığı altında iki saatlik genel grev kararı aldı. Hayri Erol çalıştığı İETT'de kararın hayata geçirilmesi için çaba harcayanlar arasındaydı. Giderek daha fazla dikkat çeker hale gelmişti. Sonunda sözleşmesini yenilemeyerek, işten çıkardılar.

İşçilerin Faşizme İhtar Eyleminden bir kare.

Revizör Hayri

İşsiz kaldığı günlerde, küçük atölyelerde, geçici işlerde çalışarak ekmek parasını kazandı. 1978 yılında girdiği sınavda başarılı olunca 25 Ekim’de Devlet Demiryolları’nda revizör olarak işe başladı. Teknik personeldi, lokomotif ve vagonların tamirini yapıyordu. Prezîzden dört arkadaşı da aynı dönemde Demiryolları’nda işbaşı yapmıştı. Bu kez işçi değil, memur kadrosundaydılar, ama yaptıkları iş düpedüz işçilikti. Makinist, revizör, ateşçiydiler, ağır koşullarda çalışıyorlardı. Günlük mesai-leri 16-18 saati buluyordu. 300 kişinin yapması gereken işi 150 kişi ile yapıyorlardı. İlk itirazı “Memur değil, işçiyiz - insanca çalışmak istiyoruz” diye yaptılar. Hayri Erol, sendikal hareketin içinden gelmiş olmanın birikimi ve hak arama bilinciyle işyerinde örgütlenme çalışmalarının içine girdi. 12 Eylül’ün baskıcı uygulamalarında henüz bir gevşeme olmamıştı. Bu çetin şartlar altında kısa adı DEMARD olan, Demiryolları Makinist Ateşçi ve Revizörler Derneği’nde örgütlendiler. 1986 yılında Hayri Erol DEMARD’ın İstanbul Şube Sekreteri oldu. Hak arama mücadelesini bu derneğin çatısı altında verdiler. Mücadeleleri ne sağcıların ağırlıkta olduğu DEMARD’ın Ankara’da bulunan Genel Merkezi tarafından, ne de işyerinde işçilerin üye olduğu Demiryol-İş Sendikası tarafından desteklendi. TCDD yetkilileri ve o dönemde Anavatan Partisi (ANAP) Hükümeti’nde Ulaştırma Bakanı olan Veysel Atasoy da seslerini duymuyordu. 1986 yılının Ocak ayının son günlerinde makinistler ağır çalışma koşullarını protesto etmek üzere iş bıraktılar.³ Trenler durdu. Büyük bir şaşkınlık yaşandı. Böyle bir tepki beklenmiyordu. AKP döneminde Danıştay Başkanlığı’na seçilen Ender Çetinkaya o sırada TCDD Genel Müdürü’ydü, Haydarpaşa Garı’na makinistlerin ayağına kadar gelerek, eylemi bırakmaları karşılığında sorunlarının çözüleceğine söz verdi.

Hayri Erol, bu dönemde, *Cumhuriyet*’ten Şükran Soner, Yavuz Şimşek ve Uğur Mumcu, *Milliyet*’ten Atilla Özsever ile temas kurarak yaşadıkları sorunları anlattı. Uğur Mumcu *Cumhuriyet* gazetesindeki köşesinde “Tren Emekçileri” başlığıyla bir yazı kaleme alarak tren yolu çalışanlarının sesi oldu.⁴ Bu eylemler nedeniyle Hayri Erol’un da aralarında olduğu DEMARD yöneticileri

3. *Cumhuriyet*, 1 Şubat 1986.

4. *Cumhuriyet*, 27 Mart 1986.

hakkında soruşturma açıldı.⁵ Ancak Demiryolu çalışanlarının mücadelesi hız kesmiyordu. Hız kesebilir düşüncesiyle, Disiplin Kurulu aracılığıyla Hayri Erol'a 20 ay terfi durdurma cezası verildi.⁶ Çok kısa bir süre sonra da Malatya'ya sürgün edildi.

DYFM-DER AYLIK HABER BÜLTENİ

LOKOMOTİF

KASIM ARALIK 1988 SAYI: 12 (Ücretsizdir)

HİZMET GEREĞİ SÜRGÜN...

DYFM-DER Demiryolcularının BİRLİĞİ, BÜTÜNLÜĞÜ ve TEK YUMUK olma ilkesi olmuştur. DYFM-DER'in Genel Sekreteri, demiryolu çalışanının onurlu temsilcisi Hayri EROL, Yönelimce, "İşyeri huzurunu bozduğu" (!) gerekçesiyle Malatya'ya sürülmüştür.

Demiryolları, demokrasinin, demokratik kuralların hiç işlemeyen yerlerden biridir. Demokrasinin vazgeçilmez unsuru sayılan DERNEKLER ve de insanların örgütlenme hakkına demiryollarında hiçe sayılmakta. Seçimle gelen personel temsilcileri, yöneticileri tuzel kişiliğe sahip olmalarına karşın susturulmak, baskılamak hatta ve hatta yok edilmek istenmektedir.

Demiryolu Faal Memurlar Derneği kurulduğundan bugüne kadar, personel ayrışmalarına, ücret dengesizliğine, zorla fazla çalıştırılmaya, haksız ceza uygulamalarına, yasalar çerçevesinde hakkı koşullar etrafında karşı durmuş, bu konuda tüm Demiryolu faal çalışanını duyurmak hale getirmiştir. DYFM-DER Demiryolu çalışanına adeta bir sembolü, sorunlarını gündemde tutan işçi haline gelmiştir. Çünkü temsil gücünü demiryolu faal çalışanını belirlemektedir. Amir konumundaki insanlar yönetiminde yer almamaktadır. Faal personelin öz temsilcileri yine kendi öz idareleri ile seçilmekte, bu anlamda DYFM-DER'in gücü bir kat daha büyümektedir.

DYFM-DER'in böylesi anlamlı bir yükü omuzlaması Demiryolunda diğer mevcut derneklerin üyesi konumundaki faal çalışanların birliğini beraberliğini böylesine onurlu bir yapı içersine girmekle görülmüştür.

Evet demokrasinin hiç işlemeyen Kurumumuzda tahammülsüzlük buradan başlamaktadır. Personelimizin hakkı istemlerini kulak arkası yapıp, sürekli böl, parçala, yönet taktiklerini güdenler, Demiryollarında Demokrasinin "D" sini bu faal çalışanlara göstermek niyetinde değiller. DYFM-DER'in ilk yöneticileri bunu sürgün yüzüne görmüşlerdir. Fakat bunun bilmediği faal personel kör gözlerle mertek misali sahiplenmesi ile görülmüştür. Sürgünlerin akabinde Faal Memurlar Derneği gücüne güç katmıştır. Bunu da iki anlamlı kongre ile kanıtlamıştır. Gerçek personel temsilci-

devamı sf 2'de

KOÇAK'IN ARDINDAN

Teknik önerilerinin ekmeğini yediğin idareye dolayısıyla memlekete, Ekonomik önerilerinin üye arkadaşlarına,

Sosyal ve yasal önerilerinin işletim kardeşlerine, azamî faydalı olmaya çalıştın. Nitekim olandı, bugünün şartlarına göre.

Tecrüben, bilgin, bilhassa uygulama-

devamı sf 3'de

TCDD GENEL MÜDÜRÜYLE GÖRÜŞTÜK

Değerli Arkadaşlar; Dernek Yönetim Kurulu olarak 1.11.1988 günü Genel Müddir tarafından Ankara'ya toplantıya çağırıldık.

Toplantı ile ilgili personel sorunlarını içeren gündem aşağıya çıkarılmıştır. Bilgilerinize arz ederiz.

YÖNETİM KURULU

GÜNDEM

1- DISİPLİN SORUNLARI:

a) TCDD Personel Yönetmeliğinin 144. maddesinin ceza olmadığını ihtiyatı bir tedbir olduğunu, ceza amacı ile kullanılmayacağını, kullananlar hakkında 145. maddenin uygulanacağını tüm işyeri amirlerine hatırlatılıp, bu maddenin uygulama esaslarının yeniden yayınlanması.

b) Son iki yıldır özellikle 1. Bölge Bunesinde Bölge Disiplin Kurulunca verilen disiplin cezalarının haksız yere verildiği bir gerçektir. Personele herhangi bir olaydan dolayı ifadesine başvurulurken aynı anda savunması da alınarak personel direkt olarak peşin hükümle suçlu duruma düşürülmekte ve aynı yargı ile cezalandırılmaktadır. Bölge Disiplin Kurulunca son iki yılda alınan kararların T.T.K. müfettişlerine incelendiğinde, haksız yere verilen cezaların kaldırılması, haksız yere ceza verenlerin de cezalandırılmaları, özellikle Dernek Yönetim Kurulu üyelerine çeşitli bahaneler adı altında haksız yere verilen ağır disiplin cezalarının ve yasa dışı sürgün kararlarının incelenmesi sonucu, bu haksız uygulamalar görülecektir.

c) Disiplin Kurullarının daha adaletili ve tarafsız karar verilmesi için Disiplin Kurullarında personel temsilcilerinin, personel savunucusu olarak yer alması.

d) İşyeri amirlerinin yasalarda ve Personel Yönetmeliğinde olmayan keyfi uygulamaları personeli cezalandırmalarının önlenmesi. (Örnek olarak: Hizmet gereği adı altında yapılan sürgünler, önvan dışı çalıştırmalar, kurslara gönderme vb.)

devamı sf 2'de

DEMİRYOLU ve İNSAN PANELİ YAPILDI

Değerli Arkadaşlar,

Dernek ve Sendika gibi kütle örgütleri Demokrasilerin temel taşlarıdır. Bu örgütlerin Kuruluş amaçları içinde üyelerini mesleki ve sosyal bilgilendirmek için seminerler, konferanslar ve paneller düzenlemek vardır.

Demiryollarına tarihçesinden itibaren var olan Dernek ve Sendikaların günümüze kadar böyle bir organizasyonu gerçekleştirmediği oluştuktan bilinen bir gerçektir. Derneğimiz sistemden aldığı güçle bu amaca yönelik olarak 20.10.1988 tarihinde bir panel düzenledi.

devamı 4'de

5. Cumhuriyet, 1 Şubat 1986.

6. Cumhuriyet, 2 Haziran 1988.

Demiryollarında fazla mesai sancısı

Maydarpaşa Garı'nda işçi ve memurlar üzerindeki baskıların yoğunlaştığı ve dernek yöneticilerine yasadışı yoğun cezalar verildiği öne sürüldü.

YAVUZ ŞİMŞEK

Demiryollarında işçilerle "İşçi gibi çalıştın memur mu" arasında huzursuzluk gün geçtikçe artıyor. Demiryollarında çalışan işçiler, fazla mesainin kaldırılmasından, memurlar ise fazla mesaiye zorlanmaktan yoruluyorlar. Maydarpaşa Garı'nda fazla mesai sorunuyla birlikte işçiler ve memurlar üzerindeki baskıların yoğunlaştığı ve memur derneği yöneticilerine, yasal dayanaktan yoksun disiplin cezaları verildiği öne sürüldü.

Özel hükümetlerce mayıs ayından itibaren yürürlüğe konulan ve kamu kuruluşlarında tasarruf ön-

HAYRİ EROL --
20 ay süreyle
terfi durdurma
cezası.

lemleri alınmasını öngören genelgede "çok zaruri haller dışında" fazla mesainin kaldırılması, DDY'de ilginç bir uygulamaya yolaçtı. Genelgeyle, demiryollarında bir günlük fazla çalışmaları işverene yaklaşık 12 bin liraya mal olan işçiler, fazla çalışmadan büyük ölçüde yoksun kalırlar. Memur kadrolarında bulunmalarına karşın işçilerle aynı kulluqlarda ve benzer işlerde çalışıyorlar. Ağundan ise durum tam tersine oldu. Bir saatlik fazla çalışmalarına karşılık yalnızca net 97.5 lira alan memurlar, hafta tatillerinde ve bayram günlerinde fazla çalışmaya zorlunu tutuldukları bildirildi. Memurlar, kendilerine görev ve unvanları dışında işler verildiği, böylelikle de işçilere fazla mesai yaptırılmamasından doğan açığın kapatılmaya çalışıldığı öne sürüldü.

DDY'de "azaz fazla mesai" teriminin ardından, Maydarpaşa Garı'nda çalışan işçi ve memurlar üzerindeki baskıların yoğunlaştığı öne sürüldü. TCDD birinci bölge işi diğer yöneticilerinin Denatryolu Haydarpaşa Şebekesi'nin 30 nisanında Makinist, Ateşçi ve Revizörler Derneği'ni (DEMARD) 12 martta yapılan genel kurullarında, "ülkücü yasadışıların seçimleri yitirmesine de etkisiyle" yeni baskı yöntemleri uyguladıkları öne sürüldü. Bu arada, DEMARD Genel Sekreteri Hayri Erol'un genel kuruldan 15 gün sonra, 1987 ekiminde görevden bir olay yüzünden disiplin kovuşturmasına uğradığı ve 20 ay süreyle terfi durdurma cezası verildiği öğrenildi.

1. Bölge Disiplin Kurulu'nun konuya ilişkin 31 Mart 1988 tarih ve 1988/87 sayılı kararında Hayri Erol'un cezalandırılmasın gerektirici sayılan "hakiki meseleleri için sürekli denetçilik görevini öne sürdüğü, dernek kışesi altında şiddetli uyarılar rakundığı işveren-

ce belirlendiğinden" denildi. Disiplin kurulunun söz konusu kararında ayrıca Hayri Erol'un "iş huzurunu bozduğu servisinde beyan edildiğinden, bölgemiz haricine naklinin yapılmasını teminine oy birliğiyle karar alındığı" da belirtildi. DEMARD yöneticileri, DDY Personel Yönetmeliği'ne göre bölge dışına nakillerin yalnızca "hizmetin gereği, sağlık nedenleri ve ilgilinin isteği üzerine" gerçekleştirileceğini vurguladılar.

DDY Birinci Bölge Müdürlüğü'nde lüminin açıklanmasını istemeyen üst düzey bir yönetici, Bakanlar Kurulu genelgesinden sonra "elzem olan durumlar dışında işçilere fazla mesai yaptırılmadığını" bildirdi. Yönetici fazla mesainin yalnızca 1/3 oranında kısıtlandığını öne sürdü. Memurlara, "yasa ve yönetmelikler ile öngörülen şekilde" fazla mesai yaptırıldığını belirten yetkili, kendi bölgeleri dahilinde hiçbir çalışana baskının söz konusu olmadığını söyledi. Yönetici "Bunların hepsi bizim personelimiz. Onların her türlü sorununu halletmezsek, devlete, millete yeterince hizmet veremez. Sessizlik ya da dernek yönetimine kınları seçildiği bizi ilgilendirmez" diye konuştu.

Devlet Demiryolları'nda memur statüsündeki çalışanlar yaptıkları işlere göre ayrı ayrı derneklerde örgütlenmişlerdi. Hareket memurlarının, cercilerin, ateşçilerin ayrı ayrı dernekleri vardı. Sürgüne gitmeden önce Hayri Erol, bütün çalışanların tek bir dernekte buluşmaları için çalışıyordu. Sürgüne gönderilmesinin bir nedeni de buydu. Nihayet bu iş başarıldı, çalışanlar Demiryolu Çalışanları Derneği (DEÇAD) çatısı altında birleştiler. Hayri Erol, Malatya'daydı o sırada. Katılamadığı Genel Kurul'da Genel Sekreter seçildi. Böylelikle Demiryolu çalışanları haksız bir biçimde cezalandırılan arkadaşlarının sahipsiz olmadığı mesajını vermişlerdi.

Hayri Erol'un Malatya sürgünü 6 ay kadar sürdü. Sürgün kararını mahkemelere taşıdı, ama sonuç alamadı. Sürgün karşı açtığı davaları kaybedince, önünde istifa etmekten başka bir yol kalmadı. Çünkü eşi ve çocuklarını İstanbul'da bırakıp, Malatya'da çalışmaya devam etme imkânı yoktu. Böylece Hayri Erol'un Devlet Demiryolları'ndaki macerası sona erdi. Ama yürüttükleri çalışma, elde edilen deneyim, çalışanların tek dernek çatısı altında toplanması kamu çalışanlarının sendikalaşma mücadelesine önemli bir zemin oluşturdu.

Demiryolu çalışanları, uğradığı haksızlık karşısında Hayri Erol'u yalnız bırakmadılar, onu Haydarpaşa İşçi ve Memur Tüketim Kooperatifi'nin müdürlüğüne getirdiler. Bu vesileyle yeniden Haydarpaşa Tren Garı'nın salonlarında, odalarında, atölyelerinde, peronlarında dolaşmaya başladı. Devlet Demiryolu yöneticileri fena halde rahatsız oldular bu durumdan. Hayri Erol'dan kurtulmak için Tüketim Kooperatifi yönetimine baskı kurmaya başladılar. Kooperatif yönetimini tahsisli yerden çıkarmakla tehdit ettiler. Üç yıl sonra Kooperatif yönetimi değişince bu amaçlarına ulaştılar. Böylece Hayri Erol için bir defter daha kapandı.

Belediye İşçisi

1989, 12 Eylül rejimine, onun yapmak istediği toplumsal biçimlendirmeye karşı tepkilerin yükseldiği bir yıldı. Kamu sözleşmelerinde dayatılan sefalet ücretine itiraz eden işçiler, "Bahar Eylemleri"yle iktidara karşı sıkı bir mücadele içine girmişlerdi. Eylemlerin de dolaylı etkisiyle ANAP iktidarı, o yıl yapılan yerel

seçimlerde ilk büyük kayba uğradı. Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) İstanbul, Ankara, İzmir başta olmak üzere pek çok il ve ilçede yerel yönetimleri kazandı. Hayri Erol o sıralarda işsizdi. Eskiden beri tanıdık Burhan Köseoğlu, SHP’den Pendik Belediye Başkanı seçilmişti. Onun “birlikte çalışalım” önerisiyle Pendik Belediyesi’nde işe girdi. İşe girer girmez Belediye-İşe ye oldu. Sendikanın aktif bir yesi olarak faaliyetlere katıldı.

1994 yılında yapılan yerel seçimlerde Belediye Başkanlık Refah Partisi’ne geçti. Daha sonraki dönemde AKP’den birkaç defa milletvekili seçilen Erol Kaya Belediye Başkanı olmuştu. Hayri Erol da bu sıralarda işyerinde yapılan seçimlerde baştemsilcisi seçildi. Türk-İş içindeki demokratik niteliklere sahip sendikalar arasında sayılan Belediye-İş’te işyeri temsilcileri seçimle göreve geliyordu. Yasada atama hükmü olmasına rağmen kendi iç işleyişinde demokratik yöntemleri kullanıyordu.

Hayri Erol Pendik Belediye işçilerinin eyleminde.

Refah Partili Belediye Başkanı seçilir seçilmez, çalışanlar üzerinde baskı kurmaya kalktı. İşçileri yaptıkları işlerin dışında işlere vererek mobing uyguluyordu. Kimi alışanları yürürlükteki yasanın 13. maddesine göre tazminatlarını vererek

işten çıkartıyordu. Belediye çalışanlarının yaptığı bazı işleri de taşeronla vermek istiyordu. Belediye Başkanı'nın uygulamalarına karşı sendikanın, işçilerin tepkisi gecikmedi. Geliştirilen protesto eyleminden sonra "yasadışı grev" gerekçesiyle, 207 işçi tazminatsız olarak işten atıldı. 13 Ocak 1995'te atılan işçilerin arasında baştemsilci Hayri Erol ve 8 işyeri temsilcisi de vardı.⁷ İşten atılan işçiler önce üç gün Belediye binasını işgal ettiler, ardından işgal eylemini bırakarak Belediye binasının önünde oturma eylemine geçtiler.⁸ Bu arada Belediye, işten atılan işçilerin yerine Refah Partisi'nden ve Milli Gençlik Vakfı'ndan referanslı kişileri işe alıyordu.⁹

İşten atılan işçilerin eylemi yaklaşık dört ay sürdü. Bu mücadele sırasında İsveç'e toplu olarak iltica etmek de dahil olmak üzere son derece etkili, dikkat çekici eylemler yapıldı.¹⁰ İşten atılan işçilerin etrafında güçlü bir dayanışma ağı oluştu. Sonunda işveren pes etti, atılanlar arasından 150 işçiyi işe geri aldı. Hayri Erol ve diğer işyeri temsilcilerin yasal olarak iş güvenceleri vardı, ama buna rağmen atılmışlardı. Başvurdukları mahkemeler işten çıkarmayı haksız ve yasadışı buldu. Fakat işveren temsilcileri işe geri almadı. Buna karşın tazminatlarını ödedi.

Çalışma hayatını sürekli topun ağzında geçirdi. Hak arama mücadelesinin kararlı bir neferi olmanın bedelini istikrarlı çalışma hayatına sahip olmayarak ödedi. Buna karşılık siyasal çizgisinde istikrarı sürekli korudu. Mihri Belli ve arkadaşları tarafından 1975 yılının Şubat ayında kurulan Türkiye Emekçi Partisi içinde başladığı siyasal yolculuğu 12 Eylül sonrasında eski TEP'lilerin başka sosyalist çevrelerle birlikte çıkardıkları ODAK dergisiyle sürdürdü. Bu çevreyle Özgürlük ve Dayanışma Partisi'ne (ÖDP) katıldı. İki dönem Kartal İlçe Sekreterliği görevinde bulundu. 2001 yılında ÖDP içinde yaşanan kriz sonrasında ortaya çıkan ayrılığa yine aynı çevreyle birlikte ÖDP'den koptu. Ayrılanlarla 2002 yılının Ağustos ayında kurduğu Sosyalist Demokrasi Partisi'nin (SDP) kuruluşuna katıldı. Sosyalist Demokrasi Partisi'nin Parti Meclisi ve Merkez Yönetim Kurulu'nda görev aldı. 2002 Genel seçimlerinde Emek-Bariş-Özgürlük

7. *Cumhuriyet*, 23 Ocak 1995.

8. *Cumhuriyet*, 18 Ocak 1995.

9. *Cumhuriyet*, 15 Şubat 1995.

10. *Cumhuriyet*, 15 Şubat 1995.

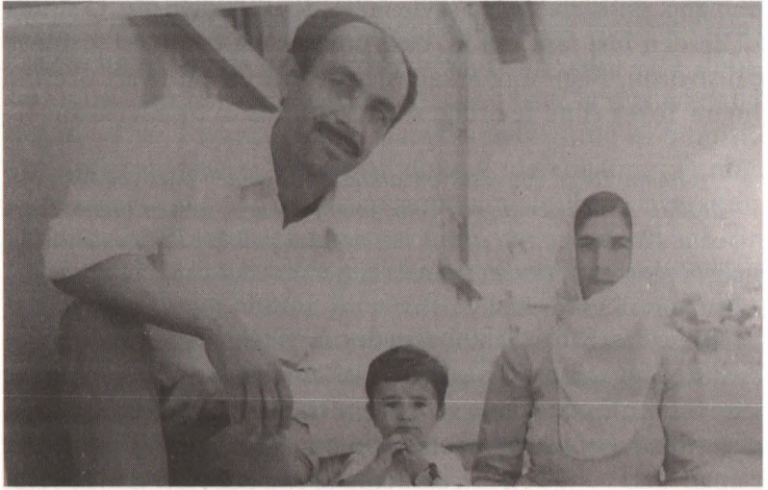
Bloęu'nun Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) listesinde 1. Bölge Milletvekili adayı oldu. Gülay Ünvar'la birlikte *Türkiyede İşçi Hareketleri* adlı bir kitabı bulunan ve çeşitli dergilere yazılar yazan Hayri Erol, emekli ve İstanbul'da yaşıyor. Emegin hak ve özgürlüğü için verilen mücadelenin, sosyalizm kavgasının tüten ocağına odun taşımaya devam ederek...

Mihri Belli ile birlikte.

İmam Toker Direnişle Parlayan İşçi

1969 yılında gerçekleşen Singer işgaline kadar İmam Toker ismi, fabrikada pek kimsenin dikkatini çekmemişti. Sessiz, sakin, kendi halinde, etliye, sütlüye karışmayan biri izlenimi veriyor olsa da Adem Karabaş çok güveniyordu İmam Toker'e. "Kimseyi asla yüzüstü bırakmaz, girdiği işin hakkını verir" diye düşünüyordu. Singer'de örgütlenme çalışması başladığında, güven duyulan bir işçi olarak, öncü bölüğe ilk dahil edilenlerdendi.¹

Eşi ve çocuğuyla.

---

1. Adem Karabaş ile görüşme, 1 Nisan 2013, Kartal.

Singer’de direnişin başını çeken 25 kişilik ilk halkanın içinde yer alan İmam Toker, 1942 yılında Tunceli’nin Mazgirt ilçesine bağlı, eski adıyla Rikik yeni adıyla Geçitveren köyünde doğdu. Çiftçi bir babanın beş çocuğundan biriydi. Serpilip geliştiği ergenlik, delikanlılık günlerinde köy yerinde kuvvetiyle adından söz ettiriyordu. Köyde güç gerektiren işlerin altından kalkmasıyla namlanmıştı. Köylerinden ilk gurbete çıkan İmam Toker’in abisi Ali’ydi. İstanbul’a gelip Kartal’da Yunus Çimento’da işçiliğe başlamıştı. Bir süre sonra İmam Toker’de abisinin yanına İstanbul’a kapağı attı. 1964 yılında askerden döndükten sonra Singer’de işbaşı yaptı. 1968’de evlendi ve dört çocuk babası oldu.

İmam Toker’in köyünde güçlü kuvvetli, babayiğit adam olarak nam salmasının boşuna olmadığı, Singer direnişiyle birlikte ortaya çıktı. İmam Toker çatışma başladığında polislerin içeri attığı sis bombalarını, gaz bombalarını düştüğü yerden alıp, polislerin üstüne doğru atıyordu. Riskli bir işti yaptığı çünkü o esnada bomba ellerinde patlayabilirdi. Nitekim Hıdır adlı bir işçinin yerden alıp, polise geri göndermek istediği bomba elinde patlayınca parmakları kopmuştu.² Hıdır’ın feryadını duymuştu İmam Toker, ama aldırmadan gelen bombaları düştüğü yerden alıp, polisler üzerine doğru savurmaya devam ediyordu. O sırada işçilerden biri fark etti ki, bazı polisler çatıdan içeri girmeye çalışıyordu. Bağırarak arkadaşlarını uyardı. Bu uyarı üzerine İmam Toker eline geçirdiği sopayla bir hışım fırladı çatıya:

İmam Toker, çok cesur bir arkadaştı. İşgalden önce çok aktif biri değildi. Ama eylemde öne çıktı. İmam Toker o zaman İmam Toker oldu. Elinde sopasıyla çatının üstüne çıktı, polisler üzerine karşı amansız bir mücadele verdi. Ondan sonra da Singer’de efsane oldu.³

Omuzdaşı Şaban Tekinbaş’ın deyimiyle İmam Toker, direnişle birlikte Singer işçisinin gözünde efsane olmuştu. İmam Toker ismi direnişle özdeş hale gelmişti adeta. Üstelik sadece işçilerin gözünde değil, idari personel için de öyleydi. İmam Toker ne zaman idari bölüme girse, herkes elindeki işi bırakır ona bakardı “Acaba yine eylem mi var?” diye. Özellikle idari personelden “Siz koskoca Singer karşısında nesiniz ki, sizi sinek gibi ezerler”

2. Şaban Tekinbaş ile görüşme, 19 Nisan 2014, Kartal.

3. Şaban Tekinbaş ile görüşme.

diyenler daha fazla panikliyordu, İmam Toker'i gördüklerinde. Belki işgal sırasında işçinin gücü karşısında yaşadıkları çaresizliği unutamıyorlardı.

Maden-İş Sendikası işyerinde yetkili sendika haline geldiğinde işçiler İmam Toker'e besledikleri sevgiyi, duydukları güveni onu temsilci seçerek gösterdiler. O da bu güveni hiç boşa düşürmedi. Layıkıyla yaptı verilen görevi. Singer işverenin karşısında işçi haklarını kararlılıkla savundu, ta ki 15-16 Haziran 1970 sonrasında işten atılınca kadar...

Genel Müdürü Deviren Kürek

Genel olarak işçilerin sendikal özgürlüğünü ortadan kaldıran düzenleme özel olarak DİSK'i ortadan kaldırmayı hedefliyordu. DİSK, 14 Haziran günü yasaya karşı nasıl bir mücadele hattı izleyeceğini kararlaştırmak üzere işyeri temsilcilerini toplantıya çağırды. İmam Toker diğer temsilci arkadaşlarıyla birlikte toplantıya gitti. Alınan direniş kararını alkışlarla onaylayan temsilciler arasındaydı. Ertesi gün Singer temsilcileri bölümleri dolaşıp, üretimi durdurdular. İşçileri toparlayıp fabrikadan dışarı çıkmaya hazırlanıyorlardı ki, bahçede karşlarına Singer'in despot Genel Müdürü Roxbourg dikildi. Singer İşgaliyle Genel Müdür'ün işyerinde kurduğu despotik rejim ciddi yara almış, sarsılmıştı. Eskiden olduğu kadar, "Astığım astık, kestiğim kestik" değildi artık. Tuvaletle marka alarak sırayla gitme işi bitmişti. Uyduruk bahanelerle "Okey ofis" diyerek, idari bölüme çağırдыğı işçiyi kolayca kapının önüne koyamıyordu. İşçilerin iş bırakma eylemine başlamasını, sarsılan otoritesini yeniden kazanmak için fırsat olarak görmüş olmalı ki, dikildi işçilerin karşısına. Türkçe bilmiyordu Genel Müdür. Bu yüzden vücut dilini konuştu. Yukarıdan, temsil ettiğı sermayenin gücünü hissettiren bakışlarla işçinin üzerinde baskı kurmak niyetindeydi. Kafasıyla işaret etti işçilere, "üretim sahasına, işinizin başına dönün" diye. İmam Toker de kafasıyla ona işaret etti, çekil önümüzden. Çekilmedi, içeri dönün işaretini tekrarladı.

Kim bilir ne kadar sürdü bu vücut diliyle yapılan restleşme. Sonunda İmam Toker, kenarda duran maden küreğı olarak tabir edilen kısa saplı küreğı kaptı, "Sen misin önümüzden çekilmeyen" diye Genel Müdürün üstüne yürüdü. Küreğı görünce

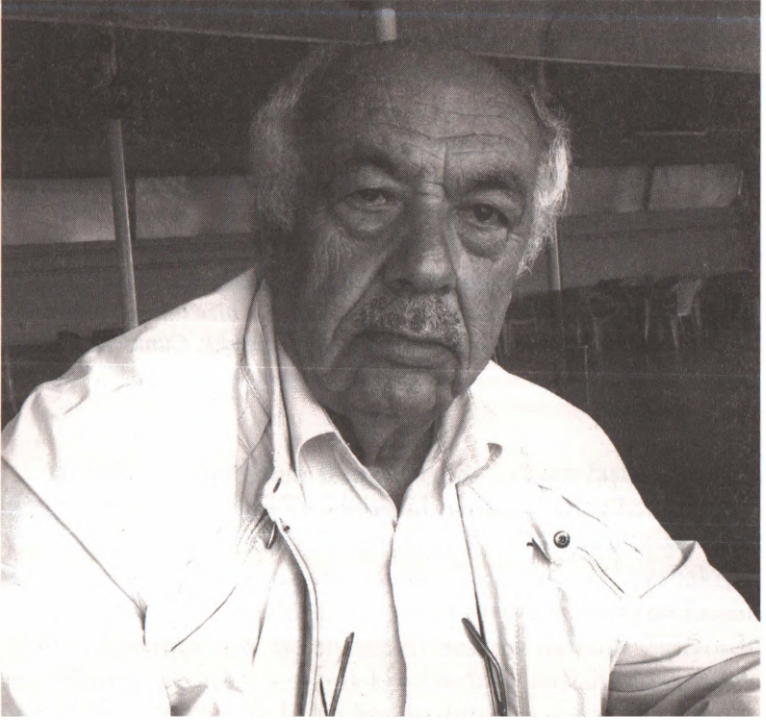
panikledi Roxbourg. Büyük bir korku içinde Fabrikanın idare binasına doğru kaçtı. İçeri girdikten sonra da kapıyı arkadan kitledi. Ertesi gün yayınlanan gazetelerde bu olay çarpıtılarak, “Singer Genel Müdürü işçiler tarafından dövüldü” diye yer aldı.⁴

Eylemin ikinci günü akşamında (16 Haziran 1970) Sıkıyönetim ilan edildiğinde güvenlik güçleri tarafından bir süre avı başlatıldı. İşverenler, işletmelerin üst düzey yöneticileri, patronsever işçiler süre avında en büyük yardımcısıydı güvenlik güçlerinin. İmam Toker de bu süre avında ihbar edildi, gözaltına alındı. Ardından da işten çıkarıldı. Amerikalı Genel Müdür Roxbourg’un otoritesi iyice sarsılmış, karizması bir hayli çizilmişti. Artık onu görevde tutmanın anlamı kalmamıştı işveren için. Onu da işten çıkarıp, memleketine geri gönderdiler. İmam Toker’in Genel Müdür Roxbourg’u kovaladığı kürek ise, Singer’in kapandığı 2004 yılına kadar işçiler tarafından, bir daha üretimde kullanılmadı. “Genel Müdür deviren kürek” olarak bir müze malzemesi gibi muhafaza edildi.⁵

İşten atıldı, ama paçayı Sıkıyönetime kaptırmadı. İstanbul dışına çıktı, bir süre Keban Barajı inşaatında çalıştı. Daha sonra Maden-İş’teki arkadaşlarının desteği ile Almanya’ya, Berlin’e işçi olarak gitti. Kaynakçı olarak metal sektöründe çalıştı. Beş yıl Almanya’da kazandı ekmek parasını. 1972 yılında, Berlin’de içi para dolu bir cüzdan buldu. O zamanki iki aylık kazancına denk gelen bir miktardı. Fena para sayılmazdı. Hiç tereddüt etmeden, cüzdanı en yakın polis karakoluna götürdü. Almanca bilmediği için derdini anlatamıyordu, karakola Türkçe bilen tercüman çağırdılar. Alınan ifadesinden sonra cüzdan sahibini bulup, karakola getirdiler. O dönem Almanya’ya “dürüstlüğü teşvik” maksadıyla bulunan paranın yüzde onunu bulan kişiye vermek zorunluydu. Bunu da kabul etmedi İmam Toker. Bu davranışıyla bir kez daha etrafındakilerin takdirini kazandı, “Dürüst işçi, Günün Adamı” olarak Alman gazetelerinde yer aldı.

4. *Milliyet*, 16 Haziran 1970.

5. Singer’in kapandığı sırada baştemsicilik görevinde bulunan Doğan Kaya ile görüşme, 21 Ağustos 2015, Kartal.

İmam Toker (2006)

Eşini ve çocuklarını götürmemiştii Almanya'ya. Biraz ailesine duyduğu özlem, biraz sıla hasreti, biraz da geleceğini Türkiye'de kurma tercihiyle beş yıl sonra İstanbul'a geri döndü. Önce fabrikaları dolaşıp iş aradı, ama "Genel Müdürü kürekle kovalamış" olmakla mimlenmiş birine kim iş verir? Başvurduğu yerlerden kapı yüzüne kapanınca ticarete atılmaya karar verdi. Pendik'te ayakkabı mağazası açtı. Ticarete uygun bir insan değildi, aldığı ayakkabının parasını "sonra veririm" diye alıp gidenler geri gelmeyince sattıklarını yerine koyamadı ve dükkânı kapattı. 1999 yılında emekli oldu. Bir nevi emeklilik uğraşı olarak, Tuzla Tren İstasyonu'nun yanındaki çay bahçesini işletmeye başladı. Halen bu işine devam ediyor.

İmam Toker hayatı boyunca hep CHP'li oldu, başka bir partiye üye olmadı. CHP üyesi olarak siyasete aktif olarak katıldı. Kendi deyimiyle "organik bir CHP'liydi". 1968'de TİP üyesi,

sosyalist arkadaşları vardı, daha sonraki yıllarda solun çeşitli fraksiyonlarından arkadaşları oldu, onların fikirlerine kapalı değildi, ama politik tercihini her zaman CHP'den yana kullandı.

1968-70 döneminde cesareti, kararlılığı, mücadeleci kimliğiyle kavganın en ön saflarında yer alan, bedel ödeyen İmam Toker'in her şeyi göze alarak girdiği kavgada en güçlü motivasyon kaynağı Maden-İşe duyduğu inançtı:

Bizde çok fazla bilinç yoktu. Subay nasıl askere talimat veriyor, o da yapıyorsa biz de öyle yapıyorduk. Sendika bize talimat veriyordu, biz de yapıyorduk. Niye yapıyoruz falan demezdik. Çünkü Maden-İşe çok inanırdık.

Vahit Tulis

Siyasetin ve Sendikal Mücadelenin Göbeğindeki İşçi

Yıl 1936, “Bulgaristan Bulgarlarıdır” diyen faşist zihniyet, Bulgaristan’da yaşayan Türklere zulmedince kırk gün süren yayan bir yolculukla Türkiye’ye göç etmek zorunda kalmıştı Vahit Tulis’in ailesi. Türkiye ulaştıklarında devlet onları Diyarbakır’ın Ergani ilçesinin Herbotu köyüne yerleştirdi. Babasını da Ergani Maden İşletmesi’nde işe soktu. Annesi ise hafızlık yapıyordu köy yerinde. Ekonomik olarak kendilerini toparlamışlardı biraz. Vahit Tulis 1942 yılında bu köyde dünyaya geldi. Bir yandan Bulgaristan’dan gelip, Bursa’ya yerleşen akrabalarının “Ne işiniz var orada?” basıncı diğer yandan, bulundukları Kürt ilinde kendilerini azınlık hissetmelerinin psikolojik baskısı sıkışma yaratınca, aile 1947’de Bursa’ya göçtü.

Bu göç Ergani’ye göre daha zor şartlar altında yaşamak demekti. Beş çocuk aynı odada büyüyorlardı. Baba, iş buldukça inşaatlarda çalışıyordu. Beş gün çalışırsa, üç gün çalışmıyordu. Düzenli işi yoktu. Haliyle eve düzenli olarak giren gelir de bulunmuyordu. Vahit Tulis, okul saatleri dışında simit satarak aile bütçesine katkı yapıyordu. “Benim komünist olabilmem için bütün şartlar mevcut aslında. Olmasaydım gerçekten çok hainlik etmiş olacaktım” diye anlatıyor diz boyu yoksulluk altında geçirdiği yılları.

Aslında dindar bir çocuktu ortaokul yıllarında. Şiire, edebiyata büyük bir merakı vardı. 1955 yılıydı, simit satarak kazandığı parayla, aldığı ilk kitap, Yaşar Kemal’in *İnce Memed*’i oldu. Akşam 17:00 gibi eline aldığı kitabı, bir solukta yutar gibi okudu.

Kitabı elinden bıraktığında, sabah ezanı okunuyor, horozlar ötüyordu. Çok etkilendi kitaptan. Buradan yola çıkarak, “Niye biz yoksuluz?” diye yoksulluğu sorgulamaya başladı. Oysa din kitapları, ayetler “Allah, onun kurallarını yerine getirenlere istediğini verir” diyordu. Dinin gereklerini yerine getiriyorlardı, ama onların hayatında değişen bir şey yoktu. Annesine baba-sına sorduğunda da, “Günaha giriyorsun” diye susturuluyordu. Cevabını alamadığı sorular yüzünden, yazdığı dinî içerikli şiirlerini bir kenara bıraktı. Yoksulluğu, haksızlığı anlatan şiirler yazmaya başladı.

Liseye gittiği yıl, bir yandan da Bursa Halkevi’ne devam ediyordu. Burada edebiyat matinerlerine katılmaya ve tiyatro yapmaya başladı. Selami Üney’in kurduğu “Görkem Oyuncuları” adlı tiyatro topluluğuna Yalçın Gülbiz, Ali Yalçın’la birlikte katıldı.¹ Köy köy dolaşıp, sahne haline getirdikleri kağıt arabalarının üstünde, lüks lambalarının ışığında oyunlar sahneliyorlardı. İlk kez tiyatro ile karşılaşan köylüler, “Bu bizi anlatıyor” diye büyük bir beğeni ile izliyordu sergilenen oyunları. Bursa Yenişehir’in bir köyünde Cahit Atay’ın *Pusuda* adlı oyununu sergiledikten sonra, “komünizm propagandası” yapmaktan tutuklandılar. Yıl 1962’ydi, ömrü boyunca boynunda asılı kalacak “komünist” yaftasını da bu sayede yemiş oldu.

Liseyi bitirdiği yıl, Bursa’nın Karacabey ilçesinin Yenice köyünde vekil öğretmenlik yaptı. Sadece çocuklara okuma yazma öğretmiyordu. Köyün gençleriyle tiyatro da yapmaya çalışıyordu. Köyde spor kulübü kurdu. Köylülere, tüccarları sırtlarından atmaları, ürünlerini aracısız satmaları için kooperatifleşme fikrini anlatmaya uğraştı. Yaptıkları tez zamanda devleti yöneten yerel yöneticilerin kulağına gitti. Bu kadar faal bir öğretmene tahammül edilemezdi, nitekim etmediler, işine son verildi.

Vakit gelmişti askere gitti. Önce acemi birliğine Sivas’a ardından İzmir’e. Nihayet Ankara’dan terhis olup, Bursa’ya döndü. Türkiye İşçi Partisi Bursa İl Örgütü kurulmuştu, TİP’e üye oldu. TİP çevresinin çıkardığı *Uyanış* adlı gazetenin yayınlanmasında ve dağıtımında görev aldı. Kısa sürede parti faaliyetleri içinde aktifleşti. Bu arada 30 kişinin katıldığı sınavda en yüksek puanı alarak Gemlik Orman İşletmesi’ne memur olarak girdi. Orman

1. Uğur Ozan Özen, “Selami Üney” www.bursakültür.org. Erişim tarihi: 6 Mayıs 2020.

İşletmesi'nde yaşanan yolsuzlukların, suistimallerin parçası olmayınca, araziye ağaç dikme işine sürgün edildi. 70 işçinin başına memur etmişlerdi Vahit Tulis'i. İdareden verilen işleri planlıyor, yaptırıyor, yapılan işleri kontrol ediyordu. İşçilerin paralarını idareden alıp hak sahiplerine dağıtıyordu. Yerine getirdiği görev nedeniyle işçilerle arasında sıcak bir ilişki oluştu. Her fırsatta, işçilere TİP'in, sosyalist düşüncenin propagandasını yapıyordu. Orman İşletmesi, rahatsızdı bu durumdan. Yağmurdan kaçalım derken doluya tutulmuşlardı. Rahatsızlık, orman köylülerine propaganda çalışmasına giden Adalet Partisi konvoyunun yolda Vahit Tulis'in birlikte çalıştığı orman işçilere rastlamasıyla doruğa çıktı. İşçiler, yanlarına gelen AP'lilere yüz vermediler. Halbuki alışıklardı, âlây-ı vâlâ ile karşılanmaya. Bozuldular. İşçilere "Ne o bize oy vermeyecek misiniz?" diye sordular. İşçilerden "Hayır, TİP'e oy vereceğiz" cevabını aldılar. Böyle bir cevap beklemiyor olmalı ki, şaşırdılar. Hemen ardından "Ama onlar geldiğinde sizin malınıza mülkünüze el koyacaklar" diye standart propagandaya başladılar. İşçilerden biri "Bizim malımız mülkümüz, hayvanımız olsa bizim ne işimiz var dağ başında. Komünistler, alsa alsa zenginden alacak, bizim gibi yoksula verecekler" cevabıyla bir vuruşta devirdi bu klişe cümleyi. AP'liler ısrarlıydı, işçileri yanlış yoldan döndürmeğe. İşçilere karşı, "Komünistler gelirse, karınız, kızınız orta malı olacak" diye en pespaye silahı çektiler. Bu defa, yaşlı bir orman işçisinden aldıkları okkalı yanıt, üzerlerinde kroşe etkisi yaptı: "Bey, dağ başında doğru dürüst suyumuz akmaz, sabunu zor buluruz. Bu yüzden, bizim kadınlar ter kokar. Kimse onlara yakınlık göstermez. Siz gidin kendi eşlerinize mukayyet olun." Çok öfkeleniler, karşılarında el pençe durmasına alışık oldukları köylülerden, böyle laflar duymayı hazmedemediler. TİP'in sesinin dağ başındaki köylülere kadar ulaşmış olması kabul edilebilir bir şey değildi. Çıbanbaşı olarak faturayı Vahit Tulis'e kestiler. Hakkında soruşturma açtırıp, arama kararı çıkarttılar. Vahit Tulis, teslim olmak yerine kaçmayı tercih etti. Bursa'yı, Orman İşletmesi'ndeki işini arkada bırakıp İstanbul'a geldi.

Bursa'da *Uyanış* gazetesini satarken.

Yedi Tepeli Şehirde

Ağabeyi İstanbul'da Gedikpaşa'da terlikçilik yapıyordu. Onun yanında çalışmaya başladı. Ama gözü kulağı işçi sınıfındaydı. Bir fabrikaya girmek, orada işçilerle buluşmak için can atıyordu. 1968 yılında Fatma hanımla evlendi. Fabrikada çalışma arzusuna da evlendikten 6 ay sonra kavuştu. Vahit Tulis Sungurlar Kazan'da eşi de Hasköy'de bulunan iplik fabrikasında işe başladı. Evliliklerinin ilk zamanlarında yaşadıkları geçim sıkıntısı nedeniyle, ayrı ev tutamadılar, eşinin ailesinin Hasköy'deki evinde hep birlikte oturdular. Vahit Tulis, İstanbul'a gelir gelmez, TİP içindeki faaliyetlerine Eminönü İlçe üyesi olarak kaldığı yerden devam etti. Onun İstanbul'da TİP'in faaliyetlerine katıldığı dönem, TİP içindeki görüş ayrılıklarının kızıştığı yıllardı. Sosyalist Devrimcilerle (SD), Milli Demokratik Devrimciler (MDD) arasında partide etkinlik sağlamak üzere verilen mücadele tırmanıyordu. Ayrı listelerin yarıştığı, il ve ilçe kongreleri parti içinde üstünlük kurma mücadelesine sahne oluyordu. Vahit Tulis, 7 Aralık 1969'da yapılan TİP Eminönü İlçe Kongresi'nde Sosyalist Devrimcilerin çıkarttığı listede yer aldı. Aslında içinde bulunduğu çevre, birlikte hareket ettiği isimler kendilerini Sosyalist Devrimci olarak tarif etmiyordu, ama listede Sosyalist Devrimcilerin de yer alması nedeniyle bu isim uygun görülmüştü. Vahit Tulis'in içinde yer aldığı liste, MDD listesinden daha fazla oy alarak yönetime geldi. Vahit Tulis de İlçe Başkanı oldu.² Sungurlar Kazan fabrikasına Maden-İş'i getirmek için uğraşan Vahit Tulis'in başında artık TİP Eminönü İlçe Başkanı şapkası da vardı.

TİP Eminönü, Milli Demokratik Devrim stratejisini de benimsemeyen, TİP Genel Merkezi'nde temsil edilen fikirlere de mesafeli olan Veysi Sarısözen, Sıtkı Coşkun, Ragıp Zarakolu, Mehmet Salmanoğlu, Adil Demirci, Güray Tekin Öz, Gülay Varlı gibi öğrenci gençlikten isimlerin etkin olduğu bir ilçe örgütüydü. 1970 yılının Mayıs ayında çıkardıkları derginin adıyla *Partizan* çevresi olarak anılan grup, TİP içinde ve dışında yer alan pek çok eğilimden farklı olarak "işçi sınıfı öncülüğünde anti-emperyalist, demokratik halk devrimini" savunuyordu. Bu çevre MDD çizgisine TİP'te yaşanan parçalanmalara karşı

2. ANT, Sayı 155, 16 Aralık 1969.

en geniş birlikteliği savunuyor dergilerinin adı olan “Partizan”’a da “partililik” anlamını yüklüyordu. Vahit Tulis’in İlçe Başkanı olmasıyla, Eminönü ilçe “Partizan” diye anılan çevrenin merkez üssü haline geldi. *Partizan* dergisinin ve yine bu çevre tarafından kurulan Sosyal Gerçekleri Araştırma Derneği’nin adresi, çalışmaları yürüttüğü mekân ilçe binasıydı.³

Partizan, “örgüt olmayan, örgüttü.” Sıkı işçiçi bir yapılanmaydı. Fabrikalarda, sendikalarda işçileri örgütlemek üzere yoğun faaliyet içindeydi. *Derby Gerçek*, *Gislaved Gerçek*, *Tekel Gerçek*, *Günterm Gerçek* ve *Sungurlar Gerçek* gibi fabrika gazetelerini çıkarıyordu. Bu yerel gazete çalışmalarının üstünde yükselecek merkezi bir yayın organı çıkarma hedefiyle “Emekçi Basın Birliği Derneği” kurulmuştu. Vahit Tulis bu derneğin de kurucuları arasındaydı. Vahit Tulis de Partizan’ın aktif bir unsuruydu. Parti binasından fabrikalara, işçi semtlerine ulaşmasında Partizan’ın eli koluydu.

Maden-İş Bayrağı Sungurlar’da

1970 yılı Sungurlar Kazan fabrikasında işçilerin kazan kaldırdığı günlere sahne oldu. Maden-İş Sendikası, 1964 yılında uyguladığı başarısız bir grev nedeniyle, Sungurlar Kazan fabrikasındaki yetkisini kaybetmişti. Bunu fırsat bilen işveren, Çelik-İş’i işyerinde “yetkili sendika” haline getirdi. Çelik-İş ile toplu sözleşmeler imzaladı. İşverenin gözbebeği “sendikadan” işçiler memnun değildi. Ne insanca muamele görüyorlardı işyerinde, ne de ücretler tatminkârdı.

İşçiler için kötü koşullardan kurtulmanın ilk adımı sendika değiştirmekti. Çelik-İş gibi güdümlü bir sendikayı kovup, yerine sahici bir sendika getirmekti. Vahit Tulis, işçilerin sendika değiştirmesine öncülük eden ekibin içindeydi. Yürütülen çalışma kısa sürede meyvesini verdi, işçi çoğunluğu Maden-İş’e üye oldu. İşçilerin Maden-İş’e geçtiği bilgisine ulaşan işveren, baskı yoluyla bu yeni durumu tersine çevirmek istedi. Oysa işçilerin baskıya pabuç bırakacak hali yoktu. 25 Mart 1970’te iş bırakarak işverenin baskısını protesto ettiler. Gözü korktu işverenin, söz verdi, “İşçilerin sendikal tercihine karışmayacağım” diye. Bunun üzerine eylem, başladığı gün 17:00 gibi kaldırıldı. Eylem

3. *Partizan*, Sayı 7, Aralık 1970.

kararının alınmasında ve uygulanmasında etkili isimlerden biriydi Vahit Tulis.

Bu eylemin öncesinde ya da hemen sonrasında Maden-İş Sendikası işyerinde temsilci seçimi yapmıştı. Vahit Tulis, 900 oyla baştemsilci seçilmişti. İşveren söz vermişti, "işçilerin sendikal tercihinə karışmayacağım" diye, ama sözünde durmadı. Bunun üzerine bir kez daha üretim durduruldu. 8 Nisan 1970'te iş bırakan işçiler 52 saat süreyle işyerini terk etmediler. İşveren bir kez daha geri adım attı, bu kez Maden-İş Sendikası ile bir protokol imzalayarak, işçilerin taleplerini kabul etti.⁴

İşveren ilkinde söz vermişti, ikicisinde sözünü protokolle yazılı hale gelmişti, ama bir türlü sendikayı hazmedemiyordu. Son bir hamle daha yaptı, aralarında Vahit Tulis'in de olduğu 8 öncü işçiyi işten attı. Tensikatın gerekçesi malzeme yokluğuydu. İşçilerin olası eyleminin önünü kesmek maksadıyla da fabrikayı askerlere teslim ettiğini açıklamıştı.⁵

İşveren kendine göre bir kararlılık gösterisi yapıyordu. Aynı kararlılıkla cevap vermek şarttı. Vahit Tulis, öncü işçilerden bir grubu Hasköy'deki evine çağırdı. Uzun uzadıya konuşulacak bir şey yoktu. Arkalarında bıraktıkları iki üretimi durdurma eylemiyle deneyim sahibi olmuşlardı. Yapacaklarını gözden geçirdiler. Sorumlulukları paylaştılar, görevlendirmeler yaptılar, sonuna kadar mücadele edeceklerine dair bayrağın ve silahın üstüne yemin ederek dağıldılar.

4 Mayıs sabahı Sungurlar Kazan fabrikasında işgal başladı. İşçiler içeride direnirken, bir yandan askerler fabrikayı kuşattı, öte yandan bölge halkı, Maden-İş'in örgütlü olduğu fabrikaların işçileri, devrimci gençler fabrikanın önünde birikmeye başladılar. Vahit Tulis, TİP içinde Partizan grubuyla birlikte hareket ediyordu, ama MDD'cilerle de gayet iyi ilişkilere sahipti. Yumuşak kişiliği, insancıl yaklaşımları sosyal ilişkilerinde en büyük meziyetiydi. Vahit Tulis'in TİP İlçe Başkanı olması, geniş bir ilişki ağının varlığı eylemin etrafındaki desteği de genişletmişti.

4 Mayıs'tan 7 Mayıs'a kadar fabrika işçiler tarafından işgal altında tutuldu. 7 Mayıs'ta askerlerle varılan bir mutabakat sonucu fabrika askerlere teslim edildi. Fabrikayı boşaltan işçiler eyleme kapının önünde devam ettiler. İşveren yeni işçilerle üretime

4. Maden-İş gazetesi, 23 Mayıs 1970.

5. Cumhuriyet, 6 Mayıs 1970.

devam etme isteğindeydi. İşçiler, dışarıdan getirilen grev kırıcılarını içeri sokmayarak buna engel oldular. Direnişi kırmanın mümkün olmadığını anlayan işveren bir kez daha geri çekildi. Vahit Tulis dışında, atılan işçileri işe geri alabileceği sinyalini verdi. Ancak işçiler Vahit Tulis olmadan işbaşı yapmayacaklarını kararlı bir biçimde ortaya koyunca işveren bundan da vazgeçti. Valilikte imzalanan protokolle Vahit Tulis de dahil olmak üzere atılan işçiler geri alındı. Eylemde geçen sürelerin ücreti çalışılmış gibi ödendi. İşverenin sendika üyelerine ceza vermemesi, hukuki ve adli tatbikat için resmî ve hukuki makamlara başvuruda bulunmaması gibi hususlarda da anlaşma sağlandı.⁶

Direnişle birlikte Vahit Tulis'in adı giderek daha fazla öne çıkmaya başladı. Öyle ki adına şiirler yazıldı. Şair Hüseyin Çetinkaya, Vahit Tulis'i şiirinde şöyle anlatıyordu.⁷

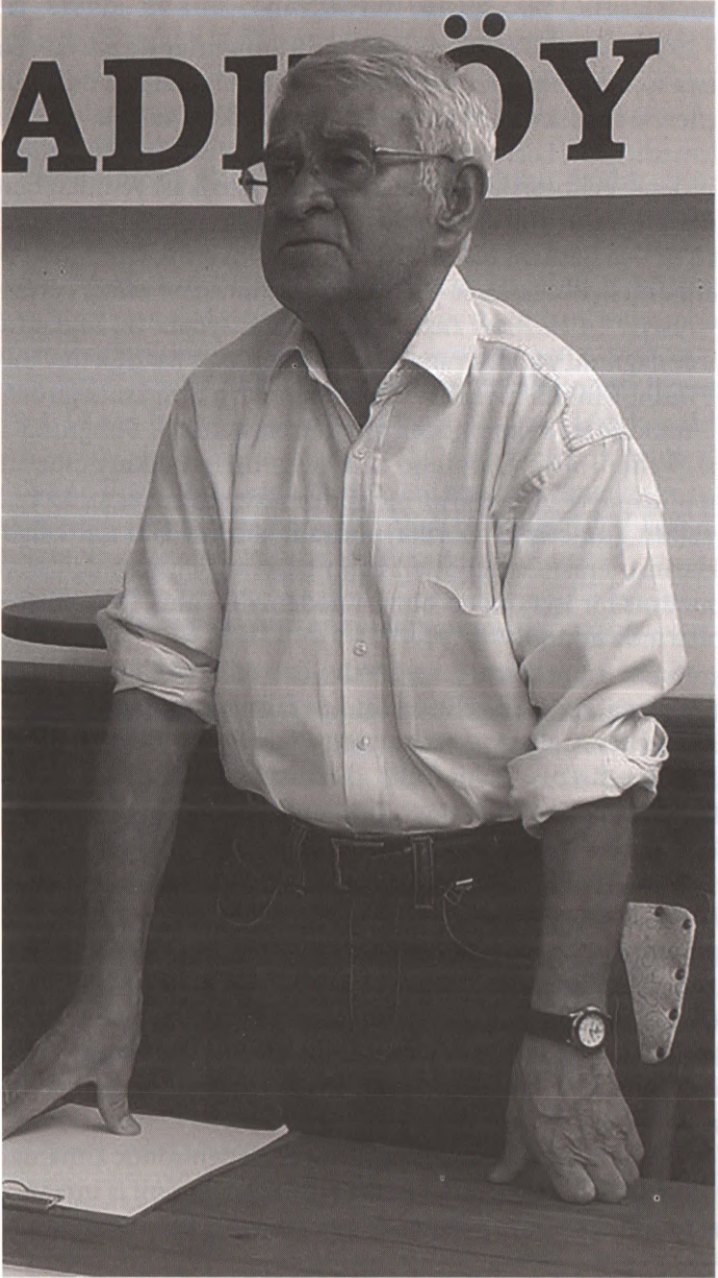
SUNGURLAR KAZAN FABRİKASI

–sözüm sanadır ya Vahit–
Sungurlar kazan fabrikasında
Kazan kaldırdı işçiler
Tavşan kırı saçları
Ve kalem gibi boyuyla
Baş temsilci çıktı kürsüye

Tırnaklarını geçirircesine metale
Ve el basıp *DAS KAPİTAL*'e
Eve ekmek götürenlerle
Evden ekmek yürütenlerin
Kavgası sürecekti dedi
Dediği oldu.

6. *Maden-İş* gazetesi, 3 Haziran 1970.

7. Hüseyin Çetinkaya, *Papirüs*, Sayı 38, Nisan 2000 (Şalterler İnince, *Grev ve Direniş Şiirleri*, Haz. Güngör Gençay, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, 2005).

Vahit Tulus kürsüde.

15-16 Haziran

25 Mayıs 1970'te eylem kaldırıldı. Sungurlar Kazan fabrikasında işçiler işbaşı yaptılar. İşyeri normal bir çalışma düzenine, işçiler de sendikalarına kavuşmuştu. Ancak bu sulh havası uzun sürmedi. DİSK'i ortadan kaldırmak isteyen yasal düzenlemenin gündeme gelmesiyle birlikte Sungurlar fabrikası yeniden hareketlendi. Vahit Tulis bir yandan işyeri baştemsilcisi, bir yandan da TIP İlçe Başkanı olarak çift taraflı bir hazırlık içindeydi. TIP Eminönü İlçe binasında, parti içinde birlikte davrandığı Partizan çevresiyle 14 Haziran akşamı bir toplantı yaptı. Bu toplantıda görev dağılımı yapıp kararlar aldılar. Yaptıkları hazırlık toplantısı bir muhbirin ihbarıyla 15-16 Haziran dava dosyasına girdi.⁸

Yaşadıkları eylem nedeniyle antrenmanlıydı Sungurlar işçisi. Vahit Tulis, "Ölümüne kazandığımız sendikayı ölümüne kapattırmayız" diye haykırınca bütün tezgâhlar sustu. 15 ve 16 Haziran günlerinde fabrikayı boşaltıp, dışarıdaki işçi kalabalıklarının arasına katıldılar. Hem baştemsilci hem de direniş yönetmiş bir işçi önderi olması nedeniyle Vahit Tulis yürüyüş kollarında etkindi.

16 Haziran akşamı Sıkıyönetim ilan edilip de sokaklara çıkmak olanaksız hale gelince, bu kez fabrikanın içinde direnişe geçti işçiler. Çalışma yapılmıyordu fabrikada. Bir hafta kadar sürdü bu direniş. Vahit Tulis, direnişin ortalarında bir yerde, dışarıdan fabrikaya girerken enselendi polise. Oysa tedbirliydi, gözaltı olabilir diye, sandalla geliyor ve arka taraftan giriyordu işyerine. Ama fabrikaya girdiği noktayı, polis tespit etmişti bir şekilde. Pusu kurdular ve derdest ettiler yaka paça. Ardından da işverenin ihbarıyla 40 civarında Sungurlar işçisi daha gözaltına alındı. Tutuklandılar, Maltepe Cezaevi'nde kaldılar bir süre. İşveren temsilcilerinin, polislerin aleyhte yaptıkları tanıklıklarla yargılandılar. Tahliye olduktan sonra işlerine geri dönemediler. Toplamda 130 Sungurlar işçisi 15-16 Haziran nedeniyle işini kaybetmişti.⁹

İşe geri dönmek için verilen mücadeleden sonuç alınamadı. Mimlenmiş bir işçi olarak başka fabrikalarda yeni iş imkânı da yoktu. Hangi kapıya gittiyse, nereye başvuruda bulunduyorsa hep

8. Turgan Arınır - Sırrı Öztürk, *İşçi Sınıfı Sendikalar ve 15-16 Haziran*, Sorun Yayınları, İstanbul, 1976.

9. *Günaydın*, 30 Temmuz 1970.

geri çevrildi. Ev kira, çocuk da var, ne yapacak? Çaresiz döndü ağabeyinin yanına terlik imalatçılığı yapmaya. İlk günlerde bıçak tutmayı bile bilmiyordu. Azmetti öğrenmek için. Sabahın 05:00'inden gece yarısına kadar çalışıyordu. Bunun karşılığını da iyi bir terlik ustası olarak aldı.

TİP Eminönü İlçe Başkanlığı, 1970 yılının Aralık ayında TİP Genel Merkezi tarafından sona erdirildi. TİP Eminönü İlçe Örgütü'nde sürdürülen faaliyetlerden Genel Merkez pek hoşnut değildi. MDD çizgisindekilerin İstanbul İl Yönetim Kurulu'ndan uzaklaştırılmasından sonra atanan müteşebbis heyet ilçe örgütlerine de çekidüzen veriyor, yeni atama ve organizasyonlar yapıyordu. Bu çerçevede TİP Eminönü İlçesine 18'ini, 19'una bağlayan gece fiziki bir müdahaleyle el konuldu. Parti evrakı alındı, parti tabelası sökülerek bina boşaltıldı. TİP Eminönü İlçesi başka bir adreste, yeni atanmış yönetim kurulu ile faaliyetlerine devam edecekti. Böylece Vahit Tulis başkanlığındaki İlçe Yönetim Kurulu tasfiye edilmiş oldu.

12 Mart'la Gelen Kara Günler

12 Mart darbesiyle birlikte kara günler başlamıştı. Devrimci gençler, devrimci işçiler, aydınlar birer birer tutuklanarak hapisanelere dolduruluyordu. Sürek avlarında gencecik insanlar birer ikişer öldürüyordu. Böyle günlerin birinde Vahit Tulis, Gaziosmanpaşa Beşyüzevler'deki atölyeden gözaltına alındı. Aslında rahattı, "Banka soymadım, silahlı bir eyleme katılmadım, bana ne yapabilirler ki?" diye düşünmekteydi. Ancak aklına gelmeyen başına geldi. "Sansaryan Han"¹⁰ diye namlanmış İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde işkenceden geçirildi. 8 gün Sansaryan Han'ın "tabutluk"larında kaldı. Tabutluktan İstanbul Emniyeti 1. Şube Müdürü İlğaz Aykutlu'nun karşısına çıkardıklarında "Beni ne ile suçluyorsunuz?" diye sordu. İlğaz Aykutlu

10. İstanbul Sirkeci'de bulunan, Erzurum Sansaryan Koleji'nin giderlerini karşılamak üzere kurulmuş Sansaryan Vakfı'na ait bina. Uzun yıllar İstanbul Emniyet Müdürlüğü binası olarak kullanılan han, "işkence merkezi" olması ve bir kişinin ancak ayakta sığabildiği, dik tabuta benzeyen hücreleri nedeniyle "Tabutluk"larıyla tarihe geçti. Nâzım Hikmet, Vedat Türkali, Ece Ayhan, Aziz Nesin, Attila İlhan, Mihri Belli, Dr. Hayk Açıkgöz, Vartan İhmalyan, Ahmet Arif, Ruhi Su'nun yanı sıra '68 kuşağından pek çok işçi ve öğrenci de burada işkenceden geçirildi (Hüseyin Şengül, *Sansaryan Han: Gaspın ve Zulmün Dikilitaşı*, www.bianet.org. Erişim 31 Mart 2021).

bu soruya “Sen de mi soruyorsun?” diye sinirli sinirli bir cevap verdi. Sonra yanındakilere dönerek “Bu herif eline silah alsaydı işimiz çok kolaydı.” diye imha edilebileceği sinyalinin verdi. Gözaltı sonrası “Çekirdek Davası” ya da “Sahte TKP Davası” diye bilinen torba davanın sanıkları arasında buldu kendini. Polis tarafından hazırlanan fezlekede “polis kayıtlarına göre faal bir solcu olması” yeterliydi davaya dahil edilmesi için.¹¹ Dava TKP ile ilgili olmaktan çok, bazı isimlere yargılanacak örgüt bulmak maksadıyla açılmıştı. Sebahattin Eyüboğlu, Şadi Alkılıç, Çetin Özek, Harun Karadeniz, Vedat Günyol, Azra Erhat, Matilda Gökçeli, Masis Kürkcügil, Necmi Demir, İlkey Demir, Taner Kutlay, Osman Saffet Arolat, Nihat Sargın, Işitan Gündüz gibi isimlerle aynı davada yargılandı.¹² Yaklaşık 6 ay kadar hapiste kaldı. 8 yıl hüküm giydi. Aldığı ceza 1974 affıyla düştü. Buna rağmen aldığı ceza peşini bırakmadı. 1993 yılında eşi ve çocuklarıyla tatil için yurtdışına gidecekti, “Sicilinde komünist olmaktan ceza var” diye izin verilmedi.¹³ Vahit Tulis’in hakkında bir diğer dava da Mahir Çayan ve arkadaşlarının firarını kolaylaştırmak için Maltepe Cezaevi’nde isyan çıkarma suçlamasıyla açıldı. Ancak isyandan önce tahliye edildiği için hakkında yapılan suçlamanın tutar tarafı yoktu, düşürüldü.¹⁴

12 Mart sonrası, yeni bir arayış ve çıkış dönemi idi sol için. TİP kapatılmıştı. TİP’le sosyalizm yolculuğuna çıkmış kesimlerin 12 Mart öncesi yaşadığı parçalanmanın izleri 12 Mart sonrasında ayrı yürüyüş yolları olarak kendini gösteriyordu. Vahit Tulis’in ilişki içinde olduğu, birlikte yol yürüdüğü Partizan çevresindeki arkadaşlarının –bir iki istisna dışında– neredeyse tamamına yakını illegal Türkiye Komünist Partisi’ne yönelmişti. O ise bu sürecin dışında kalmıştı. Aradan geçen bunca yıldan sonra biraz da burukluk içinde “Bana niçin haber verilmedi, bilmiyorum” diyor. Kendisine çağrı yapılmamasının gerekçesini, “katılmayacağımı düşünmüş olmalı” diye tahmin ediyor. Partizan çevresinde yol arkadaşlığı yaptığı Adil Demirci ise Vahit Tulis’in “kendileri için kolayca vazgeçilebilecek bir isim olmadığını” söylüyor ve “Sungurlar’da, Alibeyköy’de işçilerle bağ

11. Çekirdek Dava Dosyası, TÜSTAV Dava Dosyaları Arşiv Fonu.

12. *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1971.

13. *Cumhuriyet*, 26 Mart 1993.

14. *Cumhuriyet*, 28 Haziran 1973.

Vahit Tulis, 1974 affından yararlandı ama dün yurtdışına çıkarılmadı

Bilgisayar genel aftan anlamıyor

► Tulis, 12 Mart 1971'de TKP davasında sekiz yıl hüküm giymiş, ama 1974 genel affından yararlanmıştı. Tulis, havaalanında yurtdışına çıkamayacağı kendisine söylenince ne yapacağını şaşırıldı.

HATİCE TUNCER

Eski tüfekler, tatil için yurtdışına çıkma hazırlığına giriştiğinizde havaalanındaki bilgisayarın size bir sürprizi olabileceğini unutmayın. Yoksa siz de Vahit Tulis gibi hiç umulmadık şeylerle karşılaşabilirsiniz.

Şimdilerde terlik imalatıyla uğraşan Vahit Tulis ve ailesi Şeker Bayramı tatilinin dokuz güne çıkmasıyla pek çoğu gibi kendilerini bir tatil beldesine atmak için günlerce önceden hazırlıklara giriştiler. Günlerce süren "nereye gitssek" tartışmalarından sonra Kıbrıs'a gitmeye karar verdiler. Bavullar hazırlandı, eksikler tamamlandı. Kıbrıs'ta havaların iyi olması en büyük dilekleri. Mayolarını almayı da unutmadılar.

Akdeniz'in tuzlu mavi sularına kendilerini bırakmak için sabırsızlanıyorlardı. Oysa dün sabah

Vahit Tulis, 12 Mart darbesiyle başlayan toparılamaların içinde buldu kendini. Türkiye Komünist Partisi davasından yargalandı. Dava, Tulis'in sekiz yıllık mahkûmiyetiyle sonuçlandı. 1974 genel affı Tulis'e özgürlüğünü yeniden kazandı. Ama aradan geçen onca yıl, yurtdışına çıkma yasasını silemedi. Kıbrıs'a yapmak istediği ilk yurt dışı gezisinde hevesi kursağında kaldı.

kurma kanallarımızı o açmıştı" diye ekliyor. Adil Demirci'ye göre "cezaevinden çıktıktan sonra Tulis'le görüşmüşlerdi, ancak görüşlerinin farklılaşması nedeniyle kendisi Partizan çevresiyle olan ilişkisine mesafe koymuştu".¹⁵

Vahit Tulis'in 1978'de Doğu Perinçek'in başında olduğu Türkiye İşçi Köylü Partisi (TKİP) çevresiyle kısa bir ilişkisi oldu. Doğu Perinçek, işçi örgütlenmesi konusunda Vahit Tulis'in birikiminden, deneyiminden yararlanmak istemişti. Partinin çeşitli toplantılarına konuşmacı olarak katıldı, ama partiye üye olmadı. Kısa sürede izlenen çizginin yanlışlığını görerek uzaklaştı.

12 Eylül'de örgütlü faaliyetinin olmamasına rağmen, evi basıldı, gözaltına alındı. Güngören'de bir karakolda, Gayrettepe'deki 1. Şube'de bir ay kadar gözaltında kaldıktan sonra askerî savcılık tarafından serbest bırakıldı. 1997 yılına kadar terlik imal etti. O yıl emekli oldu. 1968 yılında evlendiği eşi Fatma'yı 2010 yılında

15. Adil Demirci ile telefon görüşmesi, 7 Mayıs 2020.

Sahnede.

kaybetti. 42 yıl süren evliliklerinden iki çocukları oldu; Ayşegül ve Maltepe Cezaevi'nde tanıştığı sevdiği, Cihan Alptekin'den ismini alan Cihangül.

Hayatında TİP'ten başka hiçbir partiye üye olmadı. Ama perdelerini kapatıp, köşesine de çekilmedi. Bağımsız, bağlantısız bir sosyalist olarak, gücü neye yetiyorsa onu yaparak mücadelenin içinde oldu. Şimdi bir yandan emeklilerin sendikal mücadelesine omuz veriyor, bir yandan şiir yazıyor, tiyatro yapmaya devam ediyor. Tüm Emekli-Sen Esenyurt Şubesi bünyesinde kurduğu tiyatroyla, yazdığı, yönettiği ve oyuncu olarak yer aldığı *Emeklileri Kalkındırma Partisi* oyunuyla tiyatroya olan ilgisini sürdürüyor. Zamanın tüketemediği enerjisi ve iddiasıyla hayat defterine eşitlik, özgürlük, adalet yazmaya devam ediyor.

KANADI KINALIDIR KARTALIN

Mart kapıdan değil
Hapishaneden baktırır
Kazma kürek değil
Kitap defter yaktırır.

Tutsaklıktı, işkenceydi
12 Mart'tı adı.

Kartal Maltepe
Hapishane-i askeri de
Volta atıyoruz Cihan'la
Beş metrekarelik
Havalandırma denen yerde.

Adı Cihan'dı
Soyadı Alptekin
Karadeniz uşağı
Ve de Deniz'in arkadaşı.

İşte kızım, sen
O güzel insanın adaşı.

Kovalarken günler haftaları
Haftalar ayları
Marşlarımız inletirdi
Ranzaları parmaklıkları

Dün gibi anımsıyorum, bir gün
Cihan elleriyle tutup omuzlarımdan
Şu sözcükler döküldü dudaklarından;
"Bak Vahit yoldaş
Yakında çıkacaksın ve çıkınca buradan
Bir çocuk yapacaksın Canan'dan
Ona benim adımlı vereceksin
Böylece Cihan'sız kalmayacak Cihan."

Öyle uygun görüp zindancılar
Onu alıkoyup
Beni bıraktılar

Cihan içerde biz dışarda
Yaşarken 12 Mart zulmünü
Sen ana karnında
Bekliyordun doğumunu

Ve bir gün
Bir haber geçti ajanslar
Tünel kazıp kaçmışlar zindandan
Mahir Cihan
Ziya Ömer Ulaş
Zalimleri sarmıştı
Bir korku / Bin telaş

Çok sürmedi sevincimiz ne çare
Mezar oldu on yoldaşa Kızıldere
İçimize akıttık öfkemizi
Gözyaşımızı

Kızıldere Kızıldere
Bize bunu niye yaptın
Niye?
Elbet bir gün halklar belanı vere

Yıl 1972 26 Kasım
Sabahın ilk ışıkları
Düşerken geceye
Gül dalından süzülen
Bir damla su gibi
Aktın
Geldin
Yeryüzüne

Buruk bir sevinçle
Seni alırken kucağıma
Var gücümle haykırdım
Gökyüzüne
Suyuna
Ve toprağına

Cihan...
Cihan
Cihan duy beni
İstediğın buydu
İşte
Oldu

N'olur, gül / Cihan
Cihan; gül
Cihangül

Vahit Tulis
26 Kasım 2008

Turgut Bozgöl Başkaldırıyla Değişen İşçi

Hiç kuşku yok, işçi sınıfının eylemleri, direnişleri, hak arama mücadeleleri olmasaydı, pek çok işçinin hayatı bugün yaşadığından farklı olabilirdi. Dünyaya farklı bir pencereden bakıp, bugün yürüdükleri yoldan tamamen farklı bir yolda yürüyebilirlerdi. Misal Turgut Bozgöl. Demir Döküm Direnişi olmasaydı,

başkaldırıyla birlikte fikren ve ruhen bir değişim yaşamamış olsa Turgut Bozgöl muhtemelen bugün bambaşka bir Turgut Bozgöl'dü.

Turgut Bozgöl, 1945 yılında Yozgat'ın Boğazlıyan ilçesinde doğdu. İlk ve ortaokulu Boğazlıyan'da, liseyi Kayseri'de okudu. Lise yıllarında maraton koşmaya başladı. Katıldığı yarışlarda dereceye giren bir maratoncuydu. Liseyi bitirdikten sonra İstanbul'a geldi. Hem çalışmak hem de üniversite eğitimi almaktı amacı. 1968 yılında, Galatasaray Mühendislik Yüksekokulu'na kayıt yaptırdı. Aynı yıl Demir Döküm'ün Dökümhane bölümünde işe başladı. Gündüz fabrikada çalışıyor, gece de eğitimine devam ediyordu.

Boğazlıyan'da, Kayseri'de yaşadığı çevre, kurduğu ilişkiler nedeniyle, milliyetçi-muhafazakâr bir kimlik edinmişti. *Tercüman*

gazetesinin sadık bir okuruydu. Sıkı bir anti-komünistti. Vakit namazlarını kılmasa bile Cuma namazını kaçırmazdı. Kendi rızkindan kısıp, cami yaptırma derneklerine, dinî cemaatlara ve kuruluşlara yardım yapmaktan kaçınmazdı.

Maraton koştuğu yıllardan.

Kendisinden farklı düşünen insanlarla, daha doğrusu düşman bellediği solcularla ilk yakın teması Demir Döküm'de oldu. Solcu işçilerle, tezgâh aralarında tartışmaya giriyordu Sosyalizmi öven işçilere, "Komünizm gelince, analar fahişe, babalar deyyus olacak" gibi kaba argümanlarla karşı çıkıyordu. İnatçıydı, ısrarcıydı görüşlerinde, taviz vermiyor, geri adım

atmıyordu. Ta ki Demir Döküm işgaline kadar...

Turgut Bozgöl, Dökümhane bölümünde çok ağır koşullar altında çalışıyordu. İşçi sağlığı, iş güvenliği için alınmış hiçbir tedbir yoktu. Dökümhane aşırı sıcaktı, simsiyah bir toz bulutuyla kaplıydı. Kulakları sağır edecek derecede gürültü vardı. İşçiler birbirini ancak kulağının dibinde bağırdığında duyabiliyordu. Ücretler de çok düşüktü.

Fabrikada henüz 6 aylık işçiymen duydu Maden-İş'in adını. Alibeyköy'de gittiği kahvede, oturduğu mahallede başka fabrikadan işçiler Maden-İş'i övüyorlardı. "Nasıl güzel haklar kazanıyor", "Maden-İş'in olduğu fabrikalarda işçiler nasıl rahat ediyorlar" diye. Bu yüzden "Maden-İşe üye olur musun?" diye sorulduğunda tereddüt etmeden "Evet" dedi. Ne olsa, daha iyi koşullarda çalışmak, eve daha çok ekmek götürmektir maksat. Bu yüzden Maden-İş'in "komünist sendika" olarak bilinmesine aldırmadı.

1969 yılının ilk aylarında Maden-İş Sendikası Demir Döküm'de çoğunluğu sağlamayı başarmıştı. İşyerinde Çelik-İş'in imzaladığı toplu iş sözleşmesi yürürlükteydi, ama varlığı kâğıt üstündeydi. Maden-İş'in işyerindeki varlığıyla birlikte

artık eskisi gibi “astığı astık, kestiği kestik” yapamayan Genel Müdür Burhan Günergün rahatsızdı bu yeni durumdan. Öfkesini kontrol altına alamıyordu, bir türlü. Bunu da her fırsatta belli ediyordu.

1 Temmuz 1969’da yeni asgari ücret belirlendiğinde, ücretleri asgari ücretin altında kalan 540 Demir Döküm işçisinin ücretleri asgari ücret seviyesine yükseltildi. Maden-İş Sendikası temsilcileri asgari ücretin üzerinde ücret alan işçilere de zam yapılan işçilerin oranında artış talep ettiler. Ancak işveren bu talebe olumlu yaklaşmadı. Gerilim yükseldi, yükselen gerilimi fırsat bilen Genel Müdür işçileri işten atmaya, üzerlerinde baskı kurarak Maden-İş’ten istifa ettirmeye çalıştı. Genel Müdürün zam talebine karşı sarf ettiği, onur kırıcı “Sizin hepiniz komünistsiniz. Size her gün iki kamyon ekmek veriyorum, aç köpekler gibi yiyorsunuz, sonra da gelip benden hak istiyorsunuz” cümleleri Demir Döküm işgalini tetikledi. 31 Temmuz 1969’da fabrika işgal edildi. Eyleme geçen işçilerin, “Asgari ücret artışından yararlananların dışında kalan işçilere zam verilmesi, işçilerin sendika özgürlüğünün tanınması, iş emniyeti ve huzurun sağlanması” biçiminde ifade ettikleri üç ana talepleri vardı.¹

Direnişin başladığı gün, Turgut Bozgül istirahatliydi. Eylemin başladığını duyunca bir koşu fabrikaya gitti. Ama kapı içeriden işçiler tarafından tutulmuştu, dışarıda ise çok sayıda polis vardı. Arka taraftan, duvardan atlayıp, fabrikanın içine girdi. Atlar atlamaz, polis saldırısına karşı güvenlik alan nöbetçi-işçilerin arasına düştü. Nöbetçiler, polis sandılar duvardan atlayan Turgut Bozgül’ü. Palas pandıras kaptılar, temsilci odasına götürüp sorguya çektiler. İnandıramadı fabrikanın işçisi olduğuna, tanıdığı, birlikte çalıştığı Hayrettin Altuncevahir ve Latif’in adını verdi. Onları çağırdılar temsilcilik odasına. Gelenler “bu bizim arkadaşımız” deyince yakasını bıraktılar. Böylece direnişe katılmış oldu Turgut Bozgül.

Direniş boyunca ne görev verildiyse yaptı. Polislerin fabrikaya müdahale ettiği 5 Ağustos günü yaşanan çatışmaların içinde aktif olarak yer aldı. Bir Karşılı işçinin fabrikanın içinde yakaladığı polisi demir sopayla dövmesine engel oldu. Polisin kafasına bir sandalye koyup, onu taş ve demir parçalarından koruyarak dışarı çıkardı.

1. *Tercüman*, 6 Ağustos 1969.

Saatler süren çatışmadan sonra polis geri çekilmek zorunda kalmıştı. Fabrika yeniden açıldığında aynı işçilerin çalışacağı sözüne karşılık askerlere teslim edildi. 3 hafta kadar işçiler fabrikanın dışında, askerler de içinde bekledi. Bu bekleyişin sonunda işçilerin ücretlerine zam yapılması, eyleme katılanların cezalandırılmaması ve Maden-İş'in tanınması koşuluyla eylem bitti.

Demir Döküm işgali, Turgut Bozgöl'ün katıldığı ilk eylemdi. Bu eylemle düşüncelerinde, politik çizgisinde büyük bir makas değişimi yaşandı. Mücadelenin içinde polisle çatışırken, patronun baskılarına karşı direnirken sınıfsal refleksle harekete geçmişti. Bu mücadelede yanında hep solcuları görmüştü. Sol basın destek vermişti eylemlerine. Fabrikaya desteğe gelen, yiyecek getirenler de solculardı. Takipçisi olduğu *Tercüman* gazetesi eylemin karşısındaydı, sağ basında "Kızıllar kudurdu" lafları havada uçuşuyordu. Direniş sırasında bir kez bile fabrikanın önüne gelmeyen cami yaptırma dernekleri, cemaatler, kuran kursları eylemden sonra ellerinde makbuz ya da kumbara fabrikanın çıkış saatlerinde işçilerden yardım istiyordu.

"Ben ekmeğim için mücadele ederken benim yanımda olmadılarsa ben niye onların yanında olayım" diyerek kendine yeni bir yön çizdi. *Tercüman* gazetesini bıraktı, sağcılarla bağını kesti. Direnişte tanıştığı sola yöneldi. Türkiye İşçi Partisi'nin Eyüp İlçe örgütüne üye oldu. Artık kendisini sosyalist olarak tanımlayan "işçi-öğrenci"ydi.

Turgut Bozgöl, sol bir kimlik edinmesine bağlı olarak, etrafındaki bütün sosyal, siyasal meselelere ilgisi arttı. Hayrettin Altuncevahir'le hem aynı fabrikada çalışıyor hem de aynı okulda öğrencilik yapıyorlardı. Bir ayakları işçi hareketinin, bir ayakları da öğrenci gençliğin içindeydi. Galatasaray Mühendislik'te gelişen eylemlerde, boykotlarda çeşitli görevler yerine getirdi. Okuduğu Makine Bölümü'nde bir ara öğrenci temsilcisi oldu.

15-16 Haziran eylemleri için karar verildiğinde politikleşmiş bir işçi olarak, ne yapacağını daha net biliyordu. Temsilcilerden gelen işaretle sokakları dolduran coşku selinin içine daldı. Bölgedeki fabrikaların boşaltılmasında en önde gidenlerdendi. Eyüp Askerlik Şubesi'nin önünde askerlerle yaşanan kavganın içindeydi. Buradan gözaltına alınan iki kişinin kurtarılması için Eyüp Karakolu'nu kuşatanların da arasında. 16 Haziran günü de binlerce işçiyle el ele omuz omuza vererek sokakları doldurdu.

Merkez Ceza evi

Baba

Mektup elinize geçmi, olduğu zaman aranızdan ayrılmış bulunuyorum, Ben ne kadar üzülmeyin dersem yinede üzüleceğimi biliyorum. Fakat bu durumu metanetle karşılamamı istiyorum, insanlar değer büyük yaşar ölürler, önemli çok olan çok yaşamak değil yaşadığı süre içinde fazla şeyler yapabilmektir. Bu nedenle ben erkek gitmeyi normal karşılıyorum, ve kaldiki benden evvel giden arkadaşlarım hiç bir zaman ölüm karşısında tereddüt etmemişlerdir. Benimde düşüncelerimden şüphelenilmemesi, oğlum ölüm karşısında acısız ve çaresiz kalmış değildir, o bu yola bilerek girdi ve sonunda bu olduğunu biliyordu, benimle düşüncelerimin ayrı ana beni anlayacağını tahmin ediyorum. Saadet anımsadığı Türkiye'de yaşayan kürt ve türk halklarının da anlayacağını inanıyorum. cezasını için avukatlarına gerekli talimatı verdim, ayrıca savcıda bildireceğim, Ankara'da 1969 da ölen arkadaşım Taylan Üzgür'ün yanına gönderilmek istiyorum. Onun için cezasını İstanbul'a götürmeye kalksam, annemi teselli etmek anna düşünüyör, kitaplarını küçük kardeşime bırakıyorum, kendisine özellikle temhilet onun bilim adamı olmasını istiyorum, bilimle uğraşsın ve unutmaması için bilimle uğraşmaktan bir yerde insanlığa hissettir, sen anda yaptıklarından en ufak bir pişmanlık duymadın, belirtir seni annemi abimi ve kardeşimi devrimcilikimin olanca ateşi ile kucaklarım,

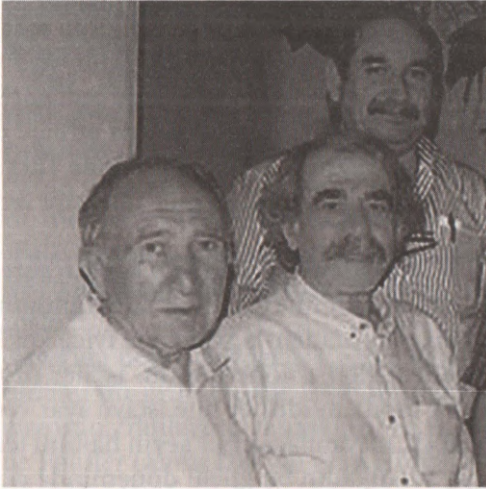
Oğlum Deniz Gezmiş

D. Gezmiş

Turgut Bozgöl ve arkadaşlarının çoğaltıp dağıttığı mektup.

TİP üyesiydi, ama kendi deyimiyle “genel devrimci”ydi. Kimin eylemi olsa katılıyor destek veriyordu. Bölgedeki afiş asma, bildiri dağıtma gibi eylemlerin neredeyse hepsinde yer aldı. 12 Mart'ın en karanlık günlerinde, Demir Döküm'den çıkarılmış arkadaşı Mehmet Karaca ile birlikte Deniz Gezmiş'in idam edilmeden önce ailesine yazdığı mektubu teksirle çoğaltarak bütün Alibeyköy'e dağıttı. Öğrenci de olduğu için Dev-Genç'in merkezi gibi çalışan İTÜ Öğrenci Birliği'ne sık sık gidip geliyordu. Dönemin gençlik önderlerinin çoğu ile burada tanıştı. Yakınlaştı, bağlantı içine girdi. Bu ilişki zinciri onu 12 Mart sonrasında açılan THKP-C İşçi Kesimi Davası sanıkları arasına

soktu. 30 Ocak 1973'te gözaltına alındı. Harbiye'de 26 gün kadar gözaltında kaldı, ağır işkencelerden geçirildi. İşkenceyle örgüt üyeliğini kabul etmesi isteniyordu. Savcılığa çıkartıldığında polisteki ifadesini reddetse de bu bir işe yaramadı. 26 Şubat 1973'te askerî mahkeme tarafından tutuklandı. Tutuklandığı duruşmada askerî hâkim, kapitalist bir ticaret devi haline gelen Ordu Yardımlaşma Kurumu'na (OYAK) yönelik eleştirilerin hır-sını işçilerden çıkartmak niyetindeydi. Turgut Bozgöl'e "Ordu şimdi kapitalist mi oldu, zenginlerin ordusu mu oldu?" diye sıkı bir zılgıt çekti. Arkasından ne kadar maaş aldığını sordu, maaşını söyleyince "Bir doktor kadar maaş alıyorsunuz, bir de utanmadan bu işlere kalkıyorsunuz" diye azarlayarak, tutuklama kararını verdi. Selimiye Cezaevine kondu. Eylül ayına kadar, yaklaşık altı ay kadar tutuklu kaldı.² O dönem yürürlükte olan Türk Ceza Kanunu'nun 141/5 maddesi gereğince örgüt üyeliğinden yargılandı. Demir Döküm'den tutuklananların listesi oldukça kalabalıktı. Ali Hayali, Yılmaz Kırnak, Hayrettin Altuncevaahir, Mustafa Kuyumcuoğlu, Ömer Demirbaş, Celal Birdal, Arif Aras, İsa Çağan, Celalettin Altınok ve işten çıkarılmış olan Mehmet Karaca ile birlikte yargılandı.³ Davası af ile birlikte düştü.

12 Mart'ta birlikte hapis yattığı Oktay Etiman'la.

2. *Cumhuriyet*, 5 Eylül 1973.

3. Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı, 1973/97 Esas Nolu İddianame.

Eşinin ailesi evlenmelerine onay vermedi, bunun üzerine 1972 yılında Ekim ayında kaçarak evlendiler. İlk çocukları 1973 yılının Temmuz ayında, Turgut Bozgöl cezaevindeyken doğdu. Adını Dilek koydular. İki çocukları daha oldu, Erdal ve Ali. Ali'nin doğduğu gece, yani 27 Nisan 1977'de ebeyi evde bırakıp 1 Mayıs afişlemesine gitti. Böylece eşinin, "Sen, beni doğumda yalnız bıraktın" diye hâlâ süren sitemine maruz kaldı.

Her Şeyin Hâkimi Temsilciler

Tahliye olduktan sonra Demir Döküm'deki işine geri döndü. Sendikal ve politik faaliyetlerine de kaldığı yerden devam ediyordu. 1974 yılında toplanan Maden-İş Genel Kurulu'nda Mehmet Ertürk, Mehmet Karaca gibi genç, sosyalist kimlikleriyle tanınan isimlerin seçilmesi, Demir Döküm'ün o dönemki baştemsilci ve onunla birlikte davranan ekipte rahatsızlığa yol açtı. "Komünistler sendikamızı ele geçirdiler" propagandası ile işyerine Otomobil-İş'i sokmaya kalktılar. Böyle bir ortamdan doğan gerilim, Emaye Bölümü'nde fiziki kavgaya dönüştü. Otomobil-İş'i getirmek isteyenlerle Maden-İş üyeleri kavgaya tutuştu. Turgut Bozgöl, Yaşar Soykal, Sevdekar Çağan, Turgut Alağaç, Pala Sabri ile birlikte kavganın içindeydi. Kavgada ufak tefek yara alanlar, işyerinin revirine gidip tedavi olurken, Turgut Bozgöl, bir eczaneye gidip yaralarını sardırды, oradan da eve gidip, yattı. Bir süre sonra işyerinde onu göremeyen biri "Kavga sırasında Kayserili'yi asit kazanına attılar" deyince ortalık bir anda ayağa kalkmış, asit kazanı içinde Turgut Bozgöl'ü aramışlardı. Neyseki eve gelen birinin durumu öğrenmesiyle ortalık yatışmıştı.

Otomobil-İş ile Maden-İş arasındaki kavgalı süreç, 16 Mayıs 1975'te yapılan referandumla çözüldü.⁴ Referandumda açık ara işçinin desteğini alan Maden-İş işyerinde iyice kökleşti. Fabrikayı neredeyse temsilciler yönetiyordu. İşçiler özgürleşmişti. Postabaşları bir tarafa müdürler bile işçiye ayar veremiyordu. Ne yemek çıkacak, ne yapılacak her şeyin hâkimi temsilcilerdi. Turgut Bozgöl, sendikanın bu güçlü döneminde dört yıl ünite temsilciliği yaptı. Bölgedeki bütün eylemlerin, direnişlerin aktif destekçisi oldu. 1975 yılında Sungurlar Kazan fabrikasında üç

4. Maden-İş gazetesi, Sayı 57, 5 Haziran 1975.

ay kadar süren direnişe, Temsilci Yaşar Soykal'ın "Biz az yiyeceğiz, ama Sungurlar işçisini aç bırakmayacağız" konuşmasıyla organize edilen dayanışmanın örgütlenmesinde yer aldı. Her gün station vagon bir araçla Sungurlar işçilerine yemek taşıdılar. Mesai dışındaki zamanının neredeyse tamamını Sungurlar mücadelesine destek vermek için harcadı. Bu eylemler nedeniyle sınavlarını kaçırdığı Galatasaray Mühendislik Yüksekokulu'nu da bu dönemde bıraktı.

Faik Türün Alibeyköy'e Giremedi

1975 yılının sonlarına doğru Senato seçimleri yapılacaktı. 12 Mart'ın İstanbul 1. Ordu Komutanı, dönemin sicili kabarık generallerinden Faik Türün de Adalet Partisi (AP) listelerinden bağımsız İstanbul Senatör adayı olmuştu. Seçim çalışmaları çerçevesinde 5 Ekim günü Alibeyköy'de kahve toplantısı yapacaktı. Akşam 20:00 civarında başlayacak toplantı için Faik Türün kahvenin önüne geldiğinde sloganlarla protesto edildi, kahveye sokulmadı, konuşmasını yapamadan bölgeyi terk etmek zorunda kaldı.⁵ Faik Türün'ü protesto eden devrimcilerin içindeydi Turgut Bozgül. 12 Mart'ın işkencelerinden geçmiş, cezaevinde yatmış mağdurlardan biri olarak Faik Türün'le hesaplaşma gibi görüyordu eylemi. Önceden hazırlıklarını yapmış, yolları tutmuşlardı. Faik Türün'ün geldiği anons edilince bir yandan "Katil-işkenceci defol!" sloganları patladı, bir yandan da taşlarla arabadan inmesine izin vermediler. Korumaların ve Adalet Partisi üyelerinin silahlarını ateşlemesi kitleyi korkutmak yerine iyice kızdırdı, mecburen arkalarına bakmadan kaçtılar. Deyim yerindeyse Faik Türün o gün paçayı zor kurtarmıştı. Turgut Bozgül'ün ise "yakasına yapışmamak, suratına tükürememek içine oturmuştu".

1976 1 Mayıs'ına doğru Sevdekar Çağan, Yaşar Soykal'ın da aralarında olduğu bir grup Demir Döküm işçisi Alibeyköy'de afişleme yapıyordu. Yanlarına yanaşan polis minibüsü onları gözaltına aldı. Polisler Demir Döküm işçisi olduklarını öğrenince "Siz '69 direnişinde bize demirlerle saldırdınız, bizi öldürecektiniz" diye kızgınlıklarını ortaya koyduktan sonra, onları karakola götürmek yerine Edirnekapi'da sağcı öğrencilerin yoğun olduğu

5. *Cumhuriyet*, 6 Ekim 1975.

bir yurdun önüne bıraktılar. Yurda girip haber verdiler, toplanıp gelip dışarıdakileri dövmeleleri için. Şanslarına o sırada yoldan geçen bir minibüsü çevirip hızla oradan ayrılınca, polislerin intikam planı da boşa düştü.

1976 yılında DİSK Devlet Güvenlik Mahkemeleri'ne karşı eylem kararı aldığıında, Turgut Alaagaç, Yaşar Soykal, Hayrettin Altuncevahir, Pala Hasan, İsmail Varlı, İsmail Aslan, Sabri Pak ile bölümleri dolaşıp eylemi anlattılar. Gece sabaha kadar, herhangi bir provokasyona meydan vermemek için Fabrikada nöbet tuttular. 16 Eylül günü yapılacak eylem, üretimi durdurmak ve araç konvoyu oluşturmaktı. Üretimi durdurdular, pankartların asılı olduğu araç konvoyu ile Taksim'e çıktılar.

DGM Direnişi sonrası Profilo'da çatışma yaşanınca hemen oraya koştu, ama geç kalmıştı. O gittiğinde eylem yeri dağılmış, gözaltına alınanlar götürülmüştü. "Eylemde bulunamadım bari temsilcilerin yargılandığı duruşmada bulunayım" diye yargılamaların başladığı gün İstanbul Adliyesi'ne gitti. Sanıklar getirilirken heyecanlandı tek başına "Yaşasın Profilo Direnişimiz" diye slogan atmaya başladı. Profilo temsilcilerinden biri hariç kimse tanımadığı için slogan atması kuşkulu, şaşkın bakışlar altında tek kişilik eylem olarak kaldı. Tek başına slogan attığı bir başka eylem de Gıslaved önünde oldu. Gıslaved'in karşısında Eyüp Mezarlığı'nın önünde MİSK temsilcileri işçilere konuşma yaparak, onları kendi sendikalarına üye olmaya çağırıyordu. Tam bu esnada Turgut Bozgöl'ün de aralarında olduğu bir grup Maden-İş üyesi işçi, faşistler tarafından dövülen Maden-İş'in "Petroçelli"⁶ lakaplı avukatı Ali Şen'e destek için gittikleri duruşmadan dönüyordu. Kalabalık dikkatlerini çekti, aralarına karışıp, konuşan adama kulak verdiler. MİSK temsilcisi, "sizi komünistlerden kurtaracağız" diye konuşunca Turgut Bozgöl "Arkadaşlar bu sarı şebekelere inanmayın. Onlar işverenlerin uşağı" diye karşı ajitasyona başladı. Aklına geleni söylüyordu. Ne var ki, ağzından çıkanın, aklından geçen olmadığını eylemden sonra anladı! Turgut Bozgöl ajitasyonu "Kahrolsun MİSK, Yaşasın DİSK" diye sloganıyla bitirmesi bir tür işaret oldu, kalabalık MİSK temsilcilerinin üzerine doğru yürüdü. Bunu gören MİSK temsilcileri bırakıp kaçtılar. Turgut Bozgöl'ün de aralarında olduğu

6. 1974-1976 yıllarında TRT'de gösterilen "Söz Savunmanın" adlı popüler dizinin avukat karakteri.

topluluk epeyce bir süre kovaladı onları. Dikkatini çekmişti, kimse attığı slogana katılmamıştı. Ortalık biraz sakinleşince, Demir Döküm'den arkadaşlarına “niye slogana katılmadıklarını” sordu. Slogan atarken niye tek başına kaldığını Pala Sami şöyle

açıkladı: “Kitapsızın adamı kendini kaybettin, ‘Kahrolsun DİSK, Yaşasın MİSK’ diye bağıırıyordun, sana nasıl katılalım?”

1976’da ilk kitlesel 1 Mayıs kutlamasında alandaki DİSK görevlilerindendi. 1977 1 Mayıs’ında bir kez daha görevliler arasındaydı. Kanlı katliamın tanıklarından biri oldu. 1 Mayıs 1977 Demir Döküm işçileri için bir kırılma noktasıydı. 1 Mayıs’ın ertesi günü, Maden-İş’in işyerindeki temsilcilerinin de olduğu bir grup, katliamdan siyaseten sorumlu tuttukları Aydınlık çevresinden beş işçiyi “Siz arkadaşlarımızı öldürdünüz! Kemal Türkler’e kurşun sıktınız! Biz içimizde hain barındırmayız!” diye kapının önüne koydu. Bu siyasal kapışma aynı zamanda Demir Döküm’de sendikal bölünmeye ve rekabete yol açan bir gelişmeye yol açtı. *Aydınlık, Halkın Yolu* çevresi işyerine Devrimci Maden-İş’i sokmak için çalışmalara başladı.⁷ Turgut Bozgöl, Maden-İşe değil, ama sendika yönetimine karşıydı. Bu yüzden Devrimci Maden-İşe üye olmadı ama bazı toplantılarına katıldı. Fabrikadaki hava bozulmuş, işçi bölünmüştü. Bugün o süreci “keşke olmasaydı” diye değerlendiriyor: “Demir Döküm işçisi siyasetlere bölünmeseydi, Maden-İş, Devrimci Maden-İş olarak ayrışmasaydı değil işveren, devlet, Amerika Birleşik Devletleri gelse işçiyi yıkamazdı.”

Turgut Bozgöl, 1978 yılında Demir Döküm’deki işinden çıkarıldı. Önce bir demir doğrama atölyesi kurup, orada çalıştı. Bu esnada Elektro Metal’de işveren Türk Metal’i fabrikaya sokmaya çalışıyordu. Turgut Bozgöl fabrika işçisi ve Maden-İş üyesi olmamasına rağmen işçilerin Maden-İş’i savunma mücadelesine destek verdi. Daha sonra da pazarlarda çorap satarak ekmeğini kazandı. 1981 yılında metal işkolunda faaliyet gösteren Meksan işyerine girerek fabrika işçiliğine geri döndü. 12 Eylül koşullarında bu işyerinde Otomobil-İş’in örgütlenme çalışmalarına katıldı. Sendikanın yetkili hale gelmesinden sonra işyeri baştemsilcisi seçildi. Otomobil-İş, Maden-İş’in birleşmesiyle 1993 yılında kurulan Birleşik Metal’in delegesi olarak görev yaptı. 2011 yılında işyerinden ayrıldı ve emekli oldu. Ama çalışmaya devam etti, bazen pazarlarda tezgâh açtı, bazen inşaatlarda sıva yaptı.

Siyasetin sağında başladığı hayata solda devam etti. 1969 yılında Demir Döküm’de yaşadığı direnişle, sadece ekonomik ve demokratik haklar elde etmedi, koca bir hayat, asla elinden

7. Can Şafak, *Çelik İşçileri (Ereğli 1965-1980)*, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2015.

düşürmediği bir pusula kazandı. Her şart altında solun sözünü çoğaltmak için uğraştı. 2. TİP kurulduğunda partiye üye oldu. Eyüp'te TİP'in aktif üyelerinden biriydi. Sadece parti faaliyetlerine katılmakla kalmadı, bölgede ilerici, devrimci, demokrat her türlü eyleme ve örgütlenmeye destek verdi. Örneğin İlerici Kadınlar Derneği (İKD)⁸ kurulduğu dönemde, kuruluş duyurusunu içeren afişleri, İsmail Semerci ve Halit Altuncevahir'le birlikte O astı. Yine aynı ekip, yanlarında Pol-Der⁹ üyesi bir polisle birlikte Polis Derneği'nin (Pol-Der) afişlerini Alibeyköy civarına asmıştı. Polis devlet memuru olduğu için afiş asmamış, ama eylem boyunca yanlarında durmuştu. 12 Eylül sonrasında da örgütlü mücadeleden hiç kopmadı. 1996 yılında kurulan Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nde Eyüp İlçe Başkanlığı görevini üstlendi. Halen Sosyalist Yeniden Kuruluş Partisi (SYKP) üyesi olarak sosyalizm bayrağını dalgalandırmaya devam ediyor.

Nâzım Hikmet'in mezarında 1999 yılında işyeri Moskova'ya teknik eleman eğitimine gönderdiğinde yanında götürdüğü bir poşet toprağı Nâzım Hikmet'in mezarına dökerek, şaire duyduğu sevgiyi kişisel tarihine not olarak düştü.

8. Türkiye Komünist Partisi çevresinin kadın örgütlenmesi olarak bilinen İKD'nin kuruluş çalışmaları farklı sol çevrelerden kadınların katılımıyla başlamıştı. Bu çalışmaların içinde yer alan TİP'li kadınlar dernek kurulmadan çalışmadan çekildiler (*Ve Hep Birlikte Koştuk, İlerici Kadınlar Derneği 1975-1980*, Açık Yayıncılık, İstanbul, 1996). Turgut Bozgöl ve TİP üyeleri İKD afişini çekilme kararını duymadan, bilmeden asmış olabilirler. Öte yandan bidikleri halde devrimci dayanışma duygusu içinde asmış olmaları da pekâlâ mümkündür.

9. 1970 yılında kurulan Polis Derneği (Pol-Der) 1975 yılında yönetim değişikliği yaşamayla birlikte solcu polislerin örgütlendiği yapı olma özelliği kazandı (Sıtkı Öner, *Halkın Polisi Pol-Der Anıları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003).

Alaettin Zorlu Kavel'in Koçerosu

Çalıştığı Kavel Kablo fabrikasında işçiler arasında “Koçero”¹ lakabıyla bilinen Alaettin Zorlu, 1930 yılında Sivas'ın Suşehri İlçesi'nin Yukarı Görede köyünde doğdu. Annesinin ne zaman öldüğünü bilmiyor, babasını da 8 yaşındayken kaybetti. 1939'da yaşanan büyük Erzincan depreminde evleri, köyleri yerle bir oldu. Her şeyini kaybetmiş bir çocuk olarak üzerinde bez gömlekle kalakaldı. 1,5 metre kar altında hayata tutunmaya çalıştı. Daha 9 yaşındaydı. O şartlar altında okula gidemedi, mal, darvar güttü, tarlada, bağda bahçede çalıştı. 15 yaşındayken köyü arkasında bırakıp İstanbul'a göçtü. Ayazağa köyünü mesken tuttu. Şimdi neredeyse İstanbul'un merkezi sayılan Ayazağa, o yıllarda, dağ başıydı, kar yağdığında aç kurtların dolaştığı bir köydü. Bu köyde çobanlık yaparak geçimini sağladı.

Çoban değneğini elinden atıp, 1950 yılında askere gitti. Okuma yazmayı da askerde “Ali Mektebi”nde öğrendi. 5 ya da 6 aylık askerken, Kore Savaşı patlak verdi. Güney Kore ile Kuzey Kore arasında çıkan savaş, bir tarafta ABD ve NATO'nun olduğu diğer tarafta Sovyetler Birliği ile Çin'in yer aldığı sistemler arası kapışmaydı. İşbaşındaki Menderes Hükümeti, “komünizmden ülkeyi korumak için” NATO'ya girmeyi, NATO'nun, ABD'nin kanatları altında olabilmeyi istiyordu. Kore Savaşı'nı NATO'ya

---

1. Koçero, 1961 yılından itibaren Diyarbakır, Bingöl, Hakkâri, Siirt illerinde ve kırsalında zenginden alıp fakire dağıtan, devleti peşinde koşuran, üstüne türküler yakılmış, oyunlar yazılmış bir eşkıya. 1964 yılının Temmuz ayında bir soygun sırasında jandarmalarla girdiği çatışma sonunda öldürülmüştür (*Cumhuriyet*, 19 Temmuz 1964). Koçero yaşarken de öldükten sonra da ona öyküden insanlar tarafından “Koçero” adı kullanılmıştır.

girmenin anahtarı olarak gördü, TBMM'den onay alma gereği bile duymadan Kore'ye asker gönderdi. Kore'ye gönderilen askerlerin arasındaydı Alaettin Zorlu. Gittikten 6 gün sonra, cemselere doldurup, cepheye mevzileri teslim almaya götürüldüler. Mevziyi teslim alır almaz kendini çatışmanın içinde buldu. Havan toplarının, piyade taaruzlarının altında binlerce merminin yakıldığı çatışmalar yaşadı. 11 Ay Kore'de kaldı. Bunun bir kısmını cephe gerisinde, bir kısmını mevzide geçirdi. Kayıplar, yaralananlar oldu, ama o sağ salim döndü askerden. 1952'de "Kore Gazisi" olarak terhis oldu.

Eşiyle birlikte.

Terhis olduktan sonra inşaatlarda ve çeşitli işlerde çalışarak geçimini sağladı. 1960 yılında evlendi ve dört çocuğu oldu. 1962 yılında Kavel'e girdi. Kablo Atölyesi'nde çalışıyordu. İbrahim Üzümcü Kavel'de Genel Müdür olduktan sonra işçilerin sendikal tercihinə müdahale etmeye niyetlendi. Bunun için çeşitli girişimlerde bulundu. Girişimlerden sonuç alamayınca, işçilere

1956'dan itibaren ödenen ikramiyeyi şantaj malzemesi haline getirdi. İkramiyeden yararlanmayı sendikadan istifa koşuluna bağladı. İşverenin bu tutumuna karşı Maden-İş'in örgütlediği tepki, üretimin düşürülmesi oldu. İşçilerin üretimi düşürmesi üzerine iyice hiddetlenen Genel Müdür İbrahim Üzümcü bu kez işten atma silahına başvurdu. Süreç içinde kademeli olarak 17 işçiyi işten çıkardı.

1961 yılında kabul edilen Anayasa işçilere grev hakkını tanı- mıştı. Ancak bu hakkın nasıl kullanılacağını düzenleyen kanun henüz çıkmamıştı. Grev yasağı, grev yapan işçinin hapisle ce- zalandırılmasını öngören düzenleme de İş Yasası'nda varlığını koruyordu. Maden-İş, Genel Başkan Kemal Türkler'in de katıl- dığı bir toplantıda yasağa rağmen fiilen grev yapma kararı aldı. Alaettin Zorlu da toplantıda el kaldırarak grev kararını onaylayan işçilerin arasındaydı. Karar alındı ve karardan dönülmeyeceğine dair namus ve şeref üzerine yemin edildi.

28 Ocak 1963 günü, üretim yapmadan işbaşında oturarak başlayacaktı grev. Daha önce grev konusunda bir bilgisi yoktu Alaettin Zorlu'nun. Ne yapacak, nasıl olacak bilmiyordu. Ama eyleme katılmakta tereddüt etmedi. Birincisi, yaptıkları işin doğruluğuna inanıyordu, ikincisi yemin etmişti, "geriye dönmek yok" diye. Çalıştığı Kablo Dairesi'ne gitti, üretim yapmadan oturmaya başladı. Birkaç günü fabrikanın içinde geçirdikten sonra, işveren fabrikaya noter getirdi. Noter aracılığıyla işçilere çalışıp, çalışamayacakları soruluyordu. Noterin yanı başında duran İbrahim Üzümcü, Zorlu'ya "Çalışmayacak mısınız?" diye sordu. Alaettin Zorlu da "Yemin ettik çalışmayacağız. Benim sürüden ayrılp gidecek halim yok" dedi. Arkasından da "Hem sana hesap verecek durumda değilim" diye ekledi. Üzümcü yanındakine dönerek "Bana hesap vermek zorunda değilmiş" diye tekrarladı. "Sonra görüşürüz" der gibi kafasını salladı.

Genel Müdür İbrahim Üzümcü'nün karşısındaki dik duruşu oldukça etkileyiciydi. İşçinin sempatisini kazanmaya başladı bu tavrıyla. Alaettin Zorlu'yu Kavel işçisi arasında esas popüler hale getiren ise polislerle girdikleri çatışmada sergilediği tavır oldu.

İşveren 4 Şubat'tan itibaren fabrikayı kapatınca grev, Kavel'in önünde sürüyordu. İşçiler adına grev hattı dedikleri bir çizgi çe- kerek işyerine giriş çıkışa engel oluyorlardı. Memurları da dahil, fabrikaya kimseyi sokmuyorlardı. İşveren, 13 Şubat günü polis

Kavel kablo fabrikası önündeki kavgada döğüşen grevci işçiler ve polis...

Grevci işçiler ile polisler çarpıştı

Dokuz işçi ile bir polis yaralandı. İşçiler dağıtılmak istendiklerini, polis ise memurların fabrikaya girmelerine işçilerin mâni olduğunu söylüyor

İSTİNYE'de kurulu Kavel fabrikası önünde dün sabah polisle işçiler arasında bir arbede olmuştur. İşçilerden Alâaddin Zorlu, başından tabanca kabzası ile, Ahmet Acar, Sefer Mert, Ali Kayalı, Nuri Coşkun, Mehmet Tunç, Osman Çelik, Garip Zorlu, Süleyman Seyrek ile bir polis muhtelif yerlerinden hafif şekilde yaralanmışlardır. İşçiler Emniyet Müdürlüğü hakkında dâvâ açılması için Savcılığa başvurmuşlardır.

İşçilerin ifadelerine göre, olay şöyle cereyan etmiştir:

Başlarında Çevik Kuvvet Emniyet Amirleri Zeki Tumay olduğu halde 100 den fazla polis fabrikaya gelmiş ve burada toplanan işçilere dağılmalarını söylemişlerdir. İşçiler dağılmayınca komiser Murat Naimoğlu tabancasını çekmiş ve Alâaddin Zorlu adındaki işçinin kabza ile başına vurmuştur. Bu sırada âmirlerinden emir alan polisler de cop ve silâhlarla işçilere hücum etmişlerdir. Yine iddiaya göre, bir polis âmiri «Komünist bunlar, bunları dağıtın» şeklinde polislere emir vermiştir. İşçiler, ekmeklerini beklediklerini, komünist olmadıklarını söylemişlerdir.

◆ Devamı Sa. 7, Sü. 2 de

Kavgada yaralanan işçilerden A. Zorlu

A. Zorlu'nun polislerle çıkan çatışmada yaralandığını gösteren haber. Milliyet gazetesi, 14 Şubat 1963.

nezaretinde memurları içeri sokmaya kalkınca işçilerle polis arasında arbede çıktı. Alaettin Zorlu, en ön saflarda duran işçiler arasındaydı. Polis şefinin dağılın uyarısına aldırmadı işçiler. Bunun üzerine komiser Murat Naimoğlu, tabancasını çekerek, kabzasıyla Alaettin Zorlu'nun kafasına vurdu. Alaettin Zorlu da polise. Yıllar sonra "polis bana vurdu, ben polise vurmuşum" diye anlatıyordu, yaşadığı çatışmayı. Aradan yıllar geçmiş olmasına rağmen, bir suçlamaya muhatap olmamak için elden bırakılmadığı tedbir içerisinde. Çatışmada Zorlu'nun da aralarında olduğu dokuz işçi ile bir polis yaralandı. Çatışmadan haberdar olan İstinye halkı, fabrikayı caddeye bağlayan dar yolu kesmişti. İçinde işçi olan polis arabalarının geçişine, işçiyi arabadan indirmeden izin vermiyordu. Halkın müdahalesiyle polis o anda gözaltı yapamadı. Ancak peşini de bırakmadı, gözaltına almak istediği işçilerin. Alaatin Zorlu bir süre kaçmayı başarsa da 21 Şubat 1963 günü gözaltına alındı. Hakkındaki gıyabi tutuklama kararı gereğince tutuklandı. Polise mukavemet etmekten Alaettin Zorlu ile birlikte Ali Kayalı ve Sefer Mert de tutuklanmıştı. Bir müddet sonra işverenin ihbar ve şikâyetleri neticesinde, kimisi greve teşvikten, kimi yasadışı grev yapmaktan, kimi de Zorlu gibi polise mukavemetten çok sayıda işçi hakkında dava açıldı. İlave tutuklamalar yapıldı. Kavel işçilerinin yargılandığı davalar, 275 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'na eklenen ve "Kavel Maddesi" olarak bilinen geçici madde çerçevesinde getirilen aflu düşürüldü.

Kavel grevi başladıktan sonra, baskı ve tehdit ile sonuç almayan işverenin devreye soktuğu bir diğer yöntem de rüşvetti. Grev sırasında sergilediği tutumla işçinin gözünde kıymetlenen Alaettin Zorlu'ya da bir aracıyla rüşvet önerildi. Gelen teklif Alaettin Zorlu, kardeşi ile Hasan ve Ali adlı arkadaşlarına, dört kişiye 50.000 lira, yani adam başı 12.500 lira ödemekti. "Biz satılık değiliz" diye şiddetle reddettiler rüşveti. Çok zor şartlar altında yaşamış, öyle zaman olmuş ki gece yatağa aç girmek zorunda kalmış, ama kişiliğini satmamıştı. Alaettin Zorlu'nun hayatı boyunca en büyük rehberi, "Benim sana gücüm yetmese paranın da bana gücü yetmez" cümlesiydi.

4 Mart günü, 36 gün süren Kavel grevi başarıyla sonuçlandı. Kavel işçileri, sadece işyerindeki haklarını korumakla kalmamış, Türkiye işçi sınıfına grev hakkını da armağan etmişlerdi. Bu ka-

zanımla birlikte sendikal hareketin gelişmesinin, büyümesinin, yükselmesinin önü açılmıştı. Bu sürecin isimsiz kahramanlarından biriydi Alaettin Zorlu.

Daha sonraki dönemde, Maden-İş Sendikası işyerine temsilci seçimi için sandık koyduğunda, gıyabında temsilci seçildi. Kendisi yokken arkadaşları takdir edip temsilci seçmişlerdi. Layıkıyla yerine getirmeye çalıştı verilen görevi. İşçinin en küçük hakkının takipçisi oldu. Bir görüşme sırasında işveren Zorlu'ya "Burası Arçelik değil, Profilo değil. Küçükçük bir Kavel. Talepleriniz makul olsun" diye telkinde bulunmaya kalkınca, beklemediği kıvraklıkta bir cevap aldı: "Bakkala gittim mi, bakkal bana sormuyor, 'Arçelik'te mi çalışıyorsun, Profilo'da mı çalışıyorsun diye!' Şuradan 250 gram peynir ver dedim mi, 5 lira istiyor."

Cenazeden Mühim İş Var mı?

Kavel grevine yol açan ikramiye meselesi, esas olarak iki kavram etrafında tartışılmıştı: Hak ve lütuf. İşverenler ikramiyenin bir tür kendi takdirine bağlı lütuf olduğunu iddia ederken, işçiler ve sendika bunun hak olduğunu, üstelik geriye dönük uygulamalar nedeniyle "kazanılmış bir hak" olduğunu savunuyordu. Grev özgürlüğü de Kavel işçilerinin hak temelli mücadelesinin önemli bir parçasıydı. Alaettin Zorlu, Kavel greviyle "hak" ne demek iyice belledi. Mücadeleyle hak, sınıf, sınıf çıkarları, dayanışma ne demek öğrendi. "Artık üniversite bitirmiş kadar bilinçlenmişti işçi hakları konusunda." Öğrendikleriyle kendine güveni artmıştı. Sadece işveren temsilcileri karşısında değil, devletin temsilcileri, devletin otoritesi karşısında da kendi üslubu ile işçi haklarını savunabilecek bir özgüven kazanmıştı.

Kavel işçisi genel tatil günü olan pazar günleri çalışmıyordu. İşveren ise pazar günlerinde -fazla mesai ücreti vererek- çalıştırmak istiyordu. Bunu kendi gücü ve imkânlarıyla sağlayamayınca, işçi temsilcilerini savcılığa şikâyet etti; "işçinin çalışmasına mâni oluyorlar" diye. Polis geldi Alaettin Zorlu'nun da aralarında olduğu üç temsilciyi savcılığa götürdü.

Savcı sordu: "Pazar günleri niye çalışmıyorsunuz?" Alaettin Zorlu yanıtladı: "Efendim, pazar günü tatil günü. Biz misafirliğe gidiyoruz veyahut bize misafir geliyor." Daha fazla izahat yapma-

sına izin vermeden savcı, “ama” diyerek araya girdi: “Ama mühim bir iş olunca ben de çalışıyorum.” Zorlu savcıya “Savcı Bey size bir şey sorabilir miyim?” diye soru sormak için izin istedi. Savcı yukarıdan aşağı, küçümseyen gözlerle süzdü Zorlu’yu. “İlkokul mezunu bile değil, bana ne soracakmış” der gibi baktıktan sonra “Hadi sor bakalım” diye izin verdi:

– *Savcı Bey cenazeden daha mühim iş var mı?*

– *Yok.*

– *Ben Sivaslıyım, cenazem var. Cenazemi Sivas’a götüreceğim, param da bankada. Ben şimdi mühim işim var diye pazar günü bankayı açtırabilir miyim?*

Soru, savcının beklemediği, çalışmadığı yerden gelmişti. Sinirlendi, “Sittirin gidin” diyerek, elinin tersiyle kapıyı gösterdi. Zorlu’ya göre bu savunmayla tekerin önüne taş koymuştu. Eğer böyle bir taş koymasaydı, belki de tutuklanacaklardı. Belki de işveren istediğini yapmış olacaktı.

1963 grevinden sonra Maden-İş’in Kavel’deki varlığı, ancak bir yıl kadar sürdü. İbrahim Üzümcü şapkadan tavşan çıkarırcasına Çelik-İş’i işyerinde yetkili hale getirdi. İşçinin iradesi ve tepkisine rağmen Çelik-İş ile üç yıllık sözleşme imzaladı. Kavel işçisi için yapacak bir şey kalmamıştı. Boyun eğmediler, içlerine sinmedi, ama uydular. Sözleşme dönemi sona erdiğinde işçiler bir kez daha “Maden-İş” dediler. İbrahim Üzümcü ise işçilerin değil, kendi istediği sendikanın yetkili olması derdindeydi. Bir kez daha, işçilere gözdağı vermek için 26 işçiye işten attı. İşverenin bu tavrına işçilerin yanıtı ise işyerini işgal etmek oldu. 9 Eylül 1968’de, atılan işçilerin geri alınması ve referandum yapılması talepleriyle başlayan işgal 40 saat sürdü. İşgal işverenle Maden-İş arasında imzalan protokolle bittiğinde işçiler işe geri dönmüş, çalışılmayan iki günün ücreti ödenmiş ve işçilerin sendikal tercihine müdahale edilmeyeceğine dair güvence verilmişti. Alaettin Zorlu bu işgalin de yıldızlarından biriydi.

1971 yazında toplu iş sözleşme görüşmeleri başladığında Alaettin Zorlu, Salih Vural ve Lokman Seven’le birlikte temsilcilik görevindeydi. Kumburgaz’da yapılan toplu iş sözleşme görüşmesinde masada ortam sertleşti. Fabrika yöneticilerinden Altan Sağanak ile Alaettin Zorlu arasındaki restleşme düello davetine kadar vardı. Genel Müdürün bende “Kırıkkale var, çık dışarı” davetini Zorlu “bende de baba yadigârı var” diye

kabul etti.² Kavel'den arkadaşı Numan Çoban'ın tarifine göre "Altta kalma, çekinme, geri durma gibi bir özelliği yoktu. Çata çat her kavgaya vardı".

12 Mart sonrasında açılan THKP-C İşçi Kesimi Davası sanıkları arasına girdi. THKP-C Kavel Hücresi'ne üye olarak faaliyet sürdürmekten 26 Ocak 1973'te gözaltına alındı. Yedi gün süren sorgu sürecinin ardından, 3 Şubat 1973'te tutuklandı. Selimiye Askerî Cezaevi'ne gönderildi.

Torunlarıyla

2. Emin Karaca ile telefon görüşmesi, 14 Mayıs 2020.

Kavel’de birlikte çalıştığı, ama çok fazla ilişki geliştiremediği Emin Karaca ile Selimiye Askerî Cezaevi’nde yakınlaştı. Emin Karaca’ya göre, “Zorlu’nun filozof bir yanı vardı. Yaşanan sorunlara kendi penceresinden felsefi bir bakış açısıyla yaklaşırdı.” Cezaevinde yaptıkları bir sohbet sırasında hem yargılandıkları davanın, kendilerine yöneltilen suçlamaların boş ve anlamsızlığına işaret etmek hem de Emim Karaca ile kurduğu dostluğa verdiği önemi göstermek için şöyle demişti: *Bu davadan sadece iki kişiye ceza vermeleri lazım. Bana, niye Emin Karaca ile daha önce çok vakit geçirmedin diye. Sana da niye Alaettin Zorlu ile daha fazla ilgilenmedin diye.*³ Beş ayı geçen tutukluluğun ardından 19 Temmuz 1973’te tahliye edildi.⁴ Yargılandığı davadan ‘74 affıyla kurtuldu.

Cezaevinden çıktıktan sonra Kavel’deki işine geri dönemedi. Çeşitli işlerde çalıştı, en son, Turgut Özal’ın Yeniköy’deki konut inşaatında çalışarak emekli oldu. İstanbul Yeniköy’de yapım aşamasında üç kez yıkılan, ama inatla inşa ettiği gecekondusunda 90 yaşını aşmış, yedi torun sahibi dede olarak yaşıyor. Kendi deyimiyle hayatı boyunca, hiç güçlüden, zorbadan yana olmadı. Bilerek haksızlık yapmadı, harama el uzatmadı. Çok fazla bilgisi olmasa da bilinci vardı, o bilinçle mücadele verdi. Hayatım boyunca kendisinden çok şey öğrendim dediği Kemal Türkler’den büyük bir sevgiyle söz ederken bir de iddiada bulunuyor: “Kemal Türkler”i öldürmeselerdi 12 Eylül’ü yapamazlardı.”

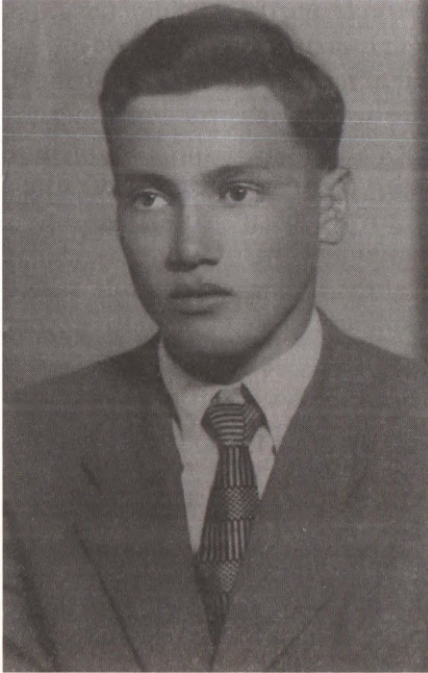
91 yaşında coşkusunu yitirmemiş, bir işçi olarak, dermanı olsa aynı şeyleri tekrar yapmaktan geri durmayacak, ama yorgun bedeninin izin vermemesinden dertli. En çok da üç adım ötesinde süren Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerine desteğe gidememekten: “Halim olsa Boğaziçi’ne gider ‘çocuklardan ne istiyorsunuz?’ diye polislerin yakasından tutardım.”⁵

3. Emin Karaca ile telefon görüşmesi.

4. *Cumhuriyet*, 20 Temmuz 1973.

5. Zorlu bu cümleleri, Sinan Yıldırım ve Ertuğrul Bilir ile birlikte 9 Şubat 2021 tarihinde gerçekleştirdiğimiz ziyaret sırasında dile getirdi.

Sadri Kaya Düşleri Solmayan Tesisatçı

Altına girdiği yükü, üstlendiği sorumluluğu yüksünmeden, şikâyet etmeden, telaşsız bir heyecan içinde yerine getirmesiyle bilinir Sadri Kaya. Klasik bir fabrika işçisi olarak çalışmadı. İnşaat işçisi, tesisatçıydı. Su tesisatçısı olarak başladığı çalışma hayatına daha sonra kalorifer ve doğalgaz tesisatçısı olarak devam etti. Her daim emekçiydi. 1968 yılından itibaren, Kartal bölgesinde sınıf mücadelesi adına nerede bir yaprak kıpırdadıysa rüzgârında o da vardı. Grev oldu, grevci işçiyle birlikte nöbet tuttu. Sendikal örgütlenme

oldu, iki eli kanda olsa koştu destek verdi. İşçi mahallelerinde, fabrika önlerinde bildiri dağıtanların, afiş asanların yanındaydı. İşçi kahvelerinde işçileri sendikalara üye olmaları için ikna etmeye çalışanların omuz başıydı. Fahri bir sendika üyesi, gönüllü bir sendika militanıydı.

Gençliğinde büyük bir sorumluluk duygusuyla üstlendiği bu vazifeyi ilerlemiş yaşına rağmen sektirmeden yerine getiren Sadri Kaya, Abhazya'dan kalkıp, Bilecik'e göçen bir ailenin çocuğu olarak, 1937 yılında Bilecik'in Alınca köyünde doğdu. Köy, Abhazya'dan göçmüş olanların yerleştiği köylerden biriydi. Sadri Kaya, Abhaz kültürünün, geleneklerinin hâkim olduğu, içe kapalı bir hayatın sürdüğü bu köyde büyüdü. İlkokulu bitirdi, kendi kararıyla eğitimine devam etmedi. Babasının solunum yetersizliği yaşaması nedeniyle, bağ bahçe, tarla işlerini annesi üstlenmek zorunda kalmıştı. Sadri Kaya, köyde kaldığı zamanlarda güç gerektiren işlerde annesinin en büyük yardımcısıydı.

1954 yılının sonlarında, İstanbul'da su tesisatçılığı yapan amcaoğlu Nihat'tan gelen mektupla, gurbetin yolunu tuttu. Taşeronluk yapan amcasının oğlu inşaatta çalışacak işçiye ihtiyaç duyduğu için Sadri Kaya ile bir akrabasını İstanbul'a çağırmişti. Kalkıp geldiler. Mecidiyeköy'de inşaatta çalışıyor, inşaatın barakasında yatıp kalkıyor, ekmek ve helva ile karınlarını doyuruyorlardı. Yemeden içmeden kısıp, az bir para ile hayatını devam ettirmeye çalışırken, parasını köye, babasına gönderiyordu.

İnşaatteki işleri bitince bir müddet Nihat abisinin Üsküdar'da açtığı zücadeye dükkânında çalıştı. Derken, vakit geldi, askere gitti. Askerde iş makinelerini kullanma kursuna katıldı. Greyder operatörü oldu. Bu sayede kısmen rahat bir askerlik geçirdi. Askerden sonra Ankara'da Bulgar Büyükelçiliği inşaatında çalıştı. 1960'ın en şatafatlı günleriydi. Menderes Hükümeti'ne karşı birbiri ardına gençlik eylemleri patlıyordu. "555-K" diye bilinen "Beşinci ayın beşinde, saat beşte, Kızılay'da" gösterisine tanıklık etti. Polislerle gençler arasında yaşanan çok sayıda kovalamaca gözünün önünde gerçekleşti. Polisin kovaladığı gençler Sadri Kaya'nın çalıştığı inşaata girince polis kovalamayı bırakmak zorunda kalıyordu. O zaman anladı, "Ankara'nın göbeğinde, ama başka bir ülkenin toprağında çalışıyordu."

1960'ta gerçekleşen 27 Mayıs müdahalesi sırasında Ankara'daydı. Politikaya ilgi duymayan sade bir vatandaş olarak, bilgisinin, birikiminin elverdiği ölçüde olup biteni anlamaya çalışıyordu. 27 Mayıs'tan bir süre sonra İstanbul'a döndü ve artık kendi işinin patronu olarak su tesisatçılığı yapmaya başladı. Aynı yıl Çerkes topluluğuna mensup olan Fevziye hanımla evlendi. Henüz 23 yaşındaydı. Bu evlilikten iki kız, bir de erkek

çocuğu oldu. Küçükalyı'ya yerleştı. Hayatının çizgisini değiştiren ilişkileri de burada kurdu. Hemşerisi, çok saygı duyduğu kendinden yaşça büyük olan Kemal Koyaş'la aralarında sağlam bir arkadaşlık gelişti. Cezaevi ile ilk tanışıklığı da siyasete girişı de bu vesileyle oldu.

Kemal Koyaş'ın büyük kızı kaybolmuştu. Karakola bildirdiler, dört bir koldan arıyorlardı. Herkes gibi Sadri Kaya da üzğün ve merak içindeydi. Akşam Aksaray'da çalıştığı bir inşaattan dönerken, Bostancı Karakolu'na uğrayıp, "Bir gelişme var mı?" diye sormak istedi. Meğerse Karakol'daki Komiser Koyaş'ın kızını kaçıranlardan rüşvet alıyormuş. Bu yüzden Sadri Kaya'nın gelişinden, soru sormasından hoşlanmadı. Aralarında doğan gerilim yüzünden Sadri Kaya'ya küfretti. Hayatında kimseden küfür işitmemişti Sadri Kaya. Çok ağırına gitti, bankonun arkasındaki komiserin üstüne atladı. Allah ne verdiyse, tekme yumruk kanlar içerisinde bıraktı komiseri. Dayak yiyen adam bir yandan da avazı çıktığı kadar "Karakolu bastılar" diye bağıırıyordu. O zamanki karakollarda şimdi olduğu gibi onlarca polis olmadığından, bağıırarak etrafı yardıma çağırıyordu. Bu olayın sonunda karakol basmaktan ve görevi başındaki memuru dövmekten tutuklandı. Saçını, bıyığını kesip Paşakapısı Cezaevi'ne attılar. O yıllarda âdet olduğu üzere cezaevine girenin suçu koğuşun ortasında okunuyordu. Sadri Kaya'nın cürmü okununca koğuşta büyük bir alkış koptu. Diğer tutuklular eylemini coşkuyla karşıladılar. İlk bakışta "Olsa olsa balkondan çamaşır çalmıştır" diye düşündükleri Sadri Kaya'ya karakol basmış, polis dövmüş biri olarak büyük itibar gösterdiler. 20 gün tutuklu kaldı cezaevinde. İlk duruşmada, amcasının oğlunun yatırdığı 7.000 lira kefaletle tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Hakkında açılan dava da '74 affıyla düştü.

TİP'li Sadri

Kemal Koyaş'la ahbaplığının dolaylı sonucu kısa cezaevi macerasıydı, doğrudan sonucu ise yaşamının bambaşka bir amaca kavuşmasını getirdi. Kemal Koyaş, vasıtasıyla TİP'e üye oldu. TİP'in kapısından içeri girdiğinde, 1968 yılıydı. Kartal İlçe Örgütü'nün faaliyetlerine katıldı. Bir yıl sonra da Yavuz Ünal, Adem Gündoğan, İsmail Dönmez, Özdemir Görür ve Hanefi

Vatansever'le birlikte İlçe Yönetim Kurulu'na seçildi. Yapılan görev dağılımında da İlçe Saymanı oldu.

Kızları ve eşiyle.

Günlük hayatı, siyasal faaliyetin sürükleyici ritmi ile şekillenmeye yüz tuttu adım adım. Yarın kazanılacak bir kavganın militanı olarak her işin altında, her eylemin içindeydi. Sayman olduğu Kartal İlçe Örgütü'nün 500 üyesi vardı. Sadri Kaya üyeleri tek tek dolaşarak aidat, bağış topluyordu. Kanlı Pazar'da bir

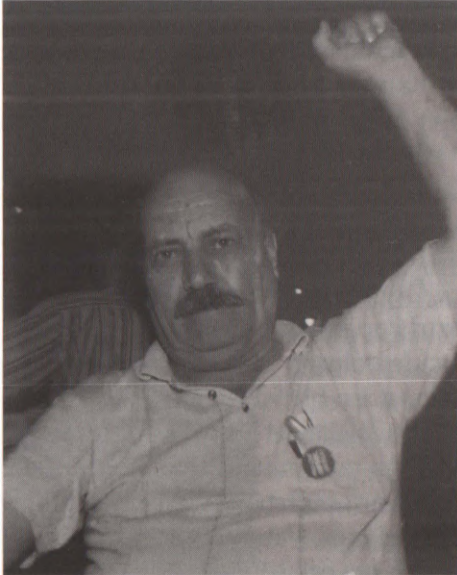
kolunda Osman Karhan, bir kolunda Kâzım Karhan ile "Kahrolsun Amerikan Emperyalizmi" sloganlarıyla Taksim'e çıkan grubun arasındaydı. Devletin koruması altındaki gericiler, "Siz bizim dostumuz, Amerika'ya laf edemezsiniz" diye korteje saldırdığında o da saldırıya uğrayanlardandı. Hayatında unutamadığı bir başka saldırıyı da Singer'in önünde yaşadı. TİP Kartal İlçe Örgütü'nden beş kişi fabrikanın önünde bildiri dağıtırken dışarıdan gelen bir minibüs dolusu faşist "Vurun komünistlere" diyerek saldırdı. Vurulması gerekenlerin komünist olduğunu duyan işçilerden bazıları da o saldırıya katılmıştı. O denli sert bir saldırıya maruz kalmışlardı ki, saldırganlar öldüklerini düşünerek bıraktılar Sadri Kaya ve arkadaşlarını. Bu saldırı gözlerini korkutmadı, inat ettiler, neredeyse birkaç hafta üst üste bildiri dağıtmak için Singer'in önüne gittiler. En son gittiklerinde daha önce kendilerine saldıran işçiler, "siz bu kahvede çay için biz dağıtacağız" diyerek bildirileri ellerinden alıp dağıttılar. Dağıtma işi bittikten sonra yanlarına gelip, çay içip sohbet ettiler. Bu işçilerin bir kısmını daha sonra emek ve sosyalizm mücadelesine kazandılar. Bugün işçilerden bir şey olmaz diyenleri hatırlatarak ekliyor: "O gün, her ne olursa olsun, bu işçilerden bir şey olmaz demediğimiz için kazanıyorduk."

Kartal bölgesindeki işçi örgütlenmelerine destek vermek, direnişlerde, işgallerde işçilerin yanında olmak siyasal rutininin bir parçasıydı. Kamuoyunda daha fazla dikkat çeken, çok ses getiren eylemler doğal olarak daha fazla odaklanmalarını getiriyordu. 1970 yılında, ECA işgali ve Vinylex direnişinde olduğu gibi TİP Kartal İlçe Örgütü ile birlikte eylemlerin başarısı için yoğun olarak çalıştı. 15-16 Haziran direnişinin başlama işaretinin verildiği Merter Toplantısı'nda da izleyici olarak bulundu. TİP Kartal İlçe Örgütü imzasıyla çarşafı yazılan sloganlarla pankartlar hazırlayıp, eyleme destek verdiler. Sokakları dolduran binlerce işçiden oluşan "hak" şarkısı söyleyen o büyüleyici koronun solistlerinden biriydi.

Eylemler sırasında, Adalet Partisi Kartal İlçe binası, önünden geçen işçi topluluğu tarafından tarumar edildi. Eylem sırasında Partinin camlarını patlatan TOE (Türk Otomotiv Endüstrileri A.Ş.) işçisi Hanefi Vatansever, TİP Kartal İlçe Yönetim Kurulu'nda Sadri Kaya ile birlikteydi. Patlayan camlarla, yaralanan, üstü başı kan içinde kalan Hanefi Vatansever'i evine Sadri

Kaya götürdü. Sokaklar Sıkıyönetim ile kontrol altına alındıktan sonra, Adalet Partisi'nden silahlı bir grup misilleme yapmak üzere TİP Kartal İlçe binasını bastığında, silahlı saldırıya, demir sopalarla karşı koyan TİP'lilerden biriydi Sadri Kaya. Benzer bir saldırıyı yıllar sonra bu kez ÖDP üyesi olarak yaşadı. Bir bildiri dağıtımı sırasında ÖDP Maltepe İlçe binasına yapılan silahlı saldırıda ilerlemiş yaşına rağmen çekinmeden genç arkadaşlarının yanında kavgaya girdi.

TİP, 12 Mart'tan sonra hakkında açılan dava nedeniyle kapatıldı. 1975 Mayıs'ında Birinci TİP'ten bazı kadrolar, Behice Boran başkanlığında Partiyi yeniden kurdular. İkinciye TİP olarak anılan bu kuruluşa Kartal'dan katılan üç kişiden biri de Sadri Kaya'ydı. 1976 yılında da TİP'in Kartal İlçe Örgütü açıldı. Sadri Kaya yine İlçe Yönetim Kurulu üyesiydi ve yeniden İlçe Saymanı. İşyerinin bulunduğu Küçükalyalı MHP'nin, Ülkü Ocakları'nın yoğun olduğu bölgeydi. Her an çeşitli saldırı girişimleri ve ölüm tehdidi altında hem ekmek parasını kazanıyor hem de siyasal faaliyetine, bu faaliyetlerin parçası olarak işçilerin örgütlenmesine devam ediyordu. 1977 1 Mayıs'ında Kazancı Yokuşu başında sıkışan grubun arasındaydı, zor kurtuldu.

12 Eylül darbesinin ardından gözaltına alındı. Sorgu için götürüldüğü 1. Şube'de "Hangi örgütün üyesisin?" diye sor-
duklarında, "Örgüt değil Parti üyesiyim" cevabıyla sorgucuları
şaşırttı. Gizleme, saklama ihtiyacı duymadan, doğal bir meşruiyet
içinde siyasal kimliğini açığa vurmuştu. Sorgucu polisin ikinci
sorusu ise "Peki TİP'te beraber olduğun isimleri verir misin?"
oldu. Sadri Kaya aynı rahatlık içinde "Veririm" deyince, poli-
sin bir anda gözleri parladı. Heyecanla "Ver" dedi. Sadri Kaya
da başladı saymaya, "Mehmet Ali Aybar, Çetin Altan, Behice
Boran..." Polis hayal kırıklığı ile karışık bir öfke içinde "Sen ne
kadar da uyanıksın, onları biz de biliyoruz, bize başka isimler
ver" diye baskı yapmaya başladı. Beklentisi Kartal bölgesinde
faaliyet sürdüren genç militanların adının verilmesiydi. Ama
bu bilgiye ulaşmayı başaramadılar. Sorgu süreçleri tamamlandı
Sadri Kaya 57 gün kaldığı Maltepe Zırhlı Tugay'dan tutuksuz
yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

Sadri Kaya'nın üyesi olduğu TİP, Türkiye Komünist Partisi
(TKP) ile Türkiye Birleşik Komünist Partisi (TBKP) adı altında
birleşme kararı almıştı. TİP Genel Başkanı Behice Boran ile TKP
Genel Sekreteri Haydar Kutlu (Nabi Yağcı) 7 Ekim 1987 tarihinde
Brüksel'de bir basın toplantısında iki parti adına birleşme kararı-
nı duyurdular. Aradan üç gün geçmişti ki Behice Boran, politik
sürgün olarak yaşadığı Brüksel'de kalp krizi sonucu yaşamını
yitirdi. Birleşik Partinin önüne koyduğu temel hedeflerden biri
"Komünist Parti yasağının" kaldırılması, komünistlerin açık kim-
likleriyle siyaset yapma hakkına kavuşmasıydı. Behice Boran'ın
cenazesi 30 bin civarında insanın katılımıyla bu sürecin parçası
haline gelen bir gösteriye dönüştü. Sadri Kaya da bu gösterinin
içinde, Behice Boran'ı uğurlayanların arasındaydı.

TİP ve TKP iki genel sekreteri, Nihat Sargın ve Haydar
Kutlu'yu (Nabi Yağcı) yasallaşma mücadelesinin adımı olarak
Türkiye'ye gönderdi. 16 Kasım 1987'de gerçekleşen bu dönüş
ile birlikte merkezden yerele doğru legale çıkma çalışmaları,
açıklamaları hızlandı. Kartal bölgesindeki komünistlerin "Ko-
münist Partinin Taşıyıcısı Olacağız" açıklamasının altına imza
atanlardan biri de Sadri Kaya'ydı.¹ Kutlu ve Sargın 900 gün
süren tutukluluğun ardından 4 Mayıs 1990'da serbest kaldılar.
Bir ay sonra da 4 Haziran 1990'da TBKP resmen kuruldu. Sadri

1. *Cumhuriyet*, 9 Ocak 1989.

Kaya TBKP'ye üye oldu. 14 Ocak 1991'de toplanan TBKP Kongresi Anayasa Mahkemesi'nde süren dava sonuçlanıncaya kadar merkez organları ile tüzel kişiliğini devam ettirme koşuluyla Sosyalist Birlik Partisi'ne katılma kararı" aldı. SBP, TBKP, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP), Doğu Perinçek'in başkanı olduğu Sosyalist Parti'den ayrılanların oluşturduğu Sosyalist Birlik dergisi çevresi, Sosyal Demokrat Halkçı Parti'den kopan aralarında

milletvekillerinin de olduğu bir grup ile bağımsız sosyalistlerin birleşmesiyle kuruldu. Sadri Kaya, 15 Ocak 1991'de kurulan SBP'ye Maltepe ilçesinde üye oldu. Bu arada bütün dünyada reel sosyalizmde yaşanan çözülme hızlanmıştı. Bu çözülmenin ve yarattığı tartışmanın uzantısı olarak SBP yol ayrımına geldi.

Bir ÖDP toplantısında 68'den yoldaşı Mehmet Atay'la.

Kendilerine yeni bir yol arayanlar, SBP'den ayrılarak, liberal-demokrat bir çizgiyi benimseyen Yeni Demokrasi Hareketi'ne (YDH) katıldılar. Sadri Kaya, piyasacı-liberal görüşlere itibar etmeyenlerle SBP'de kalmaya devam etti. 1994 yerel seçimlerinde SBP, Kurtuluş, Emek, Yeni Yol grupları arasında sağlanan seçim ittifakı, 1995 yılında kimi sosyalistlerin bireysel katılımıyla Birleşik Sosyalist Parti'ye (BSP) dönüştü. Sadri Kaya BSP'nin de Maltepe İlçe örgütündeydi ve Parti faaliyetlerinin temel taşlarından biriydi. 1996 yılında BSP ve Geleceği Birlikte Kuralım Parti Girişimi daha büyük bir birliktelik için bir araya geldi, Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) kuruldu. Sadri Kaya

ÖDP’de üç dönem Maltepe İlçe Yönetim Kurulu üyeliği yaptı. ÖDP Yönetim Kurullarında üstlendiği görev de yine saymanlıktı. ÖDP’nin bir döneme damgasını vuran, Fenerbahçe Stadı Şenliği, 28 Şubat sürecinde Sultanahmet Meydanı’nda yapılan “Ne Refahyol, Ne Hazır Ol” mitingi, “Susurluk-çeteler hesap verecek” gibi eylemlerde aktif bir biçimde yer aldı. 2002 Milletvekili Seçimlerinde, memleketi Bilecik’ten ÖDP Milletvekili adayı oldu.² ÖDP’den ayrıldıktan sonra, Eşitlik ve Demokrasi Partisi’ye (EDP) katıldı. Oradan da yeni bir birleşmeyle ortaya çıkan önce adı Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi olan sonra Yeşil Sol Parti adını alan Partiye üye oldu. Saymaya başlayınca üye olduğu partilerin adları yediyi buluyor, ama o herkesin gözünde o “TİP’li Sadri Kaya”ydı. Bu yüzden olsa gerek, anılarını yazdığı kitap için *Bir TİP’linin Anıları* adını uygun görmüştü.³ Ömrünün 50 yılını örgütlü mücadeleye vermiş, ideallerini hiç terk etmemiş bir insan olarak Sadri Kaya, asla kısılmayan sesiyle “emek, hak, mücadele ve sosyalizm” demeye devam ediyor...

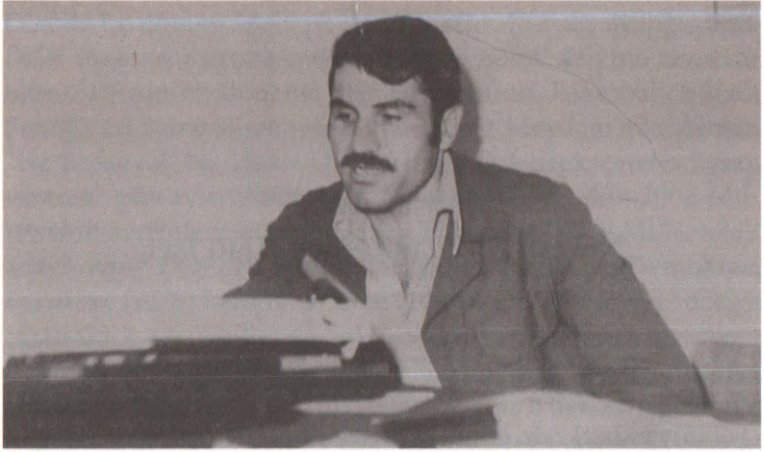
2. *Cumhuriyet*, 15 Eylül 2002.

3. Sadri Kaya, *Bir TİP’linin Anıları*, Papirüs Yayınları, İstanbul, 2020.

Yaşar Avcı Neşesini Mücadeleden Alan İşçi

Tanıyan herkesin gönül rahatlığı ile katılabileceği gibi hayat neşesini, canlılığını işçiliğinden, işçi mücadelesinden alan insanlardandır Yaşar Avcı. İşçi kimliğini göğsünde hak edilmiş bir madalya gibi gururla taşıyan Yaşar Avcı, 1945 yılında Artvin'in Şavşat ilçesinin Aşağı Koyunlu köyünde doğdu. Kafkasya'dan göçen çiftçi bir ailenin çocuğuydu. İlkokulu bitirdi. Ortaokul için ilçeye gitmesi gerekiyordu, ama ailenin okul masraflarını karşılayacak ekonomik gücü yoktu. Zorunlu olarak eğitimine devam edemedi. 18 yaşında İstanbul'a geldi ve "İşçi Yaşar" oldu. Hasan Gökyiğitoğlu'na ait İstanbul Cam'ı'na işe girdi. 1965 yılında askere gidene kadar burada çalıştı. Askerlik dönüşü bir süre daha devam etti aynı yerde çalışmaya. Sosyalist fikirlerle bu fabrikada çalıştığı sırada tanıştı. Fabrikada ilişki geliştirdiği sosyalist kimlikli arkadaşlarıyla birlikte Türkiye İşçi Partisi (TİP) Bakırköy İlçe Örgütü'ne gidip gelmeye başladı. Üye olmadı, ama bir taraftar olarak Parti çalışmalarına katılıyor, destek veriyordu. TİP çalışmaları sırasında onu en çok etkileyen, hafızasında izler bırakan eylemlerden biri ABD'nin Vietnam'da yaptığı zulmün fotoğraflarından oluşan sokak sergisiydi. Bu serginin açılışında görev aldı Yaşar Avcı. Bir hafta boyunca insan olanın içini sızlatan fotoğrafları Bakırköy Meydanı'nda mezarlık duvarlarına astılar ve başında nöbet tuttular. Gelip geçenlere, soru soranlara ABD'nin Vietnam zulmünü anlattılar. Burada sokaktan geçen insanlarla kurduğu diyaloglar Yaşar Avcı için hem kitle çalışması için bir antrenmandı hem de anti-emperyalist bakış açısının pekişmesini sağlıyordu.

1969 yılında hem işyeri hem de işkolu değiştirdi, cam işçiliğinden, gıda işçiliğine geçti. Yeşil sermayenin Türkiye'deki ilk isimlerinden biri olan ve bugün dev bir şirketler topluluğuna dönüşen, Ülker Bisküvi fabrikasında işe girdi. Ülker'in sahibi Sabri Ülker, Nurcular diye bilinen cemaatle yakın ilişki içindeydi. İşçilere Said-i Nursi'nin kitaplarını dağıtıyor, Ankara'daki Ülker fabrikasına Hacı Bayram Cami'nden vaizler getirterek işçilere dinî sohbetler yaptırıyordu.¹ Sabri Ülker, işçilerle arasında din üzerinden bir bağ kurmaya çalışıyordu, ama işçiler için işyeri tam bir çalışma kampıydı. Ücretler düşük, çalışma koşulları kötüydü. Cinsiyet ayrımcılığı had safhadaydı. Yemekhaneler haremlik ve selamlık olarak ayrılmıştı. Kadın ve erkek işçilerin birbiriyle konuşması bile yasaktı. Kadın işçiler için işyeri adeta bir hapishaneydi. Öğlen tatillerinde kadın işçilerin fabrikanın bahçesine çıkması, hatta camdan dışarı bakması bile yasaktı. Yasaklara uymayanı tazminatsız işten atıyorlardı. Fabrikanın patronu Sabri Ülker despot, "dediğim dedik" bir adamdı. Sabah işe geldi mi, önce kısımları dolaşüyor, bir eksiklik ya da hata gördü mü kıyameti koparıyordu.

İşyerinde toplu iş sözleşmesi imzalamaya yetkili sendika ise Birleşik Gıda-İş'ti. İlk başta TİP kurucusu olan, ancak sosyalistle-

1. *Ürün*, Yıl 1, Sayı 4, Ekim 1974.

rin Partiye gelmesiyle TİP'den istifa eden Ahmet Muşlu Birleşik Gıda-İş'in Genel Başkanı'ydı. Birleşik Gıda-İş'in işyerinde esamesi okunmuyordu. İşçiler çalışma koşullarından, sendikanın sessizliğinden büyük bir rahatsızlık duymaktaydı. Ne var ki bunu ifade etme imkânı yoktu. Diyelim ki bir işçi sendikaya gitti ve Genel Başkan'a işverenle ilgili bir şikâyetle bulundu. Ahmet Muşlu, ucu boшта olan telefonla güya Sabri Ülker'i arıyor, ona ağzına geleni söylüyordu. İşçi yanından gittikten sonra da bu defa gerçekten işvereni arayarak onu ihbar ediyordu. İhbar edilen işçi de ertesi gün kapının önüne konuluyordu. Sabri Ülker ve Ahmet Muşlu kendi aralarında rol dağılımı yapmış film çeviriyorlardı.

Fabrikada sol görüşlü olmak da suçtu. Sabri Ülker işçiyi sevmez, hele solcu işçiyi hiç sevmezdi. Sol görüşlü işçiler fabrikada siyasal kimliklerini açık etmeden çalışmak zorundaydı. Okudukları gazeteyi işyerine götüremezlerdi, siyaset konuşamazlardı. Çünkü bütün bunlar işlerini kaybetmelerinin nedeniydi. Yaşar Avcı ve fabrikadan birkaç arkadaşı TİP'e gizli gizli gidip geliyordu. DİSK ile yavaş yavaş ilişki kurmaya çalışıyorlardı, ama bütün bunlar henüz fikir aşamasında, çok yeni şeylerdi. Bu sırada 15-16 Haziran eylemi patladı. Yaşar Avcı, TİP'ten, basından işçilerin sendikal özgürlüğünü ortadan kaldıracak hazırlıkların yapıldığı bilgisini ediniyordu, ama Ülker'de bir şey yapma imkânları yoktu. Fakat beklenmedik biçimde bir grup Ülker işçisi de eylemin parçası haline geldi.

16 Haziran sabahı Sabri Ülker, ilk işi fabrikanın kapısını sıkı sıkı kapattırmak olmuştu. Ülker normal günlerde olduğu gibi mesaiye başladı. İşveren, kendince işçileri eylemden uzak tutacak tedbirleri almıştı. Ancak bir müddet sonra Magirus'tan, Alman ilaç'tan işçiler fabrikanın önüne geldiğinde Sabri Ülker panikledi. Dışarıdaki işçi topluluğu bir yandan "Ülker işçisi dışarı!", "Ülker işçisi dışarı!" diye bağırırken, bir yandan da demir kapıyı zorluyordu. İşveren kapı kırılacak ve içeri giren işçiler Haymak'ta olduğu gibi fabrikayı dağıtacak korkusuyla, kapıları açtırdı. Fabrikanın dış kısmında olan, ambarda, seviyatta çalışanlara "Çıkın işçilerle gidin" dedi. Yaşar Avcı da Ülker'den çıkıp eyleme katılan işçilerin arasındaydı. 16 Haziran günü Topkapı'dan yola çıkıp, Eminönü'ne kadar inen, köprülerin açılmasıyla geri dönen kitle ile birlikteydi.

Mehmet Ali Aybar ile.

15-16 Haziran eylemi Ülker işçisi için bir kırılma noktası oldu. İşyerinde altan alta büyüyen huzursuzluk, eylemle birlikte DİSK lehine oluşan olumlu havayla birleşince Ülker’de sendika değiştirme fikri hızlandı. Sabri Ülker, işçinin kabaran öfkesini çabuk fark etti, tencerenin patlayacağını anladı. Kendine yakın adamlar, vardiya amirleri aracılığıyla işçileri Birleşik Gıda-İş’ten istifa ettirip, Tek Gıda-İş’e üye yaptırdı. 1972 yılında da Tek Gıda-İş işyerinde sözleşme imzaladı. Sendika değişmiş, ama işçi için değişen bir şey olmamıştı. İşyerindeki cinsiyet ayrımcılığı, “gözünün üstünde kaşın var” gibi ipe sapa gelmez bahanelerle işçi çıkartmalar devam ediyordu. İşçinin huzursuzluğu da.

1974 yılında yeni toplu iş sözleşme dönemi yaklaşırken, Yaşar Avcı, Halil, Mahir ve Ali adlı üç arkadaşıyla birlikte fikir almak üzere Maden-İş’in Şehremini’de bulunan 1. Bölge Temsilciliği’ne gitti. Oradan yapılan yönlendirmeye de DİSK üyesi Gıda-İş’e. Gıda-İş yetkilileriyle, sendikanın avukatı Ayata Beğensel ile görüştüler ve sendika değiştirmek üzere işe koyuldular.

Çalışmayı başlatan dört kişiden ikisi Yaşar Avcı ve Halil daha önce 15-16 Haziran eylemine katılmış işçilerdi. Halil, eylem sırasında henüz Ülker’de çalışmıyordu, ama o da katılmıştı. Dört kişilik çekirdek ekip, kendine yakın gördükleri işçilerle

konusmaya, fikirlerini anlatmaya başladılar. Bir müddet sonra dört kişiden ikisi “biz yokuz” diye çekilince örgütlenme çalışması Yaşar Avcı ve Halil’in üstüne kaldı. İlk temas edilen işçiler Ülker’den 15-16 Haziran eylemine katılanlardı. İşyerinde “hücre tipi” örgütlenme yapmaya başladılar. Hatta Yaşar, Halil’in kimleri örgütlediğini bilmiyordu, Halil de Yaşar’ın. Öyle ki, Halil’in örgütlediği bir isim Yaşar’a, Yaşar’ın örgütlediği bir isim Halil’e gidip, sendika değiştirme işinin propagandasını yapabiliyordu. Nihayet belli bir sayıya ulaştıklarına kanaat getirince, Gıda-İş’te toplantı yaptılar. Cuma akşamı iş çıkış saatinde yapılan toplantıda 100 kişi vardı. Herkes birbirini “Aaa falanca da varmış” şaşkınlığı içinde ilk kez bu toplantıda gördü. O toplantıda işçileri fabrika dışında üye yapma kararı alındı. Görev dağılımı yapıldı, tek tek işçilerin evlerine gidilerek örgütlenme çalışması yürütüldü. 1974 yılının Temmuz ayında 800 Ülker işçisinden 745’i Gıda-İş’e üye yapılmıştı.

Bu arada Tek Gıda- İş Sendikası, 1973 yılının Eylül ayında aldığı işkolu yetkisine dayanarak, 25 Mayıs 1974’te, toplu iş sözleşmesi için işverenle masaya oturdu.² İşyerinde çoğunluk Gıda-İş’te olmasına rağmen toplu sözleşme süreci Tek Gıda-İş ile yürütülüyordu. 2 Ağustos 1974 tarihinde Ülker işçileri topluca Bölge Çalışma Müdürlüğü’ne giderek işyerinde referandum yapılması talebinde bulundular.³ Ama sonuç alınamadı.

Gıda-İş işçilerin tamamına yakın kısmını üye yapınca, Sabri Ülker, Yaşar Avcı’yı çağırdı, “Ben işyerinde huzursuzluk çıkarttırmam” diye nutuk atmaya kalktı. Bir etkisi olmayacağını biliyordu, belli ki öfkesini boşaltmaktı niyeti. Kaçınılmaz olarak Gıda-İş’i kabul etmiş gibi yaptı. Sendika ile işveren arasında görüşmeler başladı. Yaşar Avcı işçilerin temsilcisi olarak görüşmelere katılacaktı. Görüşme Ülker’in Topkapı’da bulunan fabrikasında yapılacaktı. Gıda-İş Genel Başkanı Kemal Nebioğlu fabrikaya geldi. Ancak Sabri Ülker fabrikada yoktu, Eminönü’ndeki yazıhanesine gitmişti. Yapılan telefon görüşmesinde Sabri Ülker, sendikacıları ayağına Eminönü’ne çağırdı. Fakat Nebioğlu “burada randevulaştık buraya gel” diyerek Eminönü’ne gitmeyi reddetti. Fabrikaya girmek için hamle yaptı. Bunun üzerine bir itiş kakış yaşandı ve kapıları kapattılar. Sendikacılar

2. *Cumhuriyet*, 22 Eylül 1974.

3. *Ürün*, Yıl 1, Sayı 4, Ekim 1974.

dışarıda kalmıştı. Böylesi bir duruma karşı önceden plan yapmışlardı, herhangi bir olumsuzlukta üretim duracaktı. Yaşar Avcı, ambardan başlayarak kısımları dolaştı. Verdiği işaretle kısım kısım üretim durdu. Ülker'in yeğeni Faruk Ülker, üretimin durduğunu görünce şaşırıp kaldı. Telaşla Sabri Ülker'i aradı. Ondan aldığı "çalışmaya başlasınlar ben hemen geliyorum, görüşelim" cevabını işçilere ilettiler.

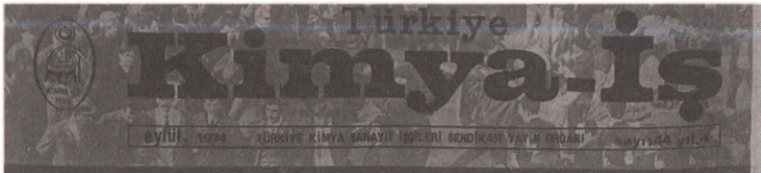
Sabri Ülker'in geri adım atması için yarım saatlik üretimi durdurma eylemi yetmişti. İnisiyatif de işçilere geçmişti. Görüşmek için Sabri Ülker'i sendikaya çağırdılar. Altına kuru bir sandalye verdiler, oturdu. Sendikayı tanıyacağını söylemesi üzerine görüşmeler başladı. Öte yandan Gıda-İş, Tek Gıda-İş'in yürüttüğü toplu sözleşme sürecine karşı çeşitli girişimlerde bulunuyordu. Ancak ne yetkili makamlara yaptığı itirazlardan, ne yargıya yaptığı başvurulardan bir sonuç alabilirdi. Sonuç olarak, 5 Eylül günü Ülker ile Tek Gıda-İş arasında sözleşme imzalandı. Sözleşmeden yararlanma Tek Gıda-İş'e üye olma koşuluna bağlanmıştı.⁴ Ortada ilginç bir durum vardı: İşveren, işyerinde üyesi olmayan Tek Gıda-İş Sendikası ile işkolu yetkisi üzerinden imzaladığı sözleşmeyi, protokolle Gıda-İş üyelerine uygulama koşullarını müzakere ediyordu. Görüşmenin son aşamasına gelmiş, aradaki pürüzler giderilmişti. 16 Eylül günü Gıda-İş ile Ülker işvereni arasında protokol imzalanacaktı. Ancak o görüşmeye Sabri Ülker gelmedi, gelen işveren temsilcisi ise, "Sizin üyeleriniz istifa etti, işyerinde üyeniz kalmadı, sizi muhatap almıyoruz" diye masayı terk etti.

Bu yapılanı sessizce kabullenecek halleri yoktu. İşyerinin işgal edilmesi gündeme geldi. Yaşar Avcı o sırada Esenler'de oturuyordu. Kilit noktada olan arkadaşlarını evinde topladı. 20 kişi sabaha kadar işgal planı üzerinde müzakere yaptılar. Akşam bir arada oldukları belli olmasın diye Yaşar Avcı, sabah araba ile herkesi işe gitmek üzere kullandığı duraklara dağıttı.

17 Eylül günü, işyerine gittiklerinde herkes görüşmeden haber bekliyordu. Görüşmeden verilecek haber yoktu, ama eylem kararı vardı. O sırada işveren Yaşar Avcı'yı üretim sahasına sokmak istemedi. Yaşar Avcı "ben çalışacağım" diye ısrar edince, Sabri Ülker de "Senin maaşını ben vermiyor muyum, oturacaksın diyorsam oturacaksın" diye bahçede tutmaya çalışıyordu.

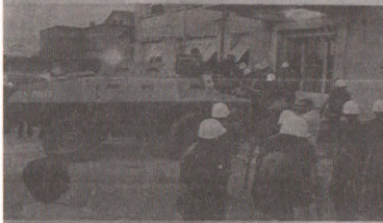
4. *Cumhuriyet*, 22 Eylül 1974.

sendika seçme özgürlüğü panzerlerle bastırılmak istendi

YİĞİT ÜLKER İŞÇİLERİNİN YANINDAYIZ

fabrikalarda komando eğitimi

GEÇTİĞİMİZ GÜNLERDE ÇANAKKALE'DE YAPILAN BİR AP İL ÖRGÜTÜ KONGRESİNE SANGAK TUL FABRİKASININ PATRONU VE AP MİLLETVEKİLİ MUHAZ HAYRAK, FABRİKASINDA ÖZEL OLARAK EĞİTTİĞİ KOMANDOLARI İLE GELDİ. Olay gelişti çevrelerce kumandı. Ayrıca Sangak Tül petrossun üsselt komando birlikleri yetistirmek üzere özel girişimlerde bulunması üzerine diti işçileri Hakani Öfkühan A-sütürk'e teğraf çekem bir CHP milletvekili, olayın soruşturması kumansı yapıp yapılmayacağını sormuştur.

Olayın bir işçiler tarafından da dikkatle izlenmesi ge-rekmektedir. Bir kere bu tür özelli komando birliklerini özel olarak eğitmek hangi amaca hizmet etmeye istis demokrasiz la-rallarına aykırıdır. Patron fabrikaya sendika sokulmamakta iş-çülerin üzerinde bir bası uygulanmaktadır. Komandoların han-ğı ulkı için yetistirdikleri ve nerelerde kullanılacakları açıktır. Bir müddet sonra tıpla Ülker'de olduğu gibi, işçilerin de-mokratik hareketlerini engellemek için de kullanılabilirler. Biz gusu hatırlatmakta yarar görüyoruz. Tarzına isandie anılan Hükler devrinde biterese gusu, gövde düzenli birliktir şeklinde eğitilmiş ve gövde halk yığılları üzerinde faşizmin varıcu gü-çü olarak kullanılmıştır.

Amas faşizm bu güçle de ayakta duramaz. Tarziden dera almayıcıların bu tür davranışları çoğunda da dafına mahkum olmaktadır.

Geçtiğimiz hafta içinde, Topkapı'da bulunan bisk'e ba-lı Gıda-İş Sendikasına üye ÜLKER Fabrikasında çalışan iş-çiler olan işçiler, en demokra-rik haklara olan sendika seç-me özgürlüklerinin kısıtlanma-sı ve işverenin Türk-İş'e ba-lı Tek Gıda-İş Sendikasıyla sözleşme yapması üzerine, dire-nise geçtiler.

Anak fabrikada bir müddet için üretimi durduran ve hak-larını arayan işçileri leverne nin çağırıldığı toplan polise-ri panzer ve elektrikli cop-larla dağıttılar. Bir çok iş-çi arkadaşımızın yaralandı, bir o kadar da Karabala götürül-dü göe altına alındı.

Ülker'deki işçi arkadaşla-rımızın direnişinde elektrikli coplar, panzerlerle karıla-nından sonra 16 işçi göe altı-na alındı. Çevirt Övrenlik Mahkemesine sevk edildi. Bu mah-keme geçtiğimiz hafta yazık-

ları yarısından dolayı bir çok öğrenci ve aydına toplan iş-senayit bulan ağır hapıs ceza-larına çarptırıldı.))

Olay Türkiye'de ilk defa bir işçi direnişinde, Hükler devrinde kalma panzerlerin kullanılması açısından önemli dir. Panzerler ilk defa II.En peryalist dünya savasında fa-şistler tarafından kullanıl-mış-ti. Tarzide de bu tankları en vahşice kullanma bir faşist Alman komutanının adını ala-rak geçti. Ülkemizde demokra-sinin yerleşmesinde çalıştıdın-maz bir düşünme, en demokratik hakları için direnen işçile-riñ ve yine bunun arkasından, geçekünde haklarının üzerin-de denemesi dikkat etmemis gerken bir noktadır.

Bisk'e bağlı Kimya-İş Sen-dikasının üyesi olan Hükler, Ülkerli yığit işçi kardeşleri nin yanındayız. Bu gün Ülker'deki direniş sor-la bastırılma, 75'inci faşist arkadaşlarımız isten atılmıtır. Bir o kadarının da işbaşı yap-ması işverenin feteñ attığı işçilerin yerine görevlendir-diği faşist komandalara ba-lı-maktadır. Ancak bu zorbalık-lar ve anti demokratik baskı-lar tarzibin aksınan değıştirt-meyecek, işçi sınıfının yığit mücadelesi ovrula sonuna ka-dar devam edecektir.

08:00 Ülker'de işbaşı saatiydi, 08:05'te eylem başladı. Şalterler indirildi. Herkes makinelerinin başında üretim yapmadan oturmaya başladı. Kapılar kaynak yapıldı. Un çuvalları kullanılarak her tarafa barikatlar kuruldu. Teneke bisküvi kutuları savunma amaçlı kullanmak üzere bazı bölgelere yığıldı. Tek Gıda-İş'in temsilcileri atölyede bir odaya kapatıldı. Müdürler, şefler ise

korkudan kaçıp, çatıda saklanmışlardı. İşçiler onları da kilit altına alacaklardı, ama bulamadılar. İçeride kısımları dolaşıp, işçileri eylemden vazgeçirmeye çalışan Sabri Ülker ise “Sen ne yaptın?” diye Yaşar Avcı’nın yakasına yapıştığında işçiler tarafından tutulup dışarı atıldı. İşçiler dış duvarlara “Sarı sendika defol!”, “Sendikamız Gıda-İş Konfederasyonumuz DİSK!” yazılı karton afişleri astılar.⁵

Panzerlerin Kullanıldığı İlk Eylem

Akşamüstü, toplum polisi fabrikayı sardı. Ecevit’in Başbakanlığındaki Hükümet’in ABD’den satın aldığı, “polis tankı” diye adlandırılan panzerlerin Türkiye’ye gelişi daha bir ay olmuştu. Polis panzerleri ilk kez Ülker eyleminde kullanıldı.⁶ Panzerler, kancalarla demir kapıları söküp attı. İçeri giren polise işçiler teneke kutuları atarak direndiler. Direniş iki saatten fazla sürdü. Sonunda polis direnişi kırdı, fabrikayı işçilerden geri aldı. 2 işçi yaralandı, 20 işçi de gözaltına alındı.⁷ Yaşar Avcı da gözaltına alınanlar arasındaydı. Geceyi Sirkeci’de 2. Şube’de geçirdiler. Ertesi gün Zeytinburnu Adliyesi’nde mahkemeye çıkarılıp, tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldılar.

Eylemden sonra ilk etapta, Yaşar Avcı’nın da aralarında olduğu 18 işçi işten çıkarıldı. Birkaç gün sonra işten çıkarılanların sayısı 68 oldu. İşten çıkarılanlar yürürlükteki İş Yasası’nın 17. maddesine göre tazminatsız atılmışlardı.⁸ İşten çıkarılan işçiler fabrikanın kapısının karşısında bekleme eylemine başladılar. İçeride çalışan işçiler, kapının önünde direnen işçileri görmesin, diye camlar boyandı. Bu arada 20 MHP’li komando işe alındı.⁹ İşe alınan komandolar işçi statüsünde işe alınmışlardı, ama işçilik yapmıyorlardı. Vazifeleri, içeride terör havası estirmek, işçileri Gıda-İş’ten istifaya zorlamaktı. Silah göstererek özellikle kadın işçilerin gözlerini korkutmaya çalışıyorlardı. İçeride bu teröre doğrudan bir şey yapamayan işçiler, durumu kapının önünde bekleyen arkadaşlarına iletiler. Bunun üzerine fabrikanın içine girip, ülkücü komandalara müdahale etme kararı alındı. Yaşar

5. Kitle, Yıl 1, Sayı 27, 24 Eylül 1974.

6. Kitle, Yıl 1, Sayı 27, 24 Eylül 1974.

7. Cumhuriyet, 18 Eylül 1974.

8. Cumhuriyet, 21 Eylül 1974.

9. Cumhuriyet, 21 Eylül 1974.

Avcı ve 10 arkadaşı fabrikanın duvarından atlayıp içeri girdiler. Onlar içeri girince işçilerden bir alkış koptu. Bunu gören komandolar, silahlı olmalarına rağmen kaçtılar, fabrikayı terk ettiler. Aynı gün işçiler de bırakma eylemi yaptılar. Bu eylem nedeniyle de 3 işçi gözaltına alındı.¹⁰

İşverenin gücü, kullandığı yöntemler işçileri bastırmaya yetmedi, zorunlu olarak geri adım attı. Kendi isteği ile işe dönmek istemeyenlerin tazminatlarını ödedi, diğerlerini işe geri aldı. Ancak Yaşar Avcı'yı işe geri almak istemiyordu. Gıda-İş de sendikada iş vermeyi teklif etti, ama o işyerine geri dönmeye kararlıydı. İnat etti ve bir yıl kadar sonra, dışarıda kaldığı süreye ait bütün haklarını da alarak geri döndü. Gıda-İş işyerinde yetkili sendika haline gelince de işyeri sendika temsilcisi oldu. Sabri Ülker, Yaşar Avcı'yı istemeye istemeye işe almakla kalmadı, üstüne bir de temsilci olarak muhatap almak zorunda kaldı. İşyerinde 1974 direnişinin izlerini her an hissettiren bir işçi-işveren ilişkisi sürüyordu. Bu nedenle taraflar sürekli sürtüşme halindeydi. 1976 yılında DİSK'in aldığı kararla DGM direnişi yaşandı. Ülker'de de üretim durduruldu ve eyleme katılım sağlandı. Yaşar Avcı baştemsilciydi. Sadece kendi fabrikasında değil, civardaki fabrikalarda da eylemin örgütlenmesinde rol üstlendi. Eylem nedeniyle başta metal işkolu olmak üzere pek çok işkolunda, sektörde öncü işçiler işten atıldı. Yaşar Avcı bu furyada kendisinin de işten çıkartılacağını bekliyordu. Ancak Sabri Ülker ise başına yeni bir dert açmaktan çekinmiş olsa gerek, öncü işçileri işten atmadı.

İşgalin sağladığı prestij Ülker işçilerini bölgenin diğer fabrikaları için ilgi odağı haline getirmişti. DİSK'te örgütlenmek isteyen işçiler Ülker işçilerinin kapısını çalıyordu. Yaşar Avcı, bu dönemde Bema Makarna ve Besler Bisküvi fabrikalarının Gıda-İş'e katılmasında etkin rol üstlendi. 1976 yılının Aralık ayında Yaşar Avcı, bu kez Gıda-İş örgütlenmesi için Ankara'daydı. Ülker'in İstanbul'da kurulu iki fabrikasında da örgütlenen Gıda-İş, Ülker'in Ankara Çubuklu'daki fabrikasında çalışan işçileri de bünyesine katmak istiyordu. İstanbul'daki fabrikalarında Gıda-İş'in girişine engel olamayan işveren, Ankara için tedbiri elden bırakmadı. Gıda-İş'ten önce işçileri, 26 Mayıs 1976'da Sivas'ta kurulan, aynı yılın 19 Ekim tarihinde de Hak-İş'e katılan,

10. *Cumhuriyet*, 25 Eylül 1974.

DİSK'in DGM'ye karşı mücadeleye çağıran el ilanı.

Öz Gıda-İşe üye yaptırdı. Milliyetçi Cephe Hükümeti işbaşındaydı ve Çalışma Bakanlığı Milli Selamet Partisi'ndeydi. Hak-İş, MSP tarafından korunup, kollanarak büyütölmek isteniyordu. Böyle bir ortamda Yaşar Avcı aynı fabrikada çalıştığı Mehmet adlı arkadaşıyla birlikte Ankara'ya gitti. Ülker işçileriyle görüşmeler, konuşmalar yaptı, örgütlenme çalışmalarına başladı.16 Aralık günü, erkenden Ülker işçilerini Çubuklu'daki fabrikaya taşıyan servislerin kalkış noktasına gittiler. Servislere binen işçilere bildiri dağıttıkları sırada, 5-6 faşist ellerinde sopalarla üstlerine çullandı. Mehmet kaçtı, Yaşar Avcı'yı ise kapalı kasa bir kamyonetin arkasına zorla bindirerek, döve döve Çubuk'a kadar götürdüler. Yaptıkları düpedüz adam kaçırmaktı. Birisi uyarınca, fabrikanın önünde bıraktılar Yaşar Avcı'yı. Ama adam kaçıрма suçundan doğan cezadan kurtulamayacaklardı. Kaçırma eylemi pek çok insanın gözü önünde olmuştu. Çubuklu'da görevli jandarma komutanının verdiği akılla ve kurdukları kumpasla Yaşar Avcı'nın cebine silah koyup gözaltına aldılar. Oysa üzerinde silah yoktu, kesin bir biçimde ifade ediyor ki, "üzerinde silah olsaydı, Derbent'teki saldırıda kimseyi yanına yaklaştırmazdı." Fabrika bekçisi de kumpasa dahil oldu, Yaşar

Avcı'nın silahla fabrikayı bastığı yönünde ifade verdi. Eldeki silahı ve ifadeyi kullanarak Yaşar Avcı'yı tutukladılar.¹¹ 3 ay Ankara Merkez kapalı cezaevinde tutuklu kaldı. Savunmasını da avukat Turgut Kazan ve Cengiz Elçi üstlendi.

Sabri Ülker, 1979 yılına kadar Yaşar Avcı'nın varlığına tahammül etmek zorunda kaldı. 1979 yılının Ağustos ayında Ülker'den 6 işçi işten çıkarıldı. Buna karşılık sendikanın tepkisi iş yavaşlatmak oldu. 20 Ağustos'ta başlayan eylemin 7. gününde fiili durum yarattıkları gerekçesiyle 1.200 işçi işten çıkarıldı.¹² İşçilerin tazminatlarını ödeyen, işveren fabrikayı kapattı. Sendikanın iddiası, "işyerinde kanunsuz lokavt" uygulandığıydı. İşçiler bunu Bölge Çalışma Müdürlüğü ve diğer yetkili makamlara topluca yaptıkları başvurularla iletiler. Bir yandan yasal girişimlerden sonuç alınmaya çalışılırken bir yandan da işe geri dönüş amacıyla fabrikanın önünde eyleme başlandı. Eylemin üzerinden 4,5 ay geçtikten sonra sendika ile işveren yetkilileri arasında İstanbul Valiliği'nde görüşmeler başladı. Bu görüşmelerde işveren, önce 400 işçiyi kesinlikle işe almayacağını söyledi. Sonra bu sayıyı biraz daha daraltarak 108 kişiye düşürdü.¹³ İşe geri dönemeyenlerin direnişi 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle bitirildi. Böylece işe geri dönemeyen Yaşar Avcı için de Ülker işçiliği defteri kapanmış oldu.

Mühürlenmiş Ev

Yaşar Avcı, 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra tutuklandı, 3 ay Selimiye Askeri Tutukevi'nde kaldı. Darbe geldiğinde, Sosyalist Devrim Partisi'nin Bakırköy İlçe Başkanı'ydı. Parti binası olarak kiraladıkları dairenin mülk sahibi ile yaşadıkları anlaşmazlık nedeniyle, bina boşaltılmış, Parti ilçe merkezi olarak Yaşar Avcı'nın evi adres olarak gösterilmişti. Yaşar Avcı'nın evi 12 Eylül darbesinden sonra SDP İlçe Merkezi diye mühürlendi. Yatağına, yorganına, masasına, siyah beyaz televizyonuna el konuldu. El konulan eşyaları açık artırmayla satıldı. Yaşar Avcı, serbest bırakıldıktan sonra, uzun süre eşyalarını geri almak için uğraştı. Bunda başarılı olamadı, ama daha sonraki yıllarda ısrarlı uğraş sonunda eşyaların satışıyla elde edilen parayı Hazine'den geri alabildi.

11. *Milliyet*, 17 Aralık 1976.

12. *Cumhuriyet*, 28 Ağustos 1979.

13. *Cumhuriyet*, 7 Ocak 1980.

12 Eylül sonrasında birkaç yıl geçici işlerde çalıştı. 1983 yılında Unilever'e girerek, gıda işçiliğine yeniden döndü. Daha önce DİSK Gıda-İş'te örgütlü olan Unilever işçileri, DİSK ve üye sendikaların faaliyetlerinin durdurulmasıyla sendikasız kalmıştı. Yaşar Avcı, bağımsız bir sendikada örgütlenerek, DİSK'in açılmasını beklemenin daha uygun olacağını düşünüyordu. İşyerinde başka bir ekip ise Hak-İş üyesi Öz Gıda-İş'e üye olmak gerektiğini savunuyordu. Yaşar Avcı'nın görüşü azınlıkta kalınca, Öz Gıda-İş bünyesinde sürdürülen sendikal faaliyetlerde çok aktif olmadı. 1991 yılında Unilever Çorlu'ya taşınınca işyerinden ayrıldı ve resmî olarak emekli oldu. Ancak çalışmaya devam etti, bir süre tabldot yemek servisi yapan bir işyerinde çalıştı. 12 Eylül'ün faaliyetlerini durdurduğu DİSK ve üye sendikaları 1992 yılında yeniden sendikal faaliyete geri dönünce Yaşar Avcı da Gıda-İş'in örgütlenme çalışmalarına döndü. DİSK Gıda-İş, yeniden üye kazanmak, mevcut yasalarda yer alan yüzde on örgütlenme barajını aşmak için uğraşırken Yaşar Avcı da bu çalışmaların içinde yer aldı. Levent Uniş grevinin örgütlenmesinde aktif bir rol üstlendi.

Yaşar Avcı sendikal mücadelesini siyasal mücadelesi ile paralel bir biçimde sürdürdü. 30 Mayıs 1975'te Mehmet Ali Aybar başkanlığında kurulan Sosyalist Parti'nin (SP) kurucuları arasında yer aldı.¹⁴ Sosyalist Parti'nin, 27 Şubat 1977'de adını Sosyalist Devrim Partisi (SDP) olarak değiştirdiği Kongre'de Yaşar Avcı Genel Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi. SDP, seçimlere katılmak için yasanın öngördüğü koşulları yerine getiremediği gerekçesiyle 1977 yılı Ekim ayında yapılan seçimlere sokulmadı. Bunun üzerine SDP yönetimi mümkün olan her yerde bağımsız adaylarla seçime katılma kararı aldı. Yaşar Avcı da memleketi Artvin'de bağımsız milletvekili adayı oldu. SDP'nin Artvin'de ne örgütü vardı, ne de destekçisi, taraftarı. Yaşar Avcı, Samatya Hastanesi'nden bir tanıdık aracılığıyla 15 günlük rapor aldı, İstanbul'da basılmış afişleri, bildirileri çuvallara doldurup Artvin'e gitti. Elindeki seçim materyallerini otobüs firmasının yazıhanesine bırakıp, bir çuvala taşıyabileceği kadar malzeme koyarak Arhavi'den seçim çalışmasına başladı. Tek başınaydı, Arhavi'de *Halkın Yolu* dergisini çıkaran çevrenin derneğine gidip, "işçi aday" olarak çalışmalarına yardım istedi. Ancak "bizim

14. *Sosyalist Yol*, Sayı 1, Temmuz 1975.

eden Yaşar Avcı, belediye başkanlığına aday” diye takdim edildi.¹⁶ 1990 yılında sosyalist solda çeşitli, kişi çevre ve partilerin bir araya gelmesiyle kuruluş çalışmalarına başlayan Sosyalist Birlik Partisi’nin Girişim Kurulu’nda ve bu kurul içinden seçilen 25 kişilik Yürütme Kurulu’nda yer aldı.¹⁷ Yaşar Avcı, SDP çevresinin temsilcisi olarak bu kurullara girmişti. Ancak Aybar ve çevresi kuruluş öncesinde, anlaşmazlık yaşayarak SBP’ye katılmayınca Yaşar Avcı da burada üstlendiği sorumluluklardan çekildi.

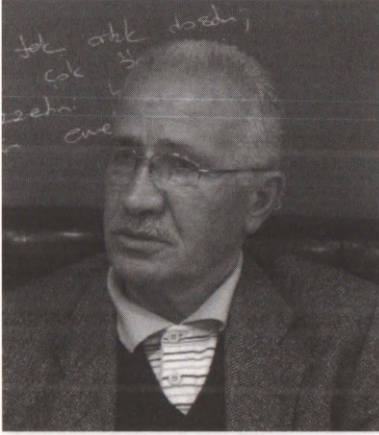
Mehmet Ali Aybar’ın Genel Başkan olduğu Sosyalist Devrim Partisi (SDP), 12 Eylül’le birlikte faaliyetleri durdurulan, malvarlıklarına el konulan, 16 Ekim 1981’de de kanunla kapatılan partiler arasındaydı. 1992 yılında yapılan düzenlemeyle 12 Eylül’ün kapattığı partilerin yeniden açılmasına imkân tanındığında SDP tekrar faaliyete geçti. Cenani Bıçakçı Partinin genel başkanlığını üstlendi. Yaşar Avcı da Uğur Çankocak’ın İl Başkanı olduğu SDP’nin İstanbul İl Yönetim Kurulu’nda görev aldı.¹⁸ SDP, 1995 yılının Haziran ayında Olağanüstü Genel Kurul toplayarak, 1996 yılında kurulan Özgürlük ve Dayanışma Partisi’nin bileşenlerinden “Geleceği Birlikte Kuralım” hareketine katılma kararı aldı. Tartışmalı toplantıda alınan bu karar büyük ölçüde Cenani Bıçakçı’nın etkisiyle alınmıştı. Yaşar Avcı da bu karara karşı çıkanların arasındaydı. O SDP’nin devam etmesinden yanaydı, ama görüşü azınlıkta kaldı. Bu nedenle kendi kendine birlik sürecine katılmama kararı aldı. SDP’nin yaşadığı gerilimli Olağanüstü Genel Kurul’un üzerinden üç ay geçmeden, 6 Eylül 1995’te Cenani Bıçakçı evinde geçirdiği kalp krizi ile hayatını kaybetti. Yaşar Avcı, Cenani Bıçakçı’nın hayatına, mücadelesine duyduğu saygı ve vefa borcuyla, kararından vazgeçip ÖDP’ye katıldı. İki dönem, ÖDP Sarıyer İlçe Başkanlığı görevini yerine getirdi. ÖDP’de yaşanan ayrışma sonrasında da Partiden ayrıldı. Bugün zamanın solduramadığı rengi, kaybetmediği neşesi, canlılığı ile Gezi’den, işçi eylemlerine, 1 Mayıs’tan emeklilerin sendikal örgütlenmesine kadar hayatın her alanında mücadelelenin içinde...

16. *Cumhuriyet*, 10 Kasım 1977.

17. *Cumhuriyet*, 17 Nisan 1990.

18. *Cumhuriyet*, 31 Temmuz 1993.

Osman Bilgi 1968 Doğumlu '68'li İşçi

1941 Giresun Görele Terziali doğumlu Osman Bilgi kendini “1968 doğumlu” sayıyor. Çünkü ona göre zihinsel dönüşüm yaşadığı, aydınlandığı, bilinçlendiği 1968, esas doğum yılıdır. Osman Bilgi’nin yeniden doğum diye tarif ettiği süreç, 1964 yılında İstanbul’a gurbetçi-işçi olarak gelmesiyle başladı. Bir yıllık evliydi, eşini memleketinde bırakıp ekmek parası için kapağı İstanbul’a attı. Gelir gelmez, kayınbira-

derinin aracılığı ile Derby Lastik fabrikasında işe girdi ve Lastik-İşe üye oldu. Ev tuttu, eşini yanına aldırdı. Evden, işe, işten eve gidip geliyordu, ama etrafta olup bitene de ilgisiz kalmıyordu. 1965 seçimlerinde Lastik-İş’in Genel Başkanı Rıza Kuas Türkiye İşçi Partisi’nden milletvekili seçilmişti. Rıza Kuas efsanesi, sempatisi lastik işçiler arasında giderek büyüyordu. Derby işçisi Lastik-İş’i kurtarıcı olarak görüyordu. Derby işçilerine göre “Derby milleti çarıktan, Lastik-İş de işçileri boyunduruktan kurtarmıştı”.¹

1. Zafer Aydın, *Geleceğe Yazılmış Mektup - 1968 Derby İşçisi*, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2012.

Toplumun neredeyse her kesimi hak mücadelesi içindeydi o yıllarda. Türkiye aydınlanma dönemini yaşıyordu. Daha önce duyulmamış fikirler duyuluyor, yeni görüşler yaygınlık kazanıyordu. Eşitlik, adalet talepleri, sömürüye karşı yükselen itiraz işçiler arasında kendine taraftar buluyordu. Oluşan sosyal ve siyasal iklim, kaçınılmaz olarak Osman Bilgi'yi etki alanının içine çekiyordu. Etrafında sürüp giden tartışmalara ilgisiz kalmak istemiyordu. Okuma meraklısı ilkokul mezunu bir işçiydi. Her gün kendine göre bir gazete alıp, okumaya çalışıyordu. Bir gün *Hürriyet* alıyorsa, ertesi gün *Tercüman* alıyordu. Bir gün *Günaydın* alıyorsa diğer gün aldığı gazete *Son Havadis* oluyordu. Günün birinde bir değişiklik yaptı, *Akşam* gazetesi aldı. İkinci sayfada "Taş" adlı köşesiyle Çetin Altan çıktı karşısına. Çetin Altan ona ekmek, su gibi geldi. Aradığı ama bir türlü bulamadığı hazineyi bulmuştu onun yazısında. O saatten sonra düzenli olarak *Akşam* gazetesi almaya ve Çetin Altan'ı sular seller gibi okumaya başladı. Her yazıyla başka bir duygu içine giriyor, bambaşka düşüncelere dalıyordu. Altan'ın "Tanrı muhasebe şefi mi ki, geliri zengine, yoksula pay ediyor" yazısını okurken bir yandan da gözü hep yukarıdaydı. Korkuyordu, "yukarıdan başıma taş düşecek mi" diye. CHP'ye oy veren dindar bir babanın dindar çocuğu olarak Çetin Altan'dan çok etkilendi. Öyle ki Ayhan ve Aysun'dan sonra üçüncü çocuğunun adını Altan koydu. Sonraki yıllarda aynı pencereden bakmadı, politik görüşleri farklılaştı Çetin Altan'la. Ama o yıllarda sol dünya görüşünü benimsemesinde inkâr edilemez bir etkiye sahip olmuştu Çetin Altan.

1968'e gelirken görüşleri değişmişti, sola sempati duyan bir işçiydi artık. Osman Bilgi'nin 1968'i doğum günü saymasına yol açan süreç de bu yılın 4 Temmuz günü Derby Lastik fabrikasının işgal edilmesiyle başladı. 1967'de DİSK'in kurulmasıyla sınıfa güvenen, sendikal mücadeleyi sınıf mücadelesinin içinde gören anlayış hızlı bir gelişme içine girdi. Devlet ve sermaye DİSK'in gelişmesinden rahatsızdı. İşçilerin sendika seçme özgürlüğüne müdahale ederek DİSK'i işyerlerinde boğmak istediler. Buna işçinin cevabı ise işyerlerini işgal etmek oldu. Derby Lastik, sendika seçme özgürlüğünü savunmak üzere gerçekleşen işyeri işgalleri zincirinin ilk halkasıydı. Osman Bilgi işyerini işgal eden işçiler arasında yerini aldı. Bilgiden değil, içindeki isyan ruhundan almıştı eyleme katılma gücünü. Kendi deyimiyle,

Derbi: Boykot

Sarı sendikanın toplu sözleşme yapmasını istemeyen işçiler Perşembe sabahı 6.15'de fabrikayı işgal ettiler!..

4
Temmuz
1968

(DISK)

LASTİK-İŞ

(YENİ)

İşçiler, Sarı Sendika'nın toplu sözleşme yapmasını istemeyen işçiler Perşembe sabahı 6.15'de fabrikayı işgal ettiler!..

Boykotcular Zulumu Bir Kerede Sonu Erdireceğiz Diyor

İşçiler
Ne
istiyor

1 - Sarı Sendika'nın toplu sözleşme yapmasını istemeyen işçiler
2 - Sarı Sendika'nın toplu sözleşme yapmasını istemeyen işçiler
3 - Sarı Sendika'nın toplu sözleşme yapmasını istemeyen işçiler
4 - Sarı Sendika'nın toplu sözleşme yapmasını istemeyen işçiler
5 - Sarı Sendika'nın toplu sözleşme yapmasını istemeyen işçiler
6 - Sarı Sendika'nın toplu sözleşme yapmasını istemeyen işçiler
7 - Sarı Sendika'nın toplu sözleşme yapmasını istemeyen işçiler
8 - Sarı Sendika'nın toplu sözleşme yapmasını istemeyen işçiler
9 - Sarı Sendika'nın toplu sözleşme yapmasını istemeyen işçiler
10 - Sarı Sendika'nın toplu sözleşme yapmasını istemeyen işçiler

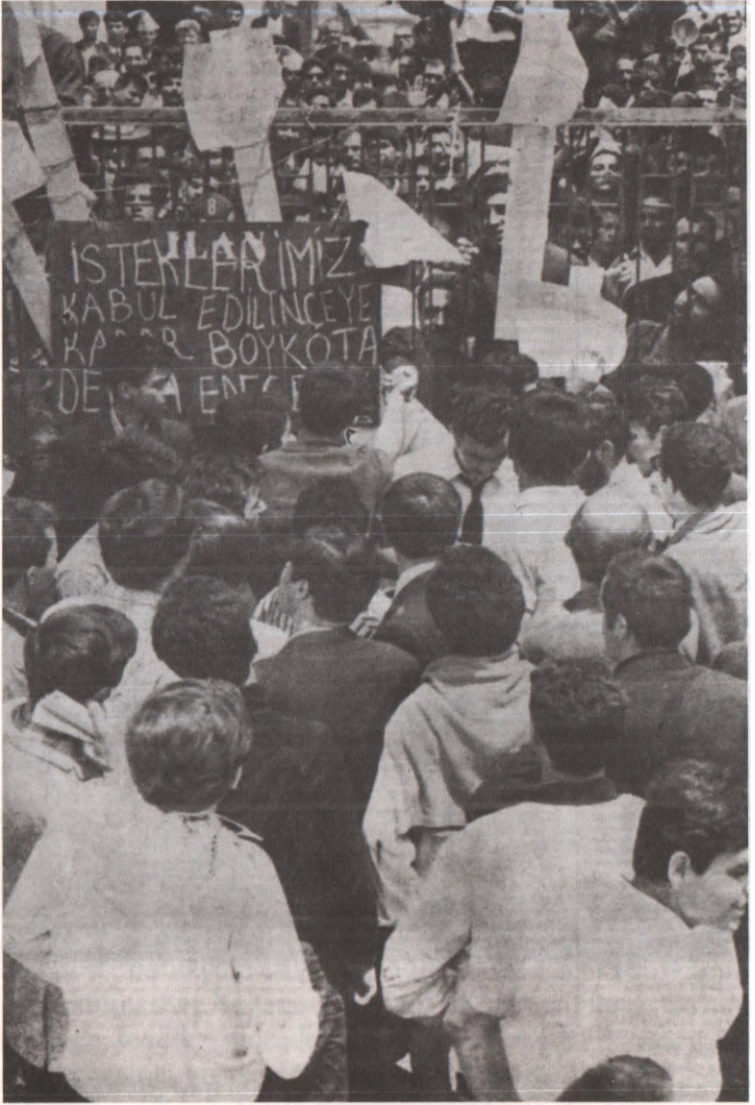

Boykot Komitesi Bildirisi

Boykot Komitesi Bildirisi

direnişin askeriydi. Direnişin komutanları olarak gördüğü, temsilcilerin, sendikacıların verdiği görevleri harfiyen yaptı. İşgal yerine ziyarete gelen Harun Karadeniz'i bir duvarın üstünden işçilere seslenirken tanıdı. Çetin Altan ve Rıza Kuas'tan sonra etkilendiği üçüncü isim Harun Karadeniz oldu. İşgal yerine desteğe gelen devrimci üniversite öğrencileriyle tanıştı, böylece politik ve sosyal ilişkileri başka bir düzeye yükseldi.

Harun Karadeniz (pankartın önünde) ve
İTÜ öğrencileri dayanışma için Derby'de.

Dört gün süren Derby işgali, işçilerin kazanımıyla sonuçlandı. İşyerinde yapılan referandumla işçilerin tercihinin Lastik-İş olduğu apaçık ortaya çıktı. Bu eylemden sonra Osman Bilgi artık başka bir kulvarda yürüyordu. Rıza Kuas'ın da yönlendirmesiyle Türkiye İşçi Partisi Bakırköy İlçe Örgütü'ne gidip gelmeye başladı. Derby işçilerinden Sezai Gülşen'le olan ahbaplığı politik görüşlerin ortaklaşması nedeniyle biraz daha ilerledi. Sezai Gülşen, hem öğrenimine devam ediyor hem de tiyatro çalışmalarına katılıyordu. Sezai Gülşen'in sağladığı ilişkiler üzerinden Derby işçileri aileleriyle birlikte topluca Dostlar Tiyatrosu başta olmak üzere çeşitli tiyatrolarda sergilenen oyunları izlemeye gidiyorlardı. Bu faaliyetler, işçilerin kültürel hayatlarında yeni ufukların açılmasını sağlarken, Derby işçileri arasında sol örgütlenme çalışmalarına da zemin yaratıyordu.

15-16 Haziran'da gerçekleşen büyük işçi eyleminin içinde de yer alan Osman Bilgi, 1970 yılında biraz daha politikleşti. TİP'e gittiği ilk zamanlarda Parti içerisinde Milli Demokratik Devrim çizgisini savunan İşçi-Köylü çevresiyle beraberdi. Sonra yine Derby işçisi Sezai Gülşen aracılığıyla Eminönü İlçe bünyesinde örgütlü Partizan grubuyla tanıştı. Veysi Sarısözen, Sıtkı Coşkun, Nabi Yağcı, Güray Öz, Atilla Coşkun gibi isimlerin çıkardığı dergiden adını alan Partizan çevresiyle, *Derby Gerçek* adlı fabrika gazetesinin çıkarılmasına katıldı. İlk sayısı 1970 yılının Aralık ayında çıkan gazete için fabrikadan haber toparlıyor, gazeteye ulaştırıyor, basılı gelen gazeteleri de fabrikada işçilere dağıtıyordu. Fabrikanın adını taşıyan bir işçi gazetesinin çıkarılması oldukça heyecan vericiydi. *Derby Gerçek* hem örgütlenme hem de görüşlerini yayma aracıydı. Partizan'da Topkapı-Bakırköy civarındaki işçi örgütlenmelerinden Atilla Coşkun sorumluydu. Osman Bilgi, Atilla Coşkun'la birlikte çalışıyor, Partizan grubunun iç eğitim çalışmalarına katılıyordu. Bir müddet sonra Partizan'la tanışmasına vesile olan Sezai Gülşen Partizan'dan ayrıldı, buna rağmen Osman Bilgi Partizan'la yürümeye devam etti. Çünkü Osman Bilgi "Partizan grubunda kendini bulmuştu". Bu ilişkiler üzerinden 1976 yılında illegal Türkiye Komünist Partisi'ne üye oldu. Partinin işçi örgütlenmesi içinde yer aldı.

DERBY GERÇEK

BÜTÜN İŞÇİLER BİRLEŞİN...

PAHALILIĞA, YOKSULLUĞA ve BASKILARA KARŞI

D İ R E N E L İ M!...

Ezra Kuss'ta karşılama töreninde...

RIZA KUAS:

«Mutlu Türkiye İçin
İLERİ...»

9 Ocak 1971 günü genel başkan Rıza Kuş'un gelmesi münasebetiyle sendikamız önünde bir tören düzenlenmiştir. Çok sayıda DİSK'li işçilerin ve sendika yöneticilerinin katıldığı bu törende Rıza Kuş bir konuşma yaparak, özetle:

"Türkiye'nin kurtuluşu toplu emeğin ve bütün emekçi halklarımızın kurtuluşuna bağlıdır. Halklarımızın bilirdi; yurtdışı emekçilerin kitlesel kurtuluşuna, ne Türkiye halklarımız olacak ne de bu emekçi kitlesinin ortadan kalkacaktır."

Daha sonra genel başkan Kama, 18 Ocak 1971 günü bütün Mafik ilçelerine hitabına yaptığı bir bildiride kısaca şöyle demektedir:

«Kardeşlerim; Gennetlerini atıp kurbanıya ça' şıgınız, insanın iman tarafından olu- rulanmadığı yarının mutlu Türkiye'sini hep birlikte göreceğimize inanıyorum. Fakat bu arada şimdiden bir dığın çok önemli görevler var. Bundan başlamayın».

Bu görevleri başında ordularını güçlendirmek gelir. Çabuk ancak içi sınıfların ortak birliği yoklunda ilerleyerek görevlerini yerine getirebiliriz. Sendikamız Türkiye İş-Türk-İş çatısında birleşmelidir.

Bundan başqa qazları da
Hikətinizə münasib:

1. Gövneyenler yulı oendi-
la binanum gelp gormel ve
kavun ve kavunla meyda-
la getirdigimiz bu yapilan om-
yl pekillo degertiribilesi
pla calqesalryz.

2. Sondihaun ile dula miki
fighler kurmal ve yapilan ca-
qamaleri blydt bir tizidile
hamdharan blydt.

5. İş yerlerinde birlik ve beraberliğin parçalanmaması için yapraklık gazeteler çıkarılmalı ve diğer iş yerleri ile çok sıkı ilişkiler kurulmalıdır.

Yani kimsen, kimsesizliğin
Her yer ve her yerde olan
Sahibi olmak ve denetleme
Güvenini yerine getirmeyiş.
/Akinde kendi davasını sahip
Kimsesizler, iş için gittik
En sonra en kadar çaba sarf
Ederek hep...
Herhangi nedeniyle kendisi
Vakum ile çözümlere t...

ek kûrlerini belirten Rıza Ku-
sa, bildirini şöyle bitirmekte-
dir:

«İstiklal-i şerîkîmizin Türkiyesinde en büyük şerîkîni oluşturmak için İleri. İleri şerîkîmiz kıldarı için İleri.»

İŞÇİLERİN ve BÜTÜN HALKIMIZIN DEVRİMİ
MÜCADELESİNİ YOKETMEK İÇİN A. P. İKTİDARI
YENİ BASKI KANUNLARI HAZIRLAMAKTADIR.
BİRLİĞİMİZİ GÜÇLENDİRELİM!

Arkadaşlar, hepimizin de bildiği gibi, pahalılığın, yokluğun ve zulmün her geçen gün arttığı bir zamanda yaşıyoruz.

Değil burjuvalar gibi alınmaya, tiyatroya gitmek; sokaklara çıkmak, oynamak parayla bulamıyoruz. İş getirirken bile arkadaşlarımızdan borç alıyoruz. Beklemek, kumbaya her geçen gün borcumuz var. Bunu yetim�nün ğibi, hafız her geçen gün pahalılaşıyor.

Ve de bu pahalılığa, bu yok
zuluma karşı çıkan bütün
amelleriye mükm yapıyor.
Hepimiz işten atılmakla ve
hatta küçük bir diraiş gös-
tersek, karakol ve mahkeme
kapılarında süründürülmekle
tehdit ediliyoruz. Bu faşizm de-
ğil de nedir?

Yetmiş aralık bu pahahlık, bu yoksulluk, bu zulüm. Kimdir bu pahahlığı yaratanlar, bu zulmü, bu iğkencileri yapanlar? Soruyorum. Kailen, akmışken, horlanan EMKKEÇİLER MİDİR? Hayır! Bin kere hayır! Bu pahahlık, bu zulmü yaratanlar; patronlar, ağa-

lar ve bütün tefeci tüccarlar
dır.

Evet, bu pahalılığı, yokluğu, zulmü yaratan Amerika emperyalizminin çanağıdır. AP itidardır. Bu emperyalizmin karnesi budur.

Arkadaşlar, bu yaptıklarımı yetmesmiş gibi, geçtiğim günler içinde, Amerikancı Al iktidarı ve bütün burjuva partileri bda emekçileri daha fazla sömürbilmek ve daha fazla emelmek için kand aralarında anlaşmalar yapıtlar...

Bu burjuva partileri ve bakanlıkları yöneten burjuva kurulları, artık yeni tedbirler almamaktadırlar diyorlar...

Soruyorus onlara! Kime kar-
şı, niçin ve ne gibi tedbirle-
r alınca kurtulmuş? Cevap verin bizi-
ye! Böyleyle, Amerikalı emperyal-
istlerin, pahalılığa ve zulme
karşı direnen işçileri, köylüle-
ri ve gençleri destekleyelim!
İçin mi? Buna gücümüz yet-
mez. Çünkük siz bir araç ha-
sisiz, biziiler milyonlarca insa-
nı.

HABERLER

● İmalât Ambalajı dalresinde, sigara paketlerinde gazete okuyan arkadaşlara baskı yapılmaktadır. Kardeşlerimizin gazete okumalarını ben zavalı adamlar engel olmaktadırlar. Gazete okumak suç mudur? Bu, neden böyle olmaktadır?

● Yeni Fres Dairesinde, çim me yülerinin ayrılmasında kullanılan beyaz toz, bideri çağmaz hale getirmekte, sağlığınıza zarar vermemektedir.

bir aspiratör ile bu koku du-
rumun ortadan kaldırılması
mümkün iken hiçbir yetkili il-
gilennemektedir. Çoğu za-
manlarda yapılan müraعاتla
ra müdürlük ve diğer görevli
kişiler hiç bir cevap verme-
mez.

● Son zamanlarda hepimizi yedirdi yemeklerde yapılmış olan ağır ihmalî berhald herkes fark etmiştir. Meselâ bizlere, yemek diye salça su yuna arzteyyen suyu ilâve edilerek ne olduğu belli olmıya birtakım şeyler verilmektedir.

Ayrıca, petrolcuların bardak olacak parayı yokmuş gibi, kişiye 2 bardakla su içirttikten sonra, üstelik bu bardaklar plastik ve de mikrop budur. Bunu hepimizin hergün görüyoruz.

Biz DERBY iççilerinin to-
san gibi yaşamaya, insan gib
yiyip içmeğe hakkımız yok-
mu? Bu ne biçim iştir?

● Sendikamız, Doğan Lâs-
tik fabrikasında bağlatıcı
grev, iki ayı aşkın bir süredir
ve başarıyla sürdürülmüştür.
Bu güçlü direniş karşısında n-
yapacağını şaşırın lütfen.

Değil yeni faşist krım tasarımlarını demarlamayı düşünmek, açık diktaörlük ilan etse bile, işçileri, köylüleri ve gençleri ~~asayişsiz~~ Çünkü bisler, artık bu işkencelerden, bu zulümlerden bıktılar. Direneceğiz ve direnmeye kararlıyız.

Evet his DERBY iğfller
insanın insanı sövmüşmü
hür bir düşünce yaratmak içi
direniriz. Ve his artık his
yoruz; bu solumu yaratır. A
ktidardır ne memur bir ge
olduğunu.

hği, zulmü yaratan patronlar
nın, ağaların iktidarına karşı
arık birleşelim...
Bu sömürücü iktidarlara
karşı daha güçlü mücadele
için GENEL GRUPLU baskıya
devredelim...

Yapının Genel Özellikleri
Kahrolsun pahalılığı ve maddi
mülk yaratma emperyalizmi
uykuları.
Yapının Birlikçiliği ve Kuvvet
Birlikçiliği.

YAZANIN İÇİLERİNDEN
KÖYLÜLERİN DEVRİMİ
İKTİDARI...

lık toplu sözleşme masraflarını
oturmaya kabul etmiştir. Yasa
nın Doğan İstetik işçileri. Kaba
rolsün patronlar.

● Geçtiğimiz günler İstanbul'da düzenlenen toplantıların poliserleri, Ankara'daki Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrenci Yardımı aaldırıldı. İşleri beklenen emri ile bu maddeleri katılan toplantı poliserleri yitit devrinci grupları emirlerce savagular.

[illegible]

Osman Bilgi, 1971 yılında, Derby Lastik'te yaşanan bir toplu çıkarmada işini kaybetti. İşten çıkarılması doğrudan 15-16 Haziran'la ilişkili olmasa da bir tür 15-16 Haziran'ın intikamını alma niyetinin izlerini taşıyordu. Bir süre inşaatlarda çalıştıktan sonra Emek Kauçuk'ta on beş günlük deneme süresiyle işe başladı. Fabrikada yemek çıkmıyordu, yemekhane de yoktu. Üç lira yemek parasıyla işçiler ya dışarıdan bir şeyler alıyor ya da

yiyecekleri yemeği evden getiriyorlardı. İşçilerin yemek yemesi için ayrılan yer tuvaletlerin tam önüydü. Osman Bilgi itiraz etti, “Tuvaletin önünde yemek yenmez” diye. Anında 15 günlük ücretini verip, işten çıkardılar. Patron başına bela istemiyordu. Bir süre daha inşaatlarda çalıştıktan sonra uluslararası bir şirket olan Unilever’de işe girdi. Unilever’in temizlik malzemeleri üreten şirketi Temsa, kimya işkolunda faaliyet sürdürüyordu. Buna rağmen, Unilever’in gıda şirketlerinde örgütlü Gıda-İş burada da toplu iş sözleşmesi imzalıyordu. İşçiler Gıda-İş üyesiydi. Osman Bilgi de Gıda-İş’e üye oldu. Devamında delege de seçilip, 1978 yılının Ekim ayında toplanan Gıda-İş Genel Kurulu’nda aktif rol üstlendi. Bu genel kurulda, Gıda-İş Genel Başkanı Kemal Nebioğlu, genel başkanlık yarışını kaybetti. Ardından Osman Bilgi ve Temsa’dan gelen iki delegenin çalıştıkları işyerinin gıda işkolunda olmadığı gerekçesiyle genel kurulun iptali için dava açtı. Bu dava işyerinin kimya işkoluna gitmesinin yolunu açtı. İşyerinin kimya işkoluna gireceği kesindi. Buna hazırlık amacıyla Mehmet Dik öncülüğünde Çağdaş Kimya-İş adıyla işyeri sendikası kuruldu.² Osman Bilgi de DİSK üyesi olarak kalmaları gerektiğinden hareketle bu çalışmanın parçası oldu.³ Çağdaş Kimya-İş örgütlenemedi ve 1978 yılının sonlarına doğru Temsa işçileri topluca Türk-İş üyesi Petrol-İş’e geçtiler.⁴ Petrol-İş’in içinde ilerici damarın olduğu bir sendikaydı. Osman Bilgi diğer sosyalist işçilerle birlikte Petrol-İş içinde etkin olmaya çalıştı.

12 Eylül darbesi gerçekleştiğinde Osman Bilgi, Temsa işçisi ve Petrol-İş Sendikası üyesiydi. Gözaltına alındı ve bir kısmı Gölcük’te bulunan Konca Askerî Tutukevi’nde olmak üzere 90 gün mahpusa kaldı. Sorgu sırasında sorgucular, “bir örgüte üye misin?” diye sorduklarında tereddüt etmeden, eveleyip, gevelemeden “Evet” dedi. Oltaya balık gelmişti, büyük heyecan içinde daktilonun tuşlarına vurmaya başladı sorgucular. Ama “Hangi örgüt” sorusuna “Petrol-İş” yanıtını almalarıyla heyecan kısa sürdü. “Sen bizimle dalga mı geçiyorsun” diye işkencenin dozunu arttırdılar. Oysa dalga geçmiyordu. Sendika Osman Bilgi

2. Mehmet Dik ile telefon görüşmesi 22 Temmuz 2020.

3. O dönemde DİSK’in petrol ve kimya işkolunda örgütlü sendikası, Petkim-İş olmasına rağmen, işçilerin bu sendikaya yönlendirilmemesi, yerine Çağdaş Kimya-İş’in kurulması, olmayınca da Petrol-İş tercihi, DİSK içindeki politik ayrışmanın ve rekabetin bir sonucuydu.

4. Petrol-İş Sendikası 17. Genel Kurul Çalışma Raporu, 1978-1980, s. 227-228.

için aidat verdiği, karşılığında da toplu sözleşme beklediği bir otomat değildi. Hak arama mücadelesinde sınıfın örgütüydü.

1980’li yılların başlarında İstanbul’dan Gebze’deki Temsa’ya gidip gelen işçiler için şirket servisleri kaldırdı. İstanbul’dan ayrılmak istemeyen işçilere de İstanbul Bakırköy’deki Vita Yağ fabrikasına transfer olma imkânı tanındı. Osman Bilgi de transfer olan işçiler arasındaydı. 12 Eylül’den önce DİSK Gıda-İş’in örgütlü olduğu fabrikada bir süre sonra Hak-İş üyesi Öz Gıda-İş Sendikası örgütlendi. İşçilerin tercihinde Öz Gıda-İş’in Unilever işçilerine belli bir özerklik tanınması, bağımsız şube kurması etkili olmuştu. 1983 Yılında çıkarılan sendikal yasalara öngördüğü baraj nedeniyle Öz Gıda-İş’in de üyeye ihtiyacı vardı. Her iki taraf için de zorunlulukların şekil verdiği kazan-kazan durumu ortaya çıkmıştı. Sendika Hak-İş üyesiydi ama işçiler Gıda-İş’ten, DİSK’ten edindikleri kültürle, değerlerle iç hayat kurmuş, DİSK’ten edindikleri, bilgi ve birikimle mücadele veriyorlardı. Sendika içi demokrasinin kuralları işletiliyordu. Bakırköy Şubesi’nin varlığı yüzünden o yıllarda Öz Gıda-İş için “karpuz gibi sendika, dışı yeşil içi kırmızı” nitelendirmesi yapılıyordu. Osman Bilgi, Öz Gıda-İş’in işyeri baştemsilciliğine seçildi. Oldukça etkili bir isimdi, hem fabrikada hem de Öz Gıda-İş’in Bakırköy Şubesi’nde. Toplu iş sözleşme süreçlerinde eylemlerde, direnişlerde aktif roller üstlendi. 1987 yılında Vita fabrikasının kapanarak, Çorlu’ya taşınması gündeme geldi. 1.800 işçi için işsizlik anlamına gelen bu süreçte verilen mücadele ile, kendi isteğiyle ayrılanlar ve emekliliği gelenler dışında kalan tüm işçilerin Çorlu’daki fabrikaya nakledilmesi sağlandı. İşveren Osman Bilgi’yi Çorlu’ya götürmek istemedi. Kendi isteğiyle ayrılmasını sağlamak için şirket merkezinde kabul etmeyeceğini düşündüğü temizlik işçiliğini önerdi. Osman Bilgi için her iş kıymetliydi, gocunmadan kabul etti. Üç gün sonra işveren, Osman Bilgi’nin askerlik borçlanmasını yatırdığını öğrendi. Daha doğrusu Osman Bilgi’den rahatsızlık duyan Öz Gıda-İş yöneticileri bu bilgiyi işverenin kulağına üflemişti. İşveren bu bilgiyi kullanarak işe alma kararından vazgeçti, böylece Osman Bilgi 1988 yılında Unilever’den ayrıldı. Resmen emekli oldu, fakat bir toptancıda çalışmaya devam etti. 1996 yılında çalışma hayatını tamamen noktaladı. Kışları İstanbul’da, yazları Çanak-kale Geyikli’de emeklilik hayatı sürdürüyor.

8 Temmuz 1967'de DİSK ve öğrenci örgütlerinin birlikte düzenlediği Uyanış Mitingi. Uyanış Mitingi'nin düzenlenme gerekçelerinden biri de Çetin Altan'ın milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılmak istenmesine karşı çıkmaktı.

1968'de Derby işgaliyle birlikte dünyayı değiştirmek üzere yola çıkan Osman Bilgi, belki dünyayı değiştiremedi ama kendi dünyasını değiştirdi. "Geride bıraktığı her şeyi, yaşadıklarını insan olma yolunda büyük bir kazanç olarak görüyor bugün." Hayatını bu cümle ile özetlerken, umut kırıcı gelişmelere, suskunluğa, tepkisizliğe, insanın içini acıtan duyarsızlıklara rağmen başka bir dünya mümkün diyor: "Çünkü ben değiştimse herkes değişebilir!"

Naran Özkan

15-16 Haziran İle Şekillenen Bir Hayat

16 Haziran'da işçiler sokaklara çıkmamış olsaydı, Naran Özkan için o günün de geride kalan günlerden bir farkı olmayacaktı. Muhtemelen, mesaisini tamamlayıp, evine gidecek, güzel bir akşam yemeği üstüne kahvesini yudumlarken, hafta sonu için gezi planları yapacaktı. 16 Haziran günü sokağa çıkarken, nereden bilecekti, hayatının bambaşka bir biçimde şekilleneceğini... Nasıl tahmin edebilirdi ki 16 Haziran'ın hayatında bir milat olduğunu...

Gripin'de işe başladığı ilk yıl.

1951 İstanbul doğumlu Naran Özkan Beşiktaş Kız Lisesi orta kısmını tamamladıktan sonra, eğitimini yarım bıraktı ve 1967'de Gripin'e işçi olarak girdi. Babasının kaybıyla ekonomik durumu sarsılan ailesine katkı için 17 yaşında işçiliğe başlamak zorunda kalmıştı. Ona Gripin'de iş bulan da babasının arkadaşı Avni Erakalın'dı. Başlangıçta kendini işçi olarak görmüyor, kendisini fabrikaya aitmiş gibi hissetmiyordu. Beklentisi, umudu ailenin ekonomik durumunu toparlanmasını takiben, yarım bıraktığı eğitime geri dönmekti. Düşündüğü gibi olmadı, ama bu zorunluluktan ziyade bir tercihti.

16 Haziran günü, Kimya-İş'in örgütlü olduğu Gripin'de işçi temsilcisi Belkıs Kaya'nın çağrısıyla fabrikayı boşaltanların arasına katılıp, sokağa çıktı Naran Özkan. İlk kez bir gösteriye katılıyordu, ilk kez sloganlar atarak yürüyen bir toplulukla beraberdi. Her şey onun için çok yeni, ama bir o kadar da büyüleyici ve şaşkınlık vericiydi.

İşçiler, atı Parti amblemi olarak kullanan Adalet Partisi Hükümeti'ne düzenlemenin sahibi olarak kızgınlardı. Tepkilerini "Ata binmiş eşekler, vatan sizden ne bekler!" sloganıyla ifade ediyorlardı. İlk kez duyuyordu sloganı Naran Özkan. "Söylediğiniz şey ne kadar ayıp" diye müdahale etme ihtiyacı duydu, bütün zarafeti içinde. İşçiler, başka gezegenden gelmiş gibi baktılar ona, "Sen ne diyorsun bacım" şaşkınlığı içinde karşıladılar yaptığı uyarıyı.

Naran Özkan'ın içinde yer aldığı kortej, önce Cağaloğlu'ndan Beyazıt'a doğru yürüdü. Burada Topkapı istikametinden gelen işçilerle buluşarak Cağaloğlu'na geri döndü. Kortej İstanbul Valiliği önüne yaklaşmıştı. Valiliğe inen yolun başında tanklar yolu kapatmıştı. Kortejin önündeki kadın işçiler önlerine çıkan tümseği büyük bir dinginlik içinde aşan karınca sürüleri gibi, tankın üstüne çıkıp arkasına geçiyordu. Kim tuttu elinden, kim çekti tankın üstüne hatırlamıyor, ama bir anda tankın üzerindeydi Naran Özkan. Gırtlakını yırtarcasına haykırıyordu: "İşçi ordu el ele!"

Büyük bir toplulukla birlikte olmak, kol kola yürümek, birlikte bir şeyleri başarmış olmak müthiş bir duyguydu. Ama ne oldu, niye bu kıyamet koptu çok fazla ayırdında değildi. Köprüler kapatıldığı için daha ileri gidilememiş ve kortej oradan farklı yönlere dağılmıştı. Eminönü'nden Beşiktaş'a gitmek için bindiği

deniz motorunda yanında oturan birine sordu ne olup bittiğini. O da sendikasına gidip sorup, öğrenmesini önerdi. Öneriye uydu, kafasındaki sorulara yanıt bulmak, merak ettiği konulara dair bilgi edinmek üzere üyesi olduğu Kimya-İş'in kapısını çaldı. Çalış, o çalış! Sendikayı, emeği ve mücadeleyi keşfetti.

Naran Özkan grev nöbetinde.

Sonra sendikadaki bütün eğitimlere katılmaya başladı. Haftada en az iki gün iş çıkışı sendikaya uğruyordu. Kitap okuma alışkanlığı olan biriydi, roman falan okuyordu, ama okuduklarının içeriği farklılaştı. Hızlı bir biçimde sol yayınlar, kitaplar girdi

hayatına. Sendikanın çıkarttığı dergileri, broşürleri, bildirileri ise su gibi içiyordu adeta.

“Siz Hiç Vakko’dan Giyinen İşçi Gördünüz mü?”

İlk katıldığı eğitimlerden birinde Aydın Engin, “işçiler kimdir?, “Patronlar işçileri neden ve nasıl sömürüyorlar?” diye ders veriyordu. O sırada Gripin’de sözleşme yeni imzalanmış, toplu sözleşmeyle doğan ücret farkları işçilere ödenmişti. Naran Özkan da eline geçen toplu para ile Vakko’dan ceket, pantolon ve gömlektten oluşan şık bir takım almış, eğitime de o takımı giyip gitmişti. Aydın Engin yoksulluktan bahsederken “mesela” diyerek söze başladı: “Siz hiç Vakko’dan giyinen işçi gördünüz mü?” Üzerindeki takım nedeniyle çok utandı bu örnekten. Elbette tesadüfen seçilmişti Vakko örneği. Onunla bir ilgisi yoktu, ama hayatı boyunca da hiç unutmadı o gün yaşadığı sıkıntıyı. Bugün gülerek anlatmasına rağmen...

Eşi Rasim Özkan ile birlikte.

Bir yıl sonra sıkı bir sendika militanı olmuştu. Bunda Gripin’in baştemsilcisi Belkıs Kaya’nın rolü büyüktü. Yoğun ve aktif bir dönemin içine girdi. Grevlere, direnişlere gidiyor, sendika toplantılarına, kongrelere katılıyordu. Kimya-İş’in işyeri sendika temsilciği görevini üstlendi. Bu arada politik tercihini

de Belkıs Kaya ile birlikte Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nden (TSİP) yana kullandı. Gripin'den on kadar kadın işçi TSİP'e gidip geliyorlardı. TSİP 12 Mart'tan çıkış sürecinde önemli bir misyon üstlenmiş bir parti olarak 16 Haziran 1974'te kurulmuştu. 16 Haziran Naran Özkan'ın hayatına bir kez daha girdi ve eşiyle TSİP'te tanıştı. Rasim Özkan'la 1975 yılında evlendi. İki çocuk, iki de torun sahibi oldu.

1974 yılında TSİP'e katılmasıyla birlikte, artık zamanını hem sendikal hem de siyasal faaliyetlere ayırmak durumundaydı. 1975 yılında ağırlıklı olarak Türkiye Komünist Partisi (TKP) çizgisindeki kadınların yer aldığı İlerici Kadınlar Derneği (İKD) kuruldu. Naran Özkan, kurulduktan hemen sonra TSİP'ten bir grup kadınla birlikte İKD'ye üye oldu. Başlangıçta amaç, İKD'yi TSİP çizgisine çekmekti. Ancak bir süre sonra TSİP'te yol ayrımı yaşandı ve GSB-Öncü grubu TSİP'ten koptu. Naran Özkan eşi ile birlikte bu ayrışmada tercihini GSB-Öncü grubundan yana kullandı. GSB-Öncü'nün TKP'ye katılmasıyla birlikte de Naran Özkan da TKP saflarına dahil oldu. Dolayısıyla, İKD'yi TSİP çizgisine çekme amacı ortadan kalkmıştı. Naran Özkan için İKD'de faaliyet sürdürmesinin tek amacı vardı artık; kadın haklarının kazanılması, kadınların eşitlik ve özgürlük mücadelesinin yükseltilmesi. Bu amaç için gerçekleştirilen, eylemlerde, örgütlenmelerde, "Her fabrikaya bir kreş", "Kadınlara 20 yılda emeklilik", "Doğum izinlerinin arttırılması", "Gündelikçi kadınların sigorta hakkı", "Evlat acısına son" gibi kampanyaların örgütlenmesinde yer aldı. Temsilcisi olduğu sendikanın Roche, Fako, Gripin gibi ilaç fabrikalarında kreş hakkının kazanılmasında tevazu sahibi bir örgütçü olarak azımsanamayacak katkı koydu. Arkadaşı Meral Ekşi'nin tanımlamasıyla, özellikle kadın işçilerin örgütlenmesinde oldukça başarılı sağlam bir örgütçüydü. Fabrikalardan gecekondu'lara, eğitim çalışmalarından afişlemelere, gazete satışından grevlere, mitinglere kadar elinin değmediği faaliyet yok gibiydi. Yine arkadaşı Cemile Kuzu'nun tanımlamasıyla, "dingin, insana huzur veren, sabırlı bir insan olması" örgütlenmedeki becerisini perçinliyordu.

Dönemin bütün militanları için 24 saatin, uyku dışında kalan her dakikası dolu dolu yaşanıyordu. Bu militan kadın ise evde üstlendiği roller nedeniyle hayatı zamana karşı yarış içindeydi. Naran Özkan işten çıkınca sendikaya, oradan çıkınca İKD'ye

gidiyor eve geldiğinde, çocuğun bezlerini kaynatıyor, ütülüyor, mamasını hazırlıyordu. Üstelik bunu kendi ezilmişliğini hissetmeden yapıyordu:

(...) İçinde bulunduğum konumdan herhangi bir rahatsızlığım yoktu. Son derece keyifliydim. Dönüp bakıyorum, o kadar şeyin arasında nasıl keyifli olunur diye. Gerçekten de keyifliydim, bir sürü şeyi hiç sorgulamadan, şikâyet etmeden yapıyordum. Daha sonra fark ettim.¹

Kırmızı çatkısıyla.

12 Eylül'den sonra Gripin'de çalışmaya devam ediyordu. Ne var ki etrafındaki çember iyice daralmıştı. İşyeri temsilcileri, birlikte mücadele yürüttüğü arkadaşları birer birer gözaltına

1. *Ve Hep Birlikte Koştuk, İlerici Kadınlar Derneği (1975-1980)*, Açık Yayıncılık, İstanbul, 1996.

alınıyordu. Sürdürdüğü illegal Parti faaliyetini riske atmamak için 1982 yılında Gripin'deki işinden kendi isteğiyle ayrıldı. Bir müddet emlakçılık yaparak çalışma hayatını tamamladı. 1983 ve 84 yıllarında birinde sendikal, diğerinde İKD faaliyetleri nedeniyle iki kez gözaltına alındı. Her iki davadan da tutuksuz olarak yargılandı ve beraat etti.

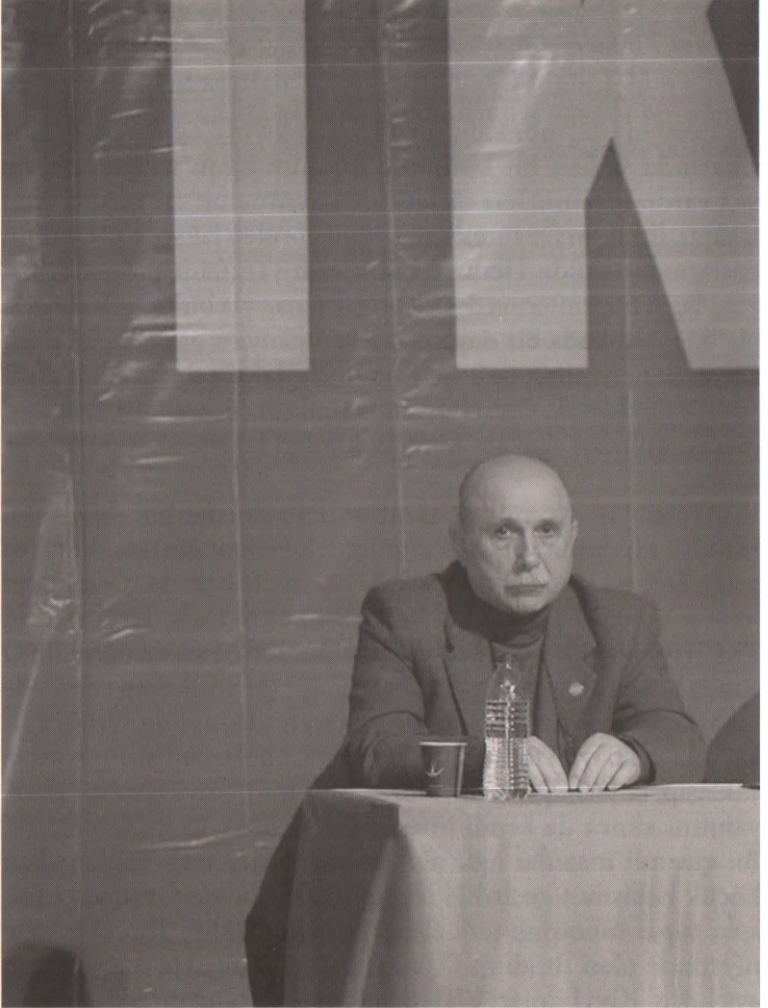
16 Haziran 1970'te "Bir günlük macera yaşadım" diye düşünüyordu, ama öyle olmadı. Eylem, sendikayı, siyaseti, örgütü, örgütlenmeyi, kadın hareketini, mücadeleyi tanımaya giden yolu açtı. Naran Özkan açılan o yoldan, cesaret, kararlılık ve inatla yürüdü. 1970'te başladığı yürüyüşü Hrant Dink'in öldürülmesini protesto eylemlerinden, Gezi'ye, 8 Mart'lardan, 1 Mayıs'lara, Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Günü'nden "Başka bir dünya mümkün" diye verilen mücadeleye kadar her alanda sürdürüyor. Başında kırmızı çatkısı, elinde mor bayrakla...

İbrahim Özyürek Arçelik'in Komünist Lakaplı İşçisi

2.000'in üzerinde çalışanı olan Arçelik'in Çayırova'daki fabrikasında sadece bir bölümde İbrahim adını taşıyan dokuz işçi vardı. İbrahim'leri birbirinden ayırmanın en geçerli yolu lakaptı. İbrahim Özyürek için uygun görülen lakap, 1972 yılının başlarında takıldı. Deniz Gezmişlerin yargılamaları sürerken yargılama masraflarına destek olmak amacıyla birkaç arkadaşıyla birlikte fabrikada bir dayanışma kampanyası başlattı. İbrahim Özyürek'in isminin önüne "Komünist" lakabı da bu kampanya vesilesiyle eklendi. Onur duyarak kabul etti, "Komünist İbrahim" olarak anılmayı. Lakabı kimliği, kimliği lakabı oldu o günden sonra.

Arçelik'in "Komünist İbrahim"i 1948 İstanbul doğumlu. Haliç'in kıyısında yer alan semtlerden Halıcıoğlu'nda dünyaya geldi. Dedesi Haliç Tersanesi'nde işçiydi, babası da bir müddet tersane işçiliği yaptı. Dedesi Saim Özyürek'in Haliç Tersanesi'nin TKP'li işçilerinden biri olduğunu ölümünden sonra öğrendi. O sırada henüz 16 yaşındaydı. Dedesi toprağa verilirken cenazede mahalleden ve aileden olmayan on civarında insanın varlığı dikkat çekiciydi. Dinî tören bittikten sonra, bunlardan biri amcasına yaklaşıp, başsağlığı diledi, "tören bitti mi ?" diye sordu. "Evet" yanıtını alınca da kendi törenlerini yapmak üzere izin istedi. Bu gizemli insanlar ağır ağır mezarın etrafında toplanırken küçük halasının geçirdiği baygınlık nedeniyle Özyürek ailesi apar topar mezarlığı terk etmek zorunda kaldı. Töreni izleme niyetinde olan İbrahim Özyürek, aile ile birlikte mezarlıktan ayrılınca "Kim bunlar?", "Dedemi nereden tanıyorlar?", "Neden

ayrı tören yaptılar?” gibi sorularına cevap bulamadı. Akşam, sıkı bir İnönü taraftarı olan, CHP’li amcasına sordu “kimdi onlar?” diye. “Dedenin tersaneden arkadaşları” yanıtını aldı. Bunun üzerine “Niye ayrı tören yaptılar, sen niye törene kalmadın?” diye sordu. Amcası, “Çünkü onlar komünist” dediğinde öğrenmiş oldu dedesinin politik kimliğini. Ona “komünist” lakabını verenler bilmiyordu ki komünistlik mirastı dededen. Yani “armut dibine düşmüştü”.

1940'lı, 50'li, 60'lı yıllarda emekçi semtinde doğanlar için işçi olmak bir nevi belirlenmiş kaderdi. İşçi ana babanın işçi çocuğu için kestirmeden hayata atılmanın yolu fabrikaya kapağı atmaktı. Ortaokul, lise eğitimi, hele hele üniversite çok uzaktı işçi çocukları için. İbrahim Özyürek bu kaderi değiştirme girişimi olarak 1959 yılında Kuleli Askeri Lisesi'ne girdi. Okulda henüz dördüncü yılını doldurmamıştı ki, Türkiye başarısız bir darbe girişimine sahne oldu. 21 Mayıs 1963'te Talat Aydemir, Kara Harp Okulu'nun katılımıyla 27 Mayıs yönetimine karşı darbe girişiminde bulundu. Kısa sürede bastırılan darbe girişimi ardından Kara Harp Okulu'nda geniş bir temizlik yapıldı. Geleceğe yönelik tedbir almak maksadıyla Kuleli Askeri Lisesi'nden de 84 öğrenci atıldı. 84 öğrenciden biri de İbrahim Özyürek idi. Daha sonra bütün Türkiye'nin "Darbeci General" olarak tanınacağı, birçok insanın hayatını karartan kararların altında imzası olan Kenan Evren, o sıralarda Kara Kuvvetleri Okullar Daire Başkanı'ydı. İbrahim Özyürek'i okuldan atan kararın altında onun da imzası vardı. Oysa İbrahim Özyürek'in darbe girişimiyle uzaktan yakından bir ilgisi yoktu. Nasıl bir liste yapmışlarsa "darbeci" diye okuldan atılmıştı. Elinde tasdiknamesi eğitimine devam edecek okul aradı bir süre. "Sakıncalı" olarak yaftalanmıştı, pek çok okulun kapısından dahi sokulmadı. Zar zor kayıt yaptırdığı Pertevniyal Lisesi'nde ise askerî okuldan atılmış olmanın yarattığı çeşitli sorunlar yaşadı. "Okumadan da bir hayat kurabilirim" diye düşünerek eğitim hayatını yarıda bıraktı ve o sırada Halıcıoğlu'nda kurulu olan Arçelik'e müracaat etti, kabul edildi. Eline tutuşturulan sigorta kartında işe giriş tarihi 9 Kasım 1966 olarak kaydedilmişti.

1967 yılının sonlarına doğru Arçelik Çayırova'ya taşındı. Özyürek de fabrikayla beraber göçtü. Burada işbaşı yapan ilk işçilerden biriydi. Fabrikaya daha rahat ulaşım sağlarını düşüncesiyle evini de Halıcıoğlu'ndan Acıbadem'e taşıdı. Sosyalist fikirlerle de bu zaman dilimi içinde tanıştı. Kendini sosyalist bir işçi olarak görüyordu. Okuduğu gazeteler, takip ettiği yayınlar, ilgi duyduğu konular değişim geçiriyordu. Temmuz 1968'de askere gitti. Erattan uzak tutulan askerlik dönemini iki aylık mezuniyet izni ile tamamladı. 4 Haziran 1970'te Arçelik'teki eski işine geri döndü. O askerdeyken epeyce işçi alınmış, fabrikadaki işçi sayısı 2.000'in üzerine çıkmıştı. Fabrikadaki tek değişiklik

İbrahim Özyürek hararetli, gergin bir havanın her adımında kendini hissettirdiği bir atmosferde işbaşı yaptı. DİSK'i işçilerin hayatından silmeyi hedefleyen yasal düzenlemeye karşı sergile-necek direnişin sözü dolaşıyordu tezgâh aralarında. Bazen fısıltıyla bazen de yüksek sesle aynı kararlı cümle tekrarlanıyordu; "DİSK'in kapatılmasına izin vermeyeceğiz!"

15 ve 16 Haziran günlerinde eylemin koçbaşı fabrikalardan biriydi Arçelik. Türkiye burjuvazisinin kaymak tabakasından Koç'a ait ve bölgenin çok sayıda işçi çalıştıran büyük fabrikalardan biri olması nedeniyle civardaki işyerlerinde işçilerin gözü Arçelik'teydi. Arçelik'ten çıkan işçilerin bir kısmı Gebze, bir kısmı da Kartal istikametinde yer alan fabrikaların işçilerini eyleme katmak üzere harekete geçtiler. İbrahim Özyürek Chrysler'i boşaltmaya giden işçilerin arasındaydı. 16 Haziran günü akşam saatlerinde Ankara Asfaltı üzerinden yürüyen grupla beraberdi. O güne damga vuran gerilimlerin, çatışmaların içinde oldu. İşçiler tankları aşarken, asker polis barikatlarını yarararak ilerlerken İbrahim Özyürek de oradaydı.

15-16 Haziran'dan sonra da fabrikada süren direnişlerin, eylemlerin tam ortasında yer aldı. 12 Mart'ın yarattığı baskı ve sessizlik ortamından yararlanmak isteyen işveren fabrikanın temizlik işlerini taşeronla vermek istedi. Bir grup insan temizlik işçisi adı altında işbaşı yaptı. Temizlik işi yapmaktan çok, işçileri takip ediyorlardı. Temizlik işçisi kisvesi altında bir ucu işverene, öbür ucu devlete bilgi taşıyan istihbarat ağı kurmaktı niyetleri. Temsilcilerin itirazına rağmen, işveren bu uygulamada ısrar edince, işçiler örgütlendi: "Bağırsaklarımız bozuldu" diye elindeki işi bırakıp, tuvalete koşturmaya başladılar. Üretim aksıyor, tuvaletler bir saniye bile boş kalmıyordu. İşveren baktı ki, baş edemeyecek geri adım atıp, taşeronu çıkarttı.

Nikâhtan Eyleme

12 Mart 1975'te nikâhı vardı, 22 Mart'ta da düğünü. Düğün olacağı için nikâh az sayıda davetli ile kıyıldı. Aynı gün fabrikada da hem toplu iş sözleşmesinin uzamasını hem de 12 Mart askerî darbesini protesto eylemi vardı. Nikâh kıyılır kıyılmaz, davetlileri ve gelini nikâh salonunun kapısında bırakıp, şaşkın bakışlar arasında bir koşu eyleme yetiştirdi. O dönemin militanlarının hepsinin taşıdığı bir özellikti bu. Eylem, direniş, grev,

yürüyüş her şeyden önce gelirdi. Bu evlilikten bir oğlu oldu. 1987 yılında boşandı. 1988 yılında PTT çalışanı, 1980 öncesinde İlerici Kadınlar Derneği (İKD) çalışmalarında yer alan Şaduman Özyürek'le evlendi.

16 Eylül 1976'da DİSK'in aldığı karar çerçevesinde Devlet Güvenlik Mahkemeleri'ne karşı direnişe geçildi. "Genel Yas" adı verilen eylemde üretim durduruldu ve sokaklarda düzenlemeye karşı gösteriler yapıldı. Arçelik'te ise dört gün boyunca üretim olmadı. Üretimi durduran işçiler Arçelik'in son derece geniş arazisi içinde protesto gösterisi yaptılar. Arçelik'in bahçesinde yapılan "DGM'ye Hayır" mitinglerinde İbrahim Özyürek çalıştığı bölümde üretimin durdurulması ve çalışılan bölümün terk etmesinde görevliydi.

Maden-İş Sendikası eğitiminde.

1976'da büyük bir coşkuyla gerçekleşen 1 Mayıs mitingine fabrikadan işçi arkadaşlarıyla birlikte katıldı. Umut ve kararlılıkla "Başka bir dünya isteriz" diye haykıran işçilerin içindeydi. 1977 1 Mayıs'ında ise yaşanan katliamın tanığı oldu. Arçelik işçileri alana en son giren kortejlerden biriydi. Onlar alana girdikten bir müddet sonra silahlar patladı ve 1 Mayıs kana bulandı, katliam yaşandı. Pek çok şey gözünün önünde oldu. İnsanların ezilmesine, ölümüne tanıklık etti. İbrahim Özyürek'in adı, DİSK avukatları tarafından, DİSK'in açtığı davalarda görgü tanığı olarak bildirildi. İbrahim Özyürek savcılıkta ifade de verdi ama daha sonra ne arayan oldu, ne de soran.

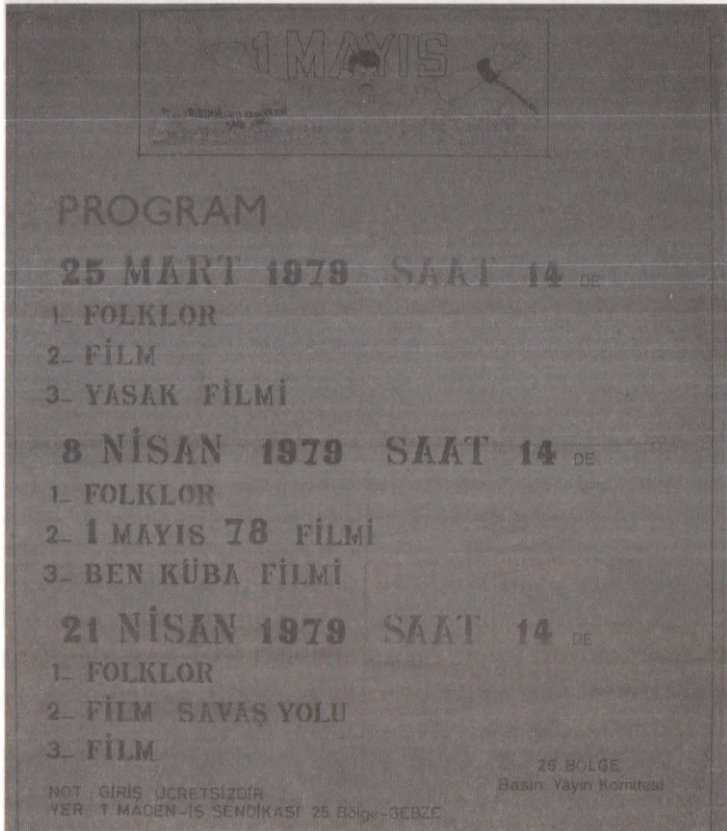

Arçelik işçisi 1 Mayıs'ta. İbrahim Özyürek objektifinden.

1 Mayıs 1977 katliamının görgü tanığı olarak yaşadıkları yaşananların kayıt altına alınmasının, belgelenmesinin ne denli önemli olduğunu göstermişti. Bu acı tecrübeyle oğlunun fotoğrafını çekmek için aldığı Zenit marka Sovyet yapımı fotoğraf makinesini omzuna vurdu ve işçi-fotoğrafçı oldu. DİSK'in ve Maden-İş sendikasının Basın Yayın Komitesi'nde görev aldı. Fotoğraf çekiyor, haber yazıyor, bunları DİSK'e ve Maden-İş'e gönderiyordu. *Politika* gazetesi¹ DİSK/ Maden-İş tarafından satın

1. Günlük *Politika* gazetesi, 15 Eylül 1975'te Haluk Şahin ve İsmail Cem yönetiminde yayın hayatına başladı. Sosyal demokrat çizgide bir yayın hedefiyle çıkan *Politika*'nın kadrosunda Aziz Nesin, Fethi Naci, Çetin Altan, Sadun Aren gibi sosyalistler de yer alıyordu. *Politika*, yaşadığı maddi sorunları aşmak üzere hisselerinin büyük kısmını önce Ankara Belediye Başkanı Vedat Dolokay'a sattı. Bu hisseler 13 Ocak 1977'de de DİSK tarafından satın alındı. Gazete, 19 Nisan 1977'den itibaren DİSK tarafından yayınlandı (Levent Odabaşı, *Bir Ekmek Bir Politika, Türkiye'nin 1970'li Yılları*, Yayına Hazırlayan Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2020). *Politika* gazetesi, 15 Ekim 1977'de DİSK tarafından sendikaya olan borçlarına karşılık Maden-İş Sendikası'na devredildi (DİSK Yürütme Kurulu Karar Defteri). Bu tarihten sonra Maden-İş sahipliğinde yayın hayatına devam eden *Politika*'nın yayını 12 Eylül'e kadar iki kez Sıkıyönetim tarafından durduruldu. 12 Eylül'den sonra da solculuk suçlamasıyla kapatıldı.

alındığında da onun gönüllü muhabirliğini üstlendi. *Politika* gazetesi okurları, *Maden-İş* gazetesini eline alanlar Anadolu Yakası'nda gerçekleşen işçi eylemlerinin çoğunu onun kadraindan gördüler. İşyeri temsilcileri, işyerinde toplu iş sözleşmesiyle elde edilen sendikal izinlerin bir kısmını İbrahim Özyürek'e kullandırarak onun bölgedeki, eylemleri, direnişleri, cenazeleri, grevleri takip etmesini sağlıyordu.

Arçelik uzun soluklu grevlerin yaşandığı işyerlerindendi. 1978 yılında MESS'e karşı yürütülen "Büyük Grev"de Arçelik işçisi 8,5 ay grevde kaldı. 1980 yılında 12 Eylül müdahalesiyle sona eren grevde ise 5,5 ay. İbrahim Özyürek bu grevlerin hafı-

zasını oluşturmak için deklanşöre bastı durdu. Bu mücadeleleri kare kare belgeledi.

İbrahim Özyürek'in objektifinden Arçelik grevi.

Arçelik'te ünite temsilciliği yapan İbrahim Özyürek, 1980'e gelirken Maden-İş Sendikasının Gebze'de bulunan 25. Bölge Temsilciliği'nin Yönetim Kurulu üyesiydi. Türkiye Komünist Partisi saflarında da politik mücadele veriyordu. Bazen iç içe geçmiş, bazen paralel, bazen ayrı kulvarlarda tempolu bir yürüyüşün içindeydi. Bu yüzden 12 Eylül 1980 darbesinin derdest edilmesi gerekenler listesindeydi. Darbeden birkaç ay önce evini taşımıştı. Boşalttığı evi iki kez basıldı ama ele geçirilemedi. Arandı ama yakalanmadı. Ne var ki 12 Eylül'den hemen sonra işten atıldı. Darbeden sonra viziteye çıkıp iki gün rapor almıştı. 16 Eylül günü işbaşı için fabrikaya gittiğinde "Holding sizinle çalışmak istemiyor" diye iş akdi feshedildi.

Başka bir fabrikada iş bulması mümkün değildi, üstelik üyesi olduğu illegal Türkiye Komünist Partisi faaliyetlerini sürdürebilmesi için elinin daha serbest olacağı bir işe ihtiyacı vardı. 6 yıl kadar bir arkadaşıyla ortak tamir ve bakım işi yapan beyaz eşya servisini çalıştırdı. Burası aynı zamanda TKP'nin illegal faaliyetlerinin haberleşme merkeziydi. Çeşitli işler yaptıktan sonra 1996 yılında çalışma hayatını bırakarak fiilen emekli oldu.

Sınıf Tavrı ile birlikte Flormar direnişine destek eyleminde.

TİP ve TKP'nin birleşmesiyle oluşturulan Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin kuruluşunda yer aldı. Partinin legalde yayın organı olan *Adımlar* dergisinin muhabirliğini yaptı. Bugün Türkiye Komünist Hareketi içinde mücadelesine devam ediyor. Yaklaşık 50 yıl önce Komünist lakabını uygun gören Arçelik işçilerinin yüzünü kara çıkartmadan...

Yusuf Türkoğlu Ne Vazife Düşerse

Kendi tanımlamasıyla “Meraklı, her yere girip çıkan, hangi taşın altında ne var, diye kaldırıp bakan” bir karaktere sahip Yusuf Türkoğlu, 1951 Sivas Zara doğumlu. Geçimini çiftçilikle sağlayan ailenin yedi çocuğundan ikincisi olarak dünyaya geldi. İlkokulu köyde bitirdi. 14 yaşında köyü arkasında bırakıp, ekmek parasını kazanmak üzere İstanbul’a geldi. Nişantaşı’nda apartman görevlisi olarak çalışan halasının ve eniştesinin yanına yerleşti. Eniştesi ek iş olarak gazete dağıtıcılığı yapıyordu. Yusuf Türkoğlu da çalışma hayatına gazete dağıtıcılığı yaparak adım attı. O tarihlerde her bakkalda, her köşe başındaki büfede gazete bulunmazdı. Gazetelerin apartmanlara dağıtılması ayrı bir işti. Yusuf Türkoğlu, gece 03:00 civarında, bölge dağıtıcısından aldığı gazeteleri sabahın ilk saatlerine kadar apartman apartman dolaşarak dağıtıyordu. Gazete dağıtıcılığı, Ona gazete okuma alışkanlığını da kazandırdı. Yavaş yavaş Türkiye’de, dünyada ne olup bitiyor ilgi duymaya, gazetelerden takip etmeye başladı. Eniştesinin görevli olduğu apartmanın sakinlerinden biri Pendik’te oturan annesinin yanına yardımcı olacak birini arıyordu. Temiz, dürüst gördüğü için bu işi Yusuf’a önerdi, o da kabul etti. Köşkte oturan kadının ev işlerini görüyor, ev sahibinin sağa sola yaptığı ziyaretlerde ona eşlik ediyordu. Buradaki çalışması ona fabrika işçiliğinin yolunu da açtı. Annesine yardımcı olması için onu işe alan kişi aracı oldu, 1966 yılının 12. ayında Koç Topluluğu’na ait Standart Belde fabrikasında işe girdi. Daha 16 yaşındaydı fabrika havasını solumaya başladığında. Hatta 16 bile değildi, resmî olarak işe girişinin yapılabilmesi için bir

süre beklendi. Daha sonraki yıllarda ürün yelpazesi genişleyen Standart Belde'de o sırada çöp, itfaiye, vidanjör gibi araçların kasası üretiliyordu. Daha doğrusu Otosan'da üretilen araçlara Standart Belde'de kasa monte ediliyordu. Düzenli bir işe girince, kendisi gibi işçi olan abisiyle birlikte bekâr evinde yaşamaya başladı. Bekâr evlerinin vazgeçilmez yemekleri menemen ve makarnaya kaşık sallıyordu iki kardeş.

1968 yılına geldiğinde henüz bir politik görüşü yoktu, ama mahalleden arkadaşlarıyla '68'in yükselen anti-emperyalist dalgasının etkisi altına girmişlerdi. Gazetelerde Amerikan askerlerine karşı geliştirilen boya atma, kep kapma gibi eylemleri görünce "Bizim de çorbada tuzumuz bulunsun" diye Taksim'e Amerikan askeri aramaya çıktılar. Yanında Erzincanlı Dursun ile bir arkadaşı daha vardı. İstiklal Caddesi'nde karşılaştıkları Amerikan askerlerine omuz atarak, onları taciz ederek "ilk politik eylemini" gerçekleştirdi! Çok etkilendi, takip ettikleri Amerikan askerlerinin girmek istedikleri bir pavyonun kapısından orada çalışan kadınlar tarafından geri çevrilmesinden. "Helal olsun" diye kadınları takdir ettiler. Bir de kafasına takılan "Kimi kimden koruyorlar?" sorusuyla polislerin Amerikan askerlerini korumak için sarf ettiği çaba çok dikkatlerini çekmişti. Üniversite gençliği eylemlerinde "Bağımsız Türkiye" diye haykırdıkça Yusuf Türkoğlu bir anlam veremiyordu bu slogana; "Niye Türkiye bağımsız değil miydi?" O gün polislerin tutumuyla kafası biraz açıldı. Bu konuda esas berraklaşmayı ise Ankara'da orduya ait Ağır Bakım fabrikasında askerlik görevini yaparken yaşadı. Er-işçi olarak çalıştığı fabrikada somut olarak görmüştü ki; "Esas patron NATO'ydu!"

1969 ve 1970 Yusuf Türkoğlu'nun yavaş yavaş politize olduğu yıllar oldu. Fabrikada, oturduğu Sanayi Mahallesi'nde ahabplık kurduğu insanlar genellikle sosyalistlerdi. Onların yönlendirmesiyle *Akşam* ve *Cumhuriyet* gazetelerini okuyor, TİP'e gidip geliyor, sosyalizm tartışmalarına katılıyordu. Çalıştığı işyeri 1970 yılında İstinye'ye, Kavel Kablo fabrikasının yanına taşındı. Fabrika İstinye'ye taşınınca hayatına Maden-İş Sendikası da girdi. Yusuf Türkoğlu Maden-İşe üye oldu. Fabrika Baştemsilcisi Halil'in genç işçilerle arası iyiydi. Sürekli onlarla iletişim halindeydi. Genç işçileri yardımcısı gibi görüyordu. Bir yere mi gidilecek, bir iş mi yapılacak, bir yerde nöbet mi tutulacak,

“Haydi gençler gelin” diye aralarında Yusuf Türkoğlu’nun da olduğu işçileri göreve çağırıyordu. O zamanlar farkında değildi, ama bu görevlerle sendikaya ısınıyor, düz işçilikten sendika militanlığına adım atıyordu.

1960’lı yılların sonlarına doğru, İstanbul’un özellikle sanayi bölgelerinin etrafında gecekondu mahallelerinin kurulması hızlanmıştı. Yolu, suyu, elektriği olmayan evler, işçilerin barınma sorununun çözümünde önemli bir işlevi yerine getiriyordu. Yeterli sayıda konut stokunun bulunmaması nedeniyle, barınma sorununun çözümünde etkisiz kalan devlet de gecekondu yapımına zımnen onay veriyordu. Yusuf Türkoğlu da kişisel konut sorununu çözmek için gecekondu yapan işçilerden biriydi. 1969’da Levent Sanayi Mahallesi’nde gecekonduğunu yaptı. Ama ne hikmetse onun yaptığına göz yumulmadı. Devlet yıktı, o yaptı, devlet yıktı, o yaptı, sonunda kazanan Türkoğlu oldu. 1970 yılında bir oda ve mutfaktan oluşan gecekonduğunu korumayı ve kalıcılaştırmayı başardı. Halen o gecekondundan dönüşen evinde oturuyor.

Daha çocukluk günlerinde ziyaret için gittiği komşu Demiryurt Köyü’nde görüp sevdalandığı çocukluk aşkıyla 1976 yılında evlendi. Beyda, Sevda, Gamze ve Kübra adında dört çocukları oldu. 1980 öncesi dönemde İlerici kadınlar Derneği’nin (İKD)

alışmalarına katılan eşı hayatı boyunca en büyük yardımcısıydı. Yusuf Türkoğlu'nun eşiyle birlikte büyük destekçim, yardımcım diye saydığı diğer iki kişi ise annesi ve babasıydı.

Yusuf Türkoğlu'nun işçi sınıfını tanıdığı, gücünü fark ettiği eylem 15-16 Haziran oldu. Hayatında katıldığı ilk büyük eylemdi. 19 yaşın verdiği delişmenlikle eylemlerde yerini aldı. İriyarı fiziğı, güçlü kuvvetli yapısıyla olası bir çatışmanın "hazır

kuvvetleri" içindeydi. Eylemin birinci günü, işyerinde üretim durduruldu ve işçiler fabrikayı boşalttı. Kavel ve bölgedeki diğer fabrikalarla birlikte bölgesel bir protesto gösterisi yapılırken, Yusuf Türkoğlu, işçi topluluğu etrafında güvenlik alan işçilerdendi. 16 Haziran günü ise İstinye'den Levent'e yürüyen, burada polislerle çatışan işçilerden biriydi. Polis kurşunlarına taşla, sopayla karşı koyan, polisi püskürtüp kovalayan işçiler büyük bir özgüven kazanırken Türkoğlu da "O iki günde yaşadıklarıyla ömründe göremeyeceği eğitimi almıştı".

Yusuf Türkoğlu 1971 yılında askere gitti. 1973 yılında terhis olduktan sonra işine geri döndü. Onun askerden dönüşü, Türkiye'nin de 12 Mart darbe sürecinden çıktığı günlere denk geliyordu. Politik iklim yeniden ısınıyor, sendikal mücadele yavaş yavaş hareketleniyordu. Sosyalist solda 12 Mart öncesinden artakalan tartışmalar, ayrışmalar yeni yeni örgütlenmeleri ortaya çıkarırken bir yandan da yeni harmanlanmalar, buluşmalar yaşanıyordu. Yasadışı Türkiye Komünist Partisi (TKP), bir atılım dönemi içine girmiş, örgütsel ilişkilerini geliştirmeye başlamıştı. Yusuf Türkoğlu'nun TİP'ten, devrimci gençlik hareketinden tanıdığı insanlar TKP etrafında kümeleniyordu. O da kümeye dahil oldu, TKP çevresiyle birlikte tutum aldı.

1975 yılında Maden-İş'te ilk sendikal görevini üstlendi, işyerinde ünite temsilcisi oldu. Ünite temsilciliği, Maden-İş tüzüğüne göre her 20 işçiyi temsil etmek üzere bir kişinin seçildiği bir görevdi. Diyelim ki, 200 işçinin çalıştığı bir bölümde 20 ünite temsilcisi seçiliyordu. Ünite temsilcileri seçildikleri bölümden sorumluydu ve işyeri temsilcilerine bağlı olarak çalışıyordu. Ünite temsilcisi sendikanın işyerindeki örgütlülüğünü yaymak, bilgi ve iletişim kanallarını genişletmek, karar süreçlerini demokratikleştirmek üzere geliştirilmiş tüzüksel bir organdı. Yusuf Türkoğlu sendikada görev almaya buradan adım attı.

"Bir insan en büyük sevinci heyecanı nerede yaşar?"

Ünite temsilciliği yaptığı sırada sergilediği güven verici davranışlar 1976 yılında, onu işyeri temsilciliği görevine taşıdı. 1 Mayıs 1976, DİSK'in kararıyla ilk kez alanlarda kutlanacaktı. Büyük bir gösterinin olabilmesi için yoğun ve titiz bir hazırlık vardı. Maden-İş Genel Sekreteri Memet Ertürk, 1 Mayıs'tan

bir hafta önce fabrika temsilcileriyle grup grup toplantılar yapıyordu. Yusuf Türkoğlu'nun da aralarında yer aldığı temsilci topluluğuna sıra sabaha karşı 05:00 sıralarında gelmişti. Bu toplantıda ayrıntılı bilgilendirme yapılmış ve temsilcilere görevler verilmişti. BebiMot işçileri güçlü bir katılım sergilediler. Beşiktaş'tan Taksim'e çıkan kortejin heyecanını, coşkusunu, ruh halini tarif etmek mümkün değildi. "Bir insan en büyük sevinci heyecanı nerede yaşar, evlenirken, çocuğu doğduğunda, işte onun gibi bir heyecanla çıkmışlardı Taksim Meydanı'na."

1976 yılında DİSK'in aldığı kararla gerçekleşen 16 Eylül DGM Direnişi gerçekleştiği sırada temsilcilik görevini sürdürüyordu. O sıralarda Standart Belde adını değiştirmiş, BebiMot (Belde Bisiklet ve Motor A.Ş.) olmuştu. Üç gün üretim yapılmadı. Eylem nedeniyle pek çok fabrikada işçi temsilcileri işten atılırken BebiMot'dan atılan olmadı, ama temsilciler hakkında dava açıldı ve yargılandılar. Ünite temsilcileri de işyeri temsilcileriyle birlikte hâkim karşısına çıkarıldılar.

1977 1 Mayıs'ına da 1976'dakine benzer bir hazırlık sürecinin içinden geçilerek gelindi. Yine toplantılar, görevlendirmeler

yapıldı. Bu kez, bazı grupların alana alınıp alınmaması tartışması yaşandığı için her şey daha bir sıkı tutuluyordu. Yusuf Türkoğlu Bebirnot işçileriyle birlikte Beşiktaş'tan Taksim'e geldi. Kendilerine güvendikleri, tedbir aldıklarını düşündükleri için rahatlardı. Yusuf Türkoğlu, alanda silahlar patlamadan önce Kemal Türkler'i korumakla görevli olan arkadaşlarının yanına kürsünün arkasına gitti. Öyle bir görevi yoktu, ama silahlar patlayınca Kemal Türkler'i alandan uzaklaştırmaya çalışan ekibe yardım etti. Parkı çevreleyen duvarla insan topluluğu arasına sıkışmış insanların yardımına koşanların arasındaydı. Yerden kucaklayıp kaldırdığı bir kişi külçe gibi kollarının arasından kayıp yere düşmüştü. Telaş içinde fabrikaya gelip, arkadaşları arasında kayıp, yaralı olup olmadığını tespit etmeye çalıştılar. Yaptıkları yoklamanın sonucunda kendi fabrikalarından kayıp, ölü ya da yaralı kimse yoktu. Ama zaman ilerleyip, diğer fabrikalardan ölüm haberleri geldikçe, katliamın boyutları ortaya çıktıkça tarifsiz kederlere büründüler. "Herkes bir yakını kaybetmiş gibi üzüntü içindeydi."

Acı, keder, sevinç o kadar çabuk geçip gidiyordu ki o dönemde, ne acı uzun sürebiliyordu, ne de sevinç. Her şey yüksek bir tempoda, soluk soluğa yaşanıyordu. 1 Mayıs katliamının üzerinden 29 gün geçmişti ki, Bebirnot'ta grev pankartları asıldı. MESS ile Maden-İş Sendikası arasında sürdürülen toplu iş sözleşme görüşmelerinde anlaşma sağlanamaması üzerine 30 Mayıs 1977'de önce 33 işyeri greve başladı. Peyderpey katılan işyerleriyle birlikte bir müddet sonra sayı 63 oldu. Bu grevler 2 Şubat 1978'de MESS ve Maden-İş arasında imzalanan protokolle sona erdi.¹ Bebirnot da 8 ay kadar süren grevi Türkoğlu'nun da içinde yer aldığı temsilci kadrosu yönetti. Grevi yöneten ekip bu süre zarfında banyo ihtiyaçları karşılamak dışında neredeyse hiç evlerine gitmedi, grev çadırında yattı, kalktı. Gece gündüz işçilerle birlikte oldular. Grevin uzamasının yarattığı moral bozukluklarına, çözülme ihtimallerine karşı sürekli hareket halindelerdi. 20'şer kişilik ekiplerle toplantılar, eğitim çalışmaları yaparak işçiyi diri ve moralli tutmaya çalışıyorlardı. Benzer bir çalışmayı grevi destekleyen kadın örgütlenmelerinden yardım alarak işçi eşleri içinde de yapıyorlardı. Grevdeki işçinin ihtiyaçlarını karşılayacak dayanışmaları örgütlüyorlardı. Bunların

1. Can Şafak, *Büyük Grev 1977*, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2012.

büyük kısmını sendika merkezinden yardım almadan, direktif, talimat beklemeden tamamen kendi inisiyatifleriyle yürütüyorlardı.

Bu grevden sonra yapılan temsilci seçiminde Yusuf Türkoğlu aday olmadı. Almanya'ya gitme fikri nedeniyle temsilci olması yönündeki ısrarları geri çevirmişti, ama Almanya'ya da gidemedi. Seçilen temsilci ekibinin içinde yer alan isimler bir müddet sonra işyerine Otomobil-İş'i sokmak için çalışmaya başladılar. İş sarpa sarıyordu, Yusuf Türkoğlu'nun birlikte davrandığı ekip bu girişime karşı örgütlendi. Maden-İş'i savundu, sendika değiştirmemeleri konusunda işçileri ikna etmek üzere yoğun bir çaba gösterdi. Ev ev dolaştılar, mahalle mahalle toplantılar yaparak, çeşitli gerekçelerle ayrılmak isteyenleri sendikada tutmayı başardılar. Bu süreçten Maden-İş Sendikası işyerindeki örgütsel varlığını, ilişkilerini kuvvetlendirerek çıktı. Maden-İş'in işyerindeki örgütlenmesi "kaya gibi olmuştu". Bu gelişmenin sonunda Yusuf Türkoğlu işyeri baştemsilcisi oldu.

1970'li yılların dayanışma odaklı önemli örgütlenmelerinden biri de tüketim kooperatifleriydi.² Halkın iyi, kaliteli ürüne, aracısız ve düşük fiyatla ulaşmasını amaçlayan bu yapılanmaların ikisinin örgütlenme süreçlerinde Yusuf Türkoğlu da yer aldı. Evinin olduğu bölgede, Levent Sanayi Mahallesi'nde kurulu kooperatifin yönetim kurulu üyesi, işyerinin olduğu İstinye'de kurulu olanın da üyesiydi.

“Kolumuz Kanadımız Kırıldı”

1980 yılının Nisan ayında MESS üyesi işyerlerinde yeni bir grev dalgası yaşanıyordu. Maden-İş Sendikası metal işkolunun önemli fabrikalarında yeniden grevdeydi. Türkoğlu, bu kez baştemsilci olarak grevin başındaydı. 1977 grevinden elde edilen tecrübeler ışığında grevi yürütüyorlardı. Bu esnada Kemal Türkler katledildi. Grev yerindeki barakada asılı olan takvim, 22 Temmuz 1980'i gösteriyordu. Grev yerindeydi, radyodan duyup gelen bir işçi gözyaşları içinde haberi verdi; “Başkan öldü!” Kısa bir süre sonra olayı duyanlar grev yerini doldurdu. Gözyaşlarıyla büyüyen öfke, “Kemal Türkler ölümsüzdür” sloganıyla yeri göğü

2. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Öngel ve Yıldırım (Der.), *Krizle Karşı Kooperatifler, Deneyimler, Tartışmalar, Alternatifler*, Notabene Yayınları, Ankara, 2017.

çınlatıyordu. Yusuf Türkoğlu, grev yerinde birikenlere gözyaşları içinde Kemal Türkler'in öldürülmesini duyuran ve kınayan bir konuşma yaptı. Yusuf Türkoğlu konuşma yapmak için çıktığı yükseklikten herkesi görüyordu; sadece işçiler değil, eşleri, çocukları, etrafta toplanan İstinyeliler de Türkler'in ardından ağlıyordu. Grevci BebiMot işçileri Kemal Türkler'in katafalka konulan naaşının önünde saygı nöbeti tuttular ve cenazesine yığınsal olarak katıldılar. Yusuf Türkoğlu, cenazede çelenkleri taşımakla görevlendirilenlerdendi. Kemal Türkler toprağa verildikten sonra kiminle konuştuysa, herkes sözleşmiş gibi aynı cümleyi tekrarlıyordu: "Kolumuz kanadımız kırıldı."

12 Eylül'den on gün sonra 22 Eylül'de gözaltına alındı. 58 gün Hasdal'da gözaltında kaldı. Serbest bırakıldıktan sonra BebiMot'ta çalışmaya devam etti. 1983 yılında yeni sendikal yasalar yürürlüğe girdi. Yasakların esas, özgürlüklerin istisna olduğu yeni yasalarla sendikal örgütlenme özgürlüğü, grev ve toplu sözleşme hakkı adı var kendi yok düzenlemeler haline gelmişti. DİSK faaliyetten men edilmişti, yöneticileri de cezaevinde tutukluydu. Maden-İş'in yöneticilerinin bir kısmı da yurtdışına çıkmıştı. BebiMot işçileri, DİSK üyesi diğer işçiler gibi bir karar vermek durumundaydı. İşverenler, Türk Metal'i

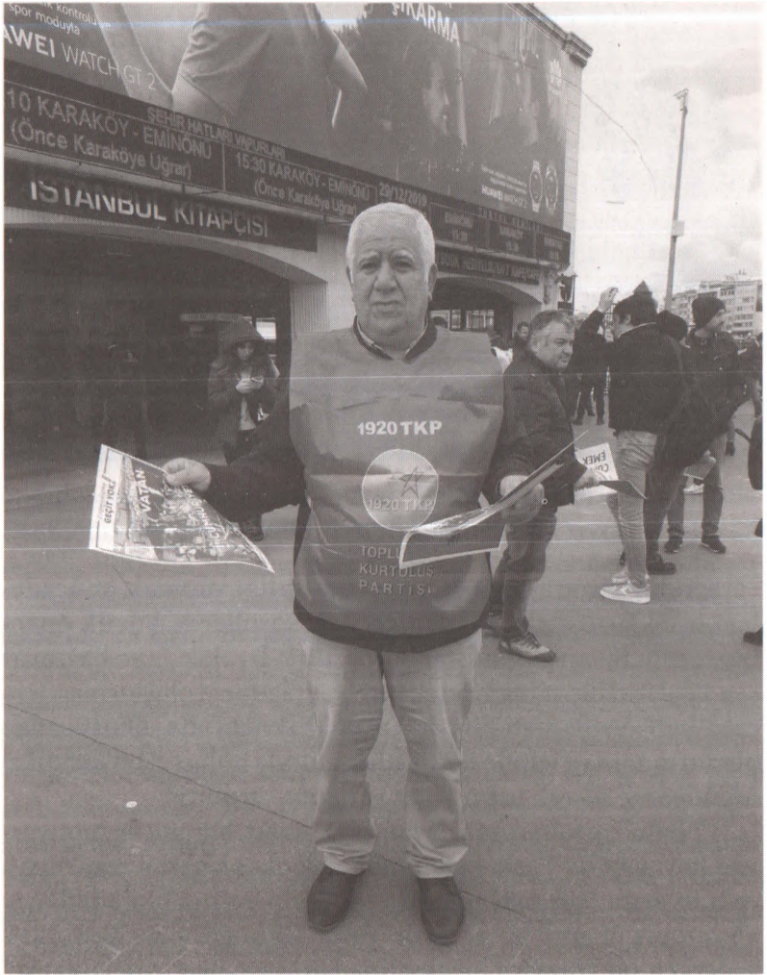
işaret ediyor, dahası açık açık destekliyordu. Öte yandan eski Maden-İş üyeleri ve temsilcileri arasında “Türk-İş’te birlik” perspektifi çerçevesinde Türk Metal’e gitme fikrine yatkın olan isimler vardı. BebiMot işçileri, Sungurlar, Demir Döküm, Metal Kapak, Yıldız Kazan gibi fabrikaların işçileriyle istişare ederek Otomobil-İş’te örgütlenmeye karar verdiler. Çalışmaları yürütmek, koordine etmek üzere bölgelerde komiteler kuruldu. Bu komitelerin yereldeki ayaklarını inşa etmek üzere fabrika komiteleri oluşturuldu. Yusuf Türkoğlu hem Haliç-Kağıthane-Levent-İstinye bölge komitesinde hem de BebiMot komitesinde yer aldı. Gizli bir faaliyet yürütüyorlardı. Sadece işyerinde işverenlerden değil, devletten de gizli yapılıyordu bu çalışma. Fark edildiği anda illegal komünist faaliyetten cezaevini boylamaları pekâlâ mümkündü. Saman altından su yürüterek Otomobil-İş’te örgütlenme çalışması tamamlandı. BebiMot işçileri 1984 yılında Otomobil-İş’e üye oldular. Yusuf Türkoğlu da işyeri temsilcisi seçildi. 1985 yılı Nisan ayında toplanan Otomobil-İş Sendikası Mecidiyeköy Şube Genel Kurulu’nda Şube Başkanlığı görevini üstlendi. 12 Eylül bütün ağırlığıyla, baskı ve şiddet uygulamalarıyla sürüyordu. Güya sendikal faaliyete izin vermişlerdi, serbest bırakmışlardı, ama uygulama hiç öyle değildi. Devletin sopası işçilerin, sendikacıların başının üstünde sallanıp, duruyordu. Her adımları takip ediliyor, yaptıkları her iş açık veya gizli izleniyordu. Bu şartlar altında şube başkanlığı yapmak, grev, eylem örgütlemek hatta basın açıklaması yapmak bile pek kolay bir iş değildi. Her faaliyet için kırk kuyudan kırk kova su getirmek gerekiyordu. Hoşa gitmeyen en küçük adımın karşılığı gözaltı oluyordu. Bütün baskı ve basınç altında Yusuf Türkoğlu üstlendiği görevi hakkıyla yerine getirmeye çalıştı. Süper Dizel işyerinde 12 işçi ile bir yıla yaklaşan bir süre devam eden 12 Eylül sonrasının en uzun grevini yürüttü. Başkanı olduğu şubenin sorumluluk alanı içindeki Sungurlar Kazan’da 1986 yılının son gününde ödenmeyen işçi ücretleri için işyerini terk etmeme eylemi yapıldı. Bu eylem nedeniyle işten atılan işçiler adına dava açmak için gerekli para bulunamayınca Yusuf Türkoğlu işyerinden aldığı tazminatı avukatlara verdi. Dava işçilerin lehine sonuçlandığında verdiği para avukatlar tarafından geri ödendi.

Sendikalar arasında iş ve eylem birliği yapmak, mücadeleyi ortaklaştırmak, içinden geçilen koşullarda büyük önem taşıyordu. Bu anlayışla İstanbul'da Türk-İş, Hak-İş ve bağımsız sendikaların bir araya gelerek yerel bir platform oluşturması için çaba harcayanlardan biri de Yusuf Türkoğlu'ydu. Oluşturulan platform zaman içinde farklı adlar altında bölgesel bir sendikal örgütlenme olarak uzun yıllar varlığını sürdürdü.

12 Eylül koşullarında dayanışma büyük bir güç ve motivasyon kaynağıydı. Baskı ortamında risk alarak sesini çıkarmaya çalışanların, hak mücadelesi verenlerin yalnız olmadıklarını göstermek önemli bir görevdi. Yusuf Türkoğlu şube başkanlığı yaparken bu görevini de aksatmadan yerine getirmeye çalıştı. Migros'ta Tezkoop-İş'in, KIPLAS'a üye işyerlerinde Petrol-İş'in sürdürdüğü grevlere destek oldu. Nerede eylem, protesto, hareketlenme varsa Yusuf Türkoğlu'nu oralarda görmek mümkündü. Sadece işçi mücadelesi içinde yer almadı, işçi eylemlerine destek vermekle kalmadı. Cezaevinde tutuklu ve hükümlülerin insanca muamele görmesi için mücadele eden ailelerin, özgür üniversite talebiyle sesini yükselten üniversite öğrencilerinin de yanındaydı. 12 Eylül'ün baskı ve yasak rejiminin kırılmasında küçük ama önemli sayılabilecek adımları atanlarla birlikteydi.

1988 yılında Şube başkanlığını bıraktıktan sonra işyerine dönemedi. Bir süre halıcıda, biraz da bir konfeksiyonda çalıştı. 1989 yılında Nurettin Sözen'in Belediye Başkanı seçilmesinden sonra İstanbul Belediyesi'nde işe girdi. Bakım ve onarım işlerini yürüten İsbak'ta çalışmaya başladı. Belediye-İşe üye oldu. Bir süre sonra da işyeri baştemsilcisi seçildi. DİSK'in açılma sürecinde Belediye-İş ve Genel-İş sendikalarının birleşmesi gerektiği

fikriyle hareket etti, ancak bu fikir her iki sendika tarafında da karşılık bulamadı. 1996 yılında emekli oldu.

Sendikal mücadele ile siyasal mücadeleyi atbaşı götürdü. 1970'li yılların ikinci yarısından itibaren TKP çevresiyle birlikte sürdürdüğü mücadelenin devamı olarak, TİP ve TKP'nin birleşmesiyle oluşan Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin (TBKP) içinde yer aldı. Yasal olarak kurulan Şişli İlçe örgütüne üye oldu faaliyetlerine katıldı. TBKP sonrasında Ürün dergisini çıkaran çevreyle birlikte hareket etti. Bu çevrenin kurduğu "1920 TKP" adlı partinin İstanbul İl Başkanlığı görevini üstlendi.³ 2015'ten beri bu görevi sürdürüyor. Gezi direnişinden, 1 Mayıs'a irili ufaklı her eylemin her direnişin bir parçası olmaya gayret ediyor.

1984 yılıydı, yeni şube başkanı olmuştu, MESS'in 25. kuruluş yılı toplantısı için bir davet aldı. 20 Kasım 1984'te Hilton Otelinde düzenlenen toplantıya Vehbi Koç gibi sermayenin ağır toplarının yanı sıra Türk-İş Genel Eğitim Sekreteri Kaya Özdemir ve çeşitli sendikacılar da davetliydi. Çalışma Bakanı Mustafa Kalemli toplantıya biraz gecikerek geldi. Kürsüye çıktığında ise birkaç defa "Sevgili işverenler özür dilerim, geç kaldım. Kusura bakmayın geç kaldım" diyerek söze başladı. Bunun üzerine Yusuf Türkoğlu oturduğu yerden kalkarak "Burada sadece işverenler yok, işçi temsilcileri de var bizden de özür dileyin" diyerek müdahale etti. Bu müdahalenin ardından Kalemli, "Sevgili işçi ve işveren temsilcileri" diye hitap ederek konuşmasına devam etti. İşçinin yok sayıldığı, görülmediği, unutulduğu her yerde emeğe dair bir çift sözü hep oldu. Reel sosyalizmin çözülmesinden sonra birlikte yol yürüdüğü, yoldaşlık, yarenlik ettiği insanlar bayrakları derleyip, toplayıp evlerine dönerken o karınca kararınca bildiği yolda yürümeye ve bayrağı dik tutmaya devam etti...

3. Bugün 1920 TKP (Toplumcu Kurtuluş Partisi) olarak faaliyet sürdüren Parti, 6 Şubat 2012'de Türkiye Komünist Partisi (TKP) adıyla kuruldu. 15 Şubat 2012'de adına 1920 ibaresini ekledi. 2016 yılında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının müdahalesiyle adını "Toplumcu Kurtuluş Partisi - 1920" olarak değiştirdi (www.tkp.org Erişim: 18 Aralık 2020).

Ahmet Sarıcan

Kartal İşçi Birliği Mektebinden Bir İşçi

'68 döneminde yükselen devrimci gençlik hareketinin önderlerinden Harun Karadeniz'in gençlik hareketi içinde fark yaratan en belirgin özelliklerinden biri mücadelesini, öğrenci gençlikle ve gençliğin talepleriyle sınırlı tutmamasıydı. Harun Karadeniz, kısacık ömründe işçilerle, köylülerle temas etmeyi önemseyen ve önceleyen, hayatı onlarla birlikte dönüştürmeyi hedefleyen bir perspektif içinde hareket etti. Kuruluşunda etkin olduğu Kartal İşçi Birliği böyle bir perspektifin ürünü olarak ortaya çıktı. Kuruluşundan itibaren işçilerin kendi kavgalarına sahip çıkması için bir nevi okul hizmeti gören bu derneğin öğrencilerinden biriydi Ahmet Sarıcan. Yürüdüğü yolda, izlediği çizgide Kartal İşçi Birliği sürecinde edindiği formasyonun, kurduğu ilişkilerin büyük payı oldu. Kartal İşçi Birliği Başkanı Bekir Belovacıklı da bu payı "İlk zamanlar sosyetik bir çocuktuk, sonra bayağı bir militan olmuştuk" diye dile getirmekteydi.

Ahmet Sarıcan 1951 yılında o vakitler Bursa'ya bağlı olan Armutlu'da doğdu. İlkokuldan sonra Armutlu'dan koptu. Ortaokulu Ankara'da, liseyi Konya Akşehir'de meslek lisesinde okudu. 1969 yılında Cevizli Tekel'in Sigara Bölümü'nde işe başladı. Aynı yıl Cevizli Tekel'den arkadaşları vasıtasıyla Kartal İşçi Birliği ile tanıştı. Dolayısıyla Harun Karadeniz, Süleyman Balkan, Masis Kürkçügil, Osman Saffet Arolat, Mete Sönmez ve pek çok isimle de. Ahmet Sarıcan kısa sürede Kartal İşçi Birliği çalışmalarının aktif üyelerinden biri oldu. Devrimci dalganın yükseldiği bir dönemdi, Kartal İşçi Birliği bölgedeki fabrikaların büyük kısmında işçilerle doğrudan teması olan yapı özelliği kazanmıştı.

1970 yılının başlarında Ahmet Sarıcan, Bekir Belovacıklı'nın başkanlığını yaptığı Kartal İşçi Birliği'nin Yönetim Kurulu üyesiydi. Fabrikalarda komiteler kurup, örgütlenme çalışmaları yapıyorlardı. Bildiri, broşür, gazete dağıtarak seslerini işçilere ulaştırmaya, işçilerle buluşmaya çalışıyorlardı. Son derece yumuşak bir tarz, esnek, kolay anlaşılır bir dil kullanıyorlardı. İşten atılan, sendikalaşan, evlenen, çocuğu olan işçilerin hemen yanına koşuyorlardı. Eğitim çalışmaları ile işçilerin bilgilenmesini, kültürel aktiviteler yoluyla da ufuklarının açılmasını sağlamayı amaçlıyorlardı. Kartal İşçi Birliği'nin bölgedeki çalışmaları işçilerin DİSK'le tanışmasında, DİSK'e sahip çıkmasında, DİSK'te örgütlenmesinde bir köprü vazifesi görüyordu.

Kardeşiyle.

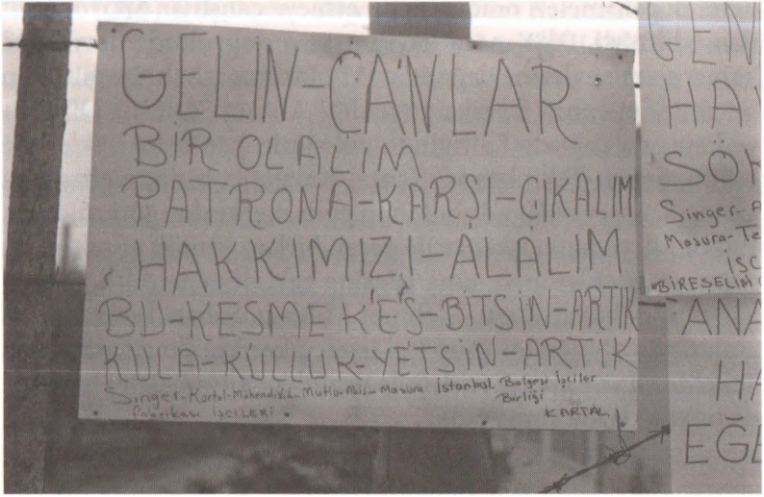
1970 yılının 1 Mayıs'ı yaklaşırken Kartal İşçi Birliği, işçi sınıfının birlik, mücadele ve dayanışma gününü kutlama kararı almıştı. Bir salon tutulmuş, hazırlıklara başlanmıştı. Ahmet Sarıcan da tarifsiz bir heyecanla fabrikaların önünde bildiriler dağıtarak, afişler asarak işçileri 1 Mayıs'a çağırıyordu. Harun Karadeniz'in, Bekir Belovacıklı'nın konuşma yaptığı, ozanların sazlarıyla, sözleriyle katıldıkları gece büyük bir coşku içinde

gerçekleşti. Bununla da yetinmeyip gece yarısı lokalin önünde büyük bir ateş yakarak, davul zurna eşliğinde halaylarla 1 Mayıs kutlamasına açık alanda devam ettiler. İleride gerçekleşecek kitlesel 1 Mayıs kutlamaları için ön hazırlık niteliğinde olan bu kutlamanın organizasyonunda yer almış, emek harcamış isimlerden biriydi Ahmet Sarıcan.

Mayıs ayının ilerleyen günlerinde Kartal bölgesindeki önemli fabrikalardan biri olan ECA'da işyeri işgali gerçekleşti. Kartal İşçi Birliği bütün gücü ve imkânlarıyla direnişin yanında yer aldı. Kartal İşçi Birliği'nden hemen her gün direniş yerine ziyarete gidiyorlardı. O sıralarda Tekel idaresi çalışanlara her akşam bir paket sigara verirdi. İşçiler satmasınlar diye ters paketlenmiş sigaralar mesai bitiminde dağıtılırdı. İşçiler sigaralarını alır, işyerinden öyle çıkardı. Ahmet Sarıcan'ın da aralarında olduğu Kartal İşçi Birliği üyesi Tekel işçileri ise fabrikanın kapısının önünde ellerinde çuvala sigaraları toplayıp ECA işçilerine götürüyorlardı. Bu uygulamayı sadece ECA için değil, bölgede gerçekleşen bütün grevlerde, direnişlerde yaptılar. ECA işgali sırasında eylem yerine yapılan ziyaretlerden birine Harun Karadeniz de katılmıştı. Harun Karadeniz'in bir duvarın üstünden işçilere seslenişi Sarıcan'ın anılarında bütün sıcaklığıyla yerini korumaktadır.

Dönemin özelliği her devrimcinin fabrikada, mahallede, sendikada, dernekte, partide birden çok alanda faaliyet sürdürmesi idi. Ahmet Sarıcan da bir koltuğa 10 karpuz sığdıranlardandı. TİP'te, gençlik örgütlenmesinde, Kartal İşçi Birliği'nde ve sendikal hareket içinde koşuşturmaktaydı. Sarıcan çalıştığı işyerinde yetkili sendika olan Tek Gıda-İşe karşı muhalefet örgütleyenlerin arasındaydı. Gözü ve kulağı DİSK'te olan bu muhalefet hareketi kendilerine "idealistler" adını uygun görmüştü. Bu grubun içinde yer alan Bahtiyar Kuru, Mehmet Mıhlacı, Şaban Tekinbaş, Kemal Kalafat aynı zamanda Kartal İşçiler Birliği içinde de aktifti. 15-16 Haziran eylemleri sırasında bu ekip, DİSK ile temas halinde, bir yandan Kartal İşçi Birliği'nin bölgedeki örgütlenmesini devreye sokarak, bir yandan da Tekel içindeki oluşturdukları muhalefet dinamğine yaslanarak eylemlerde önemli bir etkinlik sağladılar. Hem 15 Haziran'da hem de 16'sında çok sayıda işçinin çalıştığı, Türk-İş'in yetkili olduğu bir kamu işletmesinde Ahmet Sarıcan'ın da aralarında olduğu iyi organize olmuş ekip tarafından üretim

Kartal İşçi Birliği'nin Ege Sanayi eylemine destek afişi. Kadir Has Üniversitesi Ulusal Kültür Belgeliği Ali Özgentürk Koleksiyonu.

durduruldu. Fabrika boşaltıldı. Mehmet Mıhlacı, Bahtiyar Kuru fabrikayı boşaltmak üzere tütün balyalarının, fabrikanın bahçesinde park halindeki kamyonların üstüne çıkıp işçilere hitap ederken, Sarıcan da sloganlarla konuşmaya destek veriyordu.

Kartal sokaklarında sendika özgürlüğünü savunmak üzere gösteri yapan işçiler arasında mavi iş elbiseleriyle Tekel işçileri baş çekiyordu. 16 Haziran günü Bağdat Caddesi'nden ilerleyen işçi kolunun önünde yine Tekel işçileri vardı. Fenerbahçe Stadi'nın önünde çatışma başladığında en önde olmaları nedeniyle sıkılan kurşunların hedefi haline geldiler. Ahmet Sarıcan etrafında patır patır vurulup düşen insanları gördü. Tekel işçisi arkadaşları Mehmet Gıdak'ı da burada kaybettiler. Kurşunlara rağmen geri çekilmeyen işçiler polisin üzerine giderek önlerinde kurulu barikatı aşmayı başardılar. Ahmet Sarıcan polis barikatını aşıp, Kadıköy İskele Meydanı'na kadar inen işçilerin arasındaydı. Kadıköy Kaymakamlığı'nın ve aynı binada bulunan Kadıköy Emniyet Amirliği'nin işçiler tarafından kuşatılmasının tanıklarındandı.

Akşam Kartal İşçi Birliği'nde toplantı yaptılar, bir arkadaşlarını Pendik'te bulunan Maden-İş 4. Bölge Temsilciliği'ne gön-

dererek gelişmeleri oradan takip etmeye çalıştılar. Sıkıyönetim ilan edilmişti, DİSK nasıl davranırsa o doğrultuda davranma kararı alarak evlerine dağıldılar. 17 Haziran sabahı işe gittikten bir müddet sonra fabrika güvenliği Ahmet Sarıcan'ı Nizamiye kapısına çağırdı. Gittiğinde polislerin kendisini beklerken buldu. Şaban Tekinbaş ve Kemal Kalafat'la birlikte gözaltına alındı. Sansaryan Han'da bulunan polis merkezine götürüldüler. Psikolojik ve fiziki işkence ile geçen birkaç günlük gözaltından sonra serbest kaldılar, ama işlerine geri dönemediler. Ahmet Sarıcan, Bahtiyar Kuru, Mehmet Mıhlacı, Şaban Tekibaş'ın da aralarında olduğu bir grup işçi işten çıkarıldı. Bu çıkarmalarla Tekel'de DİSK'e geçme hedefiyle örgütlenen muhalefet hareketi de büyük darbe almış oldu.

Lojistik Destek

Ahmet Sarıcan, işten atıldıktan sonra bir süre Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın (TÖS) Kartal Şubesi'nden tanıdığı öğretmenler aracılığıyla yedek öğretmenlik yaptı. Daha sonra da Tuzla'da kurulu Beton Boru'da işe girdi. Fabrikada Keramik-İş'in örgütlenmesi için faaliyet gösterenler arasına katıldı. Bu çalışma başarılı oldu. Ahmet Sarıcan, işten artan bütün vaktini devrimci mücadeleye, işçilerin örgütlenmesi çalışmalarına ayırıyordu. O arada Mahir Çayan'ın önderliğinde Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) kuruldu. Ahmet Sarıcan da THKP-C saflarına katıldı. Hareketin Kadıköy'den Gebze'ye kadar olan bölgede sürdürdüğü çalışmalarda, Mete Sönmez, Adem Gündoğan, Hüseyin Celep, Zeynel Gül ve Mehmet İncili ile birlikte aktif roller üstlendi. Bu ekip örgütlenme faaliyetlerinin yanı sıra THKP-C'nin eylemlerine lojistik destek veriyordu. Ahmet Sarıcan, Mahir Çayan'ın cezaevinden birinci firar girişiminde görev aldı. Mahir Çayan'ı bölgeden uzaklaştıracak aracın şoförü, Hasan Kalender'i Ahmet Sarıcan görevlendirilmişti. 12 Mart darbesinin ardından tutuklandı ve THKP-C Ana Davası'nda yargılanan 10 işçiden biri oldu.¹ Bayrampaşa ve Selimiye cezaevlerinde yattı. 1974 affıyla birlikte tahliye oldu.

16 Haziran 1974'de Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP) kurulmuştu. THKP-C'den irtibat halinde olduğu arkadaşlarının bir bölümü de TSİP'in gençlik örgütlenmesi olan Genç Sosyalistler

1. *Cumhuriyet*, 17 Nisan 1973.

Birliği (GSB) içinde yer alıyordu. Ahmet Sarıcan da GSB'ye katıldı. Çok kısa bir süre içinde de askere gitti. 1976 yılında askerden döndüğünde farklı bir tablo ile karşı karşıya kaldı. GSB/Öncü kendi içinde yürüttüğü tartışmalar sonunda TKP'ye katılma kararı almıştı. Ahmet Sarıcan da "doğrusu budur" diye düşünerek alınan karara uydu. Hayatıyla ilgili olarak da Bursa'ya gitme, işçilik hayatına ve devrimci mücadeleye orada devam etme kararı aldı. Politik olarak ilişki içinde olduğu Faruk Aral, Sabri Karaoğlu gibi arkadaşlarıyla görüşerek Bursa'ya göçtü.

Hedefi Tofaş, Renault gibi büyük otomotiv fabrikalarında işe girmekti. Tofaş "bizde iş yok" diyerek başvurusunu geri çevirdi. Renault'da ise girdiği sınavda başarılı olmasına rağmen işbaşı yaptırılmadı. İçeriden edindiği bilgiye göre sigorta numarasından daha önce Tekel'de çalışıp atıldığı tespit edildiği için işe alınmamıştı. Bu kez şansını Koç Holding bünyesinde yer alan, otomotiv parçaları üreten Mako Elektrik Sanayi ve Ticaret A.Ş.'de denedi. "Askerden yeni geldim" dedi ve daha önce Tekel'de çalıştığını gizledi. İlk kez işe başlamış gibi yeni sigorta numarasıyla Mako'da işbaşı yaptı. İşyerinde Maden-İş Sendikası örgütlüydü. Sarıcan'ın işbaşı yaptığı sırada işyerinde 16 Eylül DGM Direnişi yaşanmış, bu nedenle Maden-İş'in kadrolarının bir kısmı işten atılmıştı. İşyerinde baskıyı artıran işveren, işçileri Maden-İş'ten ayrılıp Türk Metal'e geçmeleri için zorluyordu. Türk Metal üyeleri, sayıca az olmalarına rağmen işverenin desteğiyle işyerinde güçlenmeye çalışıyordu. Ahmet Sarıcan işveren destekli Türk Metal operasyonuna karşı aktif bir biçimde temsilcilere yardımcı oldu. İşçileri Maden-İş'te kalmaları konusunda ikna için uğraşan ekiple çalıştı. Sonuçta, Türk Metal işyerinde etkinlik sağlayamadı. Bu çalışmalar sırasında göz dolduran Ahmet Sarıcan bir süre sonra işyerinde yapılan seçimlerde fabrika baştemsilcisi seçildi. Onun baştemsilciliği süresinde Maden-İş Sendikası işyerinde biraz daha köklendi, biraz daha güçlendi. Ahmet Sarıcan sadece kendi işyerinde değil, Renault, Çemsan, Karsan temsilcileriyle bölgeyi yeniden inşa etmeye, sendikal ilişkileri yerli yerine oturtmaya çalışıyordu. Hep birlikte Maden-İş Bursa Bölge Temsilciliği'nde yaşanan TİP-TKP geriliminin yol açtığı zaafı, verdiği zararları asgariye indirmek için çaba harcıyorlardı. Hedefleri Maden-İş'i Bursa Sanayi Bölgesinde yeniden sözü geçen bir sendika haline getirmekti.

Eğitimde.

Grev Yerinden Gözaltına

Bir dönem Maden-İş Onur Kurulu üyeliği yapan Sarıcan, 1979 yılında toplanan Maden-İş 23. Genel Kurulu'nda Genel Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi.² Sendikal faaliyetlerin yanında TKP'nin Bursa İl Komitesi üyesi olarak politik mücadelenin içindeydi. 12 Eylül darbesine de bu çalışmalar içinde yakalandı. Aşlında darbeden bir süre önce Mako'daki işine son verilmiş, hatta bu çıkış Maden-İş'e de bildirmişti. Ama nedense işten çıkarma tebligatı yapılmamıştı. 13 Eylül sabahı Sarıcan'ı kapıdan içeri sokmadılar ve işten atılma kararını tebliğ ettiler. Ahmet Sarıcan ile birlikte birkaç işçi daha işten atılmıştı. Sarıcan'a göre işverenin darbeden önceden haberdar olduğunun ve inceden hazırlık yaptığının göstergesiydi bu durum.

Bursa bölgesinde DİSK'in örgütlü olduğu beş fabrika 12 Eylül'ü grevde karşılamıştı. Renault, Çemtaş ve Karsan'da Maden-İş, diğer ikisinde ise Hürcam-İş örgütlüydü. Fabrikaya giremeyen Ahmet Sarıcan ve arkadaşları altlarında Tekstil sendikasından emanet aldıkları araba ile grev yerlerini dolaştılar. İşçilerin kahvaltılık malzemelerinin dağıtımını yaptılar. İşçi-

2. Maden-İş Sendikası Tarihi Çalışma Grubu, *Derinden Gelen Kökler 2*, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2017, s. 172.

lerle ve temsilcilerle konuşup, sendikadan ve DİSK'ten gelecek haberlere göre hareket etmek gerektiğini söylediler. Gittikleri son grev yeri Karsan'dı. Burada kahvaltı dağıtımını yaptıkları esnada başlarında albay olan bir cemse asker geldi. Askerler grev çadırını kuşattılar. Grevcilere hitap eden albay, grev çadırını yıkacaklarını, grevin biteceğini söyledi. Ahmet Sarıcan işçi kalabalığının arasına doğru çekilerek, önceden tanıdığı albayın görüş alanından çıkmaya çalıştı. Fakat albayın fark edip, "alın bunu" diye emir vermesiyle askerler saldırıya geçtiler. Ahmet Sarıcan'ı, Mehmet İçin ve Şanver adlı Karsan temsilcisi ile birlikte yaka paça gözaltına aldılar.

MESS grevleri sırasında barakaya dönüştürülmüş grev çadırı ve üzerine çizilmiş işçilerin derdini anlatan karikatürler.

Önce jandarmaya, ardından da Bursa Emniyet Müdürlüğü 1. Şube'ye götürüldüler. Burada ağır işkencelere maruz kaldılar. Ahmet Sarıcan, Mehmet İçin ve Maden-iş Sendikası Bursa Bölge Temsilciliği avukatı olan Ahmet Hilmi Feyzioğlu aynı anda işkenceye alınıyorlardı. Birbirlerinin sesini duyabiliyorlardı. 2 Ekim 1980 sabaha karşı Ahmet Hilmi Feyzioğlu'nun sesi duyulmaz oldu. Aşağı yukarı eşzamanlı olarak Ahmet Sarıcan ve Mehmet İçin'e yapılan işkence de durduruldu. Mehmet İçin ve

Ahmet Sarıcan'ı işkenceden çıkarıp bir odaya aldılar. O esnada bir cam şangırtısı duyuldu. Polisin iddiasına göre Ahmet Hilmi Feyzioğlu, 2 Ekim 1980'de gözaltında tutulduğu Emniyet Müdürlüğü binasının 5. katından atlayarak intihar etmişti. Ahmet Sarıcan cam kırılmasından başka ses duymamıştı. Ahmet Sarıcan'a göre camı kırmaları, Ahmet Hilmi Feyzioğlu'nun işkencede öldürülmesinin üstünü örtmek üzere hazırlanmış mizansenin bir parçasıydı. Ahmet Sarıcan ve Mehmet İçin tutuklanıp, cezaevine gönderildikten sonra Feyzioğlu'nun öldürülmesiyle ilgili suç duyurusunda bulundular. Suç duyurusuyla ilgili cezaevinde ifadeleri de alındı, ama 12 Eylül koşullarında bu suç duyurusundan somut bir sonuç çıkmadı. Daha sonraki yıllarda Bursa Çağdaş Hukukçular Derneği tarafından yapılan suç duyurusu ise zaman aşımı gerekçesiyle kabul edilmedi. Oysa insanlığa karşı işlenen suçlarda zaman aşımı yoktu.³

Ahmet Sarıcan'ın DİSK davasına mı, yoksa TKP davasına mı dahil edilmesi gerektiğine uzun süre karar verilemedi. Sonunda, Bursa bölgesindeki işçilerden oluşan, 12 Eylül sonrasının ilk TKP davasına dahil edildi. Bu davada Mehmet İçin, Özcan Pekşen, Ayşe Aktaş, Münür Derçin, Aysun Derçin, Bülent Yardımcı, Celal Topçu, Ali İhsan Gökçe, Mehmet Ali Onay, Günay Onayman, Fevzi Kavuk gibi isimlerle birlikte yargılandı.⁴ Ahmet Sarıcan, bir buçuk yıl tutuklu kaldığı davanın sonunda 10 yıl 8 ay ceza aldı. Ceza tahliyeden sonra kesinleşmişti, teslim olmadı, kaçak yaşadı. Kaçaklığı, ceza aldığı Türk Ceza Kanunu'nun 141 ve 142. maddeleri 1991 yılında yürürlükten kaldırılınca kadar sürdü. İlgili maddeler kaldırılınca hakkındaki hüküm de düşmüş oldu. Bursa Tıp Fakültesi Çocuk Bölümü'nde kürsü sekreteri olarak çalışan, 1977 yılında evlendiği eşi de kendisi gibi TKP üyesiydi. Eşi de 1982 yılında yapılan ve birden çok ili kapsayan "Kırmızı Fener" adı verilen TKP operasyonunda tutuklandı. 5 ay hapis yattı ve işini kaybetti.

12 Eylül sonrasında karı-koca her ikisi de işini kaybetmişti. Ahmet Sarıcan, kaçak günlerinde İstanbul Hasköy'de bulunan Güzelce Tüketim Kooperatifi'nde çalıştı. Bir müddet sonra sivil polisler gelip, gitmeye başlayınca buradan ayrıldı. Kooperatif çalışmasında gıda işini öğrendiğini düşünüyordu, gıda sektö-

3. *Cumhuriyet*, 24 Mart 2012.

4. Hasan Öztürk, *Çınarlı Köyün Muhtarı*, TÜSTAV Yayını, İstanbul, 2007, s. 230.

Eşiyle.

ründe ticarete atıldı, ama başarılı olamadı. Daha sonra bir taşımacılık şirketi kurarak, emekli oluncaya kadar bu işi sürdürdü. İllegal yaşadığı günlerde TKP içerisinde merkezî çizgiye karşı muhalefet örgütleyen ekiple birlikte davrandı. Sosyalist İktidar Partisi (SİP), TKP adını alarak yoluna devam ettiği süreçte TKP üyesi oldu, faaliyetlerine katıldı. Parti içerisinde yaşanan ayrışmayı doğru bulmadı. TKP ile de ayrılanların kurduğu Türkiye Komünist Hareketi (TKH) ve Türkiye İşçi Partisi (TİP) ile de örgütsel ilişki kurmayı tercih etmedi. Bugün herhangi bir partiye üye olmamakla birlikte doğru bulduğu, eylemlerin, örgütlerin, hareketlerin destekçisi olarak yaşamını Armutlu'da sürdürüyor. 1968'de çıktığı yolun sıcaklığını ve kararlılığını taşıyarak...

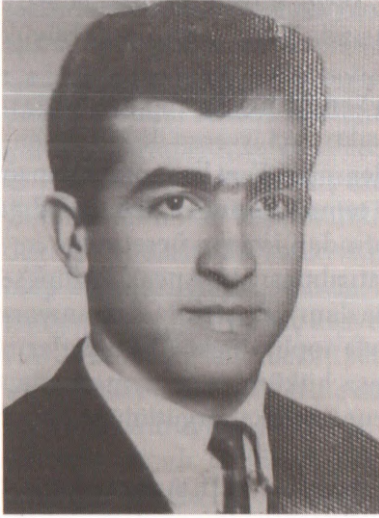
Ekrem Kandemir Sınıfın Peygamberi

1977 yılıydı, “DGM’yi ezdik sıra MESS’te” sloganıyla başlayan “Büyük Grev” kapsamında greve çıkmıştı, Philips işçileri. İşyerinin önünde grev nöbetindelerdi. Demli çaylar eşliğinde dayanışma türküleri söyleyip, en koyusundan sohbete duruyorlardı. O sırada fabrikanın önüne yaklaşan araba herkesin dikkatini çekti. Şoför park ettiği otomobilden hızlıca inip arka kapıyı açtı. Arabadan, Madeni Eşya İşverenleri Sendikası’nın (MESS) grevlere karşı kurduğu komitenin başkanı Turgut Özal indi. Turgut Özal, işveren yetkilileriyle görüşmeye gelmişti. Özal kendinden emin adımlarla fabrikaya doğru yöneldiğinde, göğsüne kadar inen sakalı, iriyarı fiziğiyle işçi temsilcisi Ekrem Kandemir karşısına dikildi. “Çalışma olmayan fabrikada toplantı da olamaz” diyerek Özal’ı içeri sokmadı. Özal’ın “Ben de sendikacıyım, meslektaş sayılırız” gibi yumuşatma girişimleri ise fayda etmedi. Özal’a son söz olarak “Maden-İş’ten izin almadan fabrikaya giremeyeceği” söylendi. Özal, çaresizce geri döndü. Birkaç saat sonra bu kez yanında Maden-İş’ten Celal Alçinkaya ile Philips’e geldi. Özal, yakın mesafede bulunan Maden-İşe gitmiş, “iznini almıştı.” Celal Alçinkaya da onun fabrikaya giriş vizesiydi.

Özal, içeri girmeden önce işçilere bir şirinlik gösterisi yaparak, “Bir çayınızı içerim” dedi ve grev çadırının önündeki taburelerden birine çöktü. Sorular sorarak, işçilerle sohbete başladı. O sıralarda Mehmet Koç’un *Amerikan Köpeği* adlı plağı piyasaya yeni çıkmıştı. *Pepsi fruko aramko/al bunları anana ko/sana alet olana yuh/ulan Amerikan köpeği/seni bir martına sattık/pabucunu dama attık/kıçına bir kazık çaktık/ulan Amerikan*

köpeği sözleriyle akıp giden, sözleri cinsiyetçi, bariz küfür içeren bir türküydü bu. Ekrem Kandemir, Özal'a mesaj olsun diye bu türküyü üst üste en az üç kez döndüre döndüre çaldırdı. Özal hiç renk vermedi. Duymazdan, işçilerin yüzündeki müstehzi gülümsemeleri görmezden geldi. Özal kalkıp gittikten sonra işçiler, türkünün sözlerini tekrarlayarak, kahkahalarla güldüler arkasından. Tam bu sırada işçilerden biri yaptığını takdir etmek için Ekrem Kandemir'e dönerek "Peygamber gibi adamsın" dedi. O saatten sonra "Peygamber Ekrem" olarak nam saldı. Dostu da düşmanı da "Peygamber Ekrem" olarak tanıdı.

"Peygamber Ekrem" 1944 yılında Elazığ'ın Karakoçan köylerinden Şamani'de doğdu. Ailesi, aynı yıl Bingöl'e, eski bir Ermeni köyü olan Çanakçı'ya göç etti. 1915 sonrasında bir askerî birliğin kullanımında olan köy, 1941'de iskâna açılmıştı. Ekrem Kandemir ilkokulu bu köyde bitirdi. 1960 yılında köyünü arkada bırakıp, İstanbul'a göçtü. Bir yıl kadar matbaada çalıştıktan sonra, şimdi yerinde Metrocity adlı alışveriş merkezinin bulunduğu Philips'te işe girdi. Hollanda kökenli şirket Philips

elektronik cihazlar üretiyordu. Üç vardiya halinde gece gündüz üretimin sürdüğü fabrikada yoğun, tempolu bir çalışma yapılmaktaydı. İşyerinde Maden-İş Sendikası örgütlüydü. Ekrem Kandemir'in o sıralarda sendika hakkında bilgisi yoktu. Sendikanın işçilerin hayatında nasıl bir karşılığı var bilmiyordu. Herkes sendikalıydı, o da çoğunluğa uydu, sendikaya üye oldu. Henüz toplu iş sözleşmesi kanunu çıkarılmamıştı. 1947 yılında çıkarılan kanun çerçevesinde sendika işçiler adına işverenden bazı isteklerde bulunuyor, ücret artışı talep ediyordu. Ancak bunların gerçekleşip, gerçekleşemeyeceği büyük ölçüde işvere-

nin iki dudağının arasındaydı. Maden-İş Sendikası işçilere sürekli grev hakkının neden gerekli olduğunu, ne işe yaradığını anlatıyordu. Grev hakkı olmadan işçinin ne hak kazanabileceğini, ne de koruyabileceğini propaganda ediyordu. Derken 1963 yılının Ocak ayında Kavel grevi patladı. Kavel’de ödenmeyen ikramiyeler için başlayan grevin taleplerinden biri de grev kanununun bir an önce çıkarılmasıydı. Kavel grevi, Ekrem Kandemir’in dayanışma amacıyla gittiği ilk eylemdi. İlk kez somut olarak direnişin ne olduğunu gördü. İşçilerin davalarına sahip çıkması, sergilediği kararlılık onu çok etkiledi. Kavel grevinin başarıyla sonuçlanması Philips işçileri arasında kazanan kendileriymiş gibi büyük bir sevinç yarattı. Kavel’den sonra Maden-İşe duyulan sempati, sevgi, güven biraz daha arttı. İşyerinde sendikanın kök salmasında Kavel grevinin de büyük payı olmuştu.

1963 yılının Temmuz ayında Sendikalar ile Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt kanunları çıktı. İşçi işveren ilişkileri, sendikaların işleyişi kanunla düzenlenmişti. Yeni kanunla sağlanan imkânlardan biri, daha önce işçi temsilcilerinin elden topladığı üyelik aidatlarının işveren tarafından işçinin ücretinden kesilerek, sendikanın hesabına yatırılmasıydı. Ancak Philips’te işveren bunu yapmakta biraz nazlanıyor, isteksiz davranıyordu. Sendikanın organizasyonu ile toplu dilekçe ile aidatların ücretten kesilmesi, işverenin yasa hükümlerine uyması talep edildi. Bu eylem biraz da işverene sendikal örgütlülüğü kabul ettirmek içindi.

Ekrem Kandemir, 1964 yılında askere gitti. Askerliğini işçi olarak Silahlı Kuvvetler’e ait matbaada çalışarak tamamladı. Askerlik sonrasında Philips’teki işine geri döndü. Bu dönemde siyasete ilgisi de merakı da arttı. *Akşam* gazetesi ve Çetin Altan’ın yazılarıyla sol fikirlere yöneldi. 1966 yılında arkadaşı Mustafa Kalfa ile birlikte Türkiye İşçi Partisi saflarına katıldı. Artık sendikal faaliyetlerinin yanında politik faaliyetlerin de parçası haline gelmişti. İş dışı zamanlarının büyük kısmı parti ve sendika binalarında, toplantılarda ve eylemlerde geçiyordu. Adım adım TİP’te sempatatizantlıktan militanlığa, sendikada üyelikten öncü işçiliğe geçmişti.

Kanlı Pazar

1969 yılının 16 Şubat günü tarihe “Kanlı Pazar” olarak geçen “Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü” vardı. Beyazıt’tan başlayacak olan yürüyüş Taksim’de sona erecekti. Nendendir bilmiyor, Beyazıt’a gitmek yerine yürüyüşe Kabataş’tan katılmaya karar verdi. Kasımpaşa’daki evinden Taksim Meydanı’na çıkıp, oradan Kabataş’a inerek, Beyazıt’tan gelen korteji karşılamak, oradan yürüyüşe katılmak niyetindeydi. Mitinge karşı Cihat çağrılarının yapıldığından, başta Komünizmle Mücadele Derneği olmak üzere çeşitli örgütlerin saldırı hazırlığı içinde olduğundan haberdardı. Taksim’e çıktığında yapılan hazırlıkları gözleriyle gördü. Taksim Meydanı’nın çevresi sakallı, şalvarlı insanlarla doluydu. Polislerin yanında, arasında büyük bir rahatlık içinde volta atarak, saldırı zamanını bekliyorlardı. Gümüşsuyu Caddesi’nden aşağıya iniş polis tarafından kapatılmıştı. Gezi’ye doğru yürüdü, Askerî Hastane’nin yanından Kabataş’a doğru gitmeyi düşünüyordu. O sırada Gezi’de park etmiş, kasasındaki yük brandayla örtülmüş bir kamyonet gördü. Kamyonetin yanında duran bir kişi, brandanın altından çıkarttığı sopaları dağıtıyor, polisler de “sanki ekmek dağıtılıyormuş” gibi sakince olup biteni izliyordu. Kabataş’a indi, Beyazıt’tan gelen korteje katıldı. Kortejdeki birkaç kişiye gördüklerini anlattı. Anlattıklarını dinleyenler, kendilerini savunmak amacıyla sağdan soldan topladıkları taşları ceplerine doldurdular. Başka da yapacak bir şey yoktu. Yürüyüş devam etti. Taksim Meydanı’na çıkan kortej saldırıya uğradı. İki kişinin öldüğü, 200 civarında insanın yaralandığı saldırıda Ekrem Kandemir Gümüşsuyu’ndan Kabataş’a geri dönen kalabalığın arasındaydı.

1970 yılında Philips’te ünite temsilcisi, Maden-İş Sendikası 6. Bölge Temsilciliği’nde Yönetim Kurulu üyesiydi. 15-16 Haziran eyleminin örgütlenmesinde hem işyeri ünite temsilcisi hem de Bölge Temsilciliği Yönetim Kurulu üyesi olarak görev üstlendi. 15 Haziran günü üretimi durduran, fabrikayı boşaltan ekibin içindeydi. 16 Haziran günü ise Levent bölgesinde polisin yürüyüşe engel olmak istemesi üzerine çıkan çatışmada polis kurşunlarına sopalar ve taşlarla karşı koyan işçilerin arasında.

Maden-İş’te tabanla bağları kuvvetlendirmek, örgütlenmeyi aşağı doğru yaymak amacıyla oluşturulan mekanizmalardan biri de bölge temsilciliklerine bağlı “lokal”lerdi. En az 150, en

çok 600 üyeyi kapsamak üzere oluşturulan lokallerin yönetim kurulu 7 asil ve 7 yedek üyeden oluşurdu. Yönetim kurulu üyeleri, baştemsilciler, temsilciler ve ünite temsilcileri arasından işçiler tarafından seçilirdi. Lokal yönetim kurullarının görevleri arasında işyerinde temsilcilerin iyi çalışıp çalışmadığını denetlemek, toplu iş sözleşmesinin doğru ve sorunsuz bir biçimde uygulanıp, uygulanmadığını kontrol etmek vardı. Ekrem Kandemir, 1972 yılında Lokal Başkanı seçildi. 1980 yılına kadar 8 yıl bu görevi sürdürdü. Aynı zaman dilimi içinde işyeri temsilcilik görevini de yerine getirdi. Üç dönem DİSK delegeliği, 4 dönem de Maden-İş delegeliği yaptı. Maden-İş Sendikası Merkez Denetleme Kurulu ve Bölge Temsilciliği Disiplin Kurulu üyeliklerinde bulundu. Maden-İş'te temsil görevleri üstlenebilmek için sendikal eğitim programlarını tamamlamış olmak gerekirdi. Ekrem Kandemir Maden-İş'in A, B ve C tipi eğitimlerinden geçti. Bu eğitimlerin tamamlayıcı bir ögesi ve üst aşaması olarak, 1979 yılında, 36 gün Budapeşte'de Maden-İş'in Macaristan sendikalarıyla birlikte organize ettiği eğitim çalışmasına katıldı. Burada sendikal bilgilerin yanında sosyalizme dair konularda da eğitim aldı.

1975 yılında, Memet Ertürk'ün referansıya, Ali Korkmaz parti adıyla Türkiye Komünist Partisi'ne üye oldu. Partinin üç kişiden oluşan işyeri komitesine girdi. Kalın surlarla korunan kapitalizmin kalesini yıkmak için her doğan güne bir kavgaya sığ-

dırılarak yaşanan o günlerde Partili işçi, komünist kimlikli işçi temsilcisiydi. İşçi sınıfının tarihinde doğrudan siyasal amaçlı ilk genel grevi olan 16 Eylül DGM direnişinde, Philips'te gerçekleşen grevlerde, 20 Mart 1978, Faşizme İhtar Eylemi'nde ve daha pek çok grevde, direnişte, eylemde taşıdığı komünist kimliğiyle başı çekenlerden biri oldu.

Philips grevinden.

DGM direnişi korkunun işçilere, devrimcilere güneş kadar uzak olduğu günlerde yaşanmıştı. Eylemden sonra MESS ve TİSK "İşte suçlular" diye kara listeler hazırladı. İşverenler, İş Yasası'nın suçlu çıkarmayı düzenleyen 17. maddesini bir giyotin gibi kullanarak, yüzlerce işçiyi işten attılar. İşçiler aleyhine açılan mahkemelere müdahil olarak işten attıklarının yargı tarafından da cezalandırılması için kendilerini paraladılar. Philips'te işten atılan olmadı. Uluslararası şirket olması, Maden-İş'in işyerindeki güçlü yapısı, işvereni bu kıyıma girişmekten alıkoymuştu. Ama yakınlarda bulunan Profilo'da 18 işçi işten atıldı. İşçiler, işverenin işçi kıyımı kararını tanımadı. İşten atılan işçiler fabrikaya girdi ve 29 Eylül sabahı direniş başladı. Direniş üzerine fabrikayı kuşatan polislerin ilk müdahale girişimi işçilerin savunmasıyla püskürtüldü. Aynı günün akşamında Profilo işçisi polis ablukası altındaki fabrikayı terk etmeyerek geceyi fabrikada geçirdi. Philips işyerine Profilo'da direniş olduğu haberi gelince Ekrem Kandemir de kalabalık bir işçi grubuyla beraber fabrikanın önüne gitti. Başka fabrikalardan da işçiler, işçi aileleri, bölgenin duyarlı insanları oradaydı. Görüntü olarak polis barikadı fab-

rikanın içindeki Profilo işçileri ile dışarıda desteğe gelenlerin arasında kalmıştı. Dışarıdaki topluluk “Diren Profilo, Philips seninle” ya da “Diren Profilo, Grundig seninle” gibi sloganlara selam gönderiyor, içeriden de alkış ve sloganla yanıt geliyordu. Sabah olduğunda işbaşı yapmak için fabrikaya gelen Pofilo işçilerini polis içeri sokmak istemedi. İşçilerin içeri girmek için ısrar etmeleri üzerine polis sis, gaz ve gözyaşartıcı bombalarla saldırıya geçti.¹ İşbaşı yapmak için gelen Profilo işçileri ve desteğe gelenler polisin saldırısına taşlarla karşı koydular. Üç saat kadar fabrikanın çevresindeki sokaklarda polislerle işçiler arasında çatışma ve kovalamaca yaşandı. Ekrem Kandemir, sokak sokak polise karşı direnen işçilerin arasındaydı. Polis elinde tabanca, tüfek, gaz bombası, cop ne varsa onunla saldırıyordu, işçiler ve halk da eline ne geçirdiyse onunla karşı koyuyordu. 500 civarında Profilo işçisinin gözaltına alındığı, 5’i temsilci olmak üzere 11 işçinin tutuklandığı eylemlerde Profilo işçisi Yakup Keser polisin açtığı ateş sonucunda hayatını kaybetti.²

1976’da sol içi çekişme, rekabet şiddet içeren bir biçimde yaygınlaşmaya yüz tutmuştu. 1974 affıyla cezaevinden çıkan Doğu Perinçek’in başını çektiği Aydınlıkçılar bir yandan fabrikalarda işçi örgütlenmesi yapmaya, bir yandan da kurdukları dernekler aracılığıyla mahallelerde faaliyet sürdürmeye çalışıyordu. Mecidiyeköy bölgesinde kurdukları Halk Birliği Derneği’nin etkin isimlerinden biri 12 Eylül sonrasında liberal görüşleri benimseyen, “sendikalara ölüm” fermanı çıkaran Gülay Göktürk’tü. O sıralarda gecekondulardan oluşan Sanayi Mahallesi’nde tuttuğu evde oturan Gülay Göktürk, Ekrem Kandemir’e de komşuydu. Kısa bir süre Philips’te işçilik de yapan Göktürk, işten çıkarılmasından Maden-İş’i sorumlu tutuyordu. 9 Ocak günü, Beşiktaş’ta Rüya (Çam) Düğün Salonu’nda Maden-İş’in 6. Bölge Temsilciliği’nin Konsey toplantısı vardı. Aydınlıkçılar da Düğün Salonu’nun önünde Maden-İş yöneticileri aleyhine bildiri dağıtıyordu. Ekrem Kandemir salona yaklaştığı sırada, bildiri dağıtan ekip, Gülay Göktürk’ün hedef göstermesiyle saldırıya geçti. Bu saldırıda Ekrem Kandemir’in kafası kırıldı. Saldırının haber alınmasıyla düğün salonundan çıkıp gelenlerle kavga büyüdü.

1. *Cumhuriyet*, 1 Ekim 1976.

2. Hasan Algül, Profilo Baştemsilcisi, *Maden-İş* gazetesi, Sayı 81.

Her iki taraftan da yaralananlar ve gözaltına alınanlar oldu.³ Misillemeden korkan Gülay Göktürk, Sanayi Mahallesi'nde oturduğu evden o gün apar topar taşındı.

1 Mayıs'ta İşçi Koruma

1976 yılında 1 Mayıs'ın kitlesel olarak kutlanması kararı alındığında, Ekrem Kandemir'in içini büyük bir sevinç kaplamıştı. Fabrika fabrika akıp gelen işçiler, birleşip büyük bir akarsu olarak meydana dolduracaklardı. Bu duygu her yıl biraz daha büyüdü, serpildi gelişti içinde. 1976 1 Mayıs'ından başlayarak her yıl, hazırlıklara bir ay önce başlamak bir örgütsel alışkanlık olmuştu. Bir ay önce çıkarılan çağrı metinleri, afişler, duvar gazeteleri ile 1 Mayıs anlatılır, tarihine, ortaya çıkışına ilişkin bilgiler verilir. İşçiler, mitinge, 1 Mayıs Meydanı'na çağrılırdı. Ekrem Kandemir, 1976 yılından itibaren Maden-İş bölge temsilciliği bünyesinde hazırlık çalışmalarını yürüten, koordine eden komitelerin içinde yer aldı. 1977 1 Mayıs'ında, 1976 1 Mayıs'ı için Orhan Taylan tarafından hazırlanan afişin büyük bir pankart haline getirilerek kortejin önünde kamyonetin üstünde taşınması kararlaştırılmıştı. Bu pankart Ekrem Kandemir'in sorumluluğunda Philips'in top sahasında hazırlandı. Mesai saatleri dışında akşam saatlerinde yapılan pankart hazırlığı birkaç gün sürdü. Orhan Taylan bir gece Philips'e gelerek yapılan çalışmaya nezaret etti.⁴ Kamyonetin üzerinde alana götürülen büyük pankart kortejin ve alanın görselliğine muazzam bir canlılık katmıştı.

1 Mayıs 1977'nin güvenliğinden eski bir Philips işçisi olan, Maden-İş Genel Sekreteri Memet Ertürk sorumluydu. Memet Ertürk, kürsünün, kürsüde bulunan sendikacıların, Kemal Türkler'in korunmasını silahlı bir grup işçiye emanet etti. Ekrem Kandemir de silahlı işçi korumalardan biriydi. DİSK Genel Başkanı alana girdiği andan itibaren Demir Döküm'den bir işçi ile birlikte Türkler'e yakın koruma yaptı.⁵ Türkler'e devletin verdiği bir polis koruması vardı, ancak sendika bununla yetinmeyerek kendi önlemini almıştı. Sular İdaresi'nin üstünden açılan ateşle

3. *Milliyet*, 10 Ocak 1976.

4. Orhan Taylan ile yaptığımız telefon görüşmesinde, detay hatırlamamakla birlikte böyle bir çalışmayı anımsadığını ifade etti. 23 Ekim 2020.

5. Fahrettin Ozan, Ekrem Kandemir ile birlikte koruma görevi üstlenen Demir Döküm işçisinin Yılmaz Kırak olduğunu söyledi.

katliam başladığında Kemal Türkler hızla alandan uzaklaştırıldı. Ekrem Kandemir, Kemal Türkler'i alandan uzaklaştırılmasında çevre güvenliğini sağladı. Kürsüden uzaklaştırılan Kemal Türkler, Mehmet Karaca ve Memet Ertürk, Mete Sönmez'in kullandığı Otosan'da üretilen Anadol Böcek marka otomobile bindirildi. Mete Sönmez, gözünü karartıp, aracı parkın merdivenlerinden yola indirdi. Bu sırada arabanın lastikleri patladı. Bir süre patlak lastikle, cantın üzerinde giden araçta İstanbul Belediyesi'nin DİSK'e tahsis ettiği telsizlerden biri vardı. Mete Sönmez telsizle yardım istedi. Yardım çağrısını alan Yücel Top arkadan yeni bir araç getirdi. Getirilen arabaya binen Kemal Türkler, Mehmet Karaca ve Memet Ertürk, Şinasi Kaya'nın Darphane'de bulunan evine götürüldü. Ekrem Kandemir'ler Türkler'i alandan götüren aracı başka bir araçla takip ederek bölgeye ulaştı ve sokakta güvenlik aldılar. Götürüldüğü ev yeterince güvenli görülmeyişi için bir müddet sonra Kemal Türkler, bir başka araçla bir akrabasının Bakırköy'de bulunan evine nakledildi.⁶ Ekrem Kandemir ise Gültepe'ye giderek, görev için verilen tabancayı aldığı kişilere teslim etti.

Ekrem Kandemir, 12 Eylül'e kadar geçen süre içinde sadece fabrikasında, bölgesinde değil, Maden-İş'in ihtiyaç duyduğu her yerde görev yaptı. Bursa'da örgütlenme çalışmalarına katıldı, ilk gittiğinde bir hafta kadar bölgede kaldı. Daha sonra birkaç kez daha gitti. Bunlardan bir kısmı, Bursa bölgesinde Maden-İş içindeki TİP ile TKP'liler arasında yaşanan gerilime müdahale amacını taşıyordu.

Maden-İş'in örgütlendiği, örgütlenmesinin saldırıya uğradığı, örgütsel sorunların yaşandığı yerlerde hazır kuvvet olarak desteye koşan sendika militanı olarak 12 Eylül'ü karşıladı. 12 Eylül'ün ertesi günü Philips'ten gözaltına alındı. Yaklaşık 4 ay Metris, Hasdal ve Selimiye'de kaldıktan sonra serbest bırakıldı. Daha sonra tutuklandı ve 16 ay cezaevinde kaldı. DİSK ve Maden-İş davalarında yargılandı. DİSK Davası'nda yaptığı savunma sırasında kullandığı ifadeleri mahkeme heyeti, hakaret kabul ederek 1. Ordu Komutanlığı'na suç duyurusunda bulundu.⁷ Açılan davada üç yıla yakın bir süre yargılandı ve beraat etti. 1981 yılında Philips'teki işinden çıkarıldıktan sonra, yeni bir işte

6. Mehmet Karaca ve Mete Sönmez ile telefon görüşmesi.

7. *Cumhuriyet*, 13 Eylül 1986.

çalışmadı. Prim eksikliğini dışarıdan tamamlayarak emekli oldu. 1983 yılında çıkarılan sendikal kanunlarla işçilerin sendikalaşmasına imkân tanındığında, eski Maden-İş ekibi Otomobil-İş'te örgütlenme kararı almıştı. Bu karar çerçevesinde kendi çalıştığı fabrika Philips'ten başlayarak, bölgedeki fabrikalarda örgütlenme çalışmalarına gönüllü olarak destek verdi.

S A N I K (10) : EKREM KANDEMİR : Ali oğlu, Raime'den doğma, 1944 doğumlu. Bingöl Kığı Çanakçı köyü nüfusuna kayıtlı, İstanbul 32.11 Sanayi Yeşilce Mah. Destek sok. No: 27'de oturur. İşsiz.

S U Ç U : Sosyal bir sınıfa diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümü tesis etmeye veya sosyal bir sınıfa ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadi ve sosyal temel nizamlatları herhangi birini devirmeye matuf yasadışı Türkiye Komünist Partisi Üyesi olmak.

SÜÇ TARİHİ : 1.5.1984 - 1.12.1987 tarihleri arasında.

GÖZETİM TARİHİ : 1.12.1987 - 14.12.1987

TEVKİF TARİHİ : 14.12.1987

TAHLİYE TARİHİ : 21.12.1987

TATBİKİ İSTENİLEN KANUN MADDELERİ :
TCK. 141/5, 31, 33, 40. maddeleri.

Ekrem Kandemir TBKP İddianamesi'nde.

TKP Genel Sekreteri Haydar Kutlu ve TİP Genel Sekreteri Nihat Sargın 1987 yılında yasal komünist partisi kurmak amacıyla politik göçmen olarak bulundukları ülkelerden Türkiye'ye döndüler. Tutuklanıp cezaevine konuldular ve haklarında dava açıldı. Takip eden süreçte davayı genişletmek, yeni sanıklar eklemek maksadıyla gözaltılar, tutuklamalar yapıldı. Ekrem Kandemir, aralık ayı başında Otomobil-İş Genel Sekreteri Celal Özdoğan, öğretmen Musa Kasa ve daha önce Trakya TKP Bölge Komitesi üyesi olmaktan tutuklu olarak yargılanmış olan Mustafa Erdoğan ile birlikte İstanbul'da gözaltına alındı. İki hafta süren gözaltının ardından TKP adına faaliyet sürdürmek suçuyla tutuklandı.⁸ Tutukluluğa yapılan itiraz sonucunda 21 Aralık 1987 günü tahliye edildi ve davada tutuksuz sanık olarak, TCK. 141/5, 31, 33, 40 maddeleri gereğince 5 ila 12 yıl arasında hapis

8. Milliyet, 15 Aralık 1987.

istemiyle yargılandı.⁹ Yargılama sırasında, komünistler aleyhine yaptığı açıklamalar nedeniyle Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı hakkında suç duyurusunda bulundu, ancak mahkeme heyeti bu suç duyurusunu kabul etmedi.¹⁰ 1960'lı yıllarda bir toplantıda Mehmet Ali Aybar'ın "yargılayanları yargılayacaksınız" sözü kulağına küpe olmuştu. DİSK Davası'nda da TBKP Davası'nda da bu düstur ile hareket etti.

Ekrem Kandemir, TBKP'nin birlik ve yasalık çalışmalarına omuz veren isimlerden biri oldu. Bu çerçevede gerçekleştirilen eylem ve etkinliklerin neredeyse tamamına katıldı. Hafızasında iz bırakan etkinliklerden biri, Türk-İş ve Hak-İş üyesi sendikalar ile bağımsız sendikaların yöneticilerinden oluşan "Düşünceye Özgürlük Girişimi"ydi.¹¹ Girişim 1990 yılında, bağımsız Otomobil-İş'ten Genel Eğitim Sekreteri Osman Yıldız, Mecidiyeköy Şube Başkanı Orhan Ekmen, Hak-İş üyesi Öz Gıda-İş Bakırköy Şube Başkanı Mustafa Paçal, Türk-İş üyesi Petrol-İş İstanbul Şube Mali Sekreteri Nesimi Aksakal ile birlikte Ekrem Kandemir ve DİSK üyesi Yeni Haber-İş Genel Başkanı Eyüp Sıhhatli'den oluşturuldu. Girişimin amacı, Türk Ceza Kanunu'nun düşünce, ifade ve örgütlenme özgürlüğünün önünde engel olan 141-142-163'ün kaldırılması ve o sırada tutuklu oldukları Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde ölüm orucuna başlamış olan Kutlu ve Sargın'ın taleplerine destek olmaktı. Bu amaçla Ankara'ya giden komite, Hak-İş ve Türk-İş başkanlarını, Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel'i, Sosyal Demokrat Halkçı Parti Genel Başkanı Erdal İnönü'yü, Çalışma Bakanı İmren Aykut'u ziyaret etti. Onlardan söz konusu maddelerin kaldırılması ve ölüm orucundakilerin taleplerinin iktidar tarafından dikkate alınmasını sağlamak üzere destek istedi.

9. TBKP iddianame.

10. *Cumhuriyet*, 15 Ekim 1988.

11. *Otomobil-İş* gazetesi, Sayı 54, Mayıs 1990.

Türk-İş Genel Başkanı Şevket Yılmaz'ı ziyaret.

Şevket Yılmaz heyetin yanında Adalet Bakanı Oltan Sungurlu'yu arayarak talepleri iletti. "Ölüm orucunun sonlandırılması için yapılması gerekenleri yapmasını, aksi takdirde yaşanabilecek bir olumsuzlukta Türkiye'nin başının daha fazla ağrıyabileceğini" hatırlattı.

TBKP'nin yasal olarak kurulduğu süreçte işin merkezinde bulunanların "yeni düşünce" adı altında ortaya serdiği düşüncelerle yakınlık kuramadı. Bu nedenle TBKP'nin yasal kuruluş sürecinde kerhen bulundu. TBKP sonrasında solda kurulan partilere, oluşan örgütlere katılmadı, ama sosyalist solun saflarından da uzaklaşmadı. Komünist hareketi yeniden canlandırmak isteyenlerle temasını sürdürdü. Emeklilerin sendikalaşma çabalarının içinde oldu. Kemal Türkler adına kurulan Kemal Türkler Eğitim ve Kültür Vakfı'nın (KETEV) kuruluşunda katıldı, Vakıf çalışmalarına destek verdi. Sosyalistlerin, sendikaların içinde bulunduğu durumdan, esaslı bir başarı öyküsü ortaya konulamamış olmasından dertli, ama baharın geleceğine ilişkin umudunu hiç yitirmemiş devrimci olarak daima sokakta, daima eylemde...

1 Mayıs 2020, Pandemi varmış, yaş sınırlaması koymuşlar, sokaklar yasaklıymış ne gam, onlar sokakta... Ekrem Kandemir, Yusuf Türkoğlu, Ali Karabudak.

Hamit Şindi Israr ve İnat

Kimi zaman, bir sözcük insan hayatında, taşıdığı içeriğin ötesinde anlam kazanır. Benim hissiyatıma göre, “ikramiye” sözcüğünün Kavel işçisi Hamit Şindi’nin hayatındaki yeri de böyle. Bunu ilk kez *Kanunsuz Bir Grevin Öyküsü Kavel 1963*

kitabını kendisine teslim ettiğimde fark ettim. Kitabı eline aldıktan sonra duyduğu memnuniyeti, yaşadığı sevinci “6 maaş ikramiye almış kadar mutlu oldum” diye ifade etti. Sonra başka konuşmalarında da dikkat ettim, herhangi bir olay karşısında duyduğu memnuniyeti “ikramiye” sözcüğü ile dile getiriyordu. İkramiye sayısının iki, dört ya da altı diye derecelendirmesi ise duyduğu hoşnutluğun ölçüsüydü.

“İkramiye” sözcüğünün Hamit Şindi’nin zihninde silinmez bir biçimde yer tutmasının sebebi, onun akıbetinin belirlenmesinde, kimliğinin şekillenmesinde 1963’te Kavel’de ödenmeyen ikramiyeler için girdiği mücadele oldu.

Kendi ifadesiyle “Eğer Kavel’e girmiş olmasaydı, 1963’te o büyük mücadelenin neferi olmasaydı, belki de bambaşka bir Hamit Şindi olabilirdi”.

1962’de Kavel’e girişiyle hayatının akışı büyük oranda değişen Hamit Şindi, Kafkasya’dan göç eden bir ailenin çocuğu olarak 1933 yılında, Kars’ın Susuz ilçesinin Porsuklu köyünde doğdu. İlkokulu köyünde bitirdi. Askere köyünden gitti, köyünde evlendi. 1959 yılına kadar köyünde kaldı, çiftçilikle uğraştı. Çiftçilik karın doyurmuyordu, 1959’da yorganı sırtına vurup İstanbul’a geldi. O yıllarda Demokrat Parti, İstanbul’u koca bir şantiyeye çevirmişti. İstanbul’un dört bir yanında, birbiri ardına apartmanlar yükseliyordu. Haliyle İstanbul’a çalışmak için gelenlerin çoğunluğu için iş başvurusu yapılacak ilk yer inşaatlardı. Hamit Şindi de inşaat sektörüne finansman sağlamak, imar faaliyetlerinde bulunmak üzere kurulan Emlak Kredi Bankası’nın yapım işlerini üstlenen Timlo İnşaat’ın Ataköy şantiyesine başvurdu. Görüşme yaptığı kişi, “onu tek başına işe alamayacaklarını en az on kişilik bir ekiple başvurabileceğini, böylece o ekibin yöneticisi olabileceğini” söyledi. Bir iki günde, Karslılardan on kişilik bir ekip kurdu. Hatta yaşı 16’dan küçük olan birkaç kişinin nüfus cüzdanlarında oynama yaparak yaşlarını büyüttü. Sonunda işe girdi ve Emlak Bankası Ataköy Konutları 1. kısım inşaatında puantör olarak çalışmaya başladı. İşe girmek için on kişiyi organize etmesi, farkında olmadan gerçekleştirdiği ilk örgütlenme çabası, ileride sahip olacağı örgütçü kimliğinin de işaretiydi.

Daha sonra yine Emlak Bankası tarafından inşa edilen Levent Subay Evleri inşaatında çalıştı. Timlo İnşaat buradan Bursa yol inşaatına göndermek istediğinde inşaat işçiliği serüvenine nokta koyup, 1962 yılının Ekim ayında Kavel Kablo fabrikasında işe girdi. İşe alanlar “uyanık, gözü açık” bir insan olarak gördükleri için fabrikaya idare amiri olarak işbaşı yaptırdılar. Bir iki gün sonra iş tarifini yapan sorumlu amiri, gerçek maksatlarını açığa vurarak, fabrikada olup biten hakkında düzenli olarak bilgi vermesini istedi. Ondan istenilen işi “Ben buraya çalışmaya geldim, milleti anama sövdürmeye değil” diyerek reddetti. Bunun üzerine idare amirliği görevinden alınıp, kablo bölümüne, katalog kesme (üretimden gelen kabloları belli ölçülere göre kabloları kesip, hazırlama) işine verildi. Kavel’de olduğu sürece bu bölümde çalıştı.

Kavel'de örgütlü sendika Maden-İş'ti. İşe başladıktan hemen sonra işyeri temsilcileri ellerinde üyelik fişiyle gelip, sendikaya üye olmasını istediler, oldu. Üye yapan işçi temsilcisi sendikanın faydalarını anlattı uzun, uzun. Hamit Şindi'nin bu uzun anlatıdan aklında kalan ise, "Sendika olmadan işçilerin, patron karşısında bir hiç olduğuydu." Fabrikaya Genel Müdür olarak atanan İbrahim Üzümcü, işçinin karşısına geçip, "Benim sevdiğim sendika var, sevmediğim sendika var! Maden-İş benim sevmediğim sendika, oradan istifa edeceksiniz" dediğinde Maden-İş konusunda kafası biraz daha açıldı. Sermaye istemediğine göre "Maden-İş iyi bir sendikaydı". Zaman içinde yaşadıklarıyla "Maden-İş'i bütün sendikaların üstünde bir sendika olarak gördü ve böyle bir sendikaya üye olmaktan hep gurur duydu." Hamit Şindi için Maden-İş bir okuldu. "Defteri, kitabı, yazmayı, konuşmayı, şiiri, romanı, tiyatroyu, sinemayı, ne öğrendiyse bu okulda öğrenmişti."

Sendikanın Hamit Şindi'nin gözünde değer kazanmasıyla aynı zaman dilimi içinde Kavel hareketlendi. Genel Müdür İbrahim Üzümcü, işçilerin 1959 yılından itibaren aldıkları ikramiyeleri ödeme koşulunu Maden-İş'ten istifaya bağladı. Maden-İş'in buna cevabı ise önce üretimi düşürmek oldu. İşverenin eylemi kırmak üzere işçi atmasıyla birlikte gelişen süreç Kavel'de 36 gün süren fiili greve yol açtı. 36 günün sonunda kazanan işçi sınıfı oldu. Anayasa'nın grev hakkını tanıdığı, ancak grev kanunun olmadığı bir dönemde gerçekleşen bu grev, sendika, grev ve toplu sözleşme kanunlarının çıkışını da hızlandırdı ve içeriğini etkiledi.¹

Greve işçilerin ödenmeyen ikramiyeleri yol açmıştı. Hamit Şindi işyerinde henüz yeniydi, bu nedenle işçilerin işyerinde geçirdikleri süreye, yani kıdemine göre ödenen ikramiyeden yararlanma hakkı yoktu. Ama bu durum geride durmasına yol açmadı. Sınıf bilinciyle ya da bilgiyle değil, tamamen sendikaya duyduğu sevgiyle greve göbeğinden daldı. Grevin örgütlenmesi ve başarısı için o zamanın şartları içinde elinden ne geliyorsa onu yaptı. Nöbet tuttu, ateş yaktı, iase dağıttı. Bileği kuvvetli bir işçi olarak, Kavel'in önünde polislerle girişilen kavgalarda yumruk salladı.

1. 1963 Kavel grevi üzerine ayrıntılı bilgi için bkz. Zafer Aydın, "Kanunusuz" Bir Grevin Öyküsü, Kavel 1963, Sosyal Tarih Yayınları, 2010.

Dayanışma diye bir sözcük daha önce hiç duymamıştı, duymuşsa bile üzerinde durmamıştı. Grev sırasında gerek İstinye halkının, gerek işçi sınıfının gösterdiği destekle dayanışma sözcüğünün anlamını somut olarak gördü. Grev sırasında Kavel gibi üç-dört fabrikaya yetecek kadar yiyecek gelmişti; hiç aç kalmadılar. Asla yalnızlık çekmediler. Mücadelede sergilenen dayanışma fikişsel dönüşümünün temelini oluşturdu. Grev sırasında, Kemal Türkler'i yakından gördü. Yaptığı konuşmalardan, davranışlarından, sermaye karşısında dik duruşundan etkilendi. O sıralarda Demir Döküm temsilcisi olan hemşerisi Şinasi Kaya ile Sarıyer Halkevi ve TİP'ten gelen sosyalistlerle tanıştı. Sarıyer Halkevi'ne gidip gelmeye başladı, buradaki seminerlere katıldı. 1965'te TİP'in TBMM'de temsiliyle sosyalist fikirlerin yaygınlaştığı dönemde Hamit Şindi de kendini sosyalist olarak tanımlıyordu. Güveni yerindeydi, bir misyoner gibi işyerinde ve mahallede bildiği, inandığı gerçekleri anlatıyor, sosyalizm propogandası yapıyordu. TİP'e üye kaydı yaptırmamıştı ama uzak da değildi. Oy verdi, destek oldu, ama daha ötesine geçmedi.

1963 greviyle Genel Müdür İbrahim Üzümcü, Maden-İş'i tanımak zorunda kalmış, ama dış bilemekten vazgeçmemişti. Çeşitli ayak oyunları, Çelik-İş'i işyerinde yetkili hale getirdi ve işyerinde yürürlük süresi üç yıl olan sözleşme imzaladı. Kendilerini Maden-İş üyesi sanan işçiler başlarına örülen çoraptan, imzalanan toplu iş sözleşmesinin işyeri panosunda ilan edilmesiyle haberdar oldular. İşçiler çıldırmıştı o öfkeyle, Çelik-İş'in Aksaray'da bulunan binasını basıp ellerine ne geçirdilerse camdan aşağı attılar. "Fıttırıp" hırsını Çelik-İş'in masa sandalyelerinden çıkaran işçilerden biri de Hamit Şindi'ydi. Otobüsle mi, minibüsle mi gitmişlerdi, nasıl gitmişlerse vardiya çıkışında Çelik-İş'i basmışlardı. Çelik-İş Başkanı Kâzım Çocu önceden haber aldığı için binadan kaçmıştı. "İyi ki kaçmıştı yoksa işçi onu paramparça edecekti."

Sendikaya, avukatlara sorup soruşturdular, ama yapacak bir şey kalmamıştı. "Atı alan Üsküdar'ı geçmişti." Çaresiz bu dönemin geçmesini beklediler. Hamit Şindi bu süre içinde Maden-İş Sendikası ile ilişkisini koparmadı. Fabrikadan bazı arkadaşlarıyla birlikte Maden-İş'in bazı toplantılarında bulundu.

1964 ile 1968 arası Kavel'de işçiler açısından kâbus dolu günler yaşandı. Ortada sendika yoktu, genel müdür de sendika

KAVEL

İşime karım dedim
karıma kavel diyeceğim
ve solugum (ikenmedikçe bu doyumsuz
dünyada
güneşe karışmadıkça etim
kavel grevlerinin türküsünü söyleyeceğim
ve izin verirlirse istinyeli emekçi kardeş-
lerim
izin verirlirse kavel grevcileri
ve ben kendimi tutabilirsem eğer
nasımı tutabilirsem
o çoban ateglerinin parladığı yerde ka-
vel'de
o erkeğe direnilen yerde kavel'de
karın altında nisanlanıp
dostlarının arasında öpeceğim
nisanlımı kavel kapısında
ve izin verirlirse istinyeli emekçi kardeş-
lerim
izin verirlirse kavel grevcileri
ilk çocuğumun adını
kavel koyacağım

HASAN HÜSEYİN

Kavel işçileri, bir sarı sendikaya satıldıklarını antayınca harekete geçtiler. Fabrikayı kapatıp, kapısına kocaman "işgal" yazdılar. (Üstte), Fabrika işçileri namuslu sendika ile yani DİSK kurucusu MADEN-İŞ le masa başına oturmak zorunda olduklarını anladılar. Zaferi kazanan Kavel işçileri, MADEN-İŞ protokolü imzalayınca sevinç gösterileri yaptılar. (Altta)

Kavel işgali, 1968.

temsilcisi de İbrahim Üzümcü'ydü. İşçilerin söz hakkı bulunmuyordu, koşulsuz bir biçimde genel müdüre biat edilmesi isteniyordu. Çalışma koşulları berbattı. Yeni toplu iş sözleşme dönemi geldiğinde Maden-İş üye çoğunluğunu sağlamış bir

sendika olarak toplu iş sözleşme süreçlerini başlattı. İşveren ise işyerinde Çelik-İş'i tutmak konusunda kararlıydı. Bu kararlılığını göstermek için 26 işçiyi işten attı. İşveren kadar işçiler de kararlıydı, 9 Eylül günü referandum yapılması talebiyle fabrikayı işgal ettiler. İşgal ateşi yandığında, Hamit Şindi sendika fikrini özümsemiş ve kendini sosyalist olarak tanımlayan bir işçi olarak, bu kez daha kararlı daldı kavganın içine. İşgal sırasında Hamit Şindi'nin yerine getirdiği ilk işlerden biri polislerle girilecek bir çatışmada kullanılmak üzere kalın kablodan kesilmiş coplar hazırlamak oldu. Kimi pankart asıp, kimi kapıyı kaynakla kapatırken, kimi dev kablo makaralarıyla barikat kurarken o da çalıştığı bölümden arkadaşlarıyla kablo kesip cop hazırlamıştı. Hazırlanan coplar işçilere dağıtıldı. Fabrikanın bahçesinde volta atan işçiler ellerindeki copları, kapının dışındaki polislerle sallayarak gözdağı veriyordu. Polislerin işçilerin bu davranışından rahatsız oldukları, öfkeli oldukları her hallerinden belliydi, ama işgale yönelik bir müdahale olmadı. Valinin arabuluculuğunda yapılan görüşme sonrasında 40 saat süren işgal kaldırıldı. İşveren geri adım atarak Maden-İş Sendikası ile masaya oturdu, işçilerin işgalde geçen iki günlük ücretlerini ödedi.

1968 işgali Hamit Şindi'nin işçiler arasında sivrildiği, politik kimliği ile biraz daha öne çıktığı bir dönemin kapısını araladı. 15-16 Haziran'da sokağa dökülen Kavel işçilerinin ön saflarında yürüyordu. Levent bölgesinde polislerle işçiler arasında çıkan çatışmada kafasına yediği coplarla sersemlemiş olmasına rağmen polis barikatını yıkan, polis kurşunlarının üstüne taşla giden işçilerin arasındaydı.

1974 yılında Kavel'de temsilci seçildi, daha sonra da baştemsilci. DGM Direnişi'nde, Faşizme İhtar Eylem'inde, direnişlerde, grevlerde, gösterilerde, 1 Mayıs'larda artık sosyalist dünya görüşüne sahip temsilci olarak yer alıyordu. 1975 yılında da büyük bir heyecan ve yürek çarpıntılarında içinde illegal faaliyet sürdüren TKP'ye üye oldu. Yusuf Kafkasyalı parti adıyla TKP'nin eylem ve örgütlenmelerine dahil oldu.

Hamit Şindi grev yerinde.

Ciğer Filmiyle 1 Mayıs'a

1976 1 Mayıs kutlamasının yarattığı büyük coşku, ertesi yıl yapılacak mitingin daha yığinsal olması hedefini oluşturdu. 1977 1 Mayıs'ı için hazırlıklara Şubat ayında başlandı. Maden-İş Genel Başkan Vekili Mehmet Karaca'nın başkanlığında toplanan temsilciler, hazırlıklar için fabrikalarda komiteler kurdular. Kavel işçilerinin kurduğu komitenin sorumlusu Hamit Şindi'ydi. O zamanlar dışarıda pankart hazırlatmak, tabelacılara yazı yazdırmak gibi bir âdet yoktu. Fabrikanın bahçesinde, taşıyacakları pankartları işçiler kendileri yazdılar. Sokakları afişlediler, kahvelere gidip, işçileri, halkı 1 Mayıs'a davet eden konuşmalar yaptılar. 1 Mayıs günü gelip çatığında, tarifsiz bir heyecanla yürüyüşe başladılar. Kavel işçileri kortejin önünde yürüyordu. Doğal olarak alana girdiklerinde de Atatürk Kültür Merkezi'nin bulunduğu tarafta, kürsünün hemen önündelerdi. Kemal Türkler'in konuşmasına kulak verirken silahlar patladı. Panik ve şaşkınlık içinde Beşiktaş'a doğru kaçtılar. Hamit Şindi bir müddet sonra birkaç Kavel işçisiyle alana geri döndü. Gördüğü manzara korkunçtu; kurşunla vurulmuş, panzerin, polis arabalarının ezdiği insanlar alanın çeşitli bölgelerinde yardım bekliyordu. Gözyaşları içinde, içleri yana yana yaralılara yardım ettiler.

Hamit Şindi 1 Mayıs 1978'de.

1977 1 Mayıs'ında yaşamını yitirenlere karşı taşıdığı gönül borcuyla hiçbir 1 Mayıs'ı kaçırmadı. 2008 yılında kalp krizi geçirmişti. Kızının deyimiyle, “hasta olurum diye evde çıplak ayakla yere bile basmayan insan, kalktı 1 Mayıs’a gitti.” Evdekiler engel olamamıştı. O yıl yine devletin geleneksel yasakçı tutumunun zirve yaptığı yıllardandı. 1 Mayıs yasaklanmış, Taksim kuşatılmış, Taksim’e giden yollar kilometrelerce uzaktan kesilmişti. Yolları kesen polis ne araç ne de yaya geçişine izin veriyordu. Hamit Şindi, önce, Okmeydanı Hastanesi’nde hemşire olan gelinin yanına gitti. Ondan aldığı ciğer filmini geçiş izin belgesi olarak kullandı. “Doktor kontrolüne gidiyorum” diye, barikatları aşı aşı o zaman Şişli’de bulunan DİSK Genel Merkezi’nin önüne kadar geldi. Oradan öteye gidemedi. DİSK Genel Merkezi gaz bombardımanı altına alınmıştı. İşçiler yerlerde sürüklenmiş, coplanmış, polis postalları altında çiğnenmişti. AKP iktidarı, 1 Mayıs’a yönelik o zamana kadarki en vahşi saldırısını o gün yapmıştı. 1 Mayıs’ı kutlayamamasına mı yansın, yoksa polis şiddetinin püskürtülememesine mi bilemedi. “Eski DİSK olsa sokakları polis değil, DİSK işgal ederdi” diye hayıflanarak, üzgün, öfkeli bir biçimde evine döndü.

Son Nefesine Kadar

Kavel'in baştemsalcisi olmanın yanı sıra Maden-İş 6. Bölge Onur Kurulu üyeliği görevinde de bulundu.² 24 Aralık 1979'da toplanan Maden-İş Genel Kurulu'nda Genel Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi.³ 12 Eylül'ü Kavel baştemsalcisi ve Maden-İş Sendikası Genel Yönetim Kurulu Üyesi olarak karşıladı. 25 Kasım 1980'de Levent Sanayi Mahallesi'nde bulunan evinde gözaltına alındı. Polis, evinin tahta döşemelerini dahi sökerek her köşesini didik didik aradı. Gözaltına alan polisler, "sendika yöneticisi olduğu" için gözaltına alındığını söylemişlerdi. Ancak gözaltında, Maden-İş'teki faaliyetlerinden çok, Maden-İş içindeki TKP'nin faaliyeti ile ilgili sorulara muhatap oldu. Kavel işyeri temsilciliğinde yapılan aramada bir dizi kitap ve dönemin politik yayınları bulunmuştu. Bunları delil olarak kullanan polis, fabrikadaki Parti üyelerinin adını vermesini istiyordu. Hamit Şindi'ye yöneltilen sorulardan biri de Mehmet Karaca ve Kemal Daysal'ın TKP içindeki görevine ilişkindi. Sorguculardan biri, DİSK içinde tartışma konusu olan "Ulusal Demokratik Cephe (UDC) hakkında ne biliyorsun, anlat" deyince Hamit Şindi, başladı, Milliyetçi Cephe'yi anlatmaya. İşkenceciler, "sen bizimle dalga mı geçiyorsun?" diye küfürler savurarak yatırdılar falakaya. Tutuklandığı 6 Ocak 1981 tarihine kadar ağır işkencelere maruz kaldı.⁴ Sorgu süreci bittiğinde, çıkarıldığı Askerî Mahkeme tarafından tutuklandı. Maden-İş Sendikası davası sanığı olarak 27 Mayıs 1981 tarihine kadar tutuklu kaldı. Daha sonra tutuksuz olarak yargılandı. Tahliye olduktan sonra Kavel'deki işine geri dönemedi. Bir süre bir oto galerisinde gece bekçiliği yaptı. Buradan ayrıldıktan sonra bir mağazada çalışarak emekliliğini kazandı. Bir emekli olarak, Emekli-Sen'in kuruluş çalışmalarına katıldı. 2003 yılında Emekli-Sen'in Beyoğlu Şube Başkanlığı görevini üstlendi.

1990 yılında Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin kuruluş sürecinde Kağıthane İlçesi'ndeki üyelerle Nabi Yağcı'nın yaptığı toplantıda, merkezin ileri sürdüğü görüşleri eleştirerek, Partiyle

2. *Maden-İş* gazetesi, Sayı 115, Şubat 1979.

3. Maden-İş Tarihi Çalışma Grubu, *Derinden Gelen Kökler 2*, s. 172.

4. Hamit Şindi'nin yargılandığı Sıkıyönetim Mahkemesine verdiği dilekçe, tarihsiz. Hamit Şindi özel arşivi.

Hamit Şindi Emekli-Sen pankartı altında.

arasına mesafe koydu.⁵ Daha sonraki yıllarda TKP'yi yeniden var etmek üzere gündeme gelen organizasyonlarla temas içinde oldu. Yakalandığı kanser illeti onu engelleyinceye kadar, her eylemde, direnişte, grevde, toplantıda yer aldı. Ağzını doldura doldura konuşmalar yapıp, başka bir âlem isteyenleri mücadeleye çağırdı:

Bugün bölünmüş, parçalanmış olabiliriz, ama savaşırsanız, sömürsünüz bir dünyayı savunanlar, kapitalist zihniyetli yobaz, çağdışı mollaların ülkemizi karanlığa götürmesine karşı, bütün komünistler birlik olmak ve mücadele etmek zorundadır.⁶

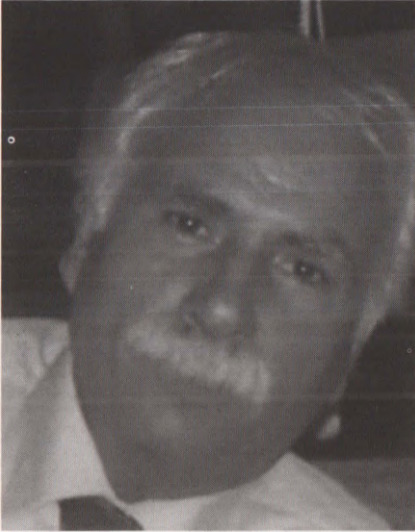
28 Ekim 2019'da altı çocuk, on beş torun, sahibi, 86 yaşında komünist bir işçi olarak, gerçekleştirememiş hayallerini arkadan gelenlere emanet ederek, yaşama gözlerini yumdu.

5. Kağıthane, *İşçi Gündemi* gazete bürosunda yapılan toplantının notları, tarih-siz. Hamit Şindi özel arşivi.

6. 10 Eylül 2014, TKP'nin 94. yılı vesilesiyle düzenlenmiş toplantıda yaptığı konuşma. Hamit Şindi özel arşivi.

Yaşar Soykal Öğrenci-İşçi-Daimi İşçi

1960'lı, '70'li yıllarda karışımıza çıkan kavramlardan biri de "öğrenci-işçi"dir. Bu kavram, sayıca çok olmamakla birlikte, gündüzleri fabrikalarda çalışıp, geceleri yükseköğrenimine devam eden ya da gündüz okuluna gidip, gece vardiyasında işçilik yapanları tanımlamak üzere kullanılıyordu. Bir ayağı fabrikada, bir ayağı üniversitede olan öğrenci işçiler iki alandan beslenmenin dinamizmi, bilgi ve deneyimiyle işçi mücadelesi içinde özgün roller üstlendiler. Aydın-iş-

çiler olarak fabrikalarda politik ve kültürel olarak farklı bir atmosferin oluşmasında etkili oldular. Ne var ki, hayatlarının bir döneminde her iki kimliği birlikte taşıyan insanların çoğu için okul bittikten sonra mensup oldukları sınıf değişmese bile meslekleri, çalışma alanları, işyerlerindeki konumları değişti. Kimi politikadan kopmasa bile sendikal mücadeleden uzaklaştı. Kimi ise hem politikadan hem de sendikal alandan koptu. Bunun

istisnalarından biridir Yaşar Soykal. 1966 yılında Demir Döküm fabrikasının kapısından içeri işçilik yapmak üzere girerken, Maçka Tekniker Yüksekokulu'nuda da öğrenciliğe adım atmıştı. Önce Tekniker Yüksekokulu'nu bitirdi, devamında da Cumhuriyet Üniversitesi Mühendislik Fakültesi, Makine bölümünü tamamlayarak, Makine Mühendisi oldu. Ama tercihini daima işçilikten, sendikacılıktan yana kullandı. Öğrenci-işçi kategorisinden, aydın-işçi kategorisine geçti ve orada "Demir Döküm işçisi Yaşar Soykal" olarak demir attı. Daha sonra başka işlerinde çalışmış olmasına rağmen böyle tanındı, adı sanı böyle bilindi.

Mesleğini değil, sınıf kimliğini öne koyan, "Başladığım yere dönsem, aynı yolu, aynı biçimde hiç gocunmadan yürürüm" diyen Yaşar Soykal 1944 yılında Kars'ta doğdu. Ailesi, bugün Ermenistan toprakları içinde yer alan, Azeriler ile Ermenilerin birlikte yaşadığı Erivan'dan Kars'a göçmüştü. Çiftçilik yapan ailenin altıncı ve en küçük çocuğu olarak dünyaya geldi. Babasını daha ana karnındayken kaybetti. 3 yaşına geldiğinde ise bu kez annesi onu yalnız bıraktı. Abilerinin yanında büyüdü. Kimsesiz değildi, ama anasız babasız kalmıştı. Hayatın acımasızlığıyla, soğuk yüzüyle çok erken yaşlarda tanıştı. Lokantalarda komilik yaptı, gazete sattı. Biraz daha palazlanıp kazma kürek tutacak güce kuvvete erişince de inşaatlarda çalıştı. Kendi ayaklarının üzerinde durmak zorundaydı. İlköğretimini Kars Gazi İlkokulu'nda tamamladıktan sonra Kars Erkek Sanat Enstitüsü'nü bitirdi. Kendince gerekçelerle abilerinin evlerinden ziyade sokakta zaman geçirmeyi tercih ediyordu. Bir işte çalışmadığı zamanlarda Kars'ın insanın içine işleyen soğuşundan korunmak için kütüphaneyi keşfetti. Hemen her gün kütüphanedeydi. Neredeyse fahri kütüphane görevlisi olmuştu. Görevli kütüphaneci kadın yerinden kalkmaya üşendiği anlarda "Yaşar, şu kitabı şu arkadaşına verir misin?" diye ondan yardım istiyordu. Soğuktan korunmak için girdiği kütüphanede kitaplarla, onun ufkunu açan, zenginleştiren yazarlarla tanıştı. Orhan Kemal'in *Ekmek Kavgası*'nı, "Yaşar Kemal'in *İnce Memed*'ini, Fakir Baykurt'un *Yılanların Öcü* kitaplarını okudu.

1962'de İstanbul'a geldiğinde cebinde Erkek Sanat Enstitüsü diploması, dağarcığında onu hayata hazırlayan romanlardan öğrendikleri vardı. Üç kişi ile paylaştığı bekâr odasında ka-

lanların birinin vasıtasıyla otomotiv yedek parçası satan bir şirkette işe girdi. 13 kişinin çalıştığı bu işyeri Taksim'deydi. Doğal olarak Taksim Meydan'ında gerçekleşen pek çok eyleme, Kanlı Pazar'a, anti-emperyalist gösterilere, Taksim Atatürk Anıtı önünde yapılan sendika açıklamalarına, yürüyüşlerine tanıklık etti. Kiminin içinde yer aldı, coşkusunu yaşadı. Kimini sadece izlemekle yetindi. Askere gidene kadar bu şirkette çalıştı. Balıkesir ve Lüleburgaz'da tamamladığı askerlik görevi sonrasında işine geri döndü. Çalıştığı işyerinde kendisi bir tarafa 10-15 yıl kıdemi olanların dahi sigortaları yatırılmıyordu. Sordu sordu ve elinde bir dilekçe ile SSK'ya (Sosyal Sigortalar Kurumu) başvurdu. SSK'nın görevlendirdiği müfettişler geldiğinde bütün çalışanlar patronla ilişkilerini bozmamak için "işe yeni girdiklerini" söyleyerek, eski çalışan olduklarını gizlediler. Yaşar Soykal'ın "Niye doğruları söylemiyorsunuz?" müdahalesiyle bazıları çözülüp, eskiden beri çalıştıklarını itiraf edince, durum değişti. Patron hem ceza ödedi hem de çalışanları sigortalı yaptırdı. Faturayı da bu işin müsebbibi gördüğü Yaşar Soykal'a kesti, onu askerlik öncesiyle birlikte dört yıldır çalıştığı işinden attı. Hayatında gerçekleştirdiği ilk eylem, işsiz kalmasına yol açmıştı, ama sonuç olarak 13 kişinin sigortalı çalışma hakkını elde etmesini sağlamıştı.

1966, Yaşar Soykal'ın hayatında bir dizi değişimin yaşandığı bir yıl oldu. Vehbi Koç'a ait Demir Döküm fabrikasında işe başladı. Aslında hem Rabak'a hem de Demir Döküm'e başvurmuştu. Sanat Enstitüsü mezunu olduğu için her ikisine de kolayca kabul edilmişti. Demir Döküm'de çalışanlar arasında Karşılıkların çok olması nedeniyle tercihinin Demir Döküm'den yana kullandı. İşe başladı, aynı yıl Maçka Yüksek Tekniker Okulu'na kaydoldu. Yine bu yıl ikisi erkek, ikisi kız dört çocukla evliliklerinin taçlandığı Aynur Soykal'la yaşamını birleştirdi.

Demir Döküm, adı sanı olan bir fabrikaydı. Türkiye sermayesinin en üst tabakasında yer alan sermaye gruplarından Koç Holding bünyesinde yer alıyordu.¹ Modern bir kurum olarak parlatılan Koç topluluğuna ait Demir Döküm, işçilerin

1. Koç Holding, 1926'dan itibaren faaliyette bulunan, uluslararası ortaklıklar kurarak yatırımlar yapan Koç grubuna ait şirketlerin 1963'te bir çatı altında toplanmasıyla kurulan Türkiye'nin ilk holdingidir (www.koc.com.tr Erişim 21 Aralık 2020).

İşbaşında.

en ilkel şartlar altında çalıştırıldığı bir işyeriydi. İşçilerin insan olduğunun unutulduğu, unutturulduğu işyerinde beslenmenin, temizliğin, işçi sağlığının yok sayıldığı, varsa yoksa üretim diye işçilerin iliklerine kadar sömürüldükleri bir ortam hâkimdi. İşyerindeki yetkili Çelik-İş Sendikası da işverenin sopası olarak işçilerin üstüne çalışıyordu.

Yaşar Soykal'ın öğrenci-işçi kimliği taşıdığı zaman dilimi kendisini sosyalist olarak tanımladığı döneme denk gelmişti. Türkiye İşçi Partisi (TİP) taraftarı olarak hem öğrenci gençliğin hem de işçi sınıfının eylemlerinin içinde yer alıyordu. Demir Döküm'de yaşananlar işçilerin boğazına kadar gelince, ilk adım işyerindeki güdümlü sarı sendika Çelik-İş'i kovup, yerine Maden-İş'i getirmek oldu. Yaşar Soykal da bu ilk adımın örgütlenmesinde görev alanlar arasındaydı. İşçilerin Çelik-İş'ten o kadar sıdkı sıyrılmıştı ki, uzun boylu ikna çabasına gerek olmadan işçiler Maden-İş'e geçtiler. Haliyle işveren hiç hoşlanmadı bu durumdan. İşçilerin sendikal tercihinə müdahale etmeye başladı. Tam bu sırada, 1 Temmuz 1969 tarihi itibarıyla geçerli olacak yeni asgari ücret belirlendi. İşyerinde aldıkları ücret asgari ücretin altında kalan

540 işçinin ücreti asgari ücret düzeyine yükseltildi. İşçiler, 540 işçi için uygulanan bu zammın aynı oranda bütün çalışanlara uygulanmasını istedi. Bu talep işveren tarafından sert bir biçimde geri çevrilince, işyerindeki gerilim giderek büyüdü. Demir Döküm Genel Müdürü zam talebine karşı; “Siz hepiniz komünistsiniz. Size her gün iki kamyon ekmek veriyorum, aç köpekler gibi yiyorsunuz, sonra da gelip benden hak istiyorsunuz” demesi bardağı taşıran son damla oldu. Demir Döküm 31 Temmuz 1969’da işgal edildi. İşgali yönetmek üzere, onar kişiden oluşan üç komite kuruldu. Yaşar Soykal da bu komitelerden birinde yer aldı. İşgal boyunca fabrikayı komiteler yönetti. Görev dağılımı yapıldı, nöbet çizelgeleri oluşturuldu. İlaçe temini ve dağıtımı sağlandı. Bir saldırı ihtimaline karşı savunma noktaları belirlendi. Fabrikanın üretimi olan demir radyatör topuzları, kum öbekleri savunma silahları olarak, belirli noktalara yığıldı. Yaşar Soykal bütün bu işlerin organizasyonunda görevli olduğu komiteyle birlikte çalıştı. İlaveten sendika ile işgal komitesi arasındaki haberleşmeyi de Karslı bir işçi aracılığıyla o üstlenmişti. İşgalin beşinci gününde, 5 Ağustos sabahı polis fabrikayı boşaltmak, işgali kaldırmak amacıyla harekete geçti. İşçiler hazırlıklıydı, demir çubuklarla, demir topuzlarla saldırıya karşı koydular. Kürek kürek polislerin üstüne kum atarak, yangın hortumlarıyla su sıkarak, oksijen kaynak makinelerinden çıkan yanıcı gazı kullanarak direndiler. Kıran kırana bir çatışma yaşandı. İçeri girmeyi zorlayan polisler işçiler tarafından geri püskürtülürken, fabrikanın içinde kalanlar, işçilerin eline düşmemek için sağa sola saklandılar. Saklanan polislerden birini saklandığı yerde Yaşar Soykal buldu. Polis memuru çok korkmuştu, bembeyaz bir yüzle “dört çocuğum var” diye aman diledi. Yaşar Soykal, bir grup arkadaşıyla birlikte o polisin işçilerin gazabına uğramadan fabrika dışına çıkmasını sağladı. Bir yıl sonra o polis, fabrikaya gelip, Yaşar Soykal’ı buldu. O günkü koruma için teşekkür ederken, polislikten istifa ettiğini ve Arçelik’te işçi olarak çalışmaya başladığını söyledi. Çatışmanın sonunda 61 polis, 18 de işçi yaralandı. Yaşar Soykal da başına aldığı bir darbe sonucunda baygınlık yaşamış, gözünü hastanede açmıştı. Kısa bir müşahede döneminin ardından taburcu edilen Yaşar Soykal fabrikaya geldiğinde, işgal bitmişti. Askerlerle yapılan müzakerede varılan anlaşma sonucu, aynı kadroyla üretime devam

edileceği garantisiyle fabrika askerlere devredilmişti. Bu defa işçiler fabrikanın önünde bekleyiştaydı, askerler de fabrikanın içinde. Üç hafta süren bu direniş, işçilerin maaşına zam yapılması, eyleme katılan işçilere ceza verilmemesi ve Maden-İş'in işveren tarafından tanınmasıyla sona erdi.

Yaşar Soykal 1 Mayıs görevlisi.

Demir Döküm işgali ve bunun bir üst aşaması olan 15-16 Haziran eyleminin ortaya çıkardığı “kazandık-başardık” duygusu Yaşar Soykal’da geleceğe dair umutları da büyüttü. Devrim beklentisine, sınıf mücadelesine büyük bir şevk ile asıldı. Artık her adımı, işçi sınıfı öncülüğünde gerçekleşecek Türkiye devrimine atılacak bir ilmik olarak görüyordu. 1974 yılından sonra Türkiye Komünist Partisi’nin (TKP) saflarına katıldı. Eşi Aynur Soykal, bu mücadelede yanı başındaydı. Grevlere, direnişlere destek veriyordu. İlerici Kadınlar Derneği’nin (İKD) çalışmalarına bir çocuğu karnında, biri kucağında, biri yanında katıldığı çok olmuştu.

1972 yılında, Demir Döküm’de 99 gün süren bir grev yaşandı. Grevi yürüten komitenin içinde Yaşar Soykal da vardı. Zor bir grevdi. İşveren işçilerin taleplerine karşı uzlaşmaz bir tutum sergilerken bir yandan da grevi kırmak için çeşitli ayak oyunları çeviriyordu. Bu oyunları boşa çıkartmak, grev kırıcıları “anladıkları dil ve yöntemlerle ikna etmek”, grevin layığıyla sürmesini sağlamak gibi işlerin üstesinden kolayca geldiler. 12 Ocak 1973’te grev işçilerin kazanımıyla sonuçlandı.²

Yaşar Soykal, Murat Tokmak, Kemal Daysal, Kemal Türkler ve Turgut Özal, toplu sözleşme masasında.

2. Cumhuriyet, 13 Ocak 1973.

1975 yılında Yaşar Soykal'ın işçinin gözünde itibarını, artıran bir olay yaşandı. İşyerinde yapılan temsilci seçimlerinde, kaybeden bir ekip işyerinde Otomobil-İş örgütlenmesi yapmaya başladı. Bu sendika değiştirme organizasyonunu işveren de örtük bir biçimde destekliyordu. Yaşar Soykal kısım kısım toplantılar yaparak, işçilerin karşısına çıktı Maden-İş'i neden savunmak gerektiğini anlattı. 1976 yılında Demir Döküm'e giren Fahrettin Ozan'ın anlatımıyla "iyi ajitasyon yapan, duyguları işin içine katarak karşısındaki kitleyi etkilemeyi bilen" biri olarak işçilerin ikna sürecinde belirleyici rol oynadı. Sonunda iki sendika işçinin kantarına çıktı, referandum yapıldı. 16 Mayıs 1975'te düzenlenen referandumda 1.428 oy kullanıldı, bu oyların 1.206'sı Maden-İş'e, 219'u da Otomobil-iş'e çıktı.³

Referandumla Maden-İş işyerindeki varlığını sağlamlaştıran, Yaşar Soykal'ın da popüleritesi artmıştı. Referandumdan 1977 1 Mayıs'ı sonrasında Demir Döküm'de yaşanan çatışmalı sürece kadar Maden-İş işyerindeki en güçlü dönemini yaşadı. İşyeri temsilcilerinin bilgisi ve onayı olmadan fabrikada yaprak kıpırdıyamıyordu. Genel Müdür'ün odasına giden temsilcinin bekletilmesi ne demek, kapıda ve ayakta karşılanırlardı. Fahrettin Ozan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi 2. sınıf öğrencisiyken, bunu saklamış, lise mezunu olarak başvurup Demir Döküm'de işe girmişti. Meydancı olarak çalışıyordu. Sınıfın içinde olmak, işçileri politik mücadeleye Türkiye Komünist Partisi'ni (TKP) saflarına kazandırmak gibi bir amacı vardı. Kısa süre içinde Partinin fabrika komitesini ve buna bağlı alt komiteler kurmayı başarmıştı. İşveren Fahrettin Ozan'ın ne yaptığını bilmiyordu elbette, ama bazı işler çevirdiğini sezmişti. Normalde işten atarlardı, ama o sıralarda Demir Döküm'de işçi atmak o kadar kolay değildi. Yumuşak bir girişimde bulundu, Fahrettin Ozan'ı çağırıp konuştu. "Sen Hukuk Fakültesi öğrencisiymişsin, bu durumda seni burada çalıştırmak benim aydın onurumu zedeliyor" gibi bir şeyler söyledi. Fahrettin Ozan bunu Yaşar Soykal'a söylediğinde birlikte Personel Müdürü'nün yanına "Ne yapmaya çalışıyorsun?" diye hesap sormaya gittiler. Yaşar Soykal, Personel Müdürü odasının kapısını tekmeyle açarak girmişti. Fahrettin Ozan buna tanıklı.

3. *Maden-İş* gazetesi, Sayı 57, 5 Haziran 1975.

DİSK etkinliğinde –yıkılıp yeniden yapıldığında adı Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı olan– Spor Sergi Sarayı’nda.

Deli dolu, cesur kararlı bir işçi önderi olarak, DİSK'in, Maden-İş'in her eyleminde, her direnişinde, her grevinde, her örgütlenmesinde yer aldı. 1974 yılından itibaren Maden-İş Genel Merkez Denetim Kurulu üyeliğine seçildi ve başkanlığını yaptı. Sendikanın 23. Dönem Genel Kurulu'nda bu kez Onur Kurulu üyeliğine seçildi. DİSK genel kurullarına katılan Maden-İş delegeleri arasında yer aldı. Maden-İş'in A-B-C tipi eğitimlerinden geçti. 20 Temmuz 1976'da Maden-İş Sendikası Eğitim Daire Müdürü Süleyman Üstün başkanlığında bir heyetle, o zamanki adlarıyla Çekoslovakya, Demokratik Almanya, Federal Almanya ile Bulgaristan ve İtalya'yı kapsayan sendikal inceleme ve eğitim gezisine katıldı.⁴ 1978 yılında benzer nitelikte bir programla tekrar yurtdışına çıktı.

YURT DIŞI GÖRGÜ EĞİTİMLERİ BAŞLADI

Sendikamızın düzenli eğitimlerinin bir devamı olarak yurtdışı görgü eğitimleri başlamıştır. Eğitim Dairemiz Müdürü Süleyman ÜSTÜN'ün başkanlık ettiği 24 kişilik kafile, 20 Temmuz 1976 günü önce Bulgaristan'a uğramak üzere hareket etmiştir. Daha sonra Çekoslovakya, Doğu Almanya, Federal Almanya ve İtalya'ya giden kafilemiz, farklı toplumsal sistemlere sahip ülkelerde geziler yapmıştır. 22 gün süren gezi, 14 Ağustos'ta sona ermiştir.

Çocukluk yıllarında kütüphaneyle tanışmış olmanın ona kazandırdıklarının farkındaydı. Buradan hareketle Demir Döküm'de bir işçi kütüphanesi kurmak için önyak oldu. Temsilcilik odasının hemen yanındaki odayı kütüphane olarak düzenlediler. Yayınevlerinden sağdan soldan topladıkları 700 kitapla kütüphaneyi oluşturdular.⁵ Ağırlığı roman, öykü ve şiir kitap-

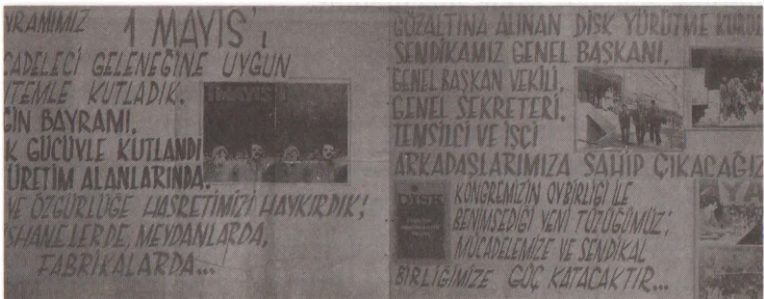
4. Maden-İş gazetesi, Sayı 78.

5. Maden-İş gazetesi, Sayı 68, 31 Aralık 1975.

larından oluşan kütüphanede işçi çocukları da unutulmamış, onlar içinde çocuk kitaplarından oluşan bir bölüm ayrılmıştı. İşçiler kütüphaneden ödünç kitap alıp evlerine götürdükleri gibi, kütüphanede de okuyabiliyordu.

1 Mayıs hazırlıkları başladı mı, her fabrikada olduğu gibi Demir Döküm'de en heyecanlı günler geldi demektir. Demir Döküm işçileri çok büyük kalabalıklarla afişe çıkar, duvar gazeteleri ile fabrika önlerini, sokakları, mahalleleri süslerlerdi. Gösteride taşınacak dövizlerin, pankartların hazırlanması neşeli, şakası, kahkahası bol ortamlarda el birliği ile yapılıyordu. Bu hazırlıklarla beslenen 1 Mayıs büyüyor, kitleselleşiyordu. Demir Döküm işçisi 1 Mayıs 1977'ye büyük bir katılım gösterdi. Neredeyse gelmeyen kalmamıştı. Fabrika fabrika oluşan kortejler arasında en görkemlilerinden biri Demir Döküm'ün kortejiydi. Kortejin önündeki kamyonetin arkasında örs üzerinde demir döven işçi mizansenine kortejler içinde en güzel görüntülerden birini veriyordu. İşçilerin bu coşkulu günü kontrgerillanın kanlı katliamıyla sonuçlandı. Bir süre sonra katliamın sorumlusu olarak devlet içinde yuvalamış örgütler, devletin aygıtları tespit ve işaret edildi. Ancak olayın hemen arkasından, sıcağı sıcağına ilk tespitlerde, DİSK tarafından alana sokulmak istemeyen sol gruplar sorumlu tutuluyordu. Bu yaklaşımın en uç örneği Demir Döküm'de yaşandı. Fabrikanın kıdemlilerinden, pek çok eylem ve direnişe önderlik eden, Kemal Türkler hayranı, Maden-İş militanı Pala Hasan, yanına aldığı işçilerle, 1 Mayıs 1977'den sorumlu tuttuğu sol gruplarla ilişkili, sendika muhalifi işçileri kapının dışına attı. İşyeri temsilcileri Pala Hasan'ın eyleminden habersizdi. TKP'nin Demir Döküm Komitesi de. Komite, haberdar olduktan sonra yapılan işe karşı çıktı, ama olan olmuştu. Kapının dışına atılan işçiler işveren tarafından da işten atılınca Demir Döküm'ün içi ve etrafı büyük bir çatışma alanı haline döndü. Bu çatışma siyaseten TKP ve başını *Aydınlık* çevresinin çektiği Maocu grupların kavgası, sendikal olarak da Maden-İş ve Devrimci Maden-İş bölünmesi olarak şekillendi. Devrimci Maden-İş Sendikası, arkasında CHP'nin olduğu dönemin DİSK yönetimi tarafından da el altından desteklenen, Maden-İş'ten tasfiye edilmiş bazı isimlerin de örgütlenmesinde yer aldığı bir

sendikaydı.⁶ TİKP (Türkiye İşçi Köylü Partisi), Aydınlıkçılar ise sendikanın militan gücünü oluşturunuyordu. 1977'de Maden-İş'in başlattığı MESS grevlerinin işçilerin arasında yaşanan gerilimi giderici, toparlayıcı bir işlev görmesi bekleniyordu, ama ortaya böyle bir sonuç çıkmadı. Tersine grev sürecinde yaşananlar gerilimi iyice tırmandırdı. İki sendikanın, iki siyasal grup arasındaki kavgalar 1978 yılında fabrika içinde ve dışında ölüm ve yaralanmalara kadar varan yüksek yoğunluklu bir çatışmaya dönüştü. Bu çatışmada Yaşar Soykal hem siyasal kimliği hem de sendikal görevi nedeniyle hedefteki isim oldu. Çatışmanın dozu yükseldiğinde baştemsilci Turgut Alaagâç istifa edince onun görevini Yaşar Soykal üstlendi. Böylece hedef tahtasına iyice yerleşti. *Aydınlık* gazetesinin ve Devrimci Maden-İş'in yayınlarında, bildirilerinde adı verilerek yaşanan süreçten sorumlu tutulanlardandı. Hatta *Aydınlık* gazetesi, Demir Döküm'de yaşanan işçi ölümlerinin sorumlusu olarak Yaşar Soykal'ı ihbar etti.⁷ Bu ihbar nedeniyle arkadaşlarıyla birlikte, yargılandı ve beraat etti. Bütün gelişmelerin sonucunda Demir Döküm'e yakın bir yerde pusuya düşürüldü ve komaya sokulacak kadar şiddetli bir biçimde dövüldü. Uzun süre hastanede yatarak tedavi gördü. Ardından da Demir Döküm'deki işinden atıldı. Demir Döküm'de iki sendika arasında süren yetki uyuşmazlığı ve çatışma ise sonuçlanmadan 12 Eylül geldi, defter kapandı.

Dönemin işçilerinin en etkin kullandığı araçlardan biri olan duvar gazetesi örneği.

6. Devrimci Maden-İş konusunda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Can Şafak, *Çelik İşçileri, Ereğli 1965-1980*, Sosyal Tarih yayınları, İstanbul, 2015.

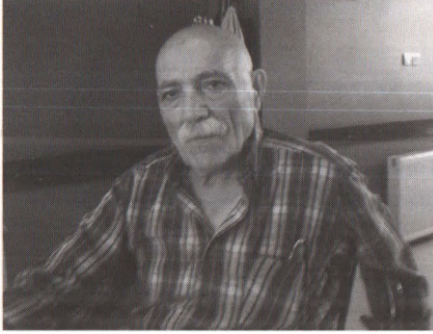
7. Örneğin *Halkın Birliği*'nin 28. sayısında, *Devrimci Maden-İş* gazetesinin 1. sayısında adı verilerek eleştirilmekteydi. *Aydınlık* gazetesinin, 3-4-17 Aralık 1978 tarihli nüshalarında ise doğrudan hedef haline getirilmişti.

1979 yılında Demir Döküm'deki işinden atılan Yaşar Soykal bir müddet sonra Philips'te işe girdi. 12 Eylül darbesinden sonra burada çalışırken gözaltına alındı. Gözaltı döneminin ardından tutuklandı ve 3,5 ay Metris Askeri Cezaevi'nde tutuklu kaldı. Maden-İş Sendikası davasında yargılandı.

1983 sonrasında Otomobil-İş Sendikası Philips'te örgütlenme çalışmalarına başladığında Yaşar Soykal kapsam dışı personel olarak, makine bölümü şefi olarak çalışıyordu. sendikaya üye olamıyordu, ama işyerindeki pozisyonunu, gücünü, etkisini Otomobil-İş örgütlenmesi için kullandı. İşverenin işten atma tehditlerine aldırmadan sendikalaşma faaliyetine omuz verdi. Dışarıdan Otomobil-İş örgütlenmesini yürütenlerle temas halinde, işçileri Otomobil-İş'te örgütlenmeye, görev almaya teşvik etti, yönlendirdi. Otomobil-İş Mecidiyeköy Şube Başkanlığı görevini yapan Yusuf Türkoğlu'na göre örgütlenme çalışmalarında Yaşar Soykal'ın çok büyük desteğini görmüşlerdi. 1990 yılına kadar Philips'te çalıştı. 1990 yılında emekli olduktan sonra kısa bir süre mühendislik diplomasını kullanarak yapı denetim işleri yaptı ve çalışma hayatını tamamladı, emekli oldu. Emeklilerin sendikalaşma faaliyetlerine ve Kemal Türkler Eğitim ve Kültür Vakfı'nın (KETEV) kuruluşuna katıldı. Göğsünde taşıdığı yıldız kızılığını kaybetmemiş eski bir işçi olarak Çınarcık ve İstanbul'da yaşıyor. "Sınıf hareketinin, sosyalist hareketin içinde bulunduğu durumdan mutlu değil, ama umutlu."

Sevdekar (Seyfi) Çağan Mahareti Suskunluğunda Saklı İşçi

Sevdekâr Çağan, 1943 yılında Kars'ın Susuz İlçesi'ne bağlı Boğazköy'de dünyaya geldi. Nüfus kaydında adı Sevdekar'dı, ama çoğu insan onu Seyfi olarak tanıdı. Askere kadar köyde kaldı. Köyün sıcak demircisiydi. Tren raylarını, at arabalarının kırılan makaslarını tamir ediyordu. Askere

gittiği 1963 yılında babası da İstanbul'a gelmiş Demir Döküm'de işçiliğe başlamıştı. Sevdekar Çağan da askerlik sonrası, köydeki çalışma defterini kapattı, babasının yanına İstanbul'a geldi. Demir Döküm'de işe girdi. Baba oğul aynı fabrikanın işçisiydi. Siyasal bir görüşü yoktu, dini bütün biriydi. İşe girdiğinde aylardan temmuzdu. Ramazan ayıydı ve Sevdekar oruçlu oruçlu, 39 derece ateşle çalışıyordu. Öyle ki akşam eve gittiğinde yemek yemeğe mecali kalmıyor, su içip yatıyordu. Dinlenme, hafif bir soluklanma bir tarafa, işçi elindeki işi bırakıp, kafasını kaşısa hapisane gardiyanından farksız ustabaşları ânında işçinin tepesinde bitiyordu. Ustabaşları tam anlamıyla "Ali kıran baş kesen"di. İşçiden askerdeki gibi tekmil alıyor, işçileri karşılarında esas duruşta istiyordu. İşyerindeki Çelik-İş Sendikası da

“ustabaşılara karşı gelmemek, patrona nankörlük etmemek, yemek yedikleri kaba pislememek” yönünde işçilere telkinde, tavsiyede bulunuyordu.

Sevdekar Çağan, mesai sonrası vakit geçirmek için gittiği mahalle kahvesinde Maden-İş’in örgütlü olduğu fabrikalarda çalışma koşulları hakkında bilgiler ediniyor, edindiği bilgilerle kendi çalışma koşullarını kıyaslıyordu. Maden-İş’in örgütlü olduğu işyerlerinde hem ücret daha iyiydi hem de işçi insan gibi muamele görüyordu. 1966’da takım tutan bir taraftar gibi kendisini Maden-İş sempatzanı sayıyordu. Bu nedenle fabrikada Maden-İş Sendikası örgütlenme çalışmalarına başladığında, hemen ekibe dahil oldu. Ne var ki, biraz ağır gidiyordu örgütlenme çalışması, üç ayda 500 kişiyi anca üye yapabilmişlerdi. İş bu kadar uzayınca, doğal olarak, işveren de haberdar olmuştu, sendika değiştirme faaliyetinden. Sevdekar Çağan’ın da aralarında olduğu 7-8 kişiyi işten attı.

Maden-İş’in Demir Döküm’de örgütlenme girişimi bu noktada yarım kalırken, Sevdekar Çağan da artık yeni bir iş aramak zorundaydı. Uzun sürmedi, Balat’ta bir dökümhanede iş buldu. Ama gözü de gönlü de Demir Döküm’deydi. Bir akşam işten dönerken Demir Döküm’ün kapısında sınavla kaynakçı alınacağı ilanını gördü. “Olur mu, olmaz mı derken” şansını denedi, başvuruda bulundu. Sınava girdi. İyi bir kaynakçıydı, neredeyse ilkokuldan itibaren köyünde kaynakçılık yapmıştı. Sınavı kazandı, araya birileri de girince, işten atıldığı Demir Döküm’e geri döndü. Yıl 1967 idi.

İşe girdikten bir süre sonra Demir Döküm’deki Maden-İş’in örgütlenme faaliyeti hızlanmıştı. Bütün işaretler gösteriyordu ki, bu kez iş daha sıkı tutulmaktaydı ve başarılmaması mümkün değildi. Nitekim Maden-İş Sendikası işyerindeki çoğunluğu sağladı. Ancak işyerindeki varlığını işverene kabul ettirmesi 1969 işgaliyle oldu. Polisin işgali kırma girişimini püskürten Demir Döküm işçileri eylem bittiğinde hem sendikalarını kabul ettirdiler hem işgale giden sürecin taleplerini elde ettiler hem de fire vermeden tam kadro çalışmayı sağladılar. Elde edilen kazanım, sadece bunlarla sınırlı kalmadı, pek çok işçinin hayatı, hayata bakışı, sorunlara baktığı pencere değişti. Artık, sınıfın penceresinden bakıyorlardı. Her zokayı kolayca yutmuyor, her yalana saf saf inanmıyorlardı. Soracakları soru da öğrenecekleri

de çoğalmıştı. Sevdekar Çağan'ın yeni bilgilere ulaşması için önünde iki kapı vardı, biri Maden-İş, diğeri Türkiye İşçi Partisi. Her iki kapıdan da geçti. Görgüsü, bilgisi arttı.

DİSK AJANSI

Sayı : 75
Gün : 28.4.1978

İŞÇİLER, KÖYLÜLER, MEMURLAR, TEKNİK ELEMANLAR, ÖĞRETMENLER, ÖĞRENCİLER, İLERİCİLER, YURTSEVERLER, TÜM EMEKÇİLER.

İşçi sınıfının uluslararası birlik, dayanışma ve mücadele günü olan şanlı 1 Mayıs'ı bu yıl da DİSK'in öncülüğünde 1 Mayıs Alanı'nda kutluyoruz.

Mayıs 1977'nin faşist MC'si yok artık iktidarda. İzin vermeyeceğiz işbirlikçilerin provokasyonlarına. Kenetlenecek tüm emekçilerin kolları birbirlerine. Her türlü önlemler görevli ve sorumlularca alınacak.

Yine türkülerimizle, marşlarımızla, bayraklarımızla, istemlerimizi haykırarak dolacağız alanlara. Yine sömürüye, emperyalizme, faşizme, sovenizme karşı mücadelede tek ses, tek yumruk olduğumuzu göstereceğiz.

Her 1 Mayıs egemen sınıflara korku, işçi sınıfına ise UMUT ve MÜCADELE AZMI verir.

Yine korkuyorlar. Kapitalist sınıfın denetimindeki gerici partiler, sarı sendikalar, bir takım düzmece kuruluşlar, yani işçi sınıfının, emekçilerin düşmanları, **EMEĞİN BAYRAMI'na** gölge düşürmeye, ardarda çağrılar yaparak emekçi halkın kendi bayramına katılmasını engellemeye çalışıyorlar. Böylelikle işçi sınıfının korkacağını ve yılacağını sanıyorlar.

Asıl korkan onlardır. Çünkü onlar, işçi sınıfının uluslararası dayanışmasından doğacak sonuçlarını görüyorlar. İşçi sınıfının tüm emekçilerle güç ve eylem birliği içinde olmasından korkuyorlar. «20 Mart Faşizme İhtarsız» eylemiyle daha da pekişen anti-faşist, anti-emperyalist birlikten korkuyorlar.

Sömürü ve baskı düzeninin sona ermesinden korkuyorlar. Çünkü çıkarları sömürdünün sürmesini gerektiriyor.

İşçiler, emekçiler,

1 Mayıs bizim bayramımız. Yüzbinlerce emekçi yine bayramını coşkuyla, inanç ve kararlılıkla kutlayacaktır. Hiçbir güç ve tertip bunu engellemeyecek, dost ve düşman, işçi sınıfının ve tüm emekçilerin gücünü bir kez daha görecektir.

1 Mayıs, DİSK'in sorumluluğu altında kutlanacaktır. Yürüyüş ve toplantı düzeni işçi sınıfının disiplini içinde gerçekleştirilecektir.

Ülkemizin dört bir yanından, gücümüzü ve birliğimizi bir kez daha dost ve düşmana göstermek için **1 Mayıs Alanı'na** yürüyeceğiz.

Selam olsun şanlı **1 Mayıs** bayrağını yükseltenlere,
Selam olsun **1 Mayıs'ta 1 Mayıs Alanı'na** yürüyenlere!

DİSK
YÜRÜTME KURULU

Sekreter : Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Adına Genel Başkan Abdullah Baştürk; Yürütme İşleri Müdürü : Yücel Tuncan; Yürütme Yeri : Marşer Sitesi Ahmet Kültür Teker Cad. No. 10 Kat: 5 Bayrampaşa - İSTANBUL
 Tel : 75 15 58 - 75 15 59; Son baskı tarihi : 27.4.1978

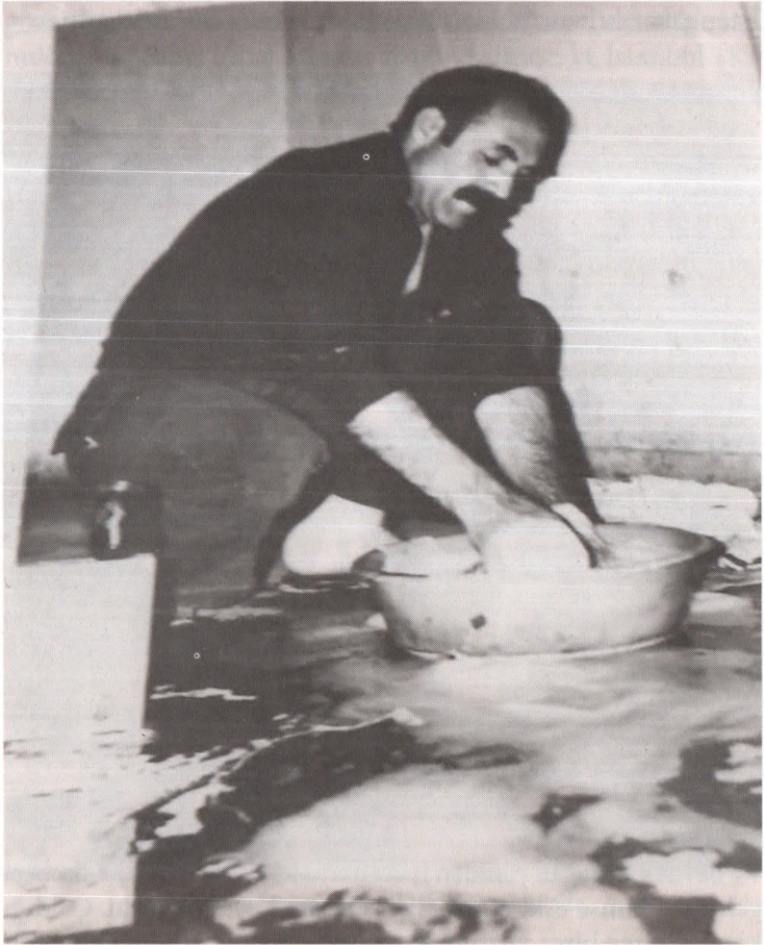
1 Mayıs 1978 bildirisi.

Tanıyanların yaptığı değerlendirmeye Sevdakar, “Sağlam, bir işe inandı mı, ölümüne kadar giden, az konuşup çok iş yapan, disiplinli biriydi.” Bu özellikleriyle 1969 işgalinde üstlendiği roller onu diğer işçiler arasında öne çıkarmıştı. İşgalin öncülerinden biri olarak, işçilerin gözünde güven ve prestij kazanmıştı. Bunun karşılığı olarak da işyeri temsilcisi seçildi. Uzun yıllar bu görevi sürdürdü. 15-16 Haziran’da, DGM Direnişi’nde, 1 Mayıs’larda işyeri temsilcisi olarak görev ve sorumluluk üstlendi. Demir Döküm’de Maden-İş’in mobilize militan bir gücü vardı. Bu güç, Haliç bölgesinin, hatta bölgeyle sınırlı olmaksızın her türlü eylemin, direnişin aktif destekçisi konumundaydı. Sevdakar Çağan, hareket kabiliyeti ve örgütlenme becerisi yüksek bu ekibin önemli unsurlarından biriydi.

1968 yılından itibaren Demir Döküm işçisi Turgut Bozgül ile birlikte Türkiye İşçi Partisi’nin Eyüp İlçe örgütüne gidip gelerek sosyalist fikirlerle tanıştı. 2.000 kişinin üstünde mevcudu olan fabrikada sosyalist fikirlere sahip işçiler, sayıca bir ağırlık oluşturmuyordu. Buna karşın oldukça yüksek düzeyde etkilime ve yönlendirme gücüne sahiplerdi. 1969-70’te TİP’in, kısmen de THKP-C’nin etkin olduğu fabrikada 1975 sonrasında, öne çıkan hareket, Türkiye Komünist Partisi olmuştu. 12 Mart döneminde THKP-C İşçi Kesimi Davası’nda yargılanan fabrikanın yıldızlaşmış kimi işçilerinin de politik tercihi TKP olunca, Partinin Demir Döküm’deki ağırlığı artmıştı. Sevdakar Çağan da 1976 yılının sonlarında TKP’ye katıldı. TKP’nin üç kişiden oluşan fabrika komitesinin üyesiydi. Sendikal faaliyetlerinin yanında, işçilerin arasında Partiye üye ve taraftar kazanmak, yayın dağıtmak gibi politik faaliyetlerde bulunuyordu. Bir süre sonra içinde bulunduğu fabrika komitesi aşağı doğru yapılanmasını genişletti. Bu komiteye bağlı olarak Marangozhane, Dökümhane gibi bölümlerde hücreler kurdular. Böylece Demir Döküm TKP’in güçlü olduğu fabrikalardan biri haline gelmişti. Sevdakar Çağan, 1979 yılında işten atıldıktan sonra da TKP’nin Alibeyköy semt komitesinde yer aldı. Bu komiteyi oluşturan üç kişiden biriydi.

1977 yılının ikinci yarısından itibaren Demir Döküm’de işler sarpa sarmaya başladı. Sendikal ve siyasal bölünmüşlüğü yarattığı gergin ortamda işçi birbirine girdi. Maden-İş’in işyerindeki gücü ve etkinliği zaafa uğradı. Sevdakar Çağan’a

göre işin bu raddeye gelmesinde Maden-İş cenahında yapılan yanlışlıkların da inkâr edilemez bir payı vardı. Maden-İş ile Devrimci Maden-iş, TKP ile Aydınlıkçılar arasındaki kavga büyüdükçe Aydınlık'ın hedef tahtasına koyduğu, hakkında ihbarlarda bulunduğu isimlerden biri de Sevdekar Çağan oldu.¹

Kars Cezaevi'nde

1. *Aydınlık*, 17 Aralık 1978.

İşverenin, Demir Döküm'de yaşanan gerilimden ve çatışmadan sorumlu tuttuğu isimlerden biri olarak 1979'da işten çıkarıldı. Kendisi gibi işten atılan Demir Döküm işçisi Ali Hayali ile birlikte Alibeyköy'de bir market açarak geçimlerini buradan sağlamaya koyuldu. Ancak ticaret becerisi pek gelişmemiş bu iki işçinin kendi işini kurma girişimi başarısızlıkla sonuçlandı. İşten çıkarılırken aldıkları tazminat da burada eriyip gitti.

Sağmacılar Cezaevi ailesiyle açık görüşte.

Sevdekar Çağan yeniden iş aramaya koyuldu. 12 Eylül darbesi gelmişti, kimse eski temsilciye iş vermek istemiyordu. Çaldığı kapılar birer birer yüzüne kapanınca, pasaport alıp ekmeğini yurtdışında kazanmak istedi. Pasaport çıkartmak için memleketi Kars'a gitti, Pasaport Şubesi'ne başvurdu. Haberi yoktu, meğerse hakkında jandarmaya tokat atmaktan kesinleşmiş 2 aylık hapis cezası varmış. 1979 yılında Alibeyköy'de işçilerin takıldığı bir mahalle meyhanesinde çıkan kavgaya karışmıştı. O sıralarda

Alibeyköy jandarmanın sorumluluğu altında olan bir bölgeydi. Olaya müdahale eden jandarmalardan biri, elindeki copu bütün gücüyle Sevdekar'ın kafasına indirince nevre dönmüş, o hışımla geri dönüp jandarmayı bir yumrukta yere sermişti. Bu olaydan hakkında dava açılmış ve yargılama sonucunda 2 ay hapis cezası verilmişti. Pasaport Şubesi'nde bu durum ortaya çıkınca, gözaltına alındı ve cezasını çekmek üzere Kars Cezaevi'ne konuldu. Cezasını tamamlamaya 10 gün kalmıştı ki, İstanbul TKP davasında arandığı gerekçesiyle bir kez daha gözaltına alındı. İstanbul'a gönderilecekti, ama İstanbul'a gönderilmeden önce "bakalım Kars'taki faaliyetler hakkında ne biliyor" diye ağır bir işkenceden geçirildi. Kars Emniyeti'nde o kadar ağır işkenceye maruz kalmıştı ki, daha sonra İstanbul'da gördüğü işkenceyi "sivrisinek vızıltısı" diye tanımlıyordu. İstanbul polisinin yüklenmesinin nedeni Sevdekar Çağan'da olduğu bilgisine ulaştığı silahların yerini söyletmekti. Ağır işkencelerden geçirildi. Babasını, eşini, kardeşini gözaltına alarak üzerinde baskı kurdular.

Demir Döküm işçileri DGM Direnişi'nde.

Sevdekar Çağan, ağır işkence seanslarının ardından, çıkarıldığı askerî mahkeme tarafından tutuklandı.² Aralarında TKP Merkez Komite üyelerinin de bulunduğu 98 kişinin yargılandığı

2. *Milliyet*, 15 Kasım 1981.

TKP İstanbul Davası'nda yargılandı. Selimiye ve Sultanahmet cezaevlerinde 25 ay yattıktan sonra, tutuksuz yargılanmak üzere tahliye edildi.³ Savcının bu davada hakkında en çok ceza istediği iki sanıktan biriydi. Tutuksuz olarak yargılandığı dava 1986 yılında sonuçlandı, örgüt üyeliğinden ve silah bulundurmaktan 10 yıl 8 ay ceza aldı. Cezasının kalan kısmını Bartın ve Çaycuma cezaevlerinde yatarak tamamladı. Toplamda hayatının 5,5 yılını cezaevlerinde geçirdi.

1989 yılında “artık yeter” diyerek emekli oldu. 1966 yılında evlendiği Menekşe Çağan ile beş çocuk ve yedi torun sahibi olarak İstanbul'da Alibeyköy'de yaşıyor. Hayatında yaşadığı her şeyi, işten atılmayı, hapis yatmayı, işkence görmeyi uğradığı haksızlık olarak görse de ödenmesi gereken bedel olarak sessizce kabullenen, geçen zor yılların etkisiyle bedeni yıpranmış ama düşleri yıpranmamış komünist olarak...

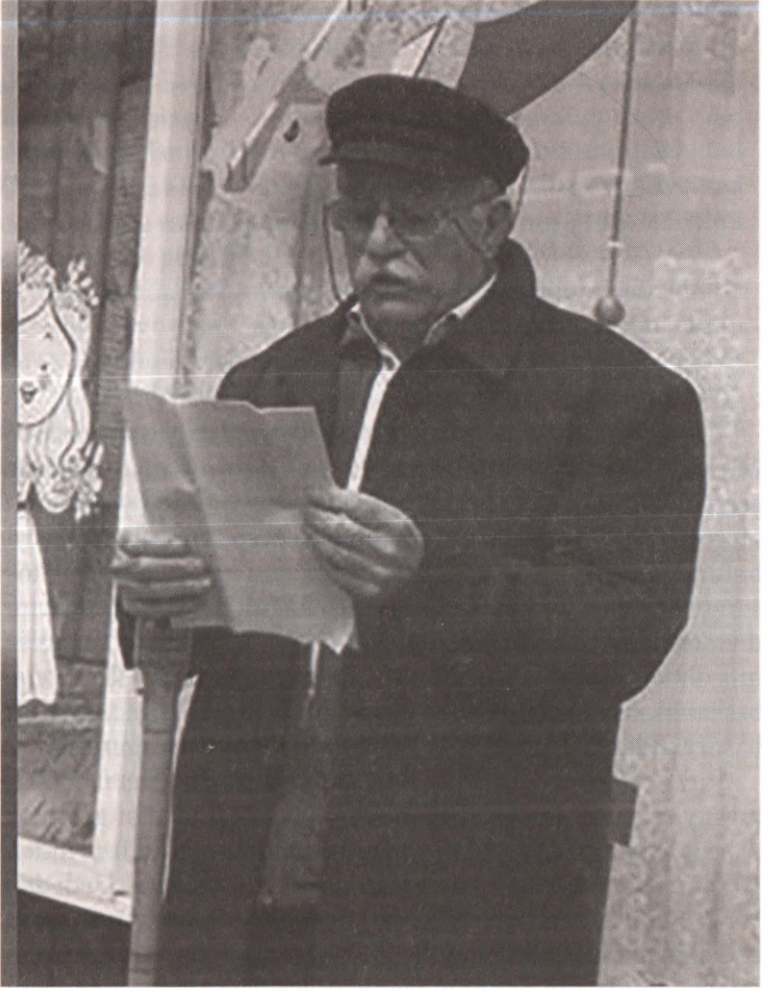
3. *Milliyet*, 28 Aralık 1983.

İlyas Bayrak Kocaeli Efsanesi Kızıl İlyas

21 Şubat 2017’de Kocaeli’nde bir kahvede İlyas Bayrak ve Mustafa Çağdaş ile buluşmuş, 15-16 Haziran’da Kocaeli’nde gerçekleşen eylemler üzerine görüşme yapıyorduk. İlyas Bayrak bu görüşme sırasında, çalan telefonuna cevap verdi, arayan kişiyi bulduğumuz kahveye çağırdı. Biraz sonra gelen kişiye palto-sunun iç cebinden çıkarttığı el yazısı kâğıdı verdi. Yazdıklarını dizmesini ve çoğaltmasını istedi. Meraklı bakışlarımdan anlamış olmalı ki, ben sormadan o anlatmaya başladı: “Türkiye’ye başkanlık sistemi getirecek referandumda ‘Hayır’ diyeceğim. Bir basın açıklaması yaparak, herkesi ‘Hayır’ demeye çağıracağım.”

İtiraf etmeliyim ki, İlyas Bayrak’ın tek başına basın açıklaması yapma düşüncesi bana biraz fantastik fikir gibi gelmişti. Ancak fena halde yanıldım; yaptığımız görüşmenin üzerinden 10 gün geçmişti ki, *Birgün* gazetesinde “73’lük İlyas Dededen Hayır Bildirisi” haberini gördüm. İlyas Bayrak İzmit’in en işlek, en kalabalık caddelerinden Fethiye Caddesi’nde kendi yazdığı “Hayır” bildirisini okumuş, vatandaşları başkanlık sistemi için yapılacak referandumda hayır demeye çağırmıştı.¹

1. *Kocaeli Barış* gazetesi, 3 Mart 2017. İlyas Bayrak bu bildiride kamuoyuna şöyle seslenmişti: *Bu toprakları vatan bilmiş bu vatanın evlatlarına sesleniyorum. Ben 70 yaşını aşmış, kocamış bir insanım. Ama bu ülkede yaşayan ve dünya döndükçe yaşayacak torunlarım var benim. Bu yüzden sorumluyum. Birileri atalarımızın canları pahasına kurdukları Cumhuriyet’i tersyüz etmeye çalışıyor. Ne Millet Meclisi’nin iradesi ne yargı bağımsızlığı umurlarında değil. Öz kardeşim de olsa “HAYIR”. Tek kişinin egemenliğinde bir yönetim dayatıyorlar. Bu tek kişi öz kardeşim de olsa “Hayır” diyorum. Yine aldanır, yine aldatırlar adamı. Taraflı parti başkanı bir kişi bu ülkenin en çok yarısının cumhurbaşkanı olur. Öteki yarısı yetim kalır. Haksızlık olur. Onun için “Hayır” diyorum. Bu ülkede kardeşçe, korkusuzca, bölünmeden parçalanmadan yaşamalıyız. Bunun için “Hayır” diyo-*

İlyas Bayrak “Hayır” açıklaması yaparken.

rum. Kindarlıkla dindarlık bir arada olmaz. Benim dinim insan ayırmaz. Birileri bizi bize düşman göstermeye çalışıyor. mücadele edeceğim. Benim gibi düşünmeyen düşmansın, teröristsin diyor. Ben de onlara yalansın, yanlışsın, bölücüsün diyorum. Bunun için “Hayır” diyorum. Ve sizleri de hayırlara çağırıyorum. Ben referanduma kadar mücadelemeye devam edeceğim. Gördüğüm çocuklara “Hayırlı dersler” diyorum, otobüse bindiğimde “Hayırlı günler” diyorum. Demeye de devam edeceğim.

73 yaşında tek kişilik bir örgüt olarak çalışan, “Hayır” kampanya yürüten İlyas Bayrak, 1944 yılında Kocaeli’nin Eşme Köyü’nde Gürcü kökenli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Geçimini çiftçilikle kazanan ailenin altı çocuğu vardı. İlyas kardeşler arasında beşinci sıradaydı. 1967’de askerden teskere aldıktan sonra Gebze’de Demiröz Çivi’de işe başladı. DİSK yeni kurulmuştu. DİSK üyesi Maden-İş Sendikası işyerinde örgütlendi, çoğunluğu sağladı ve yetkiyi aldı. İlyas Bayrak işyerindeki temsilcilerden biri olarak müzakerelere katılıyordu. İşveren MESS üyesiydi. MESS Genel Sekreteri İlhan Lök, işveren adına müzakerelere katılıyordu. İşçilerin talepleri MESS’e yüksek geldi. Özellikle ücret artışına “karşılanamaz” diye direndi, ama sonunda toplu iş sözleşmesi imzalandı. İmzalanan sözleşmenin ardından aralarında İlyas Bayrak’ın da olduğu 60 işçi işten çıkarıldı. İşe dönüş için yollar kesildi, önemli kavgalar verildi ama sonuç alınamadı. İşsiz kalan İlyas Bayrak bir süre sonra Türkiye İşçi Partisi’ne yakın bir ismin personel müdürlüğü yaptığı AEG-ETİ’de işe girdi. İşyerinde örgütlü olan Maden-İşe üye oldu.

Kendisini bildi bileli sosyalistti. Türkiye İşçi Partisi’nin de üyesiydi. “Abla” dediği Kocaeli Senatörü Fatma Hikmet İşmen, Kocaeli’nde Parti örgütünün zayıf olduğundan bahisle, “Seni İzmit’e gönderelim, gider misin, orada çalışır mısın?” diye sordu. Tereddütsüz “tamam” dedi. 1968’de Gebze’den İzmit’e geri döndü. TİP Kocaeli İl Başkanı Şinasi Yeldan’ın bir arkadaşı o sıralarda Çelik Halat fabrikasında orta kademe yöneticilik yapıyordu, onun vasıtaıyla işe girdi. O sırada Maden-İş, Çelik Halat’ta örgütlenme çalışmasına başlamış ama tamamlanamamıştı. Bugün Doğan Holding bünyesinde bulunan Çelik Halat’ın o tarihlerde hisselerini yüzde 51’i kamuya aitti. Bunun da etkisiyle örgütlenme çalışması büyük bir engellemeyle karşılaşmadan tamamlandı. Maden-İş yetkili sendika olmasının ardından yapılan seçimlerde İlyas Bayrak temsilci seçildi.

İşyeri temsilcileri ilk büyük sınavlarını işten atılan bir arkadaşlarına sahip çıkarak verdiler. Mesai saatleri dışında kahvede oyun oynayan iki işçi arasında kavga çıktı. Kavgaya karışan iki kişiden biri diğerinin amiriydi. İşveren amir olanı korudu, diğerini amirine hakaret etme suçundan o dönem yürürlükte olan yasanın 17. maddesine dayanarak tazminatsız işten attı. Olay fabrikanın dışında olmuştu, ama işverenin sanki işyerinde olmuş

gibi cezalandırma yapması bir tür gözdağı olarak algılandı. Önce atılan işçinin geri alınması için görüşmeler yapıldı. Görüşmelerden sonuç alınamayınca bu kez üretimden gelen güç kullanıldı, şalter indirildi, 37 gün direniş yapıldı. Direnişin sonunda, eylem nedeniyle hakkında soruşturma açılan işçilerin soruşturmaları kaldırıldı, çalışılmayan 37 günün ücreti ödendi ve atılan işçi işe

geri alındı. Önemli bir deneyim kazanmışlardı, ancak işe geri dönsün diye 37 gün direniş yapılan işçi, direnişten bir süre sonra tazminatını alarak işyerinden ayrıldı. İhanete uğramış saydılar kendilerini. Canları sıkıldı, ama işyerinde sendikanın gücünü, işçilerin birlikte davranma becerisini test etmişlerdi. İşveren de görmüştü “işçiyle oyun oynanamayacağını”.

Bu eylem, işçiler üzerinde olumlu bir etki yarattı. İşverenin de işçiyle çatışmaktan, gerilim yaratmaktan kaçınan bir tutum takınmasını getirdi. Bunun yarattığı avantajları 15-16 Haziran eyleminde fazlasıyla gördüler. Hem işçi tereddütsüz sokağa çıktı hem de işveren işçilerin yürüyüş boyunca yemek, su gibi ihtiyaçlarını karşıladı. İlyas Bayrak 15-16 Haziran'da sadece kendi fabrikasının değil, başta lastik fabrikaları olmak üzere bölgedeki işyerlerinin boşaltılmasında etkili olan işçi önderlerinden biriydi. Kocaeli bölgesinde 15-16 Haziran'ı örgütleyen yaratan öncü ekibin içindeydi. 15-16 Haziran eylemi nedeniyle tutuklandı ve 1 ay Selimiye Askerî Cezaevi'nde kaldı. Selimiye'de bir komutan askerlere “Bu komünistlerden uzak durun” diye emir vermişti. Askerler işçilerden kaçıyordu. Kantinden bir ihtiyaç aldıracaklar, bunun için bile yanlarına asker gelmiyordu. Sonunda bir askeri yakaladı, “Biz bir tek fabrikanın duvarını bile çizmedik, kimseye zarar vermedik. Bizden niye kaçırıyorsunuz? Dün biz de askerdik, bugün işçiyiz. Yarın teskereyi alınca siz de işçi olacaksınız, siz de hakkınızı arayacaksınız” diye konuşma yapınca bazı askerler yumuşadı ve asker ile tutuklu işçi arasında diyalog kuruldu.

Tanıdıklarının ifadesine göre, bir örgütçünün, işçi önderinin sahip olması gereken yumuşaklığa, esnekliğe sahip değildi. Sert bir mizacı vardı, kavga eder gibi konuşuyordu. Ama etkileyici, ikna edici konuşmalar yapıyordu. Bileği de yüreği de sağlam bir işçiydi. Amcasının oğlu ve yoldaşı İbrahim Selçuk, onu Rus edebiyatının roman kahramanlarına benzetiyordu. Bu özellikleriyle Sakarya'dan İstanbul'a kadar nerede eylem, direniş, grev, mücadele varsa, nereden “Koş İlyas” çağrısını duyduysa orada oldu. Pankart da taşıdı, miting de organize etti, grev nöbeti de tuttu, işçi alacaklarını ödemeyen işverenlerin toplantı yaptıkları oteli de bastı. Yazıya da çıktı, köy köy siyasi propaganda da yaptı. Hem TİP'e yetişiyordu hem DİSK'e hem de Maden-İş'e. Gerek sendikada gerek Türkiye İşçi Partisi'nde

gerilimli toplantıların güvenliğini üstlenen görev insanıydı. TİP içinde MDD ile ayrışmanın yaşandığı dönemde toplanan 4. Büyük Kongre'nin (29-31 Ekim 1970, Ankara) giriş kapısında görevliyken, çok sevdiği Kemal Türkler'in "Yahu Kızıl bana da mı kart soruyorsun?" sitemine rağmen delege kartını görmeden salona almayacak kadar disiplin abidesiydi. Böyle böyle kızıla çalan saç ve beden rengi ile politik kimliğinin bileşkesi "Kızıl İlyas" adıyla nam saldı. Namı sadece faaliyet bölgesiyle sınırlı kalmadı, Tekirdağ'a kadar bile uzanmıştı. Abisini ziyaret için gittiği Tekirdağ'da bir kahvede oturuyordu. O dönemde yabancı görülen birinin çevrilmesi, sorgu suale çekilmesi günlük siyasal alışkanlıklardan idi. Bir anda dört genç etrafını sardı, nereli olduğunu, Tekirdağ'da ne aradığını ve adını sordular. Haliyle tedirgin oldu. "Kocaeli" ve "İlyas Bayrak" adını duyunca aralarından biri "Yoksa sen Kızıl İlyas mısın?" diye sordu. "Evet" yanıtını alan gençler heyecanla etrafındaki sandalyelere çöktüler. İlyas Bayrak'ı yanlarına alıp, CHP'ye, sosyalist bir avukatın bürosuna götürüp orada bulunanlarla tanıştırdılar. Yemek ısmarlayıp, ağırladılar. İlyas Bayrak için hayatının en gurur verici günlerinden biri olmuştu.

TİP içinde sendikacılarla birlikte hareket ediyordu. 4. Büyük Kongre öncesinde Ankara'da DİSK Bölge Temsilciliği'nde işçi kesimi delegeleri toplandı. Kemal Türkler, bu toplantıda, Kemal Sülker'i genel başkanlığa önerdi. Kemal Sülker, "Ben yapamam" diye kabul etmedi. O da Şinasi Yeldan'ı önerdi. Şinasi Yeldan da "ben Partiyi sürükleyebilecek kapasitede biri değilim" diyerek öneriyi kabul etmeyince, Cevizli Tekel'den bir işçi Behice Boran'a destek vermek gerektiğini söyledi. Şaban Yıldız da Behice Boran'ın desteklenmesi gerektiğini düşünüyordu. Kemal Türkler, Boran'ın adaylığına pek sıcak bakmamıştı, ama yapılan müzakere sonucunda Behice Boran'a destek verilmesi kararlaştırıldı. İlyas Bayrak da Behice Boran'a destek verenler arasındaydı. O tarihten itibaren, büyük bir sevgi ve sempati içinde Behice Boran'ı destekledi. Behice Boran "ezelî ve ebedî genel başkanı" oldu. DİSK kökenli sendikacıların çoğu 12 Mart'tan sonra kurulan 2. TİP'te yer almadı, ama İlyas Bayrak Parti'ye katıldı. Kocaeli Merkez İlçe yönetim kurulunda ve İl Disiplin Kurulu'nda görev üstlendi. Mahalle mahale, köy köy TİP'in örgütlenme ve propaganda çalışmalarına katıldı.

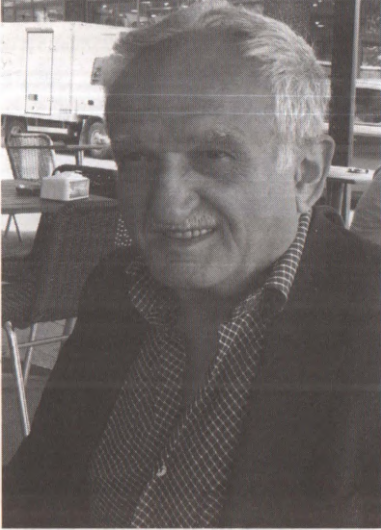

Kendi deyimiyle “Hep militandı”. “Makam, mevki peşinde koşmadı, tek derdi vardı, sınıf mücadelesini bir adım daha ileriye taşımak.” Kocaeli’ne gelen herkes onun evinde misafirdi. Öyle zaman oluyordu ki, 20 kişiyi bile konuk ediyordu. Evinin kapısı da yüreği gibi herkese açıktı. Hayatı boyunca “ben” demedi, hep “biz” dedi. “Ben” demek zorunda kaldığı zamanlar olduysa da küçük harf kullandı. Büyük harfleri “Biz”e sakladı. Sınıf mücadelesinin bir boyutu da psikolojik savaştı. Bu nedenle Kemal Türkler, Şinasi Kaya her fırsatta temsilcileri, “Toplu

sözleşme görüşmelerinin yapılacağı salonlara işverenden önce gidip oturmayın. Erken giderseniz, onlar salona girdiğinde ayağa kalkmak zorunda kalırsınız” diye uyarırdı. Hayatta en büyük düsturlarından biri bu oldu; kimseye boyun eğmedi, kimsenin önünde ceket iliklemedi. Sertti, alttan alma gibi bir huyu yoktu. Çelik Halat’ta tartıştığı formenin başına 12’lik demir çubuğu patlatınca işçilik hayatı sona erdi. Aslında tazminatsız atılması gerekiyordu, ama işveren sırf başımızdan gitsin diye tazminatını verdi. Üstelik 12 Eylül’ün dumanı tüttüğü, faşizmin tüm hışmıyla varlığını hissettirdiği günlerde. 12 Eylül’de gözaltına alınmadı, tutuklanmadı, ama daha sonra politik olmayan bir cinayet davasından 6 yıl hapis yattı.

Politik kimliğini “Elbette sosyalist” diyerek gururla tanımlayan İlyas Bayrak, beş çocuk, on bir torun sahibi bir insan olarak Kocaeli Eşme’de yaşıyor, hâlâ hak ve adalet mücadelesinde koşmaktan geri durmuyor...

Şaban Tekinbaş Altı İşyeri Tek Mücadele

Ailede, okulda, askerde biat etmek, susmak, vazifesi olmayan işlere karışmamak önemli bir meziyet olarak anlatılır, tembihlenir, öğretilir. Bu müfredat içinde yetişen insanların bir kısmı için hayat öğretilenlere sadakatle geçip gider. Bir kısmı ise başka denizlere yelken açarak, çizilen sınırları aşıp, hayatı başka türlü yaşarlar. Bunlardan biridir Şaban Tekinbaş. 1967 yılında girdiği Singer fabrikasında yaşadığı direnişle öğretilenlerin, ezberletilenlerin dışında bir hayatın

varlığını keşfetti. Bu direniş sayesinde yaşamının köşe taşlarını oluşturan, “hak”, “örgütlenme”, “mücadele” ve “dayanışma” gibi kavramlarla tanıştı. Karşı çıkmayı, itirazı, isyanı öğrendi. Sonunda “makbul bir vatandaş” olsun diye ezberletilenlerin değil, hayatın ona öğrettiklerinin peşinden gitmeyi tercih etti.

1945 doğumlu Şaban Tekinbaş'ın hayatının askere kadar olan bölümü, doğduğu Kocaeli'nin, Karamürsel ilçesinin, Kızderbent köyünde geçti. Çiftçilikle uğraştı. Eğitimini İzmit Sanat Okulu'nda tamamladı. Sanat Okulu mezunu olmak iş başvurularında bir

avantajdı. Bu avantajla İstanbul Kartal'da kurulu Singer'de iş girdi. Böylece sanayi işçiliği ile tanıştı. Sadece sanayi işçiliğiyle değil, işyerini bir askerî kışla gibi yöneten, emirler yağdıran, işçilerin de o emirlere koşulsuz itaat etmesini bekleyen Amerikalı Genel Müdür ile de tanışmış oldu. İşyerindeki Çelik-İş Sendikası da askerde komutanın getir-götür işlerini yapan er ve erbaşlar gibi Genel Müdür'ün postası vazifesindeydi. Alan da, satan da memnundu, ama işçi memnun değildi. Memnun olmayan işçiler, sendika değiştirme fikriyle, gizli gizli çalışmaya başladığında Şaban Tekinbaş da işin başını çekenlerin arasına katıldı.

İşçilerin Maden-İşe üye olması hızlandıkça, katılanların sayısı arttıkça, yürütülen çalışma doğal olarak işverenin de kulağına gitti. Örgütlenme çalışmasını kırmak için üç işçiyi işten attı. Bu ilk adımdı, devamı gelecekti. İşverenin yeni hamle yapmasına fırsat vermeden fabrikanın işgal edilmesi kararı alındı. Şaban Tekinbaş kararı alan ve işgali kotaran 25 kişilik ekibin içindeydi. Bu ekiple birlikte işgal sabahına hazırlanmak için bütün geceyi, Pendik'te Kızılay Ormanı'nda ateş başında geçirdi. Hem planın sahne sahne üstünden geçmek hem de dışarıya bilgi sızmasını kontrol altına almak amacıyla yapmışlardı bunu. 10 Ocak 1969'da işgali başlatacak ekip fabrikaya girdi. Herkes görev bölgesine dağıldı. İşyerinde her sabah 10 dakika arayla çalan iki zilden birincisi hazırlık yap, ikincisi üretime başla komutuydu. İşgal planında ise birinci zil çaldığında konuşmalar yapılacak, ikinci zil ile de şalter indirilerek, kapılar kapatılacak ve işgal başlatılacaktı.

Birinci zil çaldığında Şaban Tekinbaş, çalıştığı bölümde makinenin üstüne fırladı. "Arkadaşlar" diye başladığı konuşmasında, işverenin yaptığı haksızlıkları ve Çelik-İş'in işverenin elinde oyuncak, sarı bir sendika olduğunu anlattı. Aşağı indiğinde ikinci zil çalmış aynı anda şalter de indirilerek bütün makineler susturulmuştu. Şaban Tekinbaş bulunduğu bölümdeki suskunluğu "Kahrolsun Çelik-İş, Yaşasın Maden-İş" sloganıyla bozdu. İşçiler de slogana katılarak ana bölüme doğru hareketlendiler. Diğer bölümlerdeki işçilerle ortak alanda toplanarak, kapıları tuttular, fabrikanın idari personelini gözetim altına alarak, bürolara kapatıp, başlarına nöbetçi koydular. Kapılar tutulmuş, işgal başlamıştı, yine önceden alınan karar çerçevesinde olası polis saldırısına karşı nöbet noktaları oluşturuldu ve makine aksamından oluşan savunma malzemeleri istiflendi. Şaban Tekinbaş bu

işlerin organizasyonunda üzerine aldığı vazifeleri yerine getirdi. Çatışma başladığında, ön saflarda gaz bombalarına karşı direnen ve polisi içeriye sokmayan işçiler arasındaydı. Eylemden önce işi yöneten ekibin kimlerden oluştuğu bilinmiyordu, eylemden sonra ise gizli saklı bir şey kalmamış, işgali yöneten ekip açığa çıkmıştı. Bu ekipten bazı isimler fabrikanın boşaltıldığı gün gözaltına alınmıştı. İşveren polisin gözaltına aldıklarının dışında 15 kişilik bir liste daha oluşturarak, savcılığa şikâyetle bulundu. Şaban Tekinbaş da bu listeye işgal davası sanıkları arasına girdi, yargılandı. Singer işçilerinin Kadıköy Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılandıkları dava '74 affıyla düştü.

Singer işgali nedeniyle yargılandıkları davanın çıkışında.
En sağ başta Şaban Tekinbaş.

Eylemden sonra işçinin hakkı, huzuru sağlanmıştı, ama Şaban Tekinbaş kendini huzursuz hissediyordu. Somut bir sebebi yoktu belki, ama ağzının tadı kaçmıştı. Kalmak istemedi, kendi isteğiyle Singer'den ayrıldı. İş ve İşçi Bulma Kurumu aracılığıyla Cevizli Tekel'e başvurdu, beklemeye başladı. Ne var ki, beklediği cevap bir türlü gelmiyordu. Sonunda durumu anlamak için doğrudan Cevizli Tekel'e gitti. Kapıda görevli bekçiden kendinden sonra başvuranların bile işe alındığını öğrendi. Kan beynine sıçradı,

doğru İş ve İşçi Bulma Kurumu'na gidip, müdürün kapısına dayandı. "Parayı vereni alavere dalavere işe alıyorsunuz, benim işe giriş kartımı niye vermiyorsunuz?" diye diklendi. Daha sonra rüşvet almaktan tutuklanan müdür, "Pabucun pahalı olduğunu" anlamış olmalı ki ertesi gün kartını gönderdi. 1970 yılında, Şaban Tekinbaş artık Tekel işçisiydi.

İşyerinde Tek Gıda-İş Sendikası örgütlüydü. Sendikanın, biri sigara, diğer ambalaj bölümünde olmak üzere faaliyet sürdüren iki şubesi vardı. Sigarada faaliyet sürdüren gerici ve işverenin güdümündeki yönetime karşı sol bir muhalefet hareketi örgütleniyordu. Bahtiyar Kuru, Mehmet Mıhlacı, Ahmet Sarıcan, Kemal Kalafat gibi isimlerin başını çektiği hareketle kolayca bulundu Şaban Tekinbaş. Zaten bu isimlerle kurucusu ve yöneticisi olduğu Kartal İşçiler Birliği'nde birlikteydi. Bir yandan Kartal İşçiler Birliği, bir yandan da işyerinde kurdukları spor kulübü üzerinden sağlanan örgütlenme ile Şube Genel Kurulu'nda muhalefetin yönetime gelmesi başarıldı.

Muhalefetin şubede işbaşına gelmesi, işverenin ve Tek Gıda-İş Sendikası yönetiminin hoşuna gitmedi. Öte yandan yönetime gelmiş olmak muhalefet için belli bir hareket alanı ve meşruiyet sağlamıştı. Bir gözü DİSK'te olan muhalefet hareketi, 15-16 Haziran öncesinde DİSK ile temas halindeydi. Yapılan düzenleme doğrudan onları, üyesi oldukları sendikayı ilgilendirmiyor olmasına rağmen, hem kendilerini gelecekte DİSK bünyesinde görme hedefi hem de bir rekabet faktörü olarak DİSK'in varlığının, DİSK üyesi olmayan işyerlerinde sağladığı avantajların ortadan kalkmaması için sürece dahil oldular. Eyleme katıldılar.

15 Haziran günü, Tekel işçileri fabrikanın önüne gelen bölgenin diğer fabrikalarının işçilerine katılarak büyük bir kortej oluşturdular. Şaban Tekinbaş, kortejin önüne fırlayarak, "Demirel başvekil, işçi köylü aç sefil", "Hak verilmez alınır yoksa fakir kalınır", "Amerikan uşakları, Morrison'un köpekleri birleştik biz geliyoruz" sloganları attırdı. Ertesi gün Bağdat Caddesi üzerinden Kadıköy'e yönelen işçi kolunda yürüyüşün düzenini sağlamak, güvenliğini almakla görevli işçilerden biriydi.

Yürüyüş kolu Kızıltoprak'ta polis barikatlarıyla karşılandı. İşçilere dağılın anonsu yapıldı. Ama işçiler yürümeye kararlıydı. İşçiler barikatı yarmak için koşar adımlarla harekete geçtiğinde

polis ateş etmeye başladı. Büyük bir kargaşa çıktı. Meydanda yaralananlar ve ölenler oldu. İlk şoku, yaşanan panik havasını atlatan işçiler toparlanarak yeniden barikata yüklendiler. Şaban Tekinbaş, ilk müdahale sırasında önlerde ve kenardaydı. Nereden geldiğini göremediği sert bir cisim kafasına geldi. Baş dönme-ye başladı. Yol kenarındaki duvara yaslanıp, olayları izlemeye çalışıyordu. İşçilerin büyük bir hışımla kurşunlara aldırmadan çatıştıklarını ve barikatı dağıttıklarını gördü. Kendisini kötü hissettiği için gruptan ayrıldı ve Göztepe tren istasyonuna giderek trene bindi. Tren Maltepe istasyonuna yaklaştığında dışarıdan yoğun sesler geliyordu. Trenden indi, Gebze ve Kartal bölgesinden işçiler ölümleri duymuş, Kadıköy'e doğru gitmek istiyorlardı. Şaban Tekinbaş, tanıdığı temsilcilerle durumu müzakere etti ve onlara katılarak buldukları araçlara doluşup, Kadıköy'e gittiler. Büyük bir kin ve öfke içinde protesto gösterisinde bulunup, ertesi gün eylemlere bıraktıkları yerden devam etmek üzere sözleşerek dağıldılar.

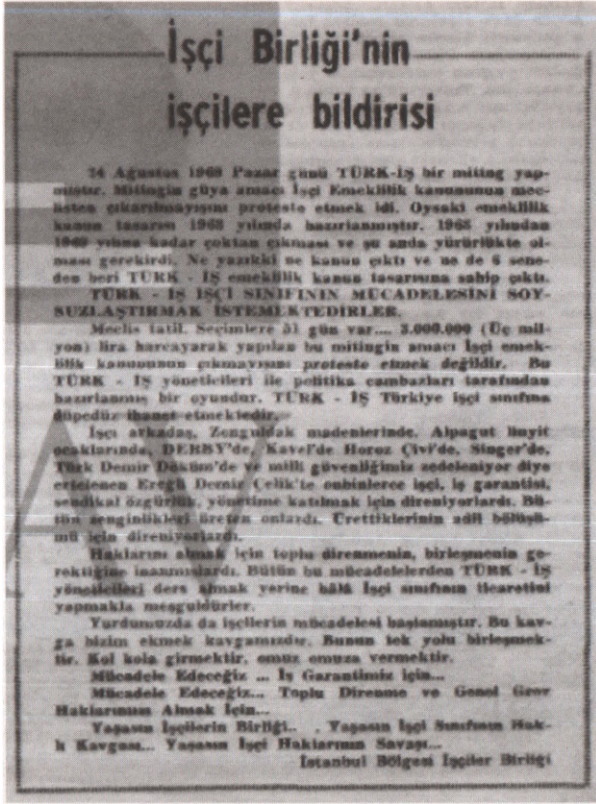
O akşam Sıkıyönetim ilan edildi. Şaban Tekinbaş ertesi gün Ahmet Sarıcan, Kemal Kalafat, Bahtiyar Kuru ve Mehmet Mıhlacı ile birlikte gözaltına alındı. Önce 1. Şube'ye ardından da Selimiye'ye götürüldü. Türk-İş'e bağlı bir sendikanın üyesi oldukları için tutuklanmadılar, ama tutuksuz olarak yargılandılar. Serbest bırakıldıktan sonra, birlikte gözaltına alındığı arkadaşlarıyla birlikte işten atıldı. Böylece Tekel işçiliği çok kısa sürdü. Artık yeni iş bakmak durumundaydı. Yargılandığı bu dava da '74 affıyla düştü.

Kartal İşçi Birliği '69 Singer işgali ve 15-16 Haziran kadar Şaban Tekinbaş'ın hayatında önemli bir yere sahip. Yöneticisi olduğu Kartal İşçi Birliği'nde Harun Karadeniz ile tanıştı. Bu tanışıklık, Harun Karadeniz'le yol arkadaşlığı yapmış olmak, hayatı boyunca göğsünde taşıdığı bir onur nişanesi oldu. Sadece onunla değil, Amerikan askerlerini Kabataş'tan denize dökerek, denizin üstünün beyaz martılar gibi asker kepleri ile dolduran öğrenci gençliğin temsilcileriyle omuz omuza mücadele etmiş olmanın onurunu da...

Kartal İşçi Birliği, bölgede işçilerin kültür merkezi, eğitim yuvası, örgütlenme aracıydı. Grevlerin direnişlerin destekçisi, sarı sendikalara karşı DİSK'in güçlenmesi için mücadele eden

bir yapıydı. Bütün bunların ötesinde Kartal İşçi Birliği'nin en dikkat çekici özelliği işçi ve öğrenci gençliğin buluşma ve ortak mücadele zemini olmasıydı. Birlikte pek çok işin altına girdiler. Hiç unutmuyor Şaban Tekinbaş, Süperlit fabrikasında grev vardı. İşveren dışarıdan getirdiği grev kırıcılarla, grev kırılmaya çalışılıyordu. İTÜ'den 10 öğrenci geldi, Şaban Tekinbaş'ın da aralarında olduğu bir grup işçiyle grev kırıcılara karşı eylem planı yapıldı. İş çıkışında fabrikanın önüne gidip, grev kırıcılarını taşıyan otobüse müdahale ettiler. Çatışma çıktı, otobüs yan yattı. Bu son oldu, grev kırıcılar bir daha işe gelemeler. Bir süre sonra da sözleşme imzalandı, grev kaldırıldı. Şaban Tekinbaş'a göre bu tip eylemler işçilere yalnız olmadıklarını gösteriyor, güven veriyordu. Şaban Tekinbaş'ın Kartal İşçi Birliği üzerinden işçi eylem ve örgütlenmelerine verdiği destek İstanbul'la sınırlı kalmadı. 15-16 Haziran eylemi sonrasında Türk-İş üyesi Yapı-İş Sendikası içinde gerilimli bir ayrışma yaşandı. MHP'nin desteği ile sendikadan solcu sendikacıları temizlemeye girişen Genel Başkan Süreyya Denizli'ye karşı sergilenen direnişe destek olmak üzere Ankara'ya gitti. Üç dört gün Ankara'da kaldı. Olaylı Yapı-İş kongresinde güvenlik aldı. Mete Sönmez'in ifadesine göre "her eylemin içinde olan aktif bir işçiydi ve Kartal İşçi Birliği'nin direklerinden".

Tekel'den atıldıktan sonra bir süre iş bulamadı. "Tehlikeli" olarak damgalanmış olduğundan başvurularına yanıt alamıyordu. Çaresiz kaldı, Karamürsele köyüne döndü. Köyde de uzun kalamadı, yeniden İstanbul'un yolunu tuttu. Daha önce hiç çalışmamış gibi yeni bir sigorta numarasıyla Somtaş'ta işe girdi. Burada da sendikal örgütlenme çalışmasına katılınca, bir yılı dolmadan işten çıkarıldı. Daha sonra Adel Kalem fabrikasında iş buldu. Burada da şefin bir yakını ile takışınca mobbinge maruz kaldı ve ayrıldı. Bundan sonraki işyeri Böhler Elektrot fabrikası oldu. İşyerinde sendika yoktu, postabaşı olarak çalışıyordu. İşe gireli dört ay olmuştu ki, yolda bir tanıdığını gördü. Doğal bir karşılaşma içinde onun nerede çalışıyorsun sorusunu "Böhler" diye yanıtladı. O tanıdığı ertesi gün yemeden içmeden Böhler'i arayarak "Şaban Tekinbaş DİSK militanı, siz ayağınıza kurşun sıkıyorsunuz" diye ihbarda bulundu. İşveren ihbarı ciddiye aldı ve o gün Şaban Tekinbaş'ın işine son verildi.

İstanbul Bölgesi İşçiler Birliği (Kartal İşçi Birliği) bildirisi, ANT dergisi, sayı 140, 2 Eylül 1969.

1967 yılında evlenmiş, çocukları olmuştu. Özel sektörde çalışmanın pek mümkün olmadığına kanaat getirince kamuda iş aramaya başladı. Nihayet 1974 yılında Devlet Demir Yolları'nda (TCDD) işe girdi. Haydarpaşa'da Bakım Onarım kısmında çalıştı. İşyerinde örgütlü olan Demiryol-İş'e üye oldu. 1990 yılında emekli oluncaya kadar, Demiryol-İş'te egemen olan sendikal anlayışa karşı muhalefet bayrağı açanların arasındaydı.

Şaban Tekinbaş, 1968'den beri kendini sosyalist olarak görüyor. TİP üyesi olmamakla birlikte, harekete dışarıdan destek verdi. Asıl politik faaliyetini 1972 yılında, İsmet İnönü'nün henüz genel başkanlık görevini Ecevit'e devretmediği sırada üye olduğu

CHP’de sürdürdü. Kartal CHP İlçe örgütünde, Ecevit’in genel başkanlığını destekleyen, dağlara taşlara “Karaoğlan” yazan Parti militanıydı. Her zaman CHP’nin aktif bir üyesi, destekçisi oldu.

Politik kimliğini “Atatürkçü, laik, demokratik yaşam tarzını ilke edinmiş, araştırmacı, bilimsel materyalist felsefeye inanmış bir solcu” olarak tanımlayan Şaban Tekinbaş, üç çocuk altı torun sahibi biri olarak haksızlığa karşı itirazın yükseldiği her yerde bayrak sallamaya devam ederken sözünü kesti, 26 Şubat 2021’de aramızdan ayrıldı.

Hasan Kahraman Soyadıyla Maruf

Hasan adının yaygınlığından mıdır, yoksa soyadının onun taşıdığı özelliklere daha uygun olduğundan mı bilinmez, soyadıyla maruftur Hasan Kahraman. Tanıyanların hakkında “Şaşmadan, şaşırmadan bildiği yolda yürüyen inançlı direnişçi bir dava adamı, iyi bir işçi önderi” diye övgüyle bahsettiği Kahraman 1946 yılında Sakarya’nın Serdivan ilçesine bağlı, Kâzımpaşa köyünde doğdu. Çiftçilikle uğraşan bir ailenin altıncı ve son çocuğuydu. Meslek Lisesi’nden mezun oldu. Askerliğini tamamladıktan sonra 1968’de Doğu Galvaniz’de işe başladı. İşçi tulumunu giydiğinde 22 yaşında, kabına sığmayan bir gençti. Bu yıllarda Türkiye İşçi Partisi’nin (TİP) işçilere umut ve gelecek vaat eden fikirlerinin etkisi altına girmiş, 1968’in ortalarında TİP’e üye olmuştu.

Doğu Galvaniz’de Maden-İş Sendikası yetkiliydi, sözleşme imzalıyordu, ama 560 kişilik fabrikada sadece 235 kişi sendika üyesiydi. Maden-İş’in örgütlenme anlayışına uygun olmayan bu durum tuhafına gitmişti. 30 günlük deneme süresinin tamamlayarak, kadro aldıktan sonra sendikaya üye olmak istediğinde bunun niye böyle olduğunu anladı: İşyeri baştemsalcisine giderek, kendini tanıttı ve “sendikaya üye olmak istediğini” söyledi. Ancak baştemsilci üyelik fişini vermedi. Birkaç gün sonra bu isteğini tekrarladı, ama baştemsilci yine oralı olmadı. Bu arada kimi işçilerle yaptığı sohbetlerden yüksek tekniker olan baştemsilcinin işverene yakın olduğu yönünde bilgiler almış ve eleştiriler duymuştu. Bunun üzerine “Bilerek üye yapmıyor” diye düşündü. Bir iş çıkışı Maden-İş 4. Bölge Temsilciliği’nin yolunu

tuttu, durumu anlattı. Bölge Temsilcisi Mustafa Kaldırım, “Böyle bir şey nasıl olur?” falan diye şaşırarak dinledi söylediklerini. Ertesi gün fabrikaya geldi, baştemsilci ile görüştü ve Kahraman’ın üyelik işleminin gerçekleşmesini sağladı.

Sahip olduğu politik yaklaşımlar nedeniyle fişek gibi daldı sendikal mücadelenin içine. Kısa süre içinde işçilerle diyalogu geliştirdi. Askerliğini çavuş olarak yapmıştı, askerdeki konumu ve tecrübesi işçilerle diyalog kurmada işine çok yaradı. İşçilerle yaptığı sohbetlerde “işyerinde çalışanların tamamının niçin sendikalı olması gerektiğini” anlatıyordu. Baştemsilcinin işyerinde yaşanan ağır çalışma koşulları karşısındaki sessizliğine, işçileri üye yapmak gibi bir gayret içine girmemesine dikkat çekiyordu. Söz çoğalıp, yaygınlaşınca işçilerde baştemsilciye olan tepki büyüdü. İşçiler “İşyerinde temsilci seçimi istiyoruz” diye başkaldırdılar. 1969 yılını ortalarına doğru Gebze Yenimahalle’de gündeminde seçim maddesi de olan bir toplantı düzenlendi. Toplantıda seçilen dört temsilciden biri Hasan Kahraman oldu. Seçilen temsilcilerin üzerinde uzlaşmasıyla baştemsilcilik görevini Kahraman üstlendi. Yeni temsilci kadrosunun ilk işi, işyerinde sendikalı olmayanları üye yapmak oldu. Böylece işyerinde sendikanın nicel gücü yükseldi. Ardından görüşmeler yoluyla işçilerin çalışma koşullarını düzeltme çabası içine girdiler. İşyerinde düzgün bir yemekhane yoktu, masa diye kalaslar üstüne konulan tahtalar vardı. Su sağlıksız variller içindeydi, yemek diye de işçilere üç öğün mercimek çorbası çıkıyordu. İnsanca çalışma koşullarına sahip olmak için yaptıkları ilk eylem yemek boykotu oldu. İşçilerin tamamının katıldığı yemek boykotları, işverene işçilerin birlikte davranma iradesini gösterdi. İşçinin bu tutumu karşısında işveren geri adım atıp, yemekleri ve yemekhaneyi iyileştirdi.

Temsilci olduktan sonra Maden-İş’in eğitimlerinden geçti. Temsilcinin görevleri, toplu iş sözleşmesi sürecinde neler yapılması gerektiği, yasal haklar ve sınıfsal konularda eğitimler aldı. Sendika eğitimlerinin yanı sıra, kitaplardan, dergilerden, TIP tarafından düzenlenen seminerlerden edindikleriyle donanımlı, haklarını bilen, hakları işverenler karşısında çatır çatır savunabilecek işçi-temsilci özelliği kazandı.

Fabrika Müdürü Talat Aydemir’in kalkışması sonrasında ordudan atılan, makine mühendisi eski bir albaydı. Ordudan kalma alışkanlıkla “emirin demiri kesmesini” istiyor, itirazdan, “olmaz” lafını duymaktan hiç hoşlanmıyordu. İşçilerin taleplerini kulak arkası etmekte de pek becerikliydi. Genel Müdür ile işçilerin ilk ciddi karşılaşması 1970 yılının ilk aylarında

yaşandı. Bu olay Hasan Kahraman'ın da baştemsilci olarak ilk ciddi sınavıydı.

Kahraman, Maden-İş tarafından, 15 günlüğüne Gönen'de bulunan Eğitim Tesisi'ne gönderilmişti. Döndüğünde öğrendi ki, iki işçi işten atılmıştı. Genel Müdür'e çıkıp, "Ben yokken iki arkadaş işten atmışsın, bu kararı geri alın, hiç atılmamış gibi 15 günlük ücretlerini ödeyin" dedi. Genel Müdür ise "Haklarını verdim gittiler. Ben tükürdüğümü yalamam" diye kestirip attı. Kahraman, Genel Müdür'ün yanından ayrılmadan önce, atılan işçilerin geri alınması ve 15 günlük ücretlerinin ödenmesi için pazartesi sabahına kadar süre verdi. Pazartesi sabahı fabrikaya geldiklerinde, işveren aldığı karardan geri dönmemişti. Yani Genel Müdür dediğini yapmış, "tükürdüğünü yalamamıştı." Hasan Kahraman ile temsilciler hızla fabrikayı daldılar. Bir solukta bütün işçilere "Atılan işçilerin geri alınması talebiyle üretimin durdurulacağını ve herkesin makinesinin başında oturması gerektiğini" söylediler. Hemen ardından Kahraman gidip, şalteri indirdi. Gürül gürül çalışan fabrika bir anda sessizliğe gömüldü. İdari bölümden bir sürü insan, "trafo mu patladı, elektrik mi kesildi, ne oldu?" paniği içinde fabrikaya koştu. Oysa patlayan, çatlayan bir şey yoktu, makineler susmuş, işçiler de oturuyordu. İşverenler böyle bir tepki beklemiyorlardı, şaşkına döndüler. Ertesi gün Doğu Galvaniz'in sahipleri, asıl muhataplar olarak fabrikaya geldiler. Kahraman ve temsilcilerle görüşüp talepleri öğrendiler. Ancak Genel Müdürü işçi karşısında ezdirmek istemedikleri için "Alamayız" diye işçi taleplerine olumsuz yanıt verdiler. Buna karşılık işçi temsilcilerinin patronlara son sözü ise "Almazsanız, çalışmayız" oldu.

Direnişin üçüncü ya da dördüncü günü, bu kez fabrikaya gelen Gebze Topçu Tugayı'ndan yanında iki cemse dolusu asker olan bir albaydı. Hasan Kahraman'ı kapıya çağıran albay, "Direnış yapıyor musunuz, maksadınız ne?" diye sordu. Kahraman durumu anlattı, albay işçilerle konuşmak istediğini söyleyince birlikte fabrikanın içine girdiler. Beş-altı işçiye neden çalışmadıklarını soran albay, hepsinden aynı cevabı aldı: "Arkadaşlarımız haksız yere işten atıldı, moralimiz bozuk çalışmıyoruz." Albay, patronlara "Benim burada yapacak bir şeyim yok" diyerek fabrikadan ayrıldı. Patronların güvendiği dağlara kar yağmıştı, istedikleri müdahaleyi yaptıramamışlardı. Buna rağmen bir süre daha geri

adım atmamak için direttiler. İşçilerin eylemini kıramayacaklarına iyice kanaat getirdikten sonra uzlaşma yoluna gittiler. 18 gün süren direniş sonunda, atılan iki işçi geri alındı, onların ve eylem yapan işçilerin ücretleri çalışılmış gibi ödendi. Bununla da kalmadı, o aya ait sigorta primleri de tam olarak yatırıldı.

İşçilerin gücü ve kararlılığını gören patron ve Genel Müdürü o saatten sonra daha “yumuşak” davranmayı, işçi talepleri karşısında daha “makul” bir tutum izlemeyi seçti. Elde edilen sonuçla işyeri temsilci kadrosu hem işçilerin hem de işverenin gözünde rüştünü ispat etmişti. Doğu Galvaniz 15-16 Haziran’ı böyle bir hava içinde karşıladı.

Hasan Kahraman, eylem kararının alındığı 14 Haziran toplantısına ve aynı gün Maden-İş 4. Bölge Temsilciliği’nde yapılan planlama toplantısına katılmıştı. Bölgede eylemlerin yönetim ve yürütülmesinde diğer işyeri baştemsilcileriyle birlikte görevliydi. 14 Haziran gece geç saatlere kadar Doğu Galvaniz işçilerinin yoğun olarak oturduğu mahalleleri ve kahveleri dolaştı. İşçilere ertesi gün başlayacak eylemin bilgisini verdi, yapılması gerekenleri anlattı. Güvendiği bazı işçilere de eylemde kortejin güvenliğini sağlamak üzere özel görevler verdi. 15 Haziran günü, hiç işbaşı yapmadan “Dağ başını duman almış” marşıyla fabrikayı boşaltırken, işverenin herhangi bir engelleme çabası ol(a)madı. Dahası Hasan Kahraman’ın laf olsun diye söylediği sözü ciddiye alarak bir kamyonetle işçilere yiyecek ve içecek gönderdi. 18 günlük direnişin getirisiydi bunlar. Eğer o direniş olmasa Genel Müdür, bırakın eyleme giden işçilere yemek göndermeyi, eyleme çıkışı engellemek için elinden geleni ardına koymazdı.

Hasan Kahraman, 15 Haziran günü Gebze-Hereke bölgesinde kurulu fabrikaların işçilerinin oluşturduğu kortejin önünde yürüdü. Önlerinin kesildiği noktalarda güvenlik güçleriyle kitle adına müzakere yürüten birkaç temsilciden biriydi. Polis ve asker barikatlarının aşılmasında da başı çekenlerdendi.

Yürüyüş sırasında haber geldi, diğer kollar gibi yürüyüşün yönünü çevirdiler Süleyman Demirel’in kardeşlerinin ortak olduğu Haymak’ın önüne. İşverenin, işyerinde Maden-İş’in etkisini kırmak için Eskişehir’den getirdiği, lojmanlara yerleştirdiği adamları ile Maden-İş üyeleri arasında yoğunluğu yüksek gerilim vardı. İşçi kortejleri Haymak’ın önünde toplandığında, işverenin Eskişehir’den getirdiği adamlarından biri kitleye gözdağı

vermek için havaya ateş etti. Gözdağı bir tarafa, işçiler daha da öfkелendi bu harekete. Kalabalık işçi topluluğu fabrikanın idari bölümlerine girerek masa, sandalye, dolap, dosya ellerine ne geçirdilerse hepsini parçaladılar. Hasan Kahraman ve bir grup işçi ise ateş eden işverenin adamlarının peşine düştü. Ellerindeki silahları aldı. Hasan Kahraman, ele geçirilen “Lama” marka bir tabancayı o günlerin deyimiyle “kamulaştırdı”.

16 Haziran günü yeniden sokakları doldurdular. Hasan Kahraman’ın başında olduğu kortej, Kartal bölgesinde yürüyüş yaptıktan sonra, Bağdat Caddesi üzerinden Kadıköy’e yöneldi. Bu topluluk ile Bağdat Caddesi’nde önden yürüyen topluluk arasında bayağı bir mesafe vardı. Bu nedenle onlar Kızıltoprak’a geldiklerinde çatışma yaşanmış, barikatlar açılmıştı. Kadıköy’e kadar yürüyüp, geri döndüler.

18 Haziran günü Doğu Galvaniz’e gelen polisler tarafından gözaltına alındı. Polis bölgedeki bütün fabrikalardan baştemsilcileri ve temsilcileri topluyordu. Bir müddet gözaltında kaldılar. Çıkarıldıkları mahkeme tarafından tutuklanan Hasan Kahraman 2 ay kadar hapis yattı. Tahliye olduktan sonra, tutuksuz olarak yargılanmaya devam etti. Yargılandığı dava ise ’74 affıyla düştü.

“Seni İşe Alamayız!”

Tahliye olduktan sonra, işbaşı yapmak için işyerine, Doğu Galvaniz’e gitti. Orada öğrendi işten çıkarıldığını. Görüştüğü Genel Müdür “MESS’in kesin kararı var seni işbaşı yaptıramam, ama tazminatını vereceğim” dedi. “Tazminatını almayacağını” söyleyerek, fabrikadan ayrıldı. Geziyor, dolaşılıyor, çeşitli girişimlerde bulunuyor, ama kimseden “Gel çalış” cevabı alamıyordu. 1965 yılında evlenmiş, çoluk, çocuk sahibi olmuştu. Günlük kazanıp, günlük harcayan insanlardandı. Bir hafta iş bulamazsa bütün aile açtı. Tam bu arada seyyar köftecilik yapan, sevdiği bir arkadaşı sahip olduğu üç tekerlekli, arkasında camekânlı tezgâhı olan iki bisikletten birini ona vermeyi teklif etti. “Kasaptan kıyma al, köfte yap, bir tencere de pirinç pilavı yaptır, gel Kurtkiremit’te köfte ekmek sat” diye önerdi. “Tamam” dedi. Başladı köfte ekmek satmaya. Beş ya da altı gün ya sattı ya satmadı, onu çok yaralayan bir olay oldu. Doğu Galvaniz işçileri her yaz olduğu gibi, o gün de saat 16:00’da mesailerini bitirip, trenle Kurtkiremit’e plaja

gelmişlerdi. O gün plaja gelen işçiler, Hasan Kahraman'ın köfte sattığını görünce, -ona bu işi yakıştırmamış olacaklar ki- bisikleti tutup denize attılar. Köfte, pilav, ekmek hepsi gitti denize. Çok ağırlına gitti yapılan, kendini tutamayıp ağlamaya başladı. Bisikleti denizde bırakıp evine döndü. Bisikleti denize atanlar, akşam özür dilemek için evinin kapısını çaldılar. Denizden çıkarttıkları bisikleti getirmiş, biraz da aralarında para toplamışlardı. Hasan Kahraman ne parayı kabul etti, ne de bir daha o işi yaptı...

Evde dikiş makinesi vardı, terzilerden kesilmiş pantolon, ceket alıp evde dikti bir süre. Ama olmuyordu, geçim sıkıntısı belini büküyordu. Bir gün kafayı bozdu, Haymak'ta kamulaştırdığı tabancayı beline sokup, Doğu Galvaniz'in yolunu tuttu. Fabrikaya girişi yasaklanmıştı, bekçi içeri almak istemedi. "Giremezsin" diye önüne dikilen bekçiye kenara itip, "Ben Genel Müdür'ün yanına gidiyorum, sen haber ver" diyerek yürüdü girdi idari bölüme. Genel Müdür çaresiz kabul etti odasına. Çay söyledi, sonra "Hayırdır" diyerek ziyaretin sebebini sordu. Bunun üzerine Hasan Kahraman belindeki silahı çıkarıp masaya koydu: "Ya beni işe geri alacaksın ya da ara Gebze Emniyeti'ni gelip beni teslim alsınlar!" dedi. Genel Müdür tedirgin olmuştu, "Kahraman etme, eyleme" diye epeyce dil döktü. Ama Hasan Kahraman'ın geri adım atacak hali yoktu: "Benim çocuk aç, sana iki şık verdim, ya polisi ara ya da yarın sabah işbaşı yaptır bana." Genel Müdür, bir süre sessizliğe büründü. Sonra "Koy silahı beline, çarşamba günü gel başla" dedi.

Doğu Galvaniz'de Gündüz vardiyası işçileriyle (1974).

Günlerden pazartesiydi, çarşamba günü gitti, iş elbisesini giydi ve işbaşı yaptı. Böylece Doğu Galvaniz'e ve sendikal mücadeleye geri döndü. 26 Haziran 1977'de Maden-İş Sendikası 4. Bölge Konseyi'nde yeniden aday olan Bölge Temsilcisi Halit Erdem ile girdiği yarış kazanarak 4. Bölge Temsilcisi seçildi.¹ Böylece işyerinden ayrılarak profesyonel sendikacılığa adım attı. "Büyük Grev" olarak bilinen MESS grevleri sırasında 4. Bölge Temsilcisi olarak görev yaptı. Bölgede grevlerin başarıyla sonuçlanması, kırılmaması için elinden geleni yaptı. Halit Erdem'in ifadesine göre bu dönemde birlikte uyumlu bir çalışma yürütüldü.

Grevden sonra, hakkında herhangi bir suçlama, olumsuz değerlendirme olmamasına rağmen Maden-İş Genel Merkezi tarafından görevden alındı. Kemal Türkler, Kahraman'ın görevden alınmasına karşıydı. Yönetim Kurulu çoğunluğunun kararına belli bir süre onay vermedi. Daha sonra Türkler'in onay vermesiyle Kahraman, Genel Merkez Örgütlenme Dairesi'ne, kızağa çekildi. Bu karar sendika içindeki TKP'lilerin bir tasarrufuydu. Temel gerekçesi de Hasan Kahraman'ın TKP'li olmamasıydı. Eski TİP'li olan Hasan Kahraman 12 Mart sonrasında örgütlü siyaset için tercihini CHP'den yana kullanmıştı ama sosyalist dünya görüşünde bir değişiklik olmamıştı. Merkeze alındı, ancak örgütlenmede, sahada görev verilmedi. Sabahtan akşama kadar sendikada boş boş oturuyordu. Kızağa çekme işleminin tabanla bağını kopartmak amacıyla özel olarak yapıldığını düşünüyordu. Boş oturmayı kendine yediremedi ve Maden-İş Örgütlenme Dairesi'ndeki görevinden istifa etti.

1977 yılının Aralık ayında toplanan DİSK Genel Kurulu'nda Genel-İş Genel Başkanı Abdullah Baştürk DİSK Genel Başkanı seçilmişti. Hasan Kahraman, Baştürk ile her ikisinin de CHP üyesi olması vesilesiyle tanışıyordu. Hatta Genel-İş DİSK'e katılmadan önce, Baştürk ile görüşme yapan İstanbul ve İzmir'den CHP üyesi DİSK'liler arasında Hasan Kahraman da vardı. Baştürk'ün başkanlığındaki DİSK Yürütme Kurulu, 11 Temmuz 1979'da Hasan Kahraman'ı Kartal'da bulunan DİSK 15. Bölge Temsilciliği'ne atadı.² Atama ile geldiği bu göreve Kasım 1979'da aday oldu ve işçilerin büyük kısmının desteğini alarak seçildi. 12 Eylül 1980'e kadar bu görevini sürdürdü. Kadıköy'den

1. *Yürüyüş*, 5 Temmuz 1977.

2. DİSK Yürütme Kurulu Karar Defteri.

İzmit'e kadar sorumluluk bölgesi içinde DİSK üyesi sendikaların eylemlerinde, grevlerinde, direnişlerinde görev aldı. Verilen mücadelelerin başarıyla sonuçlanması için dayanışma örgütledi, sendikalar arasında eşgüdümü ve koordinasyonu sağladı. Gece yok, gündüz yok, cumartesi pazarı yok, her anı mücadele ile dolu bir dönem geçirdi. Cevizli Tekel gibi tarihe iz bırakmış önemli direnişlerden biri Hasan Kahraman'ın Bölge Temsilciliği süresi içinde yaşandı.

12 Eylül'den sonra 9 Şubat 1981'de gözaltına alındı. Kartal'da Ani Müdahale Karargâhı'na götürüldü. Yaklaşık 80 gün gözaltında kaldı. 30 Nisan 1981'de çıkarıldığı mahkeme tarafından tutuklandı.³ Maden-İş ve DİSK davalarında yargılandı. DİSK Davası'nda hakkında 20 yıla kadar hapis istendi.⁴ Davutpaşa'da 8 ay tutuklu kaldıktan sonra, tutuksuz yargılanmak üzere tahliye edildi. Adapazarı'na köyüne döndü. Serdivan Belediyesi'nde işe girdi. 1991 yılında buradaki işinden emekli oldu. Çalıştığı süre içinde ve emekliliğinde bölgedeki sendikal mücadelenin içinde

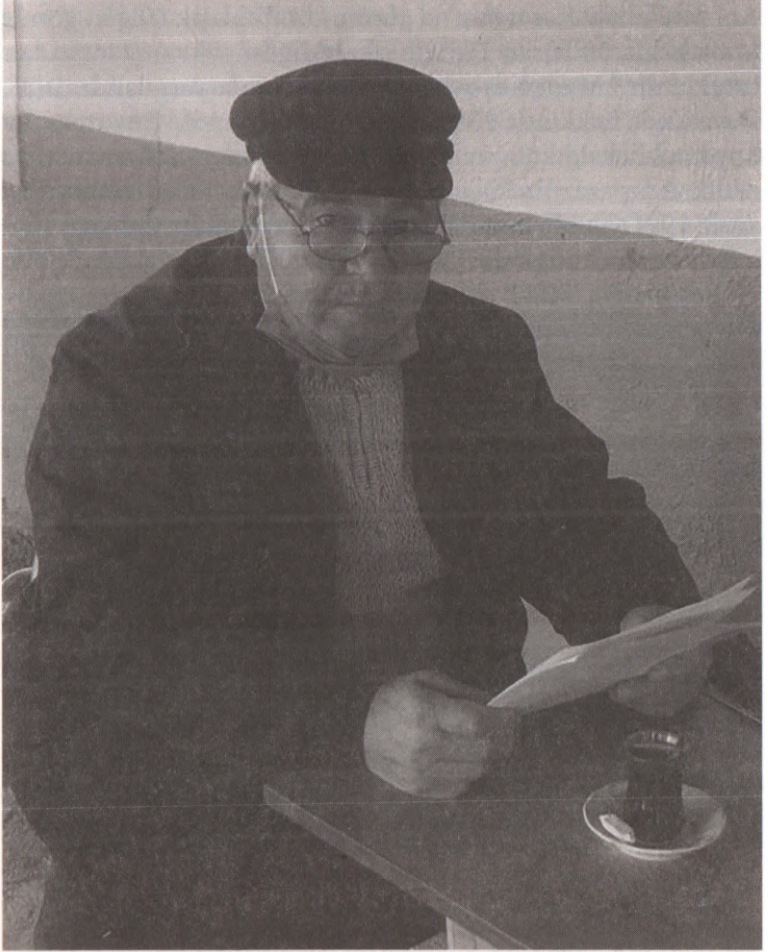

15-16 Haziran nedeniyle tutuklanan Kemal Türkler tahliye sonrası fabrika ziyaretleri sırasında gittiği Doğu Galvaniz'de. İşçiler pek çok fabrikada olduğu gibi burada da Türkler'i kurban keserek karşıladılar (Kadir Has Üniversitesi Ulusal Kültür Belgeliği Ali Özgentürk Koleksiyonu)..

3. DİSK İddianame.

4. *Cumhuriyet*, 18 Ocak 1986.

yer aldı. Aktif sorumluluk üstlenmese de tecrübesiyle, birikimiyle sendikalaşma faaliyetlerine, mücadelelere destek verdi. Kurucusu olduğu kooperatifler aracılığıyla toplumsal yarar ilkesi doğrultusunda örgütlenmeler geliştirmeye çalıştı. Bugün, üç çocuk, dört toruna sahip, sendikal ve siyasal mücadelenin aktif bir destekçisi olarak Adapazarı Serdivan Kâzımpaşa köyünde yaşıyor. Hayallerini, hayal kurma becerisini yitirmemiş, ama doğru düzgün bir sınıf hareketinin olmasının özlemini çekerek...

Mehmet Ali Kılıç İşçilerin “Keko” Su

Sendikal çalışmalarının siyasal bilincini, siyasal bilincinin sendikal çalışmalarını biçimlendirdiği biri Mehmet Ali Kılıç, namı diğer “Keko”.¹ 1945 yılında Urfa’nın Hilvan ilçesinde doğdu. İlkokulu bitirdikten sonra Adana’nın pamuk tarlalarında mevsimlik tarım işçisi olarak ter döktü. 1965 yılında askere gitti. 1968 yılında, hayatla kurduğu ilişkileri farklı bir noktaya taşıyacak olan sürecin ilk adımını attı, Uzel’de işe girdi. İstanbul Topkapı’da kurulu Uzel Makine traktör, biçerdöver ile bunlarda kullanılan çeşitli aksamaları üretiyordu. İşbaşı yaptığında fabrikada Maden-İş Sendikası örgütlüydü, sendikaya üye oldu. Sendika ne karar alıyorsa uyuyor, ne söylüyorsa yapıyordu. Yapıyordu yapmasına, ama başlangıçta bunları neden yapıyor, yaptıklarının ne tür sonuçları oluyor bilincinde değildi. Algısı sendika kavramıyla tanışıklığının artmasıyla ve Türkiye İşçi Partisi Eminönü İlçe Örgütü’ne gidip gelmeye başlamasıyla yavaş yavaş değişti. TİP yaşadığı değişimde önemli bir uğraklı. Ondan önce Devrimci Doğu Kültür Ocağı’na gidiyordu, sonraları ise TİP daha cazip geldi. İşçi Partisi olması, Partide işçilerin bulunması onu çekmişti. TİP’in çalışmalarına katıldı, 1969 seçimlerinde oy verdi ama üye olmadı.

1970 yılında 15-16 Haziran eylemlerinin içinde yer alması hayatında büyük bir sıçrama yarattı. Görüşünün değişmesinde, politikleşmesinde 15-16 Haziran’ın büyük etkisi oldu. Hem sendikaya daha fazla sarıldı hem de sola olan inancı daha fazla kuvvetlendi. Devamında da sıkı bir sendika militanı oldu.

---

1. Kürtçe “keke” kelimesinden türetilmiştir, “kardeş, ağabey” anlamındadır.

Sendikanın eğitim çalışmalarına katılmasıyla, burada edindiği bilgilerle ufku açıldı. Hayata, sınıfa, devlete, etrafında olup bitenlere daha farklı bir pencereden bakıyordu artık.

12 Mart sonrasında Türkiye İşçi Partisi kapatılmış, 1974 yılında kurulan Türkiye Sosyalist İşçi Partisi pek çok sosyalist için mücadelenin yeni adresi olmuştu. Mehmet Ali Kılıç, kendisi gibi siyasete, sendikaya ilgisi 15-16 Haziran'ın yarattığı etkiyle artan bir grup arkadaşıyla birlikte TSİP'in Eyüp İlçe örgütüne katıldı. Burada sürdürülen politik faaliyetlerin içinde yer aldı. Bir müddet sonra Parti içinde yaşanan görüş ayrılıkları sonucu Genç Sosyalistler Birliği (GSB)/Öncü hareketi TSİP'ten ayrıldı. Mehmet Ali Kılıç da ayrılanların yanında saf tuttu. Aşağı yukarı aynı zaman dilimi içinde işyerinde sendika temsilcisi seçildi. Sekiz kişiden oluşan temsilci ekibi içinden üçü GSB'liydi. GSB/Öncü hareketi o sırada bağımsız bir sosyalist örgütlenme olarak yola devam ediyordu.

Uzel'de 1975-76 dönemini kapsayan toplu sözleşme görüşmeleri başladı. İşveren işçilerin taleplerini karşılamaktan uzak bir tavır içindeydi. İşverenin bu tavrına karşı 45 gün süren üretimi düşürme eylemi yapıldı. O sırada günlük 70 olan traktör üretimi 10'a, 3.600 olan jant üretimi 300'e, 50 ton olan makas üretimi 10 tona düşürüldü. İşçiler 45 gün boyunca tereddüt etmeden

yerindeyse bir ayağı Uzel işçilerinin yanında, bir ayağı GSB kor-tejindeydi. 1977 yılında ise Maden-İş'in Topkapı bölgesindeki 70 kişilik hazırlık komitesinin içindeydi. Bu komitede verilen görevle Eyüp bölgesinde afiş ve yazılama sorumluluğunu üstlendi. O yıllarda, sokakları donatan billboardlar yoktu, para karşılığında afiş asan şirketler de. Afişi sendikanın üyeleri asar, duvara yazılan yazıları bizzat işçilerin kendisi yazardı. Üstelik kimi zaman afiş-yazılama eylemleri karşıt görüşlülerin saldırıları altında, “kelle koltukta” gerçekleştirilirdi.

Kanlı 1 Mayıs'ta

Mehmet Ali Kılıç, 1 Mayıs günü bir grup Uzel işçisiyle birlikte Saraçhane-Tarlabaşı kolunda görevliydi. DİSK'in kırmızı gömlekliler içinde “en sağlam ekip” olarak görevlendirdiği “Kırmızı şapkalılar” arasındaydı. Bulunduğu noktada alana en son Kurtuluş grubu girdi. Kurtuluş'un alana girişi henüz tamamlanmıştı ki, silah sesleri gelmeye başladı. Sağanak gibi yağan kurşun yağmuru altında kaldılar. Ortalık bir anda karıştı. Kimse ne yapacağını bilmez halde, kendini korumaya çalışıyordu. Maden-İş 1. Bölge Temsilcisi Murat Tokmak ve Perfektüp Baştemsilcisi Hüseyin Turan'ın yaralandığını gördü. Uzel temsilcisi Hasan Yıldırım ile Mehmet Ali Kılıç yan yanaydı. Mehmet Ali, onun “vuruldu” diyen sesini duydu. Hasan Yıldırım burada aldığı kurşunlarla hayatını kaybetti. Uzel'in ünite temsilcilerinden Ziya Baki ve işçilerinden Kahraman Alsancak'la birlikte 1 Mayıs 1977'de hayatını kaybeden Uzel işçilerinin sayısı 3 oldu. Ertesi gün fabrikada kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Büyük bir üzüntü kaplamıştı fabrikayı. Hasan Yıldırım ile yakını Mehmet Ali. Politik olarak, TSİP'te, sonrasında da GSB'de yol arkadaşlığı yapmışlardı. GSB, TKP'ye katılma kararı aldığı anda onlar da birlikte TKP saflarında mücadeleleri seçmişlerdi. Parti illegaldi, illegal parti üyeliği, legal partilerde üye fişi doldurmak gibi değildi. Kendine özgü prosedürü vardı. İlk önce Mehmet Ali üye oldu. Üyeliğin kabulünden sonra da onun aracılığıyla Hasan Yıldırım'ın TKP üyeliği süreci başlamıştı. Mehmet Ali, Hasan'ın üyelik başvurusunu alıp iletmiş, ama üyelik kabulü gelemeyen Hasan katledilmişti. Hasan'ın ölümü çok etkiledi onu. Öte yandan süren mücadelenin sıcaklığı içinde metanetle

karşıladi ölümleri. Uzel'de ölen işçilerin ailelerine dayanışma topladılar. 12 Eylül'e kadar Uzel işçilerinin eli arkadaşlarının ailelerinin üzerinde oldu. Maden-İş Sendikası da kongre kararıyla ölen işçilerin ailelerine düzenli aylık bağlamış, işçi çocuklarının eğitim masraflarını üstlenmişti.

UZEL İŞÇİLERİ HALKA TÜP DAĞITTI

Uzel işçileri fabrikanın arkasındaki boş alana saklanmış iki kamyon tüp gaze el koyarak halka dağıttılar. Toppuler Ayyaz boyüne el aldıkları ve darlık yaratmak amacıyla saklandığı anlaşılan tüplere el koyan Uzel işçileri çevre halkına duyuruda bulunarak tüpleri dağıttılar. Yüzün üzerinde tüp galep tüp oldu. Daha sonra olaya Belediye ve Güvenlik Kurumları müdahale etti. Uzel işçileri kalan tüpleri — evlere ihmalikârığı görülen — Belediye Zabıtasına vermediler. Polis teslim ettiler. Uzel işçileri yaptıkları açıklamada özetle : «Emekçi halkımız gece saatlerine kadar çocuklarıyla tüp bekleyip alamazken bu boyunu yaptığı insanlık dışı bir davranışın fediler.

Karaborsa yıllarında, işçiler halka tüp dağıttı. *Maden-İş* gazetesi, 1 Haziran 1979.

DİSK, 1978 1 Mayıs'ına, bir yanda yaşanan katliamın yarattığı psikolojik iklim altında, bir yandan da yaşadığı yönetim değişikliği ile gidiyordu. 1977 yılının Aralık ayında Genel-İş Genel Başkanı Abdullah Baştürk, Maden-İş Genel Başkanı Kemal Türkler'in yerine DİSK Genel Başkanı seçilmişti. Mehmet Ali Kılıç, Maden-İş'in alanın güvenliğinde sorumluluk üstlenecek merkez ekibe verdiği, Ertan Uyar, Mustafa Satış ve Yusuf Kıtık ile birlikte dört isimden biriydi. Bir önceki yıl yaşananlar nedeniyle aşırı tedirgin, bir o kadar da tedbirlilerdi. Kuş kanadını çırpıp müdahale etmek üzere hazırlık yapmışlardı. Kitleliliği ve coşkusuyla bir önceki yılı aratmayan miting katliamların, cinayetlerin sınıfın taleplerinin haykırılmasının önüne geçemeyeceğini göstermişti.

1979 1 Mayıs'ı DİSK'in yaşadığı iç gerilimin gölgesi altında kaldı. DİSK üyeliğinden geçici olarak ihraç edilen, Banksen, Baysen ve Maden-İş sendikaları Aster-İş ve Yeni Haber-İş ile birlikte 1 Mayıs'ı İzmir'de kutlama kararı aldı. İzmir mitinginde Uzel işçileri Maden-İş'in örgütlü olduğu diğer fabrikaların işçileriyle birlikte saf tutarken, Mehmet Ali Kılıç temsilci olarak kortejin başındaydı.

Devrimcilik fikrinin ateşlediği yüreğiyle Mehmet Ali Kılıç, 12 Eylül 1980'e kadar sürdürdüğü temsilcilik görevi sırasında, grevlerin, eylemlerin örgütlenmesinde esas rol sahibi olan insanlardan biri oldu. Sendikal görevini sadece fabrikayla sınırlı görmedi, işçinin mahallede patlayan lağımını da sorumluluk alanında kabul etti, yıkılan bahçe duvarının onarılmasını da. Çünkü işçinin hayatın her alanında karşılaştığı sorunların çözümünde onun yanında olmak, işçinin güvenliğini kazanmanın ilk koşuluydu. Hem sendikal hem politik faaliyetlerini bu bakış açısını temel alarak yürüttü.

Maden-İş 1. Bölge'de Onur Kurulu Başkanlığı ve Merkez Onur Kurulu üyeliği yaptı. Maden-İş'in ve DİSK'in genel kurullarında delege olarak bulundu. Politikleşmiş bir işçi olarak, sol adına nerede bir hareket ortaya çıktıysa, nerede bir gösteri, protesto, direniş, örgütlenme olduysa orada oldu. Örneğin 16 Mart 1978'de İstanbul Üniversitesi önünde yaşanan katliamı duyduğunda Beyazıt'a ilk koşanların arasındaydı. Bu katliamı protesto etmek üzere DİSK'in, 2 saatlik iş bırakma olarak gerçekleştirilen "Faşizme İhtar Eylemi"nin Uzel'deki örgütleyicilerindendi.

UZEL İŞÇİLERİ GREVDE

Demirkapı'da Uzel Makine Sanayii'nde 1200'ye yakın işçinin sürdürdüğü grev 8. gününü tamamlamıştır. DİSK'e bağlı Maden - İş Sendika sını üye işçiler Uzel Traktör Fabrikası önüne kurdukları cadırlarında grevi sürdürmektedirler. Bu arada işçiler yaptıkları açıklamalarında işvereni sözleşme modellerini uygulamamakla suçlamışlar, haklarını elane dek grevlerinde kararlı olduklarını bildirmişlerdir. İşçiler ayrıca sözleşme ile elde edilen haklarının sağlanmasının yanı sıra kendilerine bazı sosyal haklar verilmesini de istediklerini söylemişlerdir...

(Fotograf: Fahmi ÖZGÜLER)

12 Eylül 1980 darbesiyle Uzel'deki işi, fabrika işçiliği sona erdi. Ancak fabrika işçiliğiyle kazandığı komünist kimliğini hayatı boyunca taşıdı. 1976 yılında GSB ile birlikte TKP saflarına katıldı. İllegal parti üyesi olarak ilk görevi hücreler halinde örgütlenen TKP'nin Uzel komitesinde yer almak oldu. Sıkı bir biçimde örgütlendiler, bir süre sonra Uzel bölgede en çok TKP üyesinin çalıştığı işyeri haline geldi. TKP'nin Taşıtlarla Komitesi'nin de üyesiydi. 12 Eylül'den sonra, darbe bütün şiddetiyle solun üzerine yönelirken, geri çekilip, örgütleri, ilişkileri korumak öncelikli görev haline gelmişti. Herkesin gölgesinden bile şüphe ettiği baskı ortamında, paçayı kaptırmadan politik faaliyet sürdürmek gerekiyordu. Mehmet Ali Kılıç yakasını 12 Eylülcülere kaptırmadan TKP'nin Topkapı Bölge Komitesi üyesi olarak faaliyet sürdürdü. Bu süre içinde Parti kanalıyla iki kez

yurtdışına eğitime gitti. İlk çıktığında bir yıl Moskova'da eğitim çalışmalarına katıldı. İkincisin de Prag'da dört ay eğitim aldı.

1967 yılında askerden döner dönmez evlendiği eşi de İlerici Kadınlar Derneği (İKD) üyesi olarak politik faaliyetlerin içindeydi. Kılıç ailesinin evleri 12 Eylül öncesinde de sonrasında da kaçağa düşenin, arananın, evsiz kalanın sığınağı, güvenli limanlardan biriydi. TKP Genel Sekreteri Nabi Yağcı, 1986 yılında TKP Ulusal Konferansı'nın Türkiye toplantısını yapmak üzere gizli yollarla Türkiye'ye geldiğinde kaldığı güvenilir evlerden biri de Kılıç'ların eviydi.

Maden-İş Sendikası'ndan mücadele arkadaşlarıyla.

TİP ile TKP birleşmesinin hemen öncesinde Beyoğlu'nda TKP bölge örgütünün kurulması, ilişkilerin toparlanmasıyla görevlendirildi. İlişkileri toparlamanın legalde siyaset yapmanın

aracı olarak tasarlanan Beyoğlu'nda *Yerel Haber* adlı gazetenin çıkarılması çalışmalarına destek verdi. TBKP'in yasal olarak kurulması aşamasında, Kürt sorunu üzerine yaşanan tartışma ve görüş ayrılığı nedeniyle, önce görevlerinden çekildi, ardından da Parti ile yollarını ayırdı. O saatten sonra bağımsız bir komünist olarak, HEP'ten başlayarak, Kürt hareketinin kurduğu partilere destek verdi. Uzun yıllar, ayakkabıcılık yaparak ailesinin geçimini sağladı ve emekli oldu. Bugün üç çocuk, dört torun sahibi emekli bir işçi olarak, yarım kalmış, tamamlanmamış işlerden duyduğu iç sıkıntısıyla İstanbul, Avcılarda yaşıyor. Komünist olmaktan, geçmişte yaptıklarından ve yaşadıklarından hiçbir pişmanlık duymadan, geleneğine ve değerlerine sahip çıkarak...

Kaynakça

- Arınır, Turgan - Öztürk, Sırrı, İşçi Sınıfı Sendikalar ve 15-16 Haziran, Sorun Yayınları, İstanbul, 1976.
- Atahan, Haşmet, 68 Başkaldırısı, Sosyal İnsan Yayınları, İstanbul, 2008.
- Aydın, Zafer, *Grevden İşgale Singer Eylemleri*, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2015.
- Aydın, Zafer, *Geleceğe Yazılmış Mektup*, 1968, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2012.
- Aydın, Zafer, "Kanunsuz" Bir Grevin Öyküsü Kavel 1963, Sosyal tarih Yayınları, İstanbul, 2010.
- Aydın, Zafer, İşçilerin Haziranı 15-16 Haziran 1970, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2020.
- Benli, Hasan, Tahsin - Hacısalihoglu, Elif - Kutlu Denizcan - Savul Güven (Haz.), *Sosyal Politika ve İktisat Yazıları, Prof. Dr. Seyhan Erdoğan'a Armağan*, Mülkiyeliler Birliği Yayını, Ankara, 2020.
- Colwey, Robert, (Der.), *Eğer Öyle Olsaydı*, Aykırı Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- Çubukçu, Aydın, *Bizim '68*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 1993.
- Eren, Mustafa, *Kanlı Pazar, 1960'lar Türkiye'sinde Milliyetçiler, İslamcılar, Sol*, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2012.
- Güngör, Gençay (Haz), *Şalterler İnce (Grev ve Direniş Şiirleri)*, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul 2005.
- İddianame, DİSK, DİSK'e bağlı Sendikalar, İlgili Kurum ve Kişiler, Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı, 1981.
- İddianame THKP-C Davası, V Yayınları, Ankara, 1988.
- İddianame ve Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı, DİSK'e Bağlı Maden-İş Sendikası, Çoğaltma, Tarihsiz.
- Karaca, Emin, İşçi Sınıfı "12 Mart Faşizmi"nde Ne Olmuştu Sana? THKP-C İşçi Kesimi Davası, Emin Karaca Kitaplığı, İstanbul, 2019.
- Karadeniz, Harun, *Olaylı Yıllar ve Gençlik*, Literatür Yayınları, İstanbul, 2015.
- Kaya, Sadri, *Bir TİP'linin Anıları*, Papirüs Yayınları, İstanbul, 2020.
- Kaynar, Mete, Kaan (Haz.), *Türkiye'nin 1970'li Yılları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2020.
- Maden-İş Sendikası Tarihi Çalışma Grubu, *Derinden Gelen Kökler*, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2017.
- Mater, Nadire, *Sokak Güzeldir*, Metis Yayınları İstanbul, 2012.
- Öner, Sıtkı, *Halkın Polisi-Pol-Der Anıları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

- Öngel, Serkan - Yıldırım, Uygur, Dursun, (Der.), *Krize Karşı Kooperatifler, Deneyimler, Tartışmalar, Alternatifler*, Notabene Yayınları, Ankara, 2017.
- Öztürk, Hasan, Çınarlı Köyün Muhtarı, TÜSTAV Yayınları, İstanbul, 2007, s.230.
- Öztürk, Sırrı, *12 Mart 1971'den Portreler II*, Sorun Yayınları, İstanbul, 1994.
- Pervan, Muazzez, (Der.), İlerici Kadınlar Derneği (1975-80) "*Kırmızı Çatklı Kadınlar*"ın Tarihi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2013.
- Petrol-İş Sendikası 17. Genel Kurul Çalışma Raporu, 1978-1980.
- Sendikacılık Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 1998.
- Şafak, Can, *Büyük Grev 1977*, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2012.
- Şafak, Can, *Çelik İşçileri (Ereğli 1965-1980)*, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2015.
- Ünüvar, Gülay - Erol, Hayri, *Türkiye'de İşçi Hareketleri 1*, kendi yayını, İstanbul, 2015.
- Ve Hep Birlikte Koştuk, İlerici Kadınlar Derneği (1975-1980)*, Açık Yayıncılık, İstanbul, 1996

Gazeteler ve Dergiler:

- ANT (Haftalık ve aylık dergi), *Aydınlık* (Günlük gazete), *Birgün* (Günlük gazete), *Cumhuriyet* (Günlük gazete), *Genel-İş Emek* (Genel-İş yayın organı, dergi), *Günaydın* (Günlük gazete), *Halkın Birliği* (Haftalık gazete), *Kitle* (Haftalık gazete), *Kocaeli Barış* (günlük yerel gazete), *Maden-İş* (Maden-İş yayın organı, gazete), *Milliyet* (Günlük gazete), *Otomobil-İş* (Otomobil-İş yayın organı, dergi), Öncü (on beş günlük gazete), *Partizan* (On beş günlük dergi), *Sosyalist Yol* (Aylık dergi), *Tercüman* (Günlük gazete) Ürün (Aylık dergi), *Yürüyüş* (Haftalık dergi).

İnternet Siteleri:

- www.binanet.org
www.bursakultur.org
www.koc.com.tr
www.tkp.org
www.ysk.gov.tr

Yararlanılan Arşivler:

- TÜSTAV (Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı), Kadir Has Üniversitesi Ulusal Kültür Belgeliği, DİSK ile Fahri Aral, Feza Kürkçüoğlu ve Hamit Şindi ve Mustafa Eren kişisel arşivleri.

Dizin

A

Acar, Kuzgun 52
Adak, Fehim 37
Akbaş, Fevzi 17
Aksakal, Nesimi 196
Aktaş, Ayşe 184
Alağaç, Turgut 98, 100, 221
Alçinkaya, Celal 186
Algan, Ayla 35, 41
Algan, Halim 41, 112
Alkılıç, Sadi 86
Alptekin, Cihan 4, 88, 89
Alsancak, Kahraman 260
Altan, Çetin 12, 110, 119, 138,
139, 145, 159, 188
Altınok, Celalettin 97
Altuncevahir, Hayrettin 94, 95, 97,
100, 103
Ansal, Hacer 46
Aras, Arif 97
Arolat, Osman Saffet 34, 86, 176
Aslan, İsmail 100
Aslan, Remzi 55
Aslan, Yusuf 56
Atasoy, Veysel 62
Atay, Cahit 76
Atay, Mehmet 121
Aybar, Mehmet Ali 12, 119, 121,
126, 134, 136, 196

Aydemir, Talat 155, 249

Aykut, İmren 196

Aykutlu, Ilgaz 85

B

Baki, Ziya 260
Balkan, Süleyman 11, 21, 32, 35,
176
Başaran, Ayhan 43
Baştürk, Abdullah 39, 254, 262
Baykurt, Fakir 211
Bedel, Murathan 45, 50
Behramoğlu, Ataol 35
Belli, Mihri 67, 68, 85
Belovacıklı, Bekir 10, 37, 176, 177
Berfe, Süreyya 35
Beşpınar, Mehdi 28
Bilir, Ertuğrul 112
Birdal, Celal 97
Bıçakçı, Cenani 136
Boran, Behice 118, 119, 236

C-Ç

Çağan, İsa 97
Çağan, Sevdekar 98, 99
Çayan, Mahir 56, 86, 180
Celep, Hüseyin 180
Çetinkaya, Ender 62

Çetinkaya, Hüseyin 82

Çevikçe, Erol 37

Çevik, Salgur 54

Çizmeci, Yavuz 46

Cemgil, Sinan 53

Çoban, Numan 104, 111

Coşkun, Atilla 141

Coşkun, Sıtkı 79, 141

D

Dağdeviren, Ayhan 21

Daysal, Kemal 207, 216

Demirbaş, Ömer 97

Demirci, Adil 79, 86, 87

Demirel, Süleyman 196, 242, 251

Demir, İlkay 86

Demir, Necmi 29, 35, 86

Denizli, Süreyya 244

Derçin, Aysun 184

Derçin, Münür 184

Dik, Mehmet 10, 143

Dink, Hrnt 152

Dicleli, Ayşe Bilge 23

Dinler, Ahmet Hamdi 29, 30

Dönmez, İsmail 44, 115

Doruk, Lutfi 57

E

Ecevit, Bülent 37, 130, 245, 246

Ekmen, Orhan 196

Ekşi, Meral 150

Elçi, Cengiz 133

Engin, Aydın 10, 149

Erdoğan, Mustafa 10, 195

Erakalın, Avni 147

Erhat, Azra 89

Erol, Emine 58

Ertürk, Mehmet 98, 167, 190, 193,
194

Etiman, Oktay 97

Eyüboğlu, Selahattin 86

F

Faruk, Ömer 29, 34, 128, 181

Feyzioğlu, Ahmet Hilmi 183, 184

Fındıklı, Nihat 32

G

Gezmiş, Deniz 56, 96

Giritlioğlu, Necmettin 50

Gıdak, Mehmet 179

Gökçe, Ali İhsan 184

Gökçeli, Matilda 86

Göktürk, Gülay 192, 193

Gömlüksiz, Yunus 32

Gülşen, Sezai 141

Gül, Zeynel 23, 90, 180

Gündoğan, Adem 4, 115, 180

Gündüz, Iştan 17, 86, 92, 253

Güner, Hilmi 27

Günyol, Vedat 86

Gürbiz, Yalçın 76

Güvenç, Sefer 35

H

Hayali, Ali 97, 228

Hikmet, Nazım 85, 103, 233

Hocaoğlu, Zeki 45

İ

İçin, Mehmet 183, 184

İkinci, Kemal 50, 53, 57, 138

İnönü, Erdal 154, 196, 245

İşmen, Fatma Hikmet 233

İnan, Hüseyin 56

İncili, Mehmet 180

K

Kahraman, İsmail 30

Kalafat, Kemal 34, 178, 180, 242,
243

Kalemli, Mustafa 175

Kalender, Hasan 180
Kalfa, Mustafa 188
Karabaş, Adem 10
Karaca, Emin 111, 112, 266
Karaca, Mehmet 21, 59, 96, 98,
194, 205, 207
Karadeniz, Harun 27, 28, 29, 32,
34, 35, 44, 45, 86, 139, 140,
176, 177, 178, 243, 266
Kasa, Musa 195
Kavuk, Fevzi 184
Kaya, Erol 66
Kaya, Fevziye 114
Kaya, Hidayet 27, 29, 32, 35
Kaya, Sadri 44
Kaya, Şinasi 194, 202, 237
Kazan, Turgut 133
Kemal, Orhan 211
Kemal, Yaşar 50, 75, 211
Kırlak, Yılmaz 97, 193
Kıtiki, Yusuf 262
Koç, Mehmet 186
Koç, Vehbi 57, 175, 212
Köseoğlu, Burhan 66
Koyaş, Kemal 44, 115
Köksal, Vasıf 29
Kuas, Rıza 12, 137, 139, 141
Kürkçügil, Masis 86, 176
Kuru, Bahtiyar 178, 179, 180, 242,
243
Kutlay, Taner 86
Kuyumcuoğlu, Mustafa 97
Kuzu, Cemile 150

M

Mıhlacı, Mehmet 178, 179, 180,
242, 243

N

Nebioğlu, Kemal 127, 143

O-Ö

Onayman, Günay 184
Onay, Mehmet Ali 184
Ozan, Fahrettin 10, 76, 193, 217
Öksüzler, Kurtuluş 18
Özal, Turgut 112, 186, 187, 216
Özdemir, Kaya 35, 115, 175
Özdoğan, Celal 195
Özek, Çetin 34, 86
Öz, Güray Tekin 79, 141
Özkan, Rasim 146, 147, 148, 149,
150, 152
Özyürek, Saim 173
Özyürek, Şaduman 158

P

Paçal, Mustafa 196
Pak, Sabri 100
Pekin, Faruk 34
Pekşen, Özkan 184
Perinçek, Doğu 87, 120, 192

S

Sağanak, Altan 110
Salmanoğlu, Mehmet 79
Sargın, Nihat 86, 119, 195, 196
Sarıcan, Ahmet 23, 242, 243
Sarısözen, Veysi 79, 141
Satış, Mustafa 262
Semiz, Öner 39, 40
Serdar, Şeraffetin 23
Seven, Lokman 110
Sönmez, Mete 35, 176, 180, 194,
244
Soykal, Yaşar 98, 99, 100
Sülker, Kemal 236
Su, Ruhi 35, 85, 113, 249, 257

T

Taylan, Orhan 50, 193
Tekinbaş, Şaban 10, 29, 37, 70,
178, 180

Tokmak, Murat 216, 260

Topçu, Celal 184, 250

Top, Yücel 194

Tuna, İsmail 44

Tuna, Mehmet 45

Turan, Hüseyin 38, 260

Türkoğlu, Yusuf 198, 222

Türkler, Kemal 12, 16, 59, 102,
106, 112, 169, 170, 171, 193,
194, 197, 202, 205, 216, 220,
222, 236, 254, 255, 262

Türokay, Selahattin 10, 21

Türün, Faik 99

U-Ü

Uyar, Ertan 262

Uysal, Miyase 44, 53

Ülker, Sabri 124, 125, 126, 127,
128, 129, 130, 131, 132, 133,
135

Üney, Selami 76

Ünvar, Gülay 68

Üstün, Süleyman 219

Üzümcü, İbrahim 105, 106, 110,
201, 202, 203

Ünal, Yavuz 4, 29, 115

V

Varlı, Gülay 79

Varlı, İsmail 100

Vatansever, Hanefi 44, 116, 117

Vural, Salih 110

Y

Yağcı, Nabi 119, 141, 207, 264

Yalçın, Ali 76

Yardımcı, Bülent 184

Yeldan, Şinasi 233, 236

Yıldırım, Hasan 260

Yıldırım, Sinan 112

Yıldız, Osman 196

Yıldız, Şaban 43, 236

Yılmaz, Mesut 40

Yılmaz, Şevket 197

Yüzyıl, Ahmet 29

Z

Zarakolu, Ragıp 79

Zeybek, Haşmet 35

Etki ve sonuçlarıyla bir dönemi ve kuşağı ifade eden 1968, dünyadaki örneklerinden farklı olarak Türkiye'de öğrenci gençlik, öğrenci gençliğin eylemleri, önderleri, militanlarıyla anılmakta. Oysa aynı dönemde öğrenci gençlikle benzer biçimde uyanış, aydınlanma ve politikleşme sürecini yaşamış, hak arama, dünyayı değiştirme mücadelesine girişmiş, bir de işçi kuşağı var. Bu kitap, anti-emperyalist gösterilerden, fabrika işgallerine, grevlere, direnişlerle, 15-16 Haziran'a, DGM Direnişine, kitlesel 1 Mayıs kutlamalarına kadar yüzlerce eyleme, etkinliğe imza atmış, parçası olmuş ve bedel ödemiş '68'in işçilerini görünür, bilinir hale getirmekte.

Zafer Aydın, Ayrıntı Yayınları'ndan çıkan *İşçilerin Haziranı - 15-16 Haziran 1970* kitabı için görüşme yaptıklarının bir kısmının yaşam öyküsü üzerinden dönemi, dönemin ruhunu, '68'in işçilerinin çıktıkları yolculuğa nasıl devam ettiklerini, neler yaptıklarını, dünyanın ve Türkiye'nin yaşadığı değişim ve dönüşümlerde nasıl tutum aldıklarını aktarıyor. Rüzgârlar tersten estiği zamanlarda bile bayrağı elden bırakmamış, itiraz etmekten vazgeçmemiş, yıkılmış duvarların enkazı altında kalmadan, bildikleri yoldan yürümeye devam etmiş, yorğun bedenlerine aldırmadan, her eylemin, grevin, direnişin parçası olan insanların hayat hikâyeleri bize o kadar çok şey anlatıyor ki...

